

Copertă și tehnoredactare computerizată:
MARIAN TĂNASE

Lector de carte și corectură:
ION HOREA

Cartea a apărut cu sprijinul
Ministerului Culturii și Cultelor

Tiparul executat la
Tipografia SEMNE '94

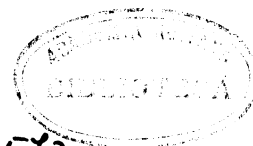
ISBN 973-8369-14-2

IANACHE VĂCĂRESCU

ISTORIA OTHOMANICEASCĂ

Ediție critică, studiu introductiv, note și glosar de
GABRIEL ȘTEMPEL

EDITURA BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR
2001

D. I. nr. 1713573

4562

INTRODUCERE

Cel mai potrivit cuvânt de introducere la *Istoria prea puternicilor împărași otomani* ar fi putut rămâne studiul clasic al lui Alexandru Odobescu¹, de la care pornesc, de altfel, toate investigațiile în legătură cu viața și activitatea acestui complex personaj, care a fost Ianache Văcărescu. Ar fi fost eliminate părțile din afara *Istoriei* propriu zisă și ar fi fost subliniate doar acele date care privesc biografia, cu implicațiile sale în slujba Turcului. N-am putut face așa, căci din 1887 și până astăzi s-au mai adăugat, totuși, unele date noi, și, mai ales, puncte de vedere interesante cu privire la operă.² De multă vreme m-am întrebat, ce l-a făcut pe Ianache Văcărescu să elogieze în *Istoria* sa, șirul neîntrerupt de

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României VĂCĂRESCU, IANACHE

Istoria othomanească / Ianache Văcărescu;
ed. critică de Gabriel Ștrempel - București:
Biblioteca Bucureștilor, 2001.
p. 294; 20 cm
Bibliobr.
ISBN 973-8369-14-2

I. Ștrempel, Gabriel (ed.)

94(560)

¹ Al. Odobescu, *Poezii Văcărești. Traducerea lui Britanicu. Străbunii Văcăreștilor. Banul Iănăchișă*, apărut în *Revista română pentru științe, litere și arte*, I, București, 1861, pp. 481-532 și republicat, cu oarecare modificări în *Sorteri literare și istorice* ale lui A. I. Odobescu, vol. I, București, 1887, pp. 241-332.

² Din bibliografia Văcăreștilor, nu prea vastă, aș reține mai ales, excelența monografie a lui Cornel Cârstoiu - *Ianache Văcărescu. Viața și opera*. Editura Minerva, București, 1974, 285 p. ca și: *Poezii Văcărești (Ianache, Alecu și Nicolae) Opere*. Ediție critică, studiu introductiv, note, glosară <sic>, bibliografie și indice de Cornel Cârstoiu. Editura Minerva, București, 1982, 509 p. Utile rămân, bineînțeles, numeroasele consemnări ale lui N. Iorga, D. Popovici, ca și cele ale lui Alexandru și Elena Piru. După obiceiul său, monografia *Poezii Văcărești*, Editura Tineretului, București, 1967, 141 p. este de fapt introducerea la *Poezii Văcărești*, versuri alese, ediție îngrijită de Elena Piru, Editura pentru literatură, București, 1961, pp. 1-58. Utilă rămâne și broșura lui N. Teaciu-Albu, *Iănăchișă Văcărescu: Viața, opera, influențele străine*. Extras din "Anuarul liceului Aron Pumnul din Cernăuți pe anul 1941-1942", Tipografia Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1943, 20 p.

Pe toate acestea, și nu numai, le vom pomeni în bibliografia selectivă.

sultani, din care unul cel puțin s-a făcut vinovat de vărsarea sângelui bunicului său, odată cu acela al Brâncoveanului și al fiilor domnului?! Putem vedea în el pe un nou Critobul din Imbros, singurul dintre cronicarii bizantini care a lăudat și a justificat ororile turcilor și ale lui Mohamed al II-lea din timpul cuceririi Țarigradului?! Lucrurile nu stau, evident, așa. Ianache Văcărescu a fost, într-adevăr, un slujbaș credincios al Porții, cu multe legături la Constantinopol, cu și mai multe amiciții în cercurile înalte turcești din orașele de margine, vecine cu Țara Românească. Dar la finele veacului al XVIII-lea această societate turcească nu mai era socotită ca una de căpcăuni, ci ca o lume adesea mai corectă decât a împărățiilor învecinate. Și în orice caz Turcia veacului al XVIII-lea dovedea mai mult interes și mai multă milă față de populația Țării Românești și a Moldovei, decât au arătat-o Imperialii sau Rușii în timpul deselor incursiuni în Principate.

Al. Odobescu, fără să îmbrățișeze ideile de atașare ale lui Ianache Văcărescu față de turci și supunerea plecată pe care o manifestă în *Istorie* față de aceștia, caută să explice, să justifice această atitudine prin situația de dependență a Țării Românești de Constantinopol. „Negreșit – zice Odobescu în studiul său – că această îngrijire înjositoare de a preveni toate capriciile, de a linguși toate dorințele turcilor, la care autorul pare a se-nchina ca dinaintea unor netăgăduiți stăpâni, revoltă azi oarecum demnită și amorul propriu al românilor, deșteptați acum din umiliția timpilor fanarioești; ne pare rău, ne întristăm când vedem un om cu o-naltă inteligență, cu un suflet patriotic, așa plecat supt acel jug degradător; dar spre scuza lui – dacă înjosirea admite scuza – să ne aducem aminte că asemenea evenimente se petreceau pe când spirituosul și simțitorul principe de Ligne, general în armata austriacă, scria despre boierii țărilor noastre, aceste

măhnitoare cuvinte: Boierii vorbesc puțin. Temerea ce au de turci, obicinuița de a auzi toți știri rele și asupra ce exercită asupra lor divanul de la Constantinopol și hospodarul i-a deprins cu o neînvinșă întristare. Cincizeci de inși cari se adună pe fieșice zi, când într-o casă, când într-alta, par a aștepta mereu ștreangul fatal, și pe fieșice minut auzi zicând: «Aici tatăl meu a fost ucis din porunca Porții și colea soră-mea, din porunca domnului».

Oare cine, mai mult decât Văcărescu, purta tipărite în inima sa, așa groaznice amintiri? În minutul de față cel puțin, patria sfâșiată de răzvrătiri, familia și viața sa lăsate în prada nesocotitei cruzimi a turcilor, cereau din parte-i un cap plecat, un suflet umilit. Fără d-a încerca să-l disculpăm, să deplângem totuși acea tristă stare de lucruri ce supunea la înjosire și chiar sufletele cele mai nobile³.

Justificările lui Odobescu n-au fost îmbrățișate de prea mulți istorici. Doi dintre ei, mai ales, l-au judecat cu mare asprime pe Ianache Văcărescu. Mai întâi V. A. Urechia, care îl socoate ca pe unul dintre „boierii cei mai înstrăinați de

³ Fragmentul este citat după studiul lui Al. Odobescu, republicat în *Opere* II. Scrieri din anii 1861 - 1870. Antume. Postume. Anexe. Variante. Note. Text critic și variante de Marta Anineanu. Note de Virgil Cândea. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1967, pp. 78-79. (Ediție critică publicată sub îngrijirea prof. univ. Al. Dima). Traducerea citatului din generalul Ligne este făcută de Odobescu după: *Lettres et pensées du Prince de Ligne* < publiées par Madame la Baronne de Staël - Hollstein >, Vienne, f.a., p. 232.

țară și mai inconștienți de românism⁴. După el, pe la 1898, un scriitor mai modest dar patriot, nevoie mare, apreciind domnia lui Nicolae Mavrogheni, se declară împotriva lui Ianache Văcărescu în conflictul acestuia cu domnul, din spirit de solidaritate cu poporul, potrivit acesta, poporul, marelui boier muntean⁵. Cât despre aprecierile lui N. Iorga,

⁴ Cf. V. A. Urechia, *Istoria românilor*, Seria 1786 - 1800, t. III, București, 1892, p. 105. Mare parte a volumului este consacrată domniei lui Nicolae Mavrogheni, ale cărui măsuri de apărare a țării și altele sunt apreciate de V. A. Urechia în cel mai înalt grad. De aici critica pe care o aduce marelui vistiier, acuzat de lipsă de patriotism, de înstrăinat de țară: "Desigur am fi foarte mulțămiiți - scrie Urechia în cap. XXI al stufozei sale istorii - să păstrăm lui Enache Văcărescu aureola de glorie cu care ni l-au prezentat până astăzi scriitorii cari s-au ocupat de dânsul, scriitorii ca Fotino și Odobescu, dar istoria are altă misiune decât de a crea în mod nedocumentat oameni mari și eroi. Facem deci istorie când cummăm șirul legendei, arătând pre Enache Văcărescu ceea ce în adevăr a fost.

Negreșit, scăderile ce am constatat și avem a constata în faptele lui își au în parte explicațiunea, dacă nu scuza, în mijlocul social (subl. autorului) în care s-a născut, a trăit și a înfăptuit. Oricât s-ar constata în Enache Văcărescu o natură mai de elită și o cultură mai deosebită... dânsul e membrul unei societăți date și faptele lui... nu-l despart deloc de aceea societate.

Așa văzurăm pe Enache Văcărescu criticând numirea ca domn a lui Nicolae Mavrogheni pentru că nu era dintre fanarioși *pur sang* (subl. autorului), pentru că nu știa grecește și pentru că era de origine obscură. Ce alt imputa lui Mavrogheni și înșii <adică ei, n.n.> fanarioșii din Constantinople? Care alte simțuri aveau boierii cei mai înstreinați de țară și mai inconștienți de românism? Apoi când Austria, aliată cu Rusia, au format proiectul de a-și împărți Țările Române, ce pornire află istoricul în sufletul lui Enache Văcărescu de natură a ni-l arăta că cearcă măcar să salve<ze> țara sa de această împărțire? Singur numai Mavrogheni vodă ia inițiativa apărării țării..."

⁵ Este vorba de N. D. Popescu, autorul unor calendare în cuprinsul cărora scria diferite articole literare și mai ales istorice, pline de patriotism. Intr-unul din aceste calendare, cel pentru anul 1899, care era al treizeci și patrulea an de apariție, în articolul intitulat: *Câteva cuvinte asupra activității mele literare și artistice. Răspuns criticilor și defăimătorilor mei, se plânge împotriva lui V. A. Urechia și Ionescu - Gion, care l-au acuzat că face afirmații istorice fără să se bazeze pe documente. Cât privește pe Ianache Văcărescu îl socoate și el lipsit de patriotism, iar de vodă Mavrogheni "s-a convins că a iubit poporul român și cu toate că a fost grec, pe cât a putut i-a făcut bine". Cf. *Calendarul pentru toți fii<i> României pe anul 1899...* București, Editura librăriei Steinberg, pp. 42-43.*

acestea nu vizează nici lipsa de patriotism a lui Ianache și nici atitudinea umilitoare pe care a adoptat-o, uneori, în raporturile cu demnitarul turci. Iorga compară *Istoria* lui Văcărescu și dimensiunile culturale ale acestuia cu opera marelui Cantemir și cu orizontul academic al savantului, neglijând că cel din dintâi a alcătuit o carte de informare mai ales pentru modeștii locuitori din dreapta Dunării, în timp ce Cantemir scrie pentru cu totul alți cititori. Cât privește cultura lui Ianache Văcărescu știm astăzi că aceasta se situa la mare înălțime. Nu mulți stăpâneau 7-8 limbi de circulație europeană, așa cum se putea folosi Văcărescu în raporturile sale diplomatice și cum o trădează *Istoria* sa. Și, aș adăuga observația, deloc de neglijat, că Ianache Văcărescu n-a alunecat nici pe parchetele foarte lustruite ale marilor aristocrați occidentali, cu cari soarta a făcut să intre în contact⁶. N. Iorga reține pe cei mai mulți din istoricii pe care Văcărescu pretinde că i-a folosit la elaborarea *Istoriei*, deși se îndoiește că, fiind în exil, a putut duce cu el atâtea cărți⁷.

Continuând cu aprecierile asupra *Istoriei*, N. Iorga spune, pe bună dreptate, că sub raportul informațiilor pe care Văcărescu le-a acumulat și care ar putea fi suficiente, mai ales pentru vremea contemporană sieși, cititorul s-ar fi putut declara mulțumit, dacă, „Ianache Văcărescu fiind un om luminat, un poet, un înainte-mergător al poeziei românești” ar fi dat, măcar o operă bine echilibrată. Și N. Iorga supune *Istoria* unei critici zdrobitoare, din care lipsa de patriotism

⁶ În *Istoria literaturii românești*, ed. II, vol. III, București, 1933, p. 148, N. Iorga spune: "Văcărescu n-avea învățătura marelui scriitor moldovean, nici persistența, răbdarea și puterea lui de lucru".

⁷ "Pe aceștia <adică pe autorii turci, n.n.> îi confrunteează, zice el, cu izvoare europene sau grecești: <<mulți alți istorici, greci, latini, franțeji și itali >>, pe cari, adevărat, nu prea înțelegem cum i-a putut lua în lăzile sale de exilat" (p. 148).

țară și mai inconștienți de românism⁴. După el, pe la 1898, un scriitor mai modest dar patriot, nevoie mare, apreciind domnia lui Nicolae Mavrogheni, se declară împotriva lui Ianache Văcărescu în conflictul acestuia cu domnul, din spirit de solidaritate cu poporul, potrivit acesta, poporul, marelui boier muntean⁵. Cât despre aprecierile lui N. Iorga,

⁴ Cf. V. A. Urechia, *Istoria românilor*, Seria 1786 - 1800, t. III, București, 1892, p. 105. Mare parte a volumului este consacrată domniei lui Nicolae Mavrogheni, ale cărui măsuri de apărare a țării și altele sunt apreciate de V. A. Urechia în cel mai înalt grad. De aici critica pe care o aduce marelui vister, acuzat de lipsă de patriotism, de înstrăinat de țară: "Desigur am fi foarte mulțumiți - scrie Urechia în cap. XXI al stufosiei sale istorii - să păstrăm lui Enache Văcărescu aureola de glorie cu care ni l-au prezentat până astăzi scriitorii cari s-au ocupat de dânsul, scriitorii ca Fotino și Odobescu, dar istoria are altă misiune decât de a crea în mod nedocumentat oameni mari și eroi. Facem deci istorie când cumăm șirul legendei, arătând pre Enache Văcărescu ceea ce în adevăr a fost.

Negreșit, scăderile ce am constatat și avem a constata în faptele lui își au în parte explicațiunea, dacă nu scuza, în mijlocul social (subl. autorului) în care s-a născut, a trăit și a înfăptuit. Oricât s-ar constata în Enache Văcărescu o natură mai de elită și o cultură mai deosebită... dânsul e membrul unei societăți date și faptele lui... nu-l despart deloc de aceea societate.

Așa văzurăm pe Enache Văcărescu criticând numirea ca domn a lui Nicolae Mavrogheni pentru că nu era dintre fanarioți *pur sang* (subl. autorului), pentru că nu știa grecește și pentru că era de origine obscură. Ce alt imputa lui Mavrogheni și înșii <adică ei, n.n.> fanarioții din Constantinopol? Care alte simțuri aveau boierii cei mai înstreinați de țară și mai inconștienți de românism? Apoi când Austria, aliată cu Rusia, au format proiectul de a-și împărți Țările Române, ce pornire află istoricul în sufletul lui Enache Văcărescu de natură a ni-l arăta că cearcă măcar să salve<ze> țara sa de această împărțire? Singur numai Mavrogheni vodă ia inițiativa apărării țării..."

⁵ Este vorba de N. D. Popescu, autorul unor calendare în cuprinsul cărora scria diferite articole literare și mai ales istorice, pline de patriotism. Intr-unul din aceste calendare, cel pentru anul 1899, care era al treizeci și patrulea an de apariție, în articolul intitulat: *Câteva cuvinte asupra activității mele literare și artistice. Răspuns criticilor și defăimătorilor mei*, se plânge împotriva lui V. A. Urechia și Ionescu - Gion, care l-au acuzat că face afirmații istorice fără să se bazeze pe documente. Cât privește pe Ianache Văcărescu îl socoate și el lipsit de patriotism, iar de vodă Mavrogheni "s-a convins că a iubit poporul român și cu toate că a fost grec, pe cât a putut i-a făcut bine". Cf. *Calendarul pentru toți fiii României pe anul 1899...* București, Editura librăriei Steinberg, pp. 42-43.

acestea nu vizează nici lipsa de patriotism a lui Ianache și nici atitudinea umiltoare pe care a adoptat-o, uneori, în raporturile cu demnitarul turci. Iorga compară *Istoria* lui Văcărescu și dimensiunile culturale ale acestuia cu opera marelui Cantemir și cu orizontul academic al savantului, neglijând că cel din dintâi a alcătuit o carte de informare mai ales pentru modeștii locuitori din dreapta Dunării, în timp ce Cantemir scrie pentru cu totul alți cititori. Cât privește cultura lui Ianache Văcărescu știm astăzi că aceasta se situa la mare înălțime. Nu mulți stăpâneau 7-8 limbi de circulație europeană, așa cum se putea folosi Văcărescu în raporturile sale diplomatice și cum o trădează *Istoria* sa. Și, aș adăuga observația, deloc de neglijat, că Ianache Văcărescu n-a alunecat nici pe parchetele foarte lustruite ale marilor aristocrați occidentali, cu cari soarta a făcut să intre în contact⁶. N. Iorga reține pe cei mai mulți din istoricii pe care Văcărescu pretinde că i-a folosit la elaborarea *Istoriei*, deși se îndoiește că, fiind în exil, a putut duce cu el atâtea cărți⁷.

Continuând cu aprecierile asupra *Istoriei*, N. Iorga spune, pe bună dreptate, că sub raportul informațiilor pe care Văcărescu le-a acumulat și care ar putea fi suficiente, mai ales pentru vremea contemporană sieși, cititorul s-ar fi putut declara mulțumit, dacă, „Ianache Văcărescu fiind un om luminat, un poet, un înainte-mergător al poeziei românești” ar fi dat, măcar o operă bine echilibrată. Și N. Iorga supune *Istoria* unei critici zdrobitoare, din care lipsa de patriotism

⁶ În *Istoria literaturii românești*, ed. II, vol. III, București, 1933, p. 148, N. Iorga spune: "Văcărescu n-avea învățătura marelui scriitor moldovean, nici persistența, răbdarea și puterea lui de lucru".

⁷ "Pe aceștia <adică pe autorii turci, n.n.> îi confruntă, zice el, cu izvoare europene sau grecești: <<mulți alți istorici, greci, latini, franjeji și itali >>, pe cari, adevărat, nu prea înțelegem cum i-a putut lua în lăzile sale de exilat" (p. 148).

este numai una din scăderi⁸.

Nu vom continua cu prezentarea altor încercări de demolare a operei istorice a lui Ianache Văcărescu și nici cu aprecieri pozitive, căci nici acestea nu lipsesc. Ne mulțumim să observăm că după Dimitrie Cantemir este unica istorie turcească scrisă de un om trăitor în sec. XVIII și că rămâne ca atare până la istoria în nemțește a lui N. Iorga, în cinci volume, scrisă la începutul veacului trecut. Cât privește partea de memorialistică, aceasta aduce în limbă noțiuni moderne, folosite și astăzi.

*
* *
*

Sunt douăzeci de ani de la publicarea *Istoriei* de către Cornel Cârstoiu. A adus atunci evidente foloase cercetărilor istorico-literare, care, oricât ar fi de numeroase, tot insuficiente rămân. Încercarea noastră pentru ediția de față pornește, pe de o parte, de la îndemnul lui Paul

⁸ "Orice proporție lipsește în această operă istorică. Partea veche e foarte de scurt, cealaltă e de o mare bogăție. În aceasta din urmă se urmărește pas cu pas persoana autorului, în cea dintâiu se uită cele mai strălucite evenimente din istoria patriei lui și cântărețul melancolic al stemei muntene, acel care vede planând vulturul roman asupra viitorului țării sale uită aici că a existat vreodată un Mihai Viteazul... De la început până la sfârșit însă, forma apare săracă, de o simplitate insuficientă și stângace, limba e de o împeștrătură de decadentă. Mai ales cât timp istoricul se razimă pe izvoare scrise, stilul are această înfățișare petecită, macaronică. Întâlnim expresii de jargon levantin, locuții de Smirna în opera de căpetenie a slăvitului poet... Nici interesul nu se susține totdeauna, pentru partea veche el e nul. Numai pe alocurea avem câte o narațiune condusă răpede și cu haz, și încă ele nu se apropie de frumoasele povești de bătrân ale lui Neculce. În fine, versurile... sânt artificiale, moarte... Din partea noastră am pune această artificială, greoaie operă, așa de rău echilibrată și executată așa de nedebaciu mai prejos decât opera naivă a umilului eclesiarh Dionisie..." (Este vorba de *Hronograful Țării Românești* scris de Dionisie Eclesiasul (1759 - 1820) la 1814). Cf. N. Iorga, *op. cit.*, p. 149.

Cernovodeanu, vechiu coleg, membru al Academiei și reputat istoric, pe de altă parte de la observarea unor mici greșeli în redarea textului ediției Cârstoiu. Ca hârșit editor și ca paleograf de profesie mi-am spus că n-ar fi rău să încerc un text cu cât mai puține greșeli de transcriere, căci cu totul fără greșeli... nu se poate. Această spovedanie ar fi trebuit inclusă în nota asupra ediției, dar și aici poate fi socotită la locul ei.

Cuvântul de introducere la așezarea cărți, mari sau mici, cum este și cea de față, începe, de obicei, cu trecerea în revistă a odiseei autorului, urmată de analize, comentarii, concluzii. Nici cuvântul nostru nu se va abate de la tipic, cu atât mai mult cu cât viața lui Ienăchiță Văcărescu este deosebit de bogată în întâmplări de tot felul. Și nu numai a lui. Căci numeroși componenți ai familiei Văcărescu au avut o viață aspră, adesea tragică, frământată de ambiții sau amoruri periculoase.

Văcăreștenii au vrut să-și croiască o genealogie care să coboare măcar până în sec. XIII și s-au socotit descendenți ai boierilor care l-au însoțit pe legendarul Radu Negru, ce a părăsit Făgărașul, a trecut munții și a descălecat la Câmpul - Lung, întemeind Țara Românească. Dar, din păcate, nici una din cronicile Țării Românești nu pomenește pe vreun Văcărescu în suita lui Radu Negru⁹. Cea mai veche

⁹ Ne referim la *Letopisețul Cantacuzinesc* și la *Istoriile domnilor Țării Românești* a lui Radu Popescu. Amândouă povestesc la fel cum s-au petrecut lucrurile și dau ca an al descălecatului 1290. Vezi *Istoria Țării Românești* 1290-1690, ediție critică întocmită de C. Grecescu și D. Simonescu. București, Editura Academiei R. P. R., 1960, LXII + 253 p. *Istoriile domnilor Țării Românești* de Radu Popescu vomicul. Introducere și ediție critică întocmite de Const. Grecescu. București, Editura Academiei R. P. R., 1963, CX + 338p. (Studiu introductiv de Eugen Stănescu. Notă asupra ediției de Dan Simonescu. După decesul lui C. Grecescu, în perioada tipăririi, lucrarea a fost îngrijită de Dan Simonescu și completată cu glosar și indice de Șerban Papacostea).

mențiune despre acest fapt ne-o dă o însemnare de pe f. 3v a *Gramaticii românești* a lui Ienăchiță Văcărescu, (ms. 305 al Academiei), care a fost folosită mai apoi de unii istorici. Însemnarea nu aparține, însă, autorului gramaticii: „1215. Neago Văcărescu, fiul lui Dan Văcărescu, voevod al Făgărașului, nepot de sor<ă>, a lui Radu vodă Negru, venit-au cu iel și cu muma lui Anna la Câmpulung în acești ani. Zidit-au biserici doosprezece în satele care au stăpânit pe Dâmboviță în jos; lăsat-au fii pă Radul i Șarban și fete șase. A murit în vârstă de ani 59. Numele soției sale fost-au Maria. Acesta fost-au foarte bogat.

La 1554 s-a născut Pătrașcu Văcărescu Viteazu. S-a botezat de Pătrașco vodă cel Bun, tatăl lui Pătrașco vodă Cercel și a lui Mihaiu Viteazu. Zidit-au biserica la Văcărești, lângă Târgoviște, la 1584. Fost-au îngrijitor zidirii bisericii domnești din Târgoviște, în zilele lui Pătru al doilea, Cercel voevod, fost-au ban al Craiovei și cu Mihai vodă Viteazul fost-au în toate războaiele...

1685. Spătaru Negoită Văcărescu, baș capuchehaia lui Șarban vodă Cantacuzino, a murit în Țarigrad, pecetluite hainele. A avut fii pă Ianache cliucerul și Ioan vătaful.

1704. Banul Craiovei, Ianache Văcărescu, ce este ctitor..., fiul lui Negoită spătharu¹⁰.

Anul 1215, ca an al descălecării este reținut și de C. A. Aricescu¹¹. Acesta afirmă că au fost două descălecări, de doi voievozi cu acelaș nume, Radu Negru. Una la 1215, când a fost ridicată și biserica din Câmpulung, și alta la 1290, dată susținută de cele două cronici menționate. Văcăreștii nu sunt

¹⁰ Cf. G. Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. I. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 86.

¹¹ În *Istoria Câmpulungului*, București, 1855, p. 99.

însă pomeniți.

După Dionisie Fotino descălecatul s-ar fi petrecut la anul 1241 și ar fi fost determinat de invazia tătarilor: „Radu vodă I Negru Bassarab. Domnul acesta... profitând de ocazia venirea mogulilor sciți în Ungaria, pe la anul 1241 după Crist s-a rădicat din Transilvania cu toată casa sa, cu boerii săi, cu dregători, cu ostași, cu popor de toate treptele, cu femei, cu copii, cei mai mulți ortodocși și câțiva sacsoni latini și trecând Carpații despre meazăzi a intrat în Țeara Muntenească. S-a oprit pe aproape de obârșia (sorgentele) riului Dâmbovița, într-un câmp întins, numit în limba țaranilor Câmpulung și s-a așezat acolo, fiindcă locul acesta și mai înainte era proprietatea sa, ca unul ce era mai mare și mai tare decât toți ceilalți domnitori ai pământului Dacic...“¹².

Știrile despre originea ardeleană a familiei Văcărescu, cu iz de legendă, vehiculate nu fără interese de boierii din neamul lor, au fost preluate de numeroși istorici, mai ales din prima jumătate a sec. XIX, având unii convingerea că lucrurile s-au petrecut întocmai. Așa au fost: Joseph Karl Eder¹³, Johann Christian von Engel¹⁴, Gheorghe

¹² Cf. Dionisiu Fotino, *Istoria generală a Daciei, sau a Transilvaniei, Țerei Muntenești și a Moldovei*. Traducere de George Sion. Tomul II. Imprimeria Națională a lui Iosef Romanov et Companie. București, 1859, p. 4. Ediția grecească a lucrării a apărut la Viena în 1818. Vezi Bianu – Hodoș – Simonescu, *Bibliografia Românească Veche*, vol. III. Edițiunea Academiei Române, București, 1912 - 1936, pp. 251-258.

¹³ Istoric sas (1760 - 1810), care în *Observationes criticae et pragmaticae ad Historiam Transsylvanicae sub Regibus Arpadianae et mixtae propagandis*, Sibiu, 1803, la p. 53 spune că descălecatul a avut loc la anul 1290 și că ilustra familie Văcărescu din Țara Românească, și-a luat în blazonul ei emblema Făgărașului.

¹⁴ Aproape același text este redat de Engel în *Geschichte der Moldau und Walachey*, publicată la Halle în 1804, vol. I, p. 147.

Șincal¹⁵, Jean A Vaillant¹⁶, Ion Voinescu II¹⁷. În sfârșit Ion Heliade Rădulescu¹⁸ și spre finele secolului XIX B. P. Hașdeu¹⁹ au afirmat și ei venirea de la Făgăraș, odată cu „ducele” Negru Vodă a străbunilor poetului.

Alexandru Odobescu, cel care a deținut unele din manuscrisele poezilor Văcărești și le-a depus la Academie cu mare pietate, socoate ascendența lor ardelenescă mai degrabă legendară, cum legendară este însăși existența lui Negru vodă²⁰. Tot el, sărind peste secole, se apropie „de

¹⁵ În *Hronica românilor și a mai multor neamuri*, apărută succesiv în *Calendarul de la Buda* pe anii 1808 și 1809 și în diverse ediții. Afirmările cu privire la originea ardelenescă a Văcăreștilor se află în ediția de la Iași din 1853, vol. I, p. 287, unde mărturisește că deține informația de la Joseph Eder, cu care a polemizat în problema continuității și a majorității românești în Transilvania: „Familia Văcărescului ține stema sau țimirul Făgărașului până astăzi, întru aducerea aminte că l-au stăpânit oarecând, *precum scrie Eder*” (subl. noastră). Vezi și Gheorghe Șincal *Opere I. Hronica Românilor*. Tom. I. Ediție îngrijită și studiu asupra limbii de Florea Fugariu. Prefață și Note de Manole Neagoe. Editura pentru literatură. București, 1967, p. 440.

¹⁶ Cf. Jean A. Vaillant, *La Roumanie*, ou histoire, langue, littérature, orthographe, statistique des peuples de la langue dor, ardialiens, vallaques et moldaves, résumés sous le nom de Romains, vol. I, Paris, 1844, pp. 138-139.

¹⁷ Cf. Ion Voinescu II, *Ceva asupra Văcăreștilor și a poeziilor d-lui logofătului I. Văcărescu*, prefață la *Colecție din poeziile d-lui marelui logofăt Iancu Văcărescu*, București, 1848, p. III, unde subliniază că familia Văcăreștilor este originară din Transilvania.

¹⁸ În cuvântul rostit la înmormântarea lui Iancu Văcărescu și publicat la București în 1863 sub titlul: *La înmormântarea raposatului Iancu Văcărescul. Oratio funebra*, București, 1863, p. 5.

¹⁹ Cf. B. P. Hașdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, vol. IV, București, 1894, studiul introductiv intitulat *Negru Vodă. Un secol și jumătate din începuturile statului Țerei Românești (1230-1380)*.

²⁰ Al. Odobescu, *Opere II*, pp. 47-48. Manuscrisele Văcăreștilor, ce-i fuseseră încredințate de Iancu Văcărescu în anul 1861, au fost depuse la Academie cu mare pietate la 22 august 1877, însoțite de o scrisoare omagială adresată înaltului for. Manuscrisele se păstrează astăzi sub numerele 407, 408 și 421. Cf. *Analele Societății Academice Române, Dezbaterile*, 10 (1877), p. 21.

timpuriu cu amintiri mai precise, mai puțin legendare”, la anul 1554, când s-a născut aga Pătrașcu, botezat cu acest nume de Pătrașcu cel Bun.

Om energic și participant la campaniile lui Mihai Viteazul, băn al Craiovei, s-a dovedit a fi și un bun creștin, căci el a ridicat biserica din satul Văcăreștilor și tot el a supravegheat lucrările de ridicare a Bisericii Domnești din Târgoviște, unde, pe vremea lui Odobescu se păstra zugrăvit și chipul său²¹. Biserica din Târgoviște a fost reparată târziu de Mihail Șuțu și soția sa Sevesta, din familia Calimachi la stăruințele lui Ianache Văcărescu, vel vistiernic și dicheofilax al Bisericii celei Mari din Constantinopol, cum glăsuiește inscripția din tinda bisericii²².

După acest Pătrașcu Văcărescu, genealogia familiei este mai dificil de urmat. Abia după 1642, cu un Ivan Văcărescu pitar, probabil nepot de frate lui Pătrașco, este stabilită precis ascendența istoricului nostru²³. Unul dintre fiii săi, Negoită, spătar în 1699 și capuchehaie al lui Șerban Cantacuzino la 1685, va fi tatăl lui Ianache, bunicul poetului și istoricului, omorât la 1714²⁴. Acest Negoită, cheltuiitor și chefliu, fusese căsătorit cu Neacșa Bucșanu care l-a părăsit și care s-a măritat a doua oară cu Neagoe postelnicul, fiul lui Antonie vodă den Popești²⁵. Din această căsătorie au rezultat

²¹ Cf. *Opere II*, p. 48.

²² Cf. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României...*, Fascicula I, București, 1905, p. 104, inscripția nr. 205. Detalii la Cornel Cârstoiu, *Ianache Văcărescu. Viața și opera*. Editura Minerva. București, 1974, pp. 20-21. *Idem*, *Poezii Văcărești, Opere*, p. 399.

²³ Cf. Cornel Cârstoiu, *Viața și opera...*, p. 21. *Idem* *Poezii Văcărești, Opere*, p. 399.

²⁴ Cf. George D. Florescu și Dan Pleșia, *Condica Văcăreștilor*, copii de documente, regeste și mențiuni în *Studii*, Revista de istorie, 5, tom. 19, 1966, p. 973. Cornel Cârstoiu, *Viața...*, p. 23.

²⁵ Cf. George Florescu și Dan Pleșia, *Condica Văcăreștilor...*, p. 971.

mai mulți copii, printre care și o fată, Maria, viitoarea soție a lui Constantin Brâncoveanu²⁶. Ianache Văcărescu devine cumnat domnului și omul său de încredere, luând de soție pe o altă fată a lui Neagoe²⁷.

Cornel Cârstoiu urmărește în mod magistral cursul onorurilor și al vieții lui Ianache. Mai întâi imensele averi acumulate: nenumărate moșii, vii, nu întotdeauna pe sfânta dreptate. Este vremea numeroaselor dări puse de Brâncoveanu pe țară, care știa să jupoaie oaia fără ca aceasta să behăe, cum atât de plastic o spune Del Chiaro²⁸ și care a dus la vânzări de proprietăți ale micilor boieri de țară și moșneni, ca să-și poată plăti dările. Le-au cumpărat marii boieri, care aveau bani, dintre care bunicul Ianache, mare vistier, era cel dintâi. Învățase și deprinsese gustul averii acumulate fără limite și fără scrupule²⁹ încă de pe vremea lui Șerban Cantacuzino, al cărui slujitor a fost. Șerban și-a nedreptățit frații și a dezlănțuit eliminarea sa din viață. Ianache s-a purtat cu nedreptate față de fratele său Ivan și a fost necesară intervenția mitropolitului Teodosie pentru împăcarea lor. Dar cum toate se plătesc pe lumea aceasta, scadența pentru Ianache, ce a venit devreme, a fost mult prea aspră și nemeritată. Om de casă al domnului și cumnatului său, a murit cel dintâi, lovit de securea gădelui, din grupul martirilor Brâncoveni, căsăpiți la 15 august 1714, în ziua de Adormirea Maicii Domnului.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Cf. N. Iorga, *Istoria literaturii românești* III, Partea întâia, Ediția a II-a, Editura Fundației "Regele Ferdinand", București, 1933, p. 136.

²⁸ A se vedea Anton Maria Del Chiaro, Fiorentino, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia...* composta da, Veneția, 1718, p. 163.

²⁹ C. Cârstoiu arată în *Viața și opera*, la pp. 27-28 câteva din abuzurile bătrânului Ianache.

Din căsătoria lui Ianache, bunicul, cu Stanca Cojescu au rezultat patru fete și patru băieți³⁰. Pe noi ne interesează cel mai mic dintre băieți, Ștefan, tatăl istoricului Ianache, cu înclinație pentru oratorie și poezie³¹. Deosebit de cult, cu preocupări pentru privilegiile împărătești³² și cunoscător a mai multor limbi, a urcat repede pe scara boierilor. Pe vremea lui Constantin Mavrocordat, la 1 ianuarie 1741 era vtorii logofăt, boierie încredințată cărturarilor cunoscători de limbi streine. A rămas, cu siguranță, foarte de tânăr orfan de tată. A fost mare vornic de Târgoviște la 1743, vel stolnic la 1747, mare clucer la 1749, mare vistier la 1751, pe vremea lui Grigore al II-lea Ghica³³.

Când i-a venit vremea să se însoare, Ștefan Văcărescu a luat de soție pe Ecaterina Done, deosebit de frumoasă, fiică a vistierului Done și nepoată de soră (vitregă) a lui Ion Neculce. Ascendența moldovenească dinspre mamă a lui Ianache Văcărescu poate fi urmărită ușor pe baza documentelor de epocă și a numeroaselor lucrări apărute cu privire la Neculce³⁴. Din numărul mare de nașteri ale Catincăi nu le-au rămas decât trei copii: o fată, Maria,

³⁰ Pentru detalii să se observe consemnările genealogice ale lui Cornel Cârstoiu din *Ianache Văcărescu. Viața și opera*, pp. 30-34.

³¹ Cf. Cornel Cârstoiu, *op. cit.*, pp. 36-38.

³² Cf. Al. Odobescu, *Opere* II, p. 50.

³³ Toate aceste funcții sunt menționate pe bază de documente de către priceputul biograf al Văcăreștilor, Cornel Cârstoiu la pp. 34-35.

³⁴ Vezi la Cornel Cârstoiu capitolul *Rudele după mamă* din *op. cit.*, p. 40. N. Iorga, *Originea moldovenească a lui Ienăchichă Văcărescu*, în *Analele Academiei Române*, mem. sect. ist., s. III, tom X (1929), pp. 345-351. Iulian Marinescu, *Documente relative la Ioan Neculce*, în *Buletinul Comisiei istorice a României*, vol. IV, București, 1925, pp. 39-41. D. Velciu, *Ion Neculce*, București, 1968, Editura Tineretului, colecția "Oameni de seamă", pp. 9-18. Ion Neculce *Opere*. Letopiseșul Țării Moldovei și O samă de cuvinte. Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel. Editura Minerva, București, 1982, p. 22, nota 44.

căsătorită cu Nicolae Brâncoveanu și doi băieți, Ștefan și Ianache³⁵, acesta din urmă poetul și istoricul de care ne ocupăm. Nu știm exact data nașterii sale. În *Istoria preaputernicilor împărați otomani*, el menționează textual: „În zilele acestui fericit împărat (este vorba de sultanul Mahmud I, ce domnește între 1730-1754) am văzut și eu lumina lumii plină de amar chiar la fericirile ei și plină de nestatornicie chiar la cele ce se pot socoti mai statornice”³⁶. Pe de altă parte, unii cercetători au fixat anul 1742, ca an al nașterii, pe baza unor calcule ce nu pot fi luate în seamă în mod riguros³⁷. În ce ne privește, suntem înclinați să

³⁵ Cf. Cornel Cârstoiu, *op. cit.*, p. 39. Vezi și Odobescu, *Opere* II, p. 50.

³⁶ Vezi mai jos la p. 43 a *Istoriei*.

³⁷ N. Tcaciuc – Albu, în studiul amintit spune: “Istoria literară încă nu i-a fixat în mod definitiv data nașterii... Știm noi, însă, că în vremurile mai vechi și chiar și în secolul al XIX-lea, tinerii boieri intrau în slujbele statului la vârsta de 18 ani (cum s-a întâmplat, de pildă și cu Miron Costin, Const. Negruzzi, V. Alecsandri etc.) și văzându-l pe Ienăchiță Văcărescu ocupând la 1760 prima sa boierie, de vel căminar, presupunem cu destulă siguranță că atunci a avut vârsta de 18 ani și, deci, îi fixăm data nașterii la 1742. Alt argument care ne întărește în această părere este anul căsătoriei sale. Se știe că și căsătoriile se încheiau mai timpuriu în acele vremuri. Ienăchiță s-a însurat în anul 1762 cu Elenița Rizu, devenind cumnat cu Grigore Alexandru Ghica voievod. Deci s-a însurat, potrivit cu obiceiul timpului la vârsta de 20 ani, după ce dovedise că e un tânăr distins. Când la 1782 a fost numit caimacam al lui Nicolae Caragea era “cel mai tânăr în adunarea Consiliului Valahiei”, adică, după părerea noastră de 40 ani. La 1797 este mare ban, iar un zapis din 16 dec. 1798 îl arată mort. Putem deci presupune că a murit în 1798 la vârsta de 56 ani”. Cf. N. Tcaciuc – Albu, *op. cit.*, pp. 3-4. Al. Odobescu pretinde că s-ar fi născut “pe la 1740” (vezi *Opere* II, p. 51). Nici aprecierea lui N. Iorga nu este bazată pe documente. El socotește că Ienăchiță Văcărescu trebuie să se fi născut cu ani buni înainte de 1740, căci oricât ar fi fost ajutat de socrul său, Iacovache Rizo, cumnat al lui Grigore al II-lea Ghica, în a treia sa domnie în Țara Românească, (1768-1769), nu putea fi mare vistier în septembrie 1769, la numai 29 de ani. Cf. N. Iorga, *De unde a învățat italienește Ienăchiță Văcărescu*, în *Omagiu lui Ramiro Ortiz*, București, 1929, pp. 101-105. Cât privește pe Cornel Cârstoiu, acesta se raliază părerii lui N. Iorga, în urma cercetării unor documente pe care le menționează și în urma analizării unor stări de lucruri din familia Văcăreștilor: exilarea și închiderea în insula Cipru a tatălui și unchiului său în 1755, unde acesta din urmă muri, sau omorârea, probabil, prin otrăvire a tatălui său de către Constantin Cehan Racoviță în 1763. Cf. Ianache Văcărescu, *Viața...*, pp. 49-50, 56-57.

îmbrățișăm părerile celor care au adâncit cercetările în jurul vechimii lui Ianache, N. Iorga și Cornel Cârstoiu, socotindu-l născut înainte de 1740 cu mai mult de doi ani.

Mai importantă decât data nașterii rămâne însă instrucția sa. Ianache Văcărescu ne apare ca unul din cei mai culți boieri ai neamului, care poate hălădui în galeria Costineștilor, a lui Udriște Năsturel, a lui Milescu, a lui Dosoftei, a lui Antim de la Ivir și, de ce nu, a marelui Cantemir. Opera sa nu este atât de vastă ca a unora din cei pomeniți, spre pildă Miron Costin, Milescu sau Cantemir, dar a stăpânit sumedenie de limbi și *Gramatica* sa rămâne cea dintâi încercare de acest fel în limba română.

Istoricii pomeniți sunt în general de acord că în afară de limba română, Ianache Văcărescu se putea folosi, în mod curent, de limba italiană (limbă preferată în raporturile sale diplomatice cu apusul), de limbile greacă, turcă, persană, slavă, latină, franceză și germană. Nu credem că vreunul din învățații noștri pomeniți, cu excepția, poate a lui Milescu și Cantemir, să fi putut stăpâni atâtea limbi și, implicit, atâtea culturi. Căci Ienăchiță Văcărescu a deprins aceste limbi nu din curiozitate filologică, ci pentru largirea orizontului cultural și pentru urcarea treptelor ierarhiei boierești³⁸. Atât Odobescu, cât și exegeții lui Văcărescu pomeniți mai sus,

³⁸ Exista în sec. XVIII la marii boieri o opoziție, o rezistență surdă față de elementul grecesc ce invadase țara și aceștia nu se înghesuiau să-și trimită odraslele la școlile grecești. Pe de altă parte limba greacă era folosită de toți domnitorii ce veneau de la Constantinopol, din care unii nu știau românește. Aceștia au pus în gardă boierimea pământeană că dacă nu-și vor trimite copiii la învățătură grecească aceștia nu vor fi primiți în slujbele domniei. Lucrurile au mers până acolo încât la 1746, la sugestia lui Constantin Mavrocordat, divanul a emis o anafora prin care amenința feciorii de boieri în sensul celor scrise mai sus. Printre semnatarii anaforalei era și Ștefan Văcărescu, tatăl poetului. Textul anaforalei la Cornel Cârstoiu, *Viața...*, p. 52.

precizează că instrucția lui Ianache n-a fost făcută atît în școlile grecești ce luaseră ființă, cît mai ales în familie, cum era obiceiul vremii. Sunt amintiți profesori greci de renume, cum au fost Constantin Vardalah, Lambrou Fotiade, Alexandru Turnavitu, Manasses Iliades (probabil macedo-român) cu studii făcute la Universitatea din Bolonia și, mai ales Neofit Cavsoca livitul, de la care Ianache a deprins gramatica grecească.

Pentru limba italiană, cum menționează N. Iorga în studiul amintit, Ianache s-a bucurat de prezența matusii sale, italianca Venețiana (de fapt grecoaică născută și crescută la Veneția), soția unchiului său Radu.³⁹ Dar cu siguranță a avut profesori de italiană în casă, dacă nu cumva va fi urmat niscaiva studii la Veneția, printre cei 12 tineri pe care Constantin Mavrocordat i-a trimis acolo în 1747⁴⁰.

Limba franceză și cea germană le-a învățat, pe cea dintîi de la un francez, care a fost preceptorul fiilor lui Alexandru Ipsilanti (cei doi fugari prin Ardeal și, poate că și Austria, pentru recuperarea căroră a fost trimis Ienăchiță Văcărescu la Viena) și care se chema Linchou, pe a doua cu un neamț, Weber, venit în țară la chemarea lui Nicolae Caragea, care îl va introduce și în tainele limbii latine⁴¹. Se vor adăuga la acestea cunoștințele căpătate la maturitate de la Sulzer, istoricul și secretarul Raicovici, cu care Ienăchiță a avut vechi legături.

³⁹ Despre această întreprinzătoare vorniceasă, care nu a ezitat să se lanseze în negoț și care a înființat cea dintîi școală pentru copiii săraci de pe moșia sa Jilava, de lângă București și care a fost omorâtă în octombrie 1798 în condiții ciudate – a fost suspectat Alecu Văcărescu de asasinarea ei – vezi C. Cârstoiu, *op. cit.*, pp. 30-32.

⁴⁰ Cf. C. Cârstoiu, *op. cit.*, p. 54.

⁴¹ *Ibidem*, p. 53. vezi și Odobescu *Opere* II, p. 51.

În 1763, după otrăvirea tatălui său la via de la Valea Orlii din sud Saac, din vremea lui Constantin Cehan Racoviță⁴², Ianache Văcărescu s-a refugiat la Constantinopol. Acolo a învățat turcește, cu un scrib de pe lângă divanul împărătesc, anume Halil Hamid, folosind o gramatică numită Sarfu⁴³. Pe acest Halil Hamid, ajuns vizir pe la 1783 îl pomenește însuși Ienăchiță în *Istoria othomănească*, subliniind procopseala lui la învățatură⁴⁴. Este foarte probabil să fi obținut cunoștințe de arabă și persană tot de la el.

Viața lui Ienăchiță Văcărescu a fost deosebit de complicată și trepidantă, cum a fost, de altfel a întregului neam al Văcăreștilor. Foarte de tânăr boier de divan – era mare comis la 22 mai 1760⁴⁵ – ocupă treptat demnitățile de mare clucer sub Alexandru Ghica (1766-1768), mare vistier sub Alexandru Ipsilanti (1774-1782), caimacam la retragerea acestuia din scaun, spătar sub socrul său Nicolae Caragea (1782-1783), vistier sub Mihail Suțu (1783-1786) și Nicolae Mavrogheni (1786-1790), din nou spătar sub Alexandru Moruzi (1793-1796) și din nou vistier sub același domn (în timpul foametei), cu a căruia doamnă se afla în mare dragoste, ban al Craiovei în aprilie 1795, din nou mare vistier în 1797, în vara căruia an își dă obștescul sfârșit. A fost întotdeauna socotit ca cel mai învățat om. Până la moarte însă a fost confruntat cu tot felul de situații grele din care, nu puține, au fost declanșate de el însuși, sau de ai săi.

⁴² Al. Odobescu, *Opere* II, p. 53.

⁴³ *Idem*, p. 53.

⁴⁴ Ediția de față (p. 219 a mss.).

⁴⁵ Vezi: I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București, 1919, p. 67, un document utilizat pentru prima dată de către Cornel Cârstoiu în monografia sa, la p. 56.

Istoricul nostru a avut întotdeauna o părere deosebită despre sine. Am putea spune că în împrejurările de viață în care a trăit era meritată, era justificată. Casele lui de pe Podul Mogoșoaiei, pe stânga, în vecinătatea sediului central al C. E. C.-ului⁴⁶ erau acelea ale unui foarte rafinat și bogat boier. Al Odobescu vorbește în studiul său despre vizita pe care a vrut să o facă Văcărescului arhimandritul Grigore de la Mitropolie (viitorul episcop de Argeș, Grigorie Râmniceanu), la invitația și reproșurile lui Ianache, că nu-l vizitează niciodată, care intrând în curte, apoi în interiorul palatului și văzând luxul și ascultând muzica și glasurile de femei, n-a știut cum să se întoarcă și să fugă de teama ispitelor⁴⁷.

Știm tot de la Odobescu invidia și gelozia cu care domnitorul Alexandru Moruzi îl înconjură pe Ienăchiță, ce se socotea de stirpă mai aleasă decât fanariotul. O anecdotă povestește că din cauza protocolului de la curte, prea încărcat și din cauza firii aprige a tânărului domn, înconjurat de amici francezi și, am adăoga noi, din cauza bănuielilor domnului că Ienăchiță se afla în dragoste cu Zoie, soția sa, acesta renunță să se mai ducă la curte, deși era mare ban și i s-ar fi convenit să respecte protocolul. Dar întâmplându-se la 1795 o teribilă ciumă și o foamete cumplită în țară și divanul și domnul negăsind soluții de combatere a calamităților, l-au determinat pe Moruzi să-l cheme la curte pe marele ban, ca pe singurul om care ar fi putut găsi o ieșire din necazuri. Ianache Văcărescu se scuză că fiind bolnav de mâsele n-ar putea merge decât cu ișlicul pe cap. Aceasta îi păru lui Moruzi o necuviință fără margini. Dar soarta

⁴⁶ Virgil Drăghiceanu descrie casele în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice* VII (1914), p. 178. Cf. și Al Odobescu *Opere* II, p. 502, nota 38.

⁴⁷ Relatarea eps. Grigore în *Opere* II, pp. 64-65, nota 3.

oamenilor mergând din rău în mai rău, aceștia au început să se miște și să amenințe cu plângeri la Constantinopol. Neavând încotro, Alexandru Moruzi a trebuit să-și calce pe inimă și să-l primească pe Ienăchiță cu ișlicul pe cap și să-l câinească pentru boala ce dăduse peste el. Moruzi nu era deloc prost și știa că înfruntarea Văcărescului era făcută ca să-l umilească.

Tot Odobescu spune că la mazilirea din 30 august 1796, plin de venin Alexandru Moruzi ar fi zis: „Dacă nu voi avea ștreang când îmi va cădea Ienăchiță în mână, voiu lua pletele doamnei mele spre a-l sugruma⁴⁸”. N-a fost nevoie de pletele Zoiei, care se vor fi revărsat asupra feței lui Ianache în cu totul alt chip, căci la a doua domnie a lui Moruzi el nu mai era în viață. Se va răzbuna, în schimb pe fiul său Alecu, mort în închisoare în mari lipsuri.

Ienăchiță a găsit repede soluția izbăvirii țării din foamete, aducând grâul și alte produse din depozitele averaturilor, a localităților de pe țărmul drept al Dunării, cu voia Porții, urmând ca în anii buni să fie restituit.

Pentru locul pe care îl ocupă în rândul boierimii și conștient de meritele sale este și răspunsul pe care l-a dat lui Mihai Cantacuzino, vistierul, în drum spre Laticiov, unde se afla mareșalul Rumianțev, și la care erau amândoi orânduși pentru a solicita oaste pentru paza țării. Întrebându-l Mihai Cantacuzino – care l-ar fi vrut domn pe frate-său, Pârvu – pe Ianache Văcărescu pe cine să aleagă domn, Ianache a răspuns fără ezitare: „Nu găsesc altul mai cu cale decât pe mine⁴⁹”.

În sfârșit opoziția pe care a făcut-o lui Nicolae Mavrogheni și sila ce i-a produs acest ciudat domn, față de

⁴⁸ Anecdota, plină de haz, la Odobescu, *Opere* II, pp. 79-81.

⁴⁹ Cf. textul *Istoriei*, f. 91^r.

care a avut un dispreț total, dovedește măsura valorii pe care și-o acorda el însuși, și nu fără acoperire.

Unii cercetători îi atribuie lui Ianache Văcărescu înființarea și organizarea așa numitei logofeții de obiceiuri⁵⁰, un fel de ministeriat al palatului, sau maestru de ceremonii, ce avea sarcina statornicirii și respectării unui anume protocol, dar și adunarea vechilor cronici ale țării în ideea elaborării unei istorii și a unei geografii proprii Țării Românești. Demnitatea a fost instituită de Alexandru Ipsilanti în cea de a doua domnie în Țara Românească (1796-1797), cu puțin înainte de mazilire. Revenind în scaun din Moldova, după o întrerupere de șase ani, Alexandru Ipsilanti a adus de acolo, probabil, ideea unui protocol de curte întru totul respectat, așa cum va fi văzut la Gheorghachi logofătul în *Condica de ceremonii*⁵¹ a acestuia. Ideea va fi aparținut lui Ipsilanti, dar elaborarea documentului și sistematizarea celor cinci secțiuni, care nu le copiază pe cele din Moldova, aparțin istoricului nostru⁵².

Lui Ianache Văcărescu i se atribuie și meritul organizării unei mici flote comerciale pe Dunăre⁵³, în 1793, a cărei răspundere o avea Ianache, în calitate sa de spătar al lui Alexandru Moruzi.

⁵⁰ V. A. Urechia în *Istoria Românilor*, VII, București, 1894, p. 55, la care se asociază și Cornel Cârstoiu în *Ianache Văcărescu...*, p. 114.

⁵¹ A fost publicată de Dan Simonescu sub titlul: *Literatura română de ceremonial. Condica lui Gheorghachi*, 1762. Studiu și text. București, 1939. Originalul la Biblioteca Academiei Române, secția manuscrise. Cf. *Catalog I*, p. 15, nr. 19.

⁵² Cf. V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 55.

⁵³ Cf. V. A. Urechia, *Istoria...*, vol. IV, București, 1893, pp. 319-320. Vezi și Cornel Cârstoiu, *Ianache Văcărescu...*, pp. 96-98.

* * *

Ianache Văcărescu a fost căsătorit de trei ori, dar n-a prea avut noroc la soții și nici la copiii ce au rezultat din aceste căsătorii. Relativ devreme, la începutul anului 1762, era însurat cu Elena Rizo (sau Elenița), fiica lui Iacovache, personaj cult și diplomat grec încercat, de la care va avea două fete, Ecaterina și Maria și un băiat, Alecu, cunoscutul poet.

La 2 septembrie 1780 Elenița moare⁵⁴ și Ianache se recăsătorește la Crăciunul lui 1781 cu Elena Caragea, de la Constantinopol, fata terzimanului Iordache Caragea. N-a avut timp să se ocupe de ea, căci a fost nevoit să plece la Brașov și de acolo la Viena, în căutarea odraslelor domnului Alexandru Ipsilanti, fugiți de acasă din plictis și curiozitate să cunoască apusul. De altfel după puțină vreme a murit și aceasta a doua soție și la 1783 se căsătorește pentru a treia oară cu o fată a lui Nicolae Caragea, Ecaterina, pe care o ia cu sine în exilul de la Nicopole din martie 1788. Cu această Ecaterina, care i-a supraviețuit, a avut trei copii, Constantin, Mihai și Nicolae, și acesta poet. Doi dintre ei, Constantin și Mihai, vor muri la Nicopole din cauza privațiunilor.

Ianache Văcărescu acumulase o imensă avere în giuvaeruri și bani lichizi, pe lângă întinse proprietăți funciare. Arătam mai sus că luxul pe care l-a afișat a stârnit invidia lui Alexandru Moruzi și dragostea Moruzoaiei pentru el, cântată în versurile cu „of” de către poet și rămasă în

⁵⁴ Data morții pe o însemnare din ms. 1151 al Academiei, f. 235. Cf. G. Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 240.

conștiința societății vremii până târziu⁵⁵. Această avere va face obiectul unor mari cupidități după moartea lui Ianache din partea fiului său Alecu, ce va intra în discuții de partaj cu maică-sa vi-tregă Ecaterina și mai apoi scoaterea la mezat a giuvaerurilor, Alecu fiind unul din participanții la licitație. Avere în giuvaeruri a fost apreciată la peste 250.000 de taleri, vrednică de un Ceresus regele Lydiei⁵⁶.

Alexandru Odobescu descrie chipul lui Ianache

⁵⁵ În manuscrisul 332 al Academiei, ce cuprinde versuri ale Văcăreștilor copiate de Ghiorghean Peșacov, se află la f. 42 un acrostih: *Zoico, mor al lui Ianache*. Vezi: *Catalogul manuscriselor românești*, vol. I București 1978, p. 90. Versurile sunt redată de Cornel Cârstoiu în *Opere*, p. 324. Tot el reproduce în *Ianache Văcărescu. Viața și opera* următoarele stihuri apărute în ziarul *Buciumulu*, ziaru politicu, litterariu și comercialu, director Cezar Bolliac, nr. 49 din 1863:

„Ienăchiță Văcărescu
Șade-n poartă la Dudescu
Cu ciubuc de diamant,
Capot roșu îmbrăcat,
Cu anteriu de atlas,
Moare Doamna de necaz.
Cu hanger de Korassan,
Doamna trece în rădvan,
În rădvanul aurit,
Cu tot coșul poleit,
Ocolit de ciohodari,
Tras de patru armăsari.
Trece des și-l mai privește
Că cu foc îl mai iubește!
Ienăchiță stih îi face
Că Domnița mult îi place;
Stih cu libov înfocat
Și-o dezmeardă-n lăudat.
Boier astfel ca un brad
Nu se află-n Țarigrad.
El cu Doamna s-ar lovi
Dacă Vodă ar muri”.

⁵⁶ Pentru problemele de succesiune de după dispariția lui Ianache să se vadă Mihai Caratasu, *Documentele Văcăreștilor*, Editura Litera, București, 1975, pp. 75-93, 296-298. Datele au fost publicate și de Cornel Cârstoiu în *Viața...*, pp. 120-121. Procesul succesoral și la V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, VII, București 1894, pp. 348-357.

Văcărescu, după fresca ce îl reprezenta pe unul din pereții bisericii Sfântul Spiridon Nou, ctitoria lui Scarlat vodă Ghica, ridicată sub supravegherea poetului, pe atunci cămăraș: „O față prelungă și cam palidă, cu fruntea lată, un nas drept și regulat cu nările foarte largi, o gură zâmbitoare pe ale cărei buze voluptoase abia le ascunde o mustață subțire, ochi căprui cu o căutătură plină de dulceață și de fineță, în sfârșit o barbă castanie rară și transparentă ce-i fălfăie ușor pe piept: iată trăsăturile acelei figuri ce-nsuflă îndată un simpatice respect și pe care o susține cu oareșice mândrie, portul drept al trupului și gugiumanul de samur, așezat cu semeție pe cap. Costumul lui imitat de pe hainele sale favorite, e compus într-acel portret, de un anteriu de sevaiu roz-gălbui sau chamois și încins la brâu cu un giar, din care iese hangerul cu mâner de smalt albastru și de pietre scumpe, pe d-asupra poartă un contoș de culoarea verde deschisă a iezmului (iasp alb), îmblănit cu samuri. În mână el ține un sul de hârtii desfășurate pe care se citesc acele cuvinte memorabile ale sale, acel testament în versuri, cel mai nobil legat ce putea lăsa un om de geniu posterității sale:

„Urmașilor mei Văcărești,
Las vouă moștenire,
Creșterea limbii românești
Ș-a patriei cinstire!”⁵⁷.

Zilele lui Ianache Văcărescu s-au sfârșit înainte ca el să fi împlinit 60 de ani, între 11 și 20 iulie 1797. Al. Odobescu nu pomenește nimica despre împrejurările morții istoricului. Dar investigațiile lui Cornel Cârstoiu făcute în documentele timpului precizează că la 10 iulie Văcărescu era

⁵⁷ Cf. Al. Odobescu, *Opere* II, pp. 51, 53. Descrierea a fost redată și de Cornel Cârstoiu în *Ianache Văcărescu Viața și opera*, pp. 129-130.

încă în viață și semna ca mare vistier. La 19 iulie el era mort, căci domnitorul Alexandru Ipsilanti dispunea inventarierea bunurilor rămase de pe urma sa și stabilea o comisie făcută din mitropolitul Dionisie Filitis și alți patru boieri divaniți pentru această operațiune⁵⁸.

Moartea era suspectă și a fost bănuț vechiul său vrăjmaș de cap, Alexandru Moruzi, care de la Constanti-nopol a lucrat cu otrava medicului Hristodor.

Într-o delă (adică dosar), fost manuscrisul Academiei 1650 și devenit cotă de documente istorice, CMXXXI (nr.153-232)⁵⁹, documentul 157, datat 12 iulie 1798 glăsuiește: *Cheltuiala ce s-au făcut la pomenirea de un an a răposatului vistier Ianache Văcărescu*. Ar putea să fie ziua de 12 iulie data morții sale, dacă pomenirea s-a făcut exact la un an de la deces⁶⁰.

*
*
*

Moștenirea culturală a lui Ianache Văcărescu trebuie urmărită în trei direcții, deopotrivă de valoroase: aceea de poet, cea de lingvist și filolog și, în sfârșit, cea de istoric, care ne interesează în mod deosebit.

N-avem conditii deprins cu analiza operelor poe-tice, chiar dacă adâncimea lor poate fi ușor observată,

⁵⁸ Cornel Cârstoiu, *op. cit.*, p. 119. Unii dintre boieri fuseseră desemnați de Văcărescu epitropi pentru creșterea celor trei copii minori, Nicolae, Elena și Iordache, simțindu-și sfârșitul aproape.

⁵⁹ Publicate de M. Caratasu. Vezi supra, nota 56. Cf. și Cornel Cârstoiu, *op. cit.*, pp. 131-132.

⁶⁰ Originalul în limba română semnat de mitropolitul Dositei Filitis. Cf. M. Caratasu, *op. cit.*, p. 292.

cum este cazul și cu creația de versuri pe care Ianache a lăsat-o moștenire nu numai urmașilor săi, ci întregului neam românesc. Împărtașim, așadar, întru totul părerile despre valoarea lor literară exprimată de cei – nu prea numeroși – care s-au încumetat să cerceteze și să editeze versurile poezilor Văcărești, începând întotdeauna cu Ienăchiță⁶¹.

Creația lui poetică în românește (căci a scris și versuri grecești) este relativ modestă. Cornel Cârstoiu reține abia 14 titluri, dintre care *Amărâtă turturea*, *Spune inimioară, spune!*, *Într-o grădină* și *Urmașilor mei Văcărești* nu lipsesc din nici o culegere antologică de poezii lirice românești⁶².

În *Istoria împăraților otomani* observăm că fiecare personaj descris s-a bucurat, în final, de o caracterizare autografă în versuri, de valoare adesea îndoielnică, a căror înțelegere nu este posibilă decât raportată la conținutul textului sultanului descris. Aceste caracterizări înglobate în 29 strofe, totalizează 151 versuri, inegale ca valoare literară⁶³.

Cu vastul orizont literar de care dispunea, căci pe lângă poezia clasică grecească și latină se apropiase sensibil

⁶¹ Cf. *Poeziile Văcăreștilor*, ediție îngrijită de Mihail Dragomirescu și Emil Gârleanu, Editura Socec, București, 1908, Colecția Biblioteca românească enciclopedică, nr. 2. *Poezii Văcărești*, ediție publicată sub supravegherea lui Petre Haneș, Editura Steinberg, București, 1924, Colecția Căminul, nr. 163-164. *Poezii Văcărești. Viața și opera lor poetică*. Ediție îngrijită de Paul Papadopol, Editura Cugetarea, București, 1940. *Primii noștri poeți*. Ediție îngrijită și note de Teodor Vărgolici. Editura Tineretului, București, 1958. *Poezii Văcărești*. Versuri alese. Ediție îngrijită de Elena Piru, cu o introducere de Al. Piru. Editura pentru Literatură, București, 1961. Și, în sfârșit, dar nu în ultimul rând, *Poezii Văcărești (Ianache, Alecu și Nicolae)*, *Opere*. Ediție critică, studiu introductiv, note, glosar (sic), bibliografie și indice de Cornel Cârstoiu. Editura Minerva, București, 1982.

⁶² Cf. Cornel Cârstoiu, *Poezii Văcărești*, pp. 313-324.

⁶³ *Ibidem*, p. 45.

și de literatura italiană, franceză, germană este firesc să fi fost influențat de aceste literaturi⁶⁴. Dar nu este mai puțin adevărat că în egală măsură, cel puțin, a fost influențat și de poezia populară, al cărui metru în versificare îl folosește cu predilecție⁶⁵. Oricum, Ianache Văcărescu poate fi socotit cel dintâi poet român modern.

Dață cineva citind *Istoria othomanească* ar fi înclinat să-l socoată pe Ienăchiță Văcărescu vândut păgânului, sau lipsit de patriotism trebuie, ca să nu greșească în judecățile sale, să citească Proimionul *Gramaticii*, cea dintâi gramatică tipărită în românește. Acolo el mărturisește adeziunea sa curată și deplină pentru „limba patriei noastre prin care cuvântăm... limba cu care cuvântând petrecem viețuirea această vremelnică“. Bun cunoscător al istoriei, Ianache Văcărescu subliniază în prefața către Filaret, episcopul de Râmnic, cucerirea Daciei de către Traian, colonizarea romană, făcută – zice el – cu oameni prea puțin școliți, așezați mai întâi în județul Romanai „care le poartă numele și până acum“ și, bineînțeles latinitatea neamului nostru. Dacă ar fi avut cei vechi un dascăl de gramatică – zice Văcărescu – și astăzi s-ar vorbi latinește și italienește. Iată necesitatea unei gramatici care să fixeze limba și să-i îndrume pe cititori spre cunoașterea regulilor limbii românești. Ianache simțea și lipsa unui dicționar al limbii și promitea, în încheierea prefeței să realizeze unul, dacă va avea zile. Luat în vârtejul treburilor politice și în acele nu puține, ale vieții sale de familie n-a avut răgazul împlinirii și a acelui deziderat. Ne-a lăsat în schimb, în manuscrisele

⁶⁴ *Ibidem*, pp. 46-49, 53-55.

⁶⁵ Vezi N. Andrieș, *Ienăchiță Văcărescu. Originea populară a două poezii: „Amărată turturea“ și „Spune inimioară, spune“*, în *Revista critică* VI, 1932, pp. 122-124.

1392 și 1393 de la Academie, vocabulare româno-germane și germano-române, precum și româno-turcești și turco-române⁶⁶.

Gramatica lui Dimitrie Eustatievici Brașoveanul precede cu 13 ani apariția celei a lui Ianache Văcărescu. Dar nefiind tipărită și nefiind difuzată, aceasta n-a fost cunoscută de către istoricul nostru⁶⁷. Cea a lui Clain – Șincai: *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*, tipărită la Viena, în 1780, devansează și ea cu șapte ani opera lui Ianache Văcărescu⁶⁸. Aceasta era redactată în latinește și nu avem motive să credem că a fost utilizată în vreun fel de Ianache Văcărescu, sau măcar că a fost cunoscută de acesta. Iată de ce socotim și noi, împreună cu alți cercetători, că cea dintâi gramatică românească tipărită și difuzată rămâne cea a lui Ienăchiță Văcărescu.

Aceasta a fost tipărită la Râmnic în tiparnița episcopului Filaret, apropiat istoricului și foaia de titlu glăsuiește: *Observații sau Băgări de seamă asupra regulilor și orândueleur gramaticii rumânești, adunate și alcătuite acum întâiu dă dumnealui Ianache Văcărescul cël dă acum dicheofilax a Bisericii cei Mari a răsăritului și mare vistieru a prințipatului Valahiei și hărăzite dă însuși la preacinstitul,*

⁶⁶ Cf. Andrei Nestorescu, *Dicționarele lui Ienăchiță Văcărescu și limba română literară la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, în *Studii de limbă literară și filologie*, publicate de Institutul de Lingvistică al Academiei R.S.R., București, 1969, pp. 51-63.

⁶⁷ Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 42, ms. nr. 1716. O ediție a dat N. A. Ursu la București în 1969. Cornel Cârștolu susține că Eustatievici și-a redactat gramatica între anii 1755-1757. Titlul acesteia precizează clar: „... Methodos preafolositor și preatrebuincios... așezat cu rânduială dreaptă și izvodit în Bolgaria Brașovului. Anul 1774“.

⁶⁸ Cf. Bianu – Hodoș, *Bibliografia Românească Veche*, vol. II, Editura Socec, București, 1910, pp. 251-253, nr. 430.

sfințitul, dă Dumnezeu iubitorul episcop a sfintei Episcopii Râmnecului chir Filaretu. Tipărite cu porunca și blagoslovenia sfinției sale, acum în domnia prea înălțatului și preluminatului prințipu a toatei Ungrovlahiei Nicolae Mavro-gheni voevod, în arhieria preasfințitului și alesului dă Dumnezeu mitropolitu și arhiepiscop a țării chir Grigorie, la leat 1787, în tipografia sfintei Episcopii a Râmnicului, de Gheorghie sin popa Costandin tip<ograp> Râmniceanul⁶⁹.

Cartea are 151 de pagini. În acelaș an a apărut în tipografia curții imperiale din Viena o nouă ediție a gramaticii, fără dedicația către Filaret⁷⁰. Va fi fost tipărită această ediție pentru uzul românilor din Transilvania? Nu este exclus, de vreme ce difuzarea cărții românești din Principate cunoștea, în epocă, oarecari piedici din partea austrieilor.

Nu credem afirmației lui C. Cârstoiu că Dimitrie Bolintineanu ar fi încercat la 1872 să retipărească *Gramatica* în *Trompeta Carpaților* și că s-ar fi publicat în cele șase numere textul până la verb. Anul 1872 este anul morții poetului și este știut că acesta a zăcut în spitale câțiva ani în mare mizerie și uitare⁷¹.

Văcărescu și-a sistematizat *Gramatica* în două cărți. Cea dintâi se ocupă de fonetică și preconizează o reducere a semnelor chirilice de la 45 la 33, de părțile de vorbire, adică de morfologie. Cartea a doua cuprinde elemente de sintaxă, de prozodie, de stilistică, de retorică. Sfârșitul gramaticii este

⁶⁹ Bianu – Hodoș, *op. cit.* p. 318, nr. 516. La sfârșitul *Gramaticii*, după cuprins, precizarea: Iar de la jumătate s-au tipărit de Dimitrie Mihailovici tip<ograp> Râm<niceanul>.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 322, nr. 517.

⁷¹ C. Cârstoiu, *Poezii Văcărești*, p. 18. Am răsfoit paginile *Trompetei* lui Cezar Bolliac și nicăeri nu apare numele lui Bolintineanu.

consacrat poeziei, cu un istoric al poeziei din antichitate și până la Voltaire. Cât privește sursele de documentare ale lui Ianache Văcărescu, izvoarele din care s-a inspirat, acestea trebuiesc căutate mai întâi în numeroasele gramatici italiene din prima jumătate a secolului al XVIII-lea și în special în *Lezioni di lingua toscana* a lui Girolamo Gigli, ediția a V-a, apărută la Veneția în anul 1761⁷².

Ocupându-ne, în continuare, de ceea ce ne interesează în mod special, preocupările lui Ianache Văcărescu pentru istoria othomanească și mai apoi însășiile cu caracter memorialistic din a doua parte a acestei istorii trebuie să mărturisim de la început că parcurgând textul redat de Papiu - Ilarian în al doilea volum din *Tezaur*, cu mulți ani în urmă am fost uluit de stilul și vocabularul folosit de istoric la redactarea operei. Pe de o parte numeroasele expresii turcești și grecești, pe de altă parte mulțimea neologismelor de proveniență italiană și franțuzească, mai ales, ne-au făcut să credem adesea, că ne găseam în fața unui text foarte apropiat de zilele noastre. Socotim *Istoria* lui Ianache Văcărescu printre cele mai moderne texte de limbă românească (ne referim, mereu, la partea a doua a operei) pe care am parcurs-o cu mare plăcere și delectare lingvistică.

Ianache Văcărescu ne dezvăluie singur în *Istorie* împrejurările în care a alcătuit opera și lumea căreia îi era destinată în primul rând. Intrat în conflict cu domnul Nicolae

⁷² Vezi capitolul *Gramatica lui Ianache Văcărescu* din excelenta monografie a lui Cornel Cârstoiu consacrată poetului, pp. 146-176, și în special pp. 170-172.

Mavrogheni⁷³ și vrând să se retragă la Constantinopol, de unde îi era și soția, de teama reclamațiilor Mavrogheni l-a exilat la Nicopole împreună cu familia, în martie 1788. Nu era singur acolo, ci împreună cu alți veliți boieri exilați mai înainte. Printre ei se aflau banul Nicolae Brâncoveanu și frațele său Manolache vornicul, logofeții Scarlat și Costache Ghica, vornicii Ianache Moruzi, Dumitrașcu Racoviță, Manolache Crețulescu și numeroși alții. La început regimul de viață a fost blând și boierii s-au bucurat de un trai acceptabil. Dar după ce protectorul lor, Selim pașa a fost transferat în altă parte s-au ivit marile privațiuni.

Adresându-se cu plângeri la împărăție, marele vizir, cumpărat de Mavrogheni a ordonat exilarea unora dintre boieri la Rodos. Printre ei a fost și Ianache Văcărescu. Lucrurile s-au petrecut în octombrie 1788, când Ianache și-a lăsat la Nicopole soția cu patru copii (la înapoiere nu va găsi decât unul, ceilalți murind din cauza lipsurilor și a bolilor) iar el întovărășit de Alecu, din prima căsătorie se va îndrepta spre Rodos.

Aici, la Nicopole și la Rodos a elaborat *Istoria otho-manicească*, având, probabil, intenția realizării ei mai demult, dar împins de întrebările pe care i le puneau localnicii cu privire la ocuparea Bulgariei și a orașului Nicopole de către sultanii turcești s-a hotărât să treacă în

⁷³ Ianache Văcărescu l-a disprețuit de la început pe vodă Mavrogheni pentru lipsa acestuia de cultură, proveniența incompatibilă cu aceea ce se cerea unui domn al Țării Românești "om prost și la fire și la gândire și la simțire...ictromă (adică monstru) a firii". Pornit pe jefuirea țării, sub cuvânt că adună bani pentru oastea ce o strânsese - vezi doamne - pentru sprijinul Porții și pe care o raporta la Țarigrad, ca și în divanul țării ca fiind ca la 20.000 de numeroasă, când în realitate nu trecea de 5-6.000, minciunile și imprevizibilul în comportare, toate acestea l-au făcut pe Ianache să se retragă treptat din toate funcțiile și să aleagă mai degrabă exilul decât compromiterea față de țară și delevtul de la Istanbul.

revistă întregul șir de stăpânitori otomani⁷⁴. Începută la Nicopole, continuată la Rodos, *Istoria* va fi completată pe parcursul vieții sale cu date personale, adevărate memorii de mare interes biografic și istoric, până în anul 1791, an care marchează preliminariile păcii de la Iași, purtate la Șiștov, în urma războiului austriaco - ruso - turc⁷⁵. Aceste adaosuri, spune *Istoria* au fost scrise în anul 1794.

Iată titlul: *Istorie a preaputernicilor împărați otho-mani, adunată și alcătuită pă scurt dă dumnealui Ianache Văcărescu, dicheofilax a Bisericii cei Mari a răsăritului și spatar al Valahiei, începându-se în vremea prea puternicului împărat sultan Abdul Hamid I, la vâleatu hâgiret 1202 și mântuitoriu 1788 în Nicopoli a Bulgariei și s-a săvârșit în zilele prea puternicului împărat sultan Selim 3, la vâleatul 1794 și 1208, în luna lui șevali <=octomvrie>.*

Din capul locului se observă că manuscrisul nu este autograful lui Ianache, cu excepția versurilor ce însoțesc caracterizările sultanilor și unele intervenții marginale. Nu este nici autograful lui Alecu, fiul său, care l-a întovărășit în exilul de la Rodos și care avea atunci în jur de 18 ani. Este scrisul unui obișnuit al condeiiului, al unui grămătic, al unui copist. Mă întreb, pe bună dreptate, cum a fost redactată istoria: a existat un autograf, pierdut astăzi, copiat, mai apoi, de un profesionist, revăzut de Ianache și completat cu versurile pomenite?! Greu de precizat. Mă confrunt cu aceeași problemă ca la editarea Didahiilor lui Antim Ivireanul, sau, și mai aproape, de editarea operei lui Neculce. În ultimul caz aveam o variantă a *Letopiseșului*, scrisă de copiiști, dar

⁷⁴ Ianache Văcărescu încredințează cititorului, încă din proimion, adică din prefață, împrejurările care au dus la nașterea și dezvoltarea operei.

⁷⁵ Cf. C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. III. Fundația regală pentru Literatură și Artă, București, 1942, pp. 311-315.

completată cu intervenții autografe ale cronicarului. Și-a dictat, acesta, opera?! Dacă nu, unde a dispărut originalul?! Unde a dispărut, de asemeni, originalul *Istoriei*, dacă a existat unul?! Credem că n-a existat un original și că Ianache și-a dictat opera, pe care a completat-o, mai apoi, cu versurile amintite și cu unele însemnări marginale, nesemnificative.

Cum menționam în paginile de la început, *Istoria* este inegală structural. Până în jurul filei 50 de la început, autorul se limitează la creionarea portretelor și activității sultanilor ce nu i-au fost contemporani. Apoi, începând cu Suleiman al II-lea, după 1688, *Istoria* este lărgită cu date istorice mai precise, urmând ca după 1757, cu domnia lui Mustafa al III-lea urmată de cele ale lui Abdul Hamid I și Selim al III-lea să fie împânzită de numeroase date de istorie personală, cu iz de memorii.

În prefață Ianache Văcărescu pomenește izvoarele de care s-a folosit în elaborarea lucrării: mai întâi analele turcești, tevarihurile, ținute în bună rânduială la toți sultanii. Apoi istoricii Naima⁷⁶, Rașid⁷⁷, Subhi⁷⁸ și contemporanul său Eiveri⁷⁹. Cât privește pe istoricii creștini pe care

⁷⁶ Mustafa Naima (1655-1716), istoric oficial turc, a lăsat o istorie turcească pentru anii 1591-1659 foarte obiectivă, publicată la Constantinopol în anul 1734. Cf. *Encyclopédie de l'islam...* Dictionnaire géographique, ethnographique et biographique des peuples musulmans, publié... par M. Th. Houtsma <ș.a.>, Leiden et Paris, 1936, tom. III, pp. 896-897.

⁷⁷ Rashid Mehmed (a doua jum. a sec. XVII - 1735), istoric al Imperiului Otoman pentru anii 1660-1721. Cf. *Encyclopédie de l'islam...*, Leiden et Paris, 1936, tom. III, p. 1200.

⁷⁸ Subhi Muhamed (începutul sec. XVIII - iunie 1769), istoric turc, autor al unei istorii generale otomane (a unui Tarikh, ce se oprește la anul 1156 de la Hegira, 1743 al erei noastre), tipărită la Constantinopol în 1785. Cf. *Encyclopédie de l'islam...*, Leiden et Paris, 1934, tom. IV, p. 516.

⁷⁹ Pe acest Eiveri nu l-am putut identifica în nici o enciclopedie islamică, fie că este diferit scris de către Ianache Văcărescu, fie că n-a fost o personalitate de reținut.

îi cunoștea, sau de ale căror scrieri se folosiser, Ianache îi menționează, marginal, pe: „Nichifor⁸⁰, Zonara⁸¹, Laonic⁸², Leungravia⁸³, Ladvocat⁸⁴, Cantemir⁸⁵, Volter⁸⁶, Bușing⁸⁷,

⁸⁰ Credem că este vorba de Nichifor Bryenis (și nu de Nicefor din sec. 8-9, cum crede Cornel Cârstoiu) mort în 1137, istoric bizantin pentru anii 1057-1070, cu date privitoare și la relațiile cu turcii.

⁸¹ Ioan Zonaras, cronicar bizantin (a doua jumătate a sec. 11 - circa 1130), secretar de stat sub Alexe Comnenul, s-a călugărit devreme la Muntele Athos. A lăsat un cronograf de la facerea lumii și până la moartea lui Alexe Comnenul (1118). O ediție franțuzească pe care, probabil, că a avut-o și Ianache Văcărescu la îndemână a apărut la 1678. În 1686 Du Cange a dat o ediție excelentă în 2 volume, pe care istoricul nostru o va fi utilizat cu atât mai mult cu cât era în grecește.

⁸² Leonie Chalcocondyl (sfârșitul sec. 14 - 1464), autorul unei Istorii a turcilor și a căderii imperiului bizantin (de la 1299-1462), a fost mult utilizat mai ales de învățații care au urmărit căderea Constantinopolului, redată cu detalii de cronicarul bizantin.

⁸³ Johann Loewenklan, istoric și filolog german, cunoscut mai ales sub numele său latinizat, Leunclavius, era născut într-o localitate din landul Westfalia, în 1533. A colindat Europa din Livonia rusească până la Constantinopol, unde l-a însoțit pe un principe Lichtenstein, trimis la Poartă, în 1582. A învățat turcește și s-a stabilit în ultimii ani de viață la Viena, unde a și murit în 1593. De la el ne-au parvenit numeroase opere traduse din grecește în latinește (Opera lui Xenofont, a lui Grigorie de Nazianz, lucrări juridice ș.a.), printre care și *Analele sultanilor otomani* și o *Istorie musulmană* în 18 cărți, tipărită la Frankfurt în 1595.

⁸⁴ Jean - Baptiste Ladvocat, savant francez, hebraist, membru al Sorbonei și bibliotecar, 1709-1765. A lăsat un dicționar istoric în 2 volume, tipărit la Paris în 1752, ca și un dicționar geografic, tradus din englezește, amândouă de mare răspândire și deseori reeditate.

⁸⁵ Dimitrie Cantemir a fost cunoscut prin cele două traduceri în franțuzește și nemțește ale *Istoriei creșterii și descreșterii curții otomane* și a fost utilizat de către Ianache Văcărescu. Cornel Cârstoiu trece în revistă maniera în care istoricii pomeniți marginal de Ianache au fost utilizați de acesta. Vezi: *Ianache Văcărescu, Viața și opera*, pp. 183-188.

⁸⁶ Opera lui Voltaire a pătruns în Țările Române încă în timpul vieții marelui învățat. Nenumărate ediții din scrierile sale au pătruns la noi, încât este socotit cel mai citit scriitor francez în secolele 18 și 19. Este firesc ca Ianache să se fi documentat pentru *Istoria* sa din scrierile istorice ale lui Voltaire. Cf. Cornel Cârstoiu, *op. cit.*, pp. 186-187.

⁸⁷ Din Antonie Friedrich Büsching (1724-1793), unul din creatorii geografiei moderne, Văcărescu nu s-a folosit de *Descrierea pământului* apărută în 11 volume între anii 1754 - 1792, ci de *Magazin pentru istorie și geografie modernă*, tipărită la Hamburg în 25 de volume între anii 1767 - 1793.

Melitie⁸⁸ și alții, zice el.

În cel dintâi capitol, intitulat Moameth, Ianache relatează despre începuturile islamismului, amestec de principii iudeo-creștine și de propoveduia lui la Medina, după alungarea profetului de la Meca⁸⁹. Înainte de a fi fost răspândit cu sabia, zice Ianache, islamismul a fost răspândit prin „slobozeniile legii“, care îngăduie pe pământ toate plăcerile lumești și promite pentru viața viitoare fericire deplină. Această totală lipsă de îngrădire a principiilor de viață, atât de diferite de religia creștină și, în mare măsură și de cea iudaică, a prins în lumea arabă și foarte devreme a crescut numărul adepților profetului.

Câteva pagini sunt consacrate Coranului, al cărui „perilipsis“, adică rezumat este expus foarte limpede de către Ianache⁹⁰. Prilej de a relata și o dispută teologică cu marele vizir Selim pașa pe tema raiului și a iadului⁹¹.

Stăpânirea turcească se conturează în jurul anului 1300, după spusele lui Ianache, când șahul Suleiman, stăpânitorul unor triburi turcești, izgonit din Persia și-a găsit adăpost la Aladin, sultanul Iconiei, unde fiul lui Suleiman, Ortugluli, a devenit episcop și cap al oștirii⁹². Aladin, amenințat de unii principii supuși, a căutat refugiu la Mihail Paleologu, care leal ca numeroși alți greci, l-a băgat în închisoare, unde a și murit⁹³. În acest timp, succesorul lui

⁸⁸ Este vorba de Meletie, arhiepiscop de Janina, geograf și istoric (1661-1714), autorul unei *Geografii vechi și moderne* tipărită în grecește la Veneția în 1728 și al unei *Istории bisericești*, apărută după moartea sa la Viena în 3 volume în anul 1798, dar pe care Ianache Văcărescu a putut-o cunoaște din copii manuscrise care circulau înainte de tipărire.

⁸⁹ *Ediția de față*, f. 4^v-6^v.

⁹⁰ *Idem*, f. 7-8^v.

⁹¹ *Ibidem*, f. 9-10.

⁹² *Ibidem*, f. 11^v.

⁹³ *Ibidem*.

Ortugluli, fiul său Otman, prin promisiuni, amenințări, cumpărări a devenit sultan la Iconium. Din acest Otman, devenit Osman și Ali – Osman, se trag toți sultanii turci⁹⁴.

După Osman, fiul său Orhan, dornic să-și extindă stăpânirea, cucerește Nicomedia, capitala Bitiniei și împinge trupele spre Anatolia făcând din Brusa noua capitală a imperiului⁹⁵. Ianache Văcărescu observă mulțimea văduvelor rămase în urma morții ostașilor greci și amintește de porunca sultanului ca turcii să le ia în căsătorie. Tot în vremea lui Orhan se produce și trecerea turcilor în Europa. Ianache menționează, marginal, câteva evenimente din istoria Țării Românești: descălecatul lui Negru Vodă din 1290, succesorii săi până la realul Nicolae Alexandru voevod.

Sub Murat I, unul din cei mai străluciți sultani – zice Ianache Văcărescu –, stăpânirea turcească s-a întins consi-derabil⁹⁶. Acuma, după 1360, a fost cucerit Adrianopolul⁹⁷, capitală a imperiului pentru o sută de ani și tot acuma a fost creat corpul ienicerilor „breaslă noao dă ostași“ și a fost organizată instituția dervișilor.

În maniera sa rezumativă, reținând numai lucrurile esențiale din istoria turcească, Ianache Văcărescu, elogiind faptele de arme ale lui Murat, ca și înțelepciunea sa, nu uită să pomenească lupta de la Kossovo, dezastruoasă pentru cneazul Lazăr, dar și sfârșitul ciudat al sultanului. Acesta, întovărășit de vizir, s-a dus după bătălie să vadă mulțimea

⁹⁴ *Ibidem*, f. 12^v.

⁹⁵ *Ibidem*, f. 14^v.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 15^v.

⁹⁷ Adrianopolul a fost cucerit la 1362 și sultanul Murat și-a mutat capitala aici la 1365. Cf. *Istoria lumii în date*, elaborată de un colectiv sub conducerea acad. Andrei Oțetea. Editura Enciclopedică Română, București, 1972, p. 142.

celor căzuți și i-a povestit vizirului că după visul avut în cursul nopții el ar trebui să fie mort. Nu și-a isprăvit bine vorba, că un ostaș ce era ascuns printre morți, de frică, a sărit asupra sultanului și l-a omorât cu o lovitură de cuțit, fără ca să poată cineva interveni în apărarea lui⁹⁸. Era Miloș Obilici.

Nici un cuvânt despre participarea românilor la luptă, nici o aluzie la domnia lui Mircea și campaniile sale. Este observația negativă a tuturor istoricilor care au parcurs *Istoria othomanească*.

Domnia lui Baiazid este relatată foarte pe scurt, dar cu redarea tuturor evenimentelor importante: cucerirea cetăților bulgărești de pe malul drept al Dunării, campania de la Nicopole din 1396, umilirea lui Manuil Paleologul, supus birului, și, în sfârșit lupta de la Angora, captivitatea și moartea sultanului⁹⁹.

Turburările dintre fiii lui Baiazid și refugiul lui Musa în Țara Românească i-au dat prilej lui Ianache să amintească de Valahia și de sprijinul pe care i l-au dat românii, dar fără să-l pomenească pe Mircea cel Bătrân¹⁰⁰. Mai interesant pentru datele cu privire la istoria noastră este capitolul consacrat sultanului Mohamed I¹⁰¹, chiar dacă unele date sunt greșite. Spre pildă, mențiunea marginală despre prezența lui Vlad Țepeș la 1414 nu poate fi luată în seamă, după cum plata tributului n-a început la 1418, ci la 1415. Cu detalii este relatat tratamentul generos aplicat de turci domnului și boierilor care au închinat la Adrianopol țara padișahului. Dar „Turnu, Giurgiu și Brăila au rămas serhaturi“, adică enclave militare cu teritoriu în jur și așa vor rămâne până la 1829.

⁹⁸ Ediția de față, f. 17^v.

⁹⁹ *Ibidem*, f. 18-20.

¹⁰⁰ *Ibidem*, f. 20^v.

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 22-24.

Din domnia lui Murat al II-lea este de reținut armistițiul de la Seghedin din iulie 1444 dintre turci și unguri¹⁰², pe care aceștia nu l-au respectat, deși fusese iscălit cu sânge din sfântul potir și unirea cu armatele lui Vladislav Iaghello, în campania dezastruoasă din 10 noiembrie de la Varna¹⁰³. Ianache Văcărescu pomenește de retragerea lui Murat din scaun și stabilirea sa pentru odihnă la Magnesia. Dar nu spune un cuvânt despre viața ușuratică pe care o ducea fiul său, viitorul cuceritor al Constantinopolului, ceea ce a hotărât devletul să-l recheme pe Murat, care a condus armatele turcești și a realizat marea victorie în care a pierit regele Poloniei¹⁰⁴. Din nou renunțând la domnie și iarăși rechemat de devlet, Murat a purtat campaniile strălucite împotriva lui Gheorghe Castriotul, eroul arvanit și în 1448, tot la Kossovo, împotriva lui Iancu de Hunedoara, pe care însă istoricul nostru nu-l pomenește¹⁰⁵.

Cu moartea lui Murat în 1451, la numai 49 de ani, după o domnie de 30 de ani, precizează Ianache, căci se urcase în scaun la 18 ani, urmă la tron Mohamed al II-lea. Avea 21 de ani și era privit cu mare neîncredere de către divanul turcesc. Dar în curând se dovediră marile lui calități militare și nemăsurata sa ambiție¹⁰⁶. Folosește cronicile bizantine și *Cronograful grecesc* tipărit la Veneția în 1631 (al lui Dorotei al Monembaziei) și cel al lui Matei Cigalé (imprimat tot la Veneția în 1637)¹⁰⁷. Ianache Văcărescu

¹⁰² *Ibidem*, f. 25^v.

¹⁰³ *Ibidem*, f. 26^v.

¹⁰⁴ *Ibidem*, f. 26^v.

¹⁰⁵ *Ibidem*, f. 27.

¹⁰⁶ *Ibidem*, f. 28.

¹⁰⁷ Traduse în românește după 1670. Cf. *Cronograf tradus din grecește de Pătrașco Danovici*, ediție îngrijită și cuvânt înainte de Gabriel Ștrempel. Studiu introductiv de Paul Cernovodeanu. Vol. I-II, Editura Minerva, București, 1998-1999.

stăruie suficient asupra cuceririi Țarigradului, mai ales asupra preliminarilor diplomatice purtate cu Constantin Paleologul, dar nu pomeneste de masacrul celor trei zile. Se mulțumește să spuie: „Scriu cu prelungire (adică pe larg) mulți această jalnică istorie și nu rămâne a mai scrie și eu cevaș“¹⁰⁸.

Referindu-se la acțiunile armate ale turcilor din timpul domniei lui Mohamed al II-lea, Ianache pomeneste și de pătrunderea trupelor turcești în Moldova, conduse de Suleiman pașa și bătute de Ștefan cel Mare (este vorba de bătălia de la Vaslui din 10 ianuarie 1475). Relatează omorârea lui Suleiman, beglerbegul Rumeliei, pentru eșecul armatei turcești și redă campania lui Mohamed împotriva Moldovei (bătălia de la Războieni din 26 iulie 1476) și pustiirea acesteia¹⁰⁹. Printre foarte puținele mențiuni cu privire la Țările Române, tot la capitolul domniei lui Mohamed vorbește și de scoaterea din scaun de către Mohamed a lui „Cazicli vodă, domnul românesc, căci nu da haraci și seamănă să fie acesta Vlad vodă Țepeș“. Într-adevăr, Vlad Țepeș a fost înlocuit de turci cu Laiotă Basarab, din nou așezat în scaun de Ștefan cel Mare și în final, în decembrie 1476 Laiotă, ajutat din nou de turci, îl înfrânge și ucide pe Vlad Țepeș.

Mohamed, acest Friederich cel Mare al turcilor, muri lângă Nicheea, zice Ianache, la 51 de ani și-l socoate, în versurile închinat, ca pe cel mai mare dintre sultani¹¹⁰.

Domnia lui Baiazid al II-lea, plină de lupte între frați, de nemulțumiri ale ienicerilor pentru inactivitatea lor și spiritul pașnic al sultanului se încheie, zice Ianache

Văcărescu, prin înlăturarea lui din „taht“ de către fiul său Selim, care era guvernator la Trapezunt. Conducându-l „cu cinste“ pe Baiazid până la ieșirea din Țarigrad (mergea să se odihnească) a avut grije să-l otrăvească pe cale cu ajutorul unui dohtar ovreiu, ca nu cumva să adune oaste și să se întoarcă asupra lui¹¹¹. Moartea s-a petrecut în Tracia în anul 1512.

Succesorul lui, Selim (1512-1521), socotit la început sălbatic și ca o fiară, care a omorât doi frați, este numit la sfârșitul istoriei sale stea strălucitoare a imperiului, pentru campaniile reușite întreprinse asupra perșilor, curzilor, georgienilor, a Egiptului, unde „stînse stăpânirea mameluchilor“ și a arabilor¹¹². În timpul războiului pentru cucerirea Egiptului a fost omorât și un pașă deosebit de viteaz, Sinan¹¹³, pe care sultanul l-a regretat mult pentru înțelepciunea și tactul său, comparându-l cu biblicul Iosif și zicând că „ce-i iaste bun Eghiptul, fără Iosif“.

S-a molcomit, mai apoi, când, aflându-se la Cairo, șeriful de la Meca a venit în semn de supunere și i-a oferit cheile cetății sacre¹¹⁴ „cea mai mare slavă ce putu dobândi Selim împărat“. Muri în drum spre Adrianopol după 9 ani și câteva luni de domnie.

Au ascuns moartea sultanului un timp, până când a sosit succesorul său de la Trapezunt, cel ce este cunoscut în istorie sub numele de Soliman Magnificul¹¹⁵.

Ianache Văcărescu consacră acestui strălucit sultan, cu preocupări și atitudini demne de un stăpânitor occidental

¹⁰⁸ *Ibidem*, f. 32-33v.

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 33v.

¹¹⁰ *Ibidem*, f. 34v-35.

¹¹¹ *Ibidem*, f. 35.

¹¹² *Ibidem*, f. 36-38v.

¹⁰⁸ Cf. ediția de față, f. 30.

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 31.

¹¹⁰ *Ibidem*, f. 31v.

patru pagini, pe marginea cărora, de mâna sa, sunt înșirați sumedenie de voevozi ai Țării Românești de la Vlad Călugărul și până la Alexandru al II-lea Mircea, cu erori de datare, dar cu succesiune destul de corectă.

Istoricul nostru trece în revistă multe din izbânzile padișahului, dar greșește, adesea, anii celor întâmplate, fie că a redactat textul din memorie, fie că, folosind anii hegirei n-a fost suficient de atent la transpunerea lor în anii erei creștine. Însuși anul urcării pe tron a lui Soliman Magnificul e greșit, 1521, când de fapt el își începe domnia la 28 septembrie 1520. Cucerirea Belgradului este datată corect, 1521, precum și alungarea Ioaniților din Rhodos, la 1522. Dar sângeroasa bătălie de la Mohács, în care a pierit nu numai floarea armatei ungurești, ci și regele Ludovic al II-lea a avut loc la 29 august 1526 și nu 1525, cum scrie Ianache. Ocuparea definitivă a Budei (prima s-a petrecut îndată după Mohács) a avut loc la 29 august 1541 (și nu 1540), când orașul a devenit capitală de pașalâc. Corect este relatată și-tuația din Ungaria, după 1540, când, murind Ioan Zapolya, sultanul se socoate protector al fiului acestuia, numai de câteva luni.¹¹⁶

Dar cele mai evidente erori sunt cele în legătură cu închinarea Moldovei la turci. După afirmațiile lui Ianache acest eveniment a avut loc în anul 1529, când Bogdan al III-lea (mort în 1517!), după sfatul lui Ștefan cel Mare l-a trimis sol pe logofătul Tăutu (mort la 1511!) la Țarigrad, unde fu bine primit de Soliman, ca să închine țara

¹¹⁶ Nicolae Costin, în *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601* (ediția Ioan St. Petre, București, 1942, pp. 395-404), folosind istorici unguri, relatează maniera atentă cu care sultanul a tratat pe regina văduvă Izabela și pe copilul acesteia. Axinte Uricariul redă și el textul din Nicolae Costin în *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*. Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, Editura Minerva, vol. I, București, 1993, pp. 179-190.

sultanului.¹¹⁷

Împăratul muri în 1566, în timpul campaniei de cucerire a cetății Sighet. După obicei, moartea a fost ascunsă, până la venirea fiului său și al Roxelanei, Selim, ce guverna atunci Amasia.

Am stăruit mai mult cu comentarii asupra domniei lui Soliman Magnificul – a făcut-o și Ianache Văcărescu – pentru spiritul lui cavaleresc și pentru o anumită generozitate dovedită în raporturile cu creștinii.

Selim al II-lea este cel dintâi sultan amintit ca amator de băuturi, mestu, adică bețiv, dar nu era lipsit de calități morale și militare.¹¹⁸ În vremea lui a fost cucerită insula Cipru de la venețieni, a dus acțiuni armate în nordul Africii și împotriva perșilor. A încheiat pace cu împăratul Maximilian al II-lea, precizează Ianache, dar nu spune nici un cuvânt despre dezastrul de la Lepanto din 7 octombrie 1571, unde flota turcească, condusă de Ali pașa a fost complet distrusă de coaliția anti otomană, formată din Spania, Veneția, Genova, Savoia, Malta și condusă de amiralul Don Juan de Austria.

Moartea lui, survenită în urma unui atac de „apoplexie, dăn pricina unii băi“ este datată greșit 1575;

¹¹⁷ În legătură cu așa zisa *Închinare* a Moldovei să se vadă lucrarea, clasică și azi, a lui C. Giurescu, *Capitulațiile Moldovei cu Poarta Otomană*, studiu istoric, București, 1908, mai ales pp. 49-52 și 64. Datele lui Ianache Văcărescu sunt luate din *Istoria imperiului otoman* a lui Dimitrie Cantemir, cu erorile de acolo, pe care sobrul și precisul savant, care a fost C. Giurescu îl critică în mod vehement. Nu pomeneste Ianache Văcărescu, după tradițiile reținute de Ioan Neculce în *O samă de cuvinte*, nici de ridicarea bisericii din Bălinești cu banii primului haraci, pe care logofătul Tăutu i-a primit de la sultan și nici de cafeaua fierbinte cu care și-a ars gura și a azvârlit-o, cu filigean cu tot, cum cu atâta umor povestește neftrecutul cronicar.

¹¹⁸ Cf. ediția de față, f. 39v.

sultanul a murit cu un an mai devreme.

Urmează o suită de șapte sultani, de la Murat al III-lea și până la Ibrahim I, aproximativ anii 1574-1648, pe care Ianache îi expediază pe câte o pagină, uneori chiar mai puțin, pe fiecare. Murat al III-lea (1574-1595) rămâne în cunoștința lui Ianache prin campaniile duse împotriva perșilor și mai ales prin numărul mare de fii¹¹⁹ pe care i-a lăsat în urma sa, 20, căsăpiți 19 dintre ei de Mehmet al III-lea (1595-1603) la urcarea pe tron¹²⁰, după obiceiul turcesc, care impunea elimi-narea tuturor pretendenților eventuali la domnie. Nici o aluzie la victoriile lui Mihai Viteazul de la Călugăreni, sau la cele de pe malul drept al Dunării. Nu era vorba de o ignorare a lor de către Ianache, bineînțeles, ci mai degrabă de o ocolire a susceptibilităților otomane, întru totul legitime, dacă ar fi pomenit de înfrângerile turcilor.

Mehmet, înclinat spre viață de plăceri, fu urmat „în taht“ de fiul său Ahmed I, cu preocupări pentru construcții, apoi, la moartea acestuia, de numai 29 de ani, de frate său Mustafa I, beiv și curvar, eliminat de pe tron după numai trei luni¹²¹.

Osman al II-lea, copil tânăr (1618-1622), fiu al lui Ahmed, a fost omorât de ieniceri la numai 12 ani, în timpul unor turburări puse la cale de partizanii lui Mustafa, care l-au repus pe acesta în scaun¹²². N-a rezistat decât 16 luni și pentru apucăturile pomenite ienicerii l-au detronat din nou și și-a găsit sfârșitul în închisoare.

A urmat un alt iubitor de vin, Murat al IV-lea (1623-1640), pe care l-a deprins la băutura un apropiat,

¹¹⁹ *Ibidem*, f. 40.

¹²⁰ *Ibidem*, f. 40v.

¹²¹ *Ibidem*, f. 41v.

¹²² *Ibidem*, f. 42.

Becri - Mustafa¹²³, pomenit de toți istoricii imperiului otoman. A avut și merite militare (pentru care era numit *gazi*, adică victorios), pentru că a recuperat multe din provinciile pierdute de predecesori, în urma unor campanii duse împotriva perșilor.

În vremea lui Ibrahim I (1640-1648; Ianache Văcărescu îi fixează domnia între anii 1639-1649), a fost luată Creta de la venețieni. N-a avut sultanul nici un merit, căci era dat cu totul dezvăluit. Ienicerii, conducătorii spirituali și devletul, în consens, l-au scos din domnie și l-au omorât. Ianache pune pe sama istoricului Ladvocat povestirea tragică, după care sultanul ar fi fost omorât în urma unei porunci semnate de fiul său, ce n-avea nici șapte ani și nu știa carte. Remarca tatălui a fost ironică și dureroasă: „Ce frumos scrie fiul meu și ce dăgrab a învățat, căci el până astăzi nu știa carte”¹²⁴.

Copilul a fost declarat sultan și va fi cunoscut sub numele de Mehmed al IV-lea (1648-1687; Ianache adaogă câte un an timpului de guvernare). Capitolul acestei domnii este cel mai dezvoltat din întregul volum al manuscrisului și cuprinde filele 44-53. Este firesc să fie așa, de vreme ce în acest interval de 40 de ani s-au petrecut evenimente cruciale în istoria otomanească. Mai întâi guvernarea dinastiei de viziri Köprülü, începută de Mehmed pașa la 1656 și isprăvită de nefericitul Kara Mustafa la 1683. Apoi luarea Candiei din Creta și a Cameniței de la polonezi, ultima cucerire făcută de turci, după cum precizează Ianache Văcărescu¹²⁵. Acțiuni armate împotriva rușilor, cu ocuparea Cehrinului și, în final, asediul Vienei cu consecințele dezastruoase pentru Turcia,

¹²³ *Ibidem*, f. 43.

¹²⁴ *Ibidem*, f. 44.

¹²⁵ *Ibidem*, f. 47.

din care nu se vor mai redresa niciodată. Este capitolul în care evenimentele din Moldova și Țara Românească sunt reținute cu oarecare interes de către Ianache. Mai întâi acesta explică¹²⁶ prezența celui de al treilea tui în panoplia domnească a Moldovei lui Duca vodă (pe care însă nu-l numește): În urma trădării lui Doroșenschi, hatmanul cazacilor, și a trecerii lui de partea turcilor, sultanul îi dăruie un tui și „rămânând Ucraina sub stăpânirea prea înaltei Porți, i-a legat sub stăpânirea Moldaviei“. După ce Ucraina a revenit Poloniei (în urma păcii de la Carlovitz din 16 ianuarie 1699), tuiul a fost retras Moldovei.

Îi amintește pe Ștefan Petriceicu și pe Grigore Ghica din Țara Românească, participanți alături de leși la războiul pentru Hotin, pierdut de turci, care, conduși de Husain pașa, n-au ținut seama de sfaturile lui Grigore Ghica¹²⁷. Îi amintește și pe Șerban Cantacuzino și pe „Duca Albanașul“ participanți la asediul Vienei, dar nici o mențiune nu face cu privire la activitatea lor în folosul creștinătății.

Războiul împotriva imperialilor, zice Ianache Văcărescu a fost dezlănțuit de ambiția fără margini a lui Kara Mustafa, care se vedea „sultan Ghermaniei și padișah Apusului“. În acest capitol se întrevăd calitățile de diplomat ale lui Ianache care analizează greșelile lui Kara Mustafa și combate dezlănțuirea ostilităților, absolut fără nici un motiv. Urmărește toate încercările împăratului Leopold I de a împiedica ostilitățile, trimițându-l pe contele Caprara la Țarigrad cu mandat ca să împlinească toate cererile turcilor.

¹²⁶ La f. 46v-47.

¹²⁷ Cf. f. 47. Campania și toate consecințele ei au fost magistral expuse de Ioan Neculce în *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. critică de Gabriel Ștrempel, Editura Minerva, București, 1982, pp. 224-230.

Pomenește și de punctele de vedere opuse lui Kara Mustafa, mai ales ale ulemalelor, care arătau că războiul este nedrept, de vreme ce imperialii n-au încălcat nici un punct din convenția ultimei păci. Kara Mustafa, influent cum era, s-a folosit și de sultana mamă și l-a determinat pe sultan să accedă la ideile sale¹²⁸.

Printre vocile potrivnice acestei campanii – zice Ianache – s-a aflat și bătrânul Ibrahim pașa, beilerbeiu Budei, care, om cu experiență și judecată sănătoasă a obiectat că nu pot fi lăsate cetățile din Ungaria necucerite și cele din Austria – până la Viena – fără garnizoane și să asedieze direct Viena. În plus, zicea Ibrahim pașa, asedierea Vienei va ridica împotriva Turciei până și pe aliații ei¹²⁹.

Ianache Văcărescu urmărește cu atenție desfășurarea acțiunilor militare, dezastrul de sub Kahlenberg, deruta armatelor turcești, omorârea la Buda a lui Ibrahim pașa „pentru că îl sfătuiseră bine“, dar și scurtarea cu un cap a lui Kara Mustafa, la Belgrad, din porunca sultanului¹³⁰.

Singurele stihuri adresate de autor unui nesultan au fost cele tragice către Kara Mustafa: „Cara-ți fuse și numele, Cara-ți fuse și treaba, / Căci prăpădiși atâtea țări, într-un zadar și geaba...“¹³¹.

Nici sultanul nu avu un sfârșit fericit. Nemulțumirile ienicerilor și ale guvernanților pentru acest teribil dezastru au apăsât și asupra lui. În noiembrie 1687 (Ianache spune 1688) a fost scos din scaun, închis și după patru ani a murit, după 41 de ani de domnie¹³².

¹²⁸ *Ediția de față*, f. 19v.

¹²⁹ *Ibidem*, f. 51.

¹³⁰ *Ibidem*, f. 52.

¹³¹ *Ibidem*, f. 52.

¹³² *Ibidem*, f. 53.

I-a urmat „în taht“ fratele său, Suleiman al doilea (1687-1691), chemat din exil, înspăimântat la gândul că ar fi omorât, dar molcomit mai apoi, când a văzut pentru ce scaun aurit fusese convocat. A avut de făcut față la multe zorbale în capitală și eșecuri militare, în anii întunecați pentru turci de după Viena. S-a folosit însă de un excelent diplomat, care nu este strein nici de noi, căci ne-a dat o suită de domni fanarioți, și nu din cei foarte răi; este vorba de Alexandru Mavrocordat Exaporitul, fiul lui Nicolae. Trimis la Viena pentru preliminarii de pace, cu mandat să cedeze întru totul pretențiilor lui Leopold, Exaporitul, căruia i se atribuie și un cuvânt în latinește de mare sensibilitate, încât, zice Ianache Văcărescu, l-ar fi făcut pe împărat să lăcrimeze, observând cât de mari sunt pretențiile teritoriale ale Vienei, și întâlnindu-l pe ambasadorul Franței l-a întrebat pe acesta ce părere are „veți mai putea voi sta la Paris“, după ce habsburgii, cu care Franța era mereu pe picior de război, se vor întinde asupra provinciilor pe care le reclamă de la Poartă?!¹³³ Drept răspuns ambasadorul s-a adresat regelui, cu mari temeri, și a sugerat acțiuni armate împotriva imperialilor, ceea ce a degajat Turcia din strânsoarea diplomatică și a determinat succese militare la Belgrad, pe care îl vor recuceri la 8 octombrie 1690. Sigur că au fost succese de scurtă durată, dar au îngăduit devletului să-și rezolve unele probleme amenințătoare.

Sultanul n-a trăit să vadă evoluția politică și militară a țării. Bolnav de idropică și-a încheiat viața la 52 de ani, după 3 ani și 9 luni de domnie¹³⁴.

Domnia lui Ahmed al II-lea (1691-1695), fratele mai mic al lui Suleiman al II-lea, nu ocupă în economia *Istoriei*

¹³³ *Ibidem*, f. 55^v.

¹³⁴ *Ibidem*, f. 58.

lui Ianache decât două pagini. Este redată mai ales moartea vizirului Mustafa pașa Köprülü, lovit de un glonț în bătălia de la Petrovaradin. „Bântuit de vrăjmași din toate părțile“, Ahmed își sfârși zilele la 51 de ani.

Succesorul său, Mustafa al II-lea (1695-1703) a avut o domnie grea, pe care Ianache Văcărescu o expune cu pricepere și simț diplomatic¹³⁵. De la început vizirul Ali pașa a încercat să-l impună pe tron pe fiul lui Ahmed, un copil de trei ani, în speranța că în realitate va governa țara singur. Dar, Mustafa, nepotul lui Ahmet și fiu al lui Mehmed al IV-lea a făcut un act de autoritate și a ocupat el tronul. Nu după multe zile, sultanul l-a scurtat de cap pe Ali pașa și a purces singur în campania dezastruoasă pentru turci de la Zenta, din 11 sept. 1697, în care geniul militar al lui Eugeniu de Savoia s-a făcut cunoscut. Sultanul s-a înapoiat pe la Lugoj și Caransebeș, zice Ianache, a trecut Dunărea pe la Islaz la Nicopole. Domnul Țării Românești „a fost conacciu“, a pregătit adică trecerea padișahului pe la noi, asigurându-i toate facilitățile în timpul călătoriei¹³⁶.

Preliminariile păcii de la Carlovitz (oct.1698-ian.1699) au fost pregătite de abilul și rafinatul diplomat Alexandru Mavrocordat. A sucit lucrurile în așa fel încât a făcut ca pacea să fie propusă nu de Turcia, care pierduse războiul, ci de împăratul Leopold, interesat în pace pentru a avea mână liberă în problemele de succesiune la tronul Spaniei¹³⁷.

La pacea de la Carlovitz Poarta a fost reprezentată de ministrul de externe, Rami Mehmed și de Alexandru

¹³⁵ *Ibidem*, f. 60-64^v.

¹³⁶ *Ibidem*, f. 60^v.

¹³⁷ *Ibidem*, f. 61^v- 62.

Mavrocordat, numit între timp beiu și sftenic de taină: mahrem esrar¹³⁸.

„Gravele“ probleme de protocol, privind locul participanților în sala de conferință a numeroaselor țări au fost rezolvate tot de către Alexandru Mavrocordat. Acesta a propus să se construiască o clădire specială, de formă rotundă, cu atâtea uși de intrare, câte țări aveau participanți, iar în interior să se așeze o masă de asemenea rotundă, unde toți să se socoată egali „Și cu acest mijloc să îndreptă și madea o dă protimisis“¹³⁹.

Dar rezultatele păcii, arată Ianache, au dus la nemulțumiri din partea vizirului Daltaban, care i-a acuzat pe Rami Mehmed și pe Alexandru Mavrocordat de corupție. Înălăturarea și omorârea lui Daltaban au dezlănțuit turburări grave la Constantinopol, iar cei doi diplomați și-au păstrat viața fugind¹⁴⁰. Răsculații, unindu-se cu ienicerii l-au scos din domnie pe sultan, care a murit în închisoare „dă melanholie“, după șase luni de detenție¹⁴¹.

A avut însă răgaz să-l felicite la Adrianopol pe fratele său Ahmed al III-lea (1703-1730), impus pe tron de răzvrățiții ce puseseră stăpânire pe oraș. Aceleași zorbale îl vor înlocui și pe el de pe tron, căci turburările au continuat, cu întreruperi, mulți ani.

Ianache Văcărescu se ocupă în acest interval de timp de evenimentele, nu puține, care s-au abătut asupra Turciei. Mai întâi războiul ruso-turc din 1711 condus de vizirul Baltagi Mehmed pașa, care, acuzat de corupție, a plătit cu

capul superficialitatea cu care a încheiat pacea¹⁴². Ca de obicei, Ianache a omis să pomenească despre Dimitrie Cantemir și participarea moldovenilor la această campanie. În schimb s-a referit la prezența lui Carol al XII-lea, regele Suediei, adăpostit la Bender în Basarabia, după Poltava și la plictiselile pe care le-a făcut turcilor¹⁴³.

Celelalte acțiuni armate pomenite de Ianache în acest ultim capitol din volumul I al manuscrisului *Istoriei* n-au fost reușite pentru Poartă, cu excepția Moreei, pe care a luat-o de la venețieni în decembrie 1714.

Carol al VI-lea, împăratul Austriei, fiind garant pentru Moreea de la pacea de la Carlovitz, a declarat război turcilor. Oștile s-au întâlnit la Petrovaradin (5 august 1716) și Eugeniu de Savoia i-a zdrobit pe turci. Zice Ianache Văcărescu de oștile turcești că „rămase stricate și dăsfăcute dă tot“¹⁴⁴. Istoricul urmărește consecințele teritoriale ale păcii de la Passarovitz și teribilul recul al stăpânilor săi. „Craiova Valahiei“ a intrat și ea sub stăpânirea imperialilor și acolo va rămâne 30 de ani.

Capitolul domniei lui Ahmed al III-lea se încheie cu relatarea gravelor turburări de la Constantinopol, conduse de Patrona Halil și Muslu (relatate pe larg de Subhî efendi – zice Văcărescu), care după ce au obținut capul cheialii și a marelui vizir, au cerut scoaterea din scaun a sultanului și înlocuirea lui cu Mahmud I¹⁴⁵.

Cel de al doilea tom al *Istoriei* începe la f. 69^v a manuscrisului 2905 cu domnia lui sultan Mahmud I (1730-

¹³⁸ *Ibidem*, f. 63.

¹³⁹ Adică problema de întâietate. *Ibidem*, f. 63^v.

¹⁴⁰ *Ibidem*, p. 64.

¹⁴¹ *Ibidem*, p. 64^v.

¹⁴² Superb relatează Neculce, care a participat la războiul de la Stănilești, în *Letopisețul* său sfârșitul lui Baltagi pașa. Cf. *Op.cit.*, pp. 628-629.

¹⁴³ Cf. *Ediția de față*, f. 65^v.

¹⁴⁴ *Ibidem*, f. 66^v.

¹⁴⁵ *Ibidem*, f. 67-68.

1754), recunoscut de răsculați și numit de Patrona Halil „ciracul meu“, care-l și bătea amical pe umăr. Nu era o stare de lucruri care să poată dura prea mult, cu atât mai mult cu cât sultanul avea o precisă și severă idee despre personalitatea lui și abaterile grave de la protocol ale capetelor zurbagiilor. Și atunci în timpul unui consiliu militar, impus de iminenta campanie împotriva perșilor, la care cei doi, Patrona și Muslu, participau cu iz de consilieri supremi, au fost căsăpiți de complotiștii organizați din vreme și capetele lor aruncate pe fereastra saraiului, să le vadă răsculații¹⁴⁶. Odată cu aceasta comandanții ienicerilor, fideli ordinii, și alte grupări militare au năvălit asupra zurbagiilor și s-a făcut un omor cumplit, încât, zice Ianache Văcărescu, „nu s-a putut mânca nici pește nici ostraca (adică scoică) multă vreme, căci se împușise marea de leșuri“¹⁴⁷. Cu aceasta a luat sfârșit răzvrătirea, care dura de câțiva ani.

Sultanul a fost un om întreprinzător și înțelept. Dacă în confruntările cu rușii pentru excesele tătarilor din Crimeea a fost înfrânt și a pierdut teritoriu, în campania împotriva imperialilor pentru Belgrad a ieșit victorios și Poarta a recuperat Serbia și Oltenia de la Austria¹⁴⁸.

Ianache Văcărescu are numai cuvinte de laudă la adresa acestui sultan, care, zice el, a potolit răzvrătirile, a încurajat și apărât comerțul, a stăpânit ienicerii și a murit în drum spre geamie, pentru mărirea lui Alah, într-o zi de vineri, împărățind ani 24¹⁴⁹.

„Împărăția“ lui Osman al III-lea, cum numește

¹⁴⁶ Lucrul s-a petrecut la 26 noiembrie 1730.

¹⁴⁷ *Ibidem*, f. 70-71. Patruzeci de zile a durat urmărirea și omorârea răzvrătiților.

¹⁴⁸ *Ediția de față*, f. 71^v-72.

¹⁴⁹ *Ibidem*, f. 72^v.

Ianache domnia padișahilor a fost scurtă: 1754-1757. Frate al lui Mahmud I, a rămas în istoria turcească prin spiritul de dreptate și mila pentru săraci. Suspectându-i de jafuri și nedreptăți pe înalții funcționari îi exila adesea și nu odată pe unii îi executa. A murit în patul său, în urma unei boli¹⁵⁰.

Cu domnia lui sultan Mustafa al III-lea (1757-1774) Ianache Văcărescu lărgeste mult capitolele celor trei împărați pe care i-a mai cuprins în *Istoria* sa, cu date personale sau de familie și cu multe detalii pe care le deținea din scriptele oficiale turcești, sau din cele trăite de el însuși. Este partea cea mai interesantă a operei sale istorice, cu iz memorialistic, cu atât mai mult cu cât atari lucrări sunt rare în literatura secolului XVIII și prima jumătate a celui următor.

Portretul pe care îl face noului sultan este fără egal: cel mai înțelept, cel mai generos, cu cel mai mare simț politic, cu un spirit de dreptate ce făcu să fie iubit de supuși: Dar, zice Ianache, a fost și cel mai bântuit de nenorocire. A ținut la sobrietatea îmbrăcăminții din spirit de economie – impunând haine negre tuturor, cu excepția Țărilor Române¹⁵¹.

În anul 1758 tătarii din Crimeea s-au răzvrătit și, zice Ianache, au ajuns cu robiile nu numai până în Moldova, ci și până la „județul Râmnecului al Valahiei“¹⁵². Atunci a fost trimis și Ștefan Văcărescu, marele spătar „părintele meu“, de către domnitorul Scarlat Ghica, la Focșani să apere țara de penetrațiile tătarilor. Dar cum răscoala acestora s-a potolit, n-a fost nevoie de nici un efort militar.

Acest lung capitol al stăpânirii lui Mustafa al III-lea (care se întinde între f. 74^v- 101, din primul volum, și f. 2-4

¹⁵⁰ *Ibidem*, f. 74.

¹⁵¹ *Ibidem*, f. 75.

¹⁵² *Ibidem*, p. 75^v. Probabil este vorba de Slam Râmnic, adică de Râmnicul Sărat.

din manuscrisul 2906) este plin de date privitoare la istoria europeană, cu interesante observații ale lui Ianache Văcărescu privind canafasul diplomatic al vremii.

Lumea germană stă în centrul preocupării sale de istorie universală. „Eroul veacului“, care era Frederic cel Mare, purta război cu „strălucită casa Austriei, întru care împărăția cu multă slavă și vrednicie Maria Terezia“¹⁵³. Impotriva lui Frederic, susținând-o pe iubitoarea împărăteasă, mamă a 17 copii, toți concepuți cu bărbatu-său, Francisc duce de Lorena, pe care l-a ridicat pe tronul imperiului german, s-au aliniat Elisabeta a Rusiei, „Luighi al XIV craiul franțezilor și duca Saxoniei August, ce era craiul Poloniei“. Frederic, înfrânt, cu Berlinul ocupat de trupele austriaco-ruse a cerut ajutor... tătarilor din Crimeea¹⁵⁴. N-a fost nevoie de intervenția acestora, căci a murit împărăteasa Elisabeta și a urmat la tron Petru al III-lea, în vechi raporturi de prietenie cu Frederic. A poruncit îndată să întoarcă armele împotriva Austriei și aceasta pierdu Silezia.

Dar, zice Ianache Văcărescu, bine informat asupra politicii europene, Petru al III-lea, bețiv și smintit, a fost înlăturat de pe tron de către nevastă-sa, Ecaterina cea Mare „cea dântâi iroină ce a văzut veacul nostru și una din cele alese și dântâiu persoane ce au văzut lumea până în zilele sale“¹⁵⁵.

Ianache urmărește în detalii desfășurarea puterii rusești și întinderea stăpânirii acesteia ca o pecingine. Mai întâi pătrunderea lor în Polonia cu prilejul alegerilor de rege, după moartea la 1763 a lui August al III-lea Saski. Este drept că rușii au fost chemați de gruparea care susținea alegerea nenorocită a regelui din întreaga nobilime poloneză.

¹⁵³ *Ibidem*, f. 76.

¹⁵⁴ *Ibidem*, f. 77.

¹⁵⁵ *Ibidem*, f. 77^v.

Neexistând o succesiune la tron riguroasă, sistemul a dus la dispariția regatului polonez, după trei împărțiri succesive. Deocamdată este impus de către ruși Stanislav Poniatovski (ultimul rege polonez), iar Nicolae Reprin este trimis de Ecaterina „sol“, ca să participe la alegeri, însoțit și de vreo câteva polcuri „ca să să afle pentru ajutor“¹⁵⁶. Și n-au mai plecat de acolo. Polonezii potrivnici rușilor și nemulțumiți de Poniatovski au cerut ajutor Sublimei Porți. Războiul rusoturc, început la 1768, se va încheia abia în 1774 cu pacea de la Kuciuc – Kainargi.

Ianache Văcărescu pomenește de necazurile turcilor, de fuga ostașilor pentru a impune pacea și se oprește asupra asediului Hotinului de către ruși. Viclesuguri ale vizirului Han Tepsî, care își pierdu capul la Odriu, dar și moartea dragomanului Nicolae Șuțul pentru participări la interesele rușilor¹⁵⁷.

Nu sunt ocolite nici evenimentele din Țările Române, ocupate de ruși: Grigore Callimachi, domnul Țării Românești, a fost arestat (cu sprijinul lui Pârveu Cantacuzino, marele spătar) și dus la Petersburg, iar Grigore al III-lea Ghica, domnul Moldovei a fost prins la Galați și a murit pe drumul Petersburgului, înainte de a ajunge la Iași¹⁵⁸.

În timpul ocupației Ianache a fost solicitat de Pârveu Cantacuzino să rămână în țară și să meargă, împreună cu Mihai Cantacuzino la ruși, după oaste de paza țării. Li s-au alăturat și marele logofăt Nicolae Brâncoveanu. În drum a avut loc acea opțiune a istoricului nostru pentru tronul Țării Românești (în pofida lui Pârveu Cantacuzino) și dovada pres-

¹⁵⁶ *Ibidem*, f. 78^v.

¹⁵⁷ *Ibidem*, f. 80.

¹⁵⁸ *Ibidem*, f. 90.

tigiului de care era perfect conștient¹⁵⁹. În drum a ajuns la Buzău, unde l-a întâlnit pe polcovnicul Nazarie, prieten cu spătarul Pârvu Cantacuzino și adept al apropierii de ruși. Vrând să scape din cârdășia rusească, Ianache l-a momit pe Nazarie spunându-i că ar fi bine să aibă acceptul tuturor boierilor pentru chemarea rușilor, dar că aceștia sunt împrăștiați prin țară. Trimis să-i adune, Ianache s-a dus în județul Săcuienilor, la Caraș, și-a luat familia și împreună cu boierii ce se mai aflau acolo a fugit la Brașov¹⁶⁰.

Urmează o suită de confruntări militare între ruși și turci, precum și numirea lui Emanoil Giani Ruset domn al Țării Românești¹⁶¹.

Chemat de domn și de vizirul Muhsun Oglu, Ienăchiță a coborât de la Brașov la Craiova, unde se aflau cei doi, împreună cu unchiul său Radu Văcărescu și o samă de boieri, ca să fie în slujba devletului¹⁶².

Cu simț politic este urmărită prima împărțire a Poloniei, din iulie 1772, când Rusia, Prusia și Austria au sfâșiat țara ce nu era capabilă să se autoguverneze. Văcărescu observă cum Austria, care era așteptată să sprijine Poarta în războiul său cu Rusia, s-a aliat cu aceasta pentru ruperea Galiției și a Lodomeriei din trupul agonisând al marelui Polonii de altă dată¹⁶³.

Rușii, victorioși în confruntările cu otomanii și stăpâni și în Țara Românească, au determinat retragerea unora din boieri, inclusiv a lui Ienăchiță Văcărescu, la Brașov. N-a stat mult acolo, căci a fost chemat de socru-său,

¹⁵⁹ Vezi nota 49. *Ediția de față*, f. 91^v.

¹⁶⁰ *Ediția de față*, f. 93.

¹⁶¹ *Ibidem*, f. 93^v-95.

¹⁶² *Ibidem*, f. 95^v.

¹⁶³ *Ibidem*, f. 96-97.

Iacovachi Rizo, la Focșani, pentru preliminariile păcii de la Kuciuk – Kainargi, cu oarecare înlesniri și pentru Țările Române, dar și cu răpirea Bucovinei, un an mai târziu de către Austria, despre care însă Ianache nu va pomeni¹⁶⁴.

Stăruie mult asupra unor mărunte întâmplări din tabăra turcească și asupra necazurilor pe care le-a întâmpinat din partea rușilor, până a ajuns la Focșani¹⁶⁵.

Nu spune ce sarcini i s-au încredințat la Focșani, numai odată, lipsind socru-său Iacovachi, a făcut pe interpretul între Grigore Orlov și Sabica Osman, ministrul de externe otoman¹⁶⁶.

Către sfârșitul anului 1773 Ianache a fost trimis cu treburi diplomatice în Ardeal, de către devletul turcesc. Acolo se găseau numeroși boieri din Țara Românească, fugiți de teama acțiunilor armate rusești. Ianache Văcărescu povestește cu mult entuziasm de prezența împăratului Iosif al II-lea la Brașov, în drum spre provinciile rășluite din Polonia și de întrevederea pe care monarhul a avut-o cu boierii români, de invitația pe care le-a făcut-o pentru o audiență și de sarcina pe care i-a încredințat-o împăratul de a face pe interpretul, adresându-i-se: sinior Vacarescule, te pohtescu și te puiu în osteneală ca să-mi faci astă seară tergimanlăc¹⁶⁷. Limba folosită era italiana.

Capitolul se încheie cu câteva aprecieri elogioase la adresa sultanului Mustafa, care, astmatic, a închis ochii după 16 ani de domnie¹⁶⁸.

Nu i-a urmat la tron fiul, Selim, copil mic, ci fratele

¹⁶⁴ *Ibidem*, f. 97^v.

¹⁶⁵ *Ibidem*, f. 98^v.

¹⁶⁶ *Ibidem*, f. 100^v.

¹⁶⁷ *Ibidem*, f. 3^r (din vol. II).

¹⁶⁸ *Ibidem*, f. 3^v-4.

său Abdul Hamid I (1774-1789), pe care Mustafa I-l-a sfătuit, înainte de moarte, cum să guverneze.

Anul de începere al domniei, 1774 (și nu 1773, cum scrie Ianache) a fost plin de acțiuni armate victorioase pentru ruși și opinia istoricului nostru nu dovedește prea mari regrete față de eșecul turcilor: „Trecu și Romanțov Dunărea și să întâmpinără oștile în multe părți. Și mai pă scurtu mai la toate părțile era muscalii purtători dă biruință. În cea după urmă, lovindu-să și armiiile cele mari, rămaseră turcii biruiți”¹⁶⁹.

În cele de pe urmă „stenahorisită“, adică înghesuită, armia turcească a cerut pace. Ianache pomenește câteva din rezultatele păcii de la Kuciuc – Kainargi, printre care și accesul flotei rusești în Marea Neagră.

Capitolul închinat lui Abdul Hamid, cel mai dezvoltat din toate, este plin de multe date personale, un adevărat memorial, dar și de observații foarte pertinente de istorie europeană. În sfârșit, cu începutul domniei lui Alexandru Ipsilanti din septembrie 1774, Ianache Văcărescu se ocupă și de evenimentele din Țara Românească, mai ales că adesea în mijlocul lor se află el însuși. Chemați boierii de la Brașov, în urma încheierii păcii, Ianache ajunge la Țarigrad cu multe recomandări de la serascherul de Silistra către marele vizir și Ipsilanti, pe care l-a însoțit la București, numit mare vistier al țării pentru a treia oară¹⁷⁰. Moartea lui Grigore Ghica, pentru protestul împotriva cedării Bucovinei, este redată în maniera seacă și brutală osmană: „... Devletul trimise pă Cara Hâsarî zadč capigi bața la Iași și luă capul lui Grigorie vodă. Făcu domnu Moldovei pă Costandin Muruz și tergiman divanului

¹⁶⁹ *Ibidem*, f. 4^v-5.

¹⁷⁰ *Ibidem*, f. 6^v.

pă Nicolae Caragea”¹⁷¹.

După alianțe politice între Poartă și diverse state și înnoiri de pace, la 1780 se produce moartea Mariei Terezia, apreciată de istoricul nostru și pentru faptul că „în toată vremea împărăției și crăiei sale nu au avut războiu cu prea puternica împărăție othomanicească niciodată”¹⁷².

Pentru Alexandru Ipsilanti Ianache are cuvinte de apreciere și nu fără motiv. De altfel îl făcuse mare spătar, sarcină boierească ce trădează pe un apropiat al domnului. Dar s-a întâmplat un lucru, care a făcut să fie puse în valoare, din nou, marile aptitudini diplomatice ale Văcărescului. Și anume, în decembrie 1781, cei doi fii ai lui Ipsilanti, Constantin și Dimitrie, cărora vodă le administrase o bastonadă pentru oarecari petreceri nocturne ce nu intrau în vederile sobrului voevod, fug din țară la Brașov și cer azil politic¹⁷³.

Alexandru Ipsilanti trimite pe urma lor o întregă delegație, din care Ianache Văcărescu, paharnicul grec Hurmuzaki Plagino¹⁷⁴ și vechiul dascăl al fugarilor, învățatul secretar al domnului, Ignațiu Ștefan Raichevich, raguzan de origine, vor ajunge până la Viena. Între timp Alexandru Ipsilanti a cerut la Istanbul mazilirea, temându-se să nu fie bănuț de legături cu imperialii.

Ianache Văcărescu explică fuga beizadelelor prin

¹⁷¹ *Ibidem*, f. 7^v.

¹⁷² *Ibidem*, f. 9.

¹⁷³ De la Brașov au plecat la Timișoara și de acolo au explicat motivele fugii lor printr-o scrisoare adresată guvernatorului militar al Transilvaniei, generalul Preiss, din care nu lipsește maltratarea ce suferă de la părinți, care i-au închis 20 de zile și i-au amenințat cu ocna, fără ca ei, nevinovații, să știe pentru ce. Întâmplarea este redată documentat și într-un stil plăcut de către Cornel Cârstoiu în *Ianache Văcărescu, Viața și opera*, pp. 69-72.

¹⁷⁴ Nici o legătură cu familia Hurmuzăcheștilor bucovineni de stirpe aromână.

curiozitatea ce o aveau de a vedea lumea apuseană și prin cultura occidentală pe care o primiseră de la profesorii ce-i învățaseră limbile franceză și italiană.

Plecarea lui Ianache Văcărescu a avut loc în împrejurări dramatice, la 26 decembrie 1781, după ce cu puțină vreme în urmă îi murise mama și îi sosise de la Țarigrad a doua soție, Elena Caragea, în aceeași zi, fără să aibă răgaz măcar să se căsătorească.

De la Brașov cei trei s-au dus la Sibiu, la baronul Bruckenthal, iar la 16 ianuarie 1782 au plecat la Viena. După opt zile de călătorie grea au ajuns în capitala Austriei și s-au prezentat la cancelarul Kaunitz la 25 ianuarie. Acesta i-a asigurat că s-au dat porunci în tot Ardealul ca fugarii să fie returnați părinților¹⁷⁵. Ianache ține să precizeze că a fost primit „cu multe țirimonii și cu multă cinste”¹⁷⁶ de către cancelar, care l-a luat de mână și l-a introdus în sala „dă assemblee”, unde erau adunați ambasadorii țărilor acreditate la Viena și „cele mai strălucite dame”, prezentându-l tuturor. Probabil că Ianache, îmbrăcat în costum oriental, a stârnit interes mai ales din pricina costumației. De altfel, spune Ianache, au fost lăudate blănurile de samur cu care era îmbrăcat, iar doamnele îl descinseră și de brâu, ca să-i vadă șalul.

Cu acest prilej prințul Kaunitz, care primise cu câteva zile în urmă din partea marelui duce Pavel al Rusiei o blană de samur și o tabacheră bătută în pietre scumpe, ținea să i-o arate lui Ianache Văcărescu, pe care îl socotea demnitar otoman și să-l încerce, asupra orientărilor sale diploma-tice. I-a arătat blana, pusă pe o masă de „biledard” și i-a cerut lui Ianache să i-o prețuiască. „Eu – zice istoricul – înțeleseiu pântru ce mi-o arată și cum că nu era scopul

¹⁷⁵ Cf. C. Cârstoiu, *op. cit.*, pp. 72.

¹⁷⁶ Cf. *Ediția de față*, f. 12^v.

prețuirea. Îi răspunseiu cum că blanele de samur nici când iaste soare, nici când iaste noapte nu să pot prețui bine. Această blană însă, socotindu-să locul dă la care s-au datu și locul la care s-au datu nu are prețu și eu dă o aș fi văzut și zioa nu sânt dăstoinicu ca să o prețuescu”¹⁷⁷.

Audiența a durat până după miezul nopții. Kaunitz i-a facilitat audiența la împărat, audiență impusă și de condiția sa de caimacam, căci Ipsilanti renunțând la scaun de frică, l-a numit pe Văcărescu printre locțiitori. Până la audiența, fixată foarte repede, Ianache, cunoscător de etichete, a trecut „pe la toți ambasadorii dă i-am heretisit cu bileteri și întorcându-mă la gazdă să prânzescu, au venit toți îmbeșadorii la mine dă m-au heretisit cu bileteri”¹⁷⁸. A fost și la balul ambasadorului Spaniei, unde participa și Maximilian, fratele lui Iosif al II-lea, pe atunci elector de Colonia¹⁷⁹.

Împăratul l-a primit „a doao zi la zece ceasuri” într-o audiență pe care Ianache Văcărescu o descrie cu lux de amănunte, pe mai multe pagini și cu multă savoare¹⁸⁰. Aceasta a avut loc, după toate aparențele, la Hofburg, căci era vreme de iarnă. Ianache pomenește de toate „vămile” prin care a trecut, până s-a trezit în fața împăratului. A căzut în genunchi, a pus fruntea la pământ, după moda turcească, dar împăratul l-a ridicat și l-a oprit de la asemenea manifestări orientale, inclusiv de la sărutarea mâinii.

Împăratul l-a recunoscut – zice el – „dă când mă văzuse la 73 la Brașov”. Este vorba, mai degrabă, de informarea prealabilă a împăratului asupra persoanei pe care

¹⁷⁷ *Ibidem*, p. 13^v-14.

¹⁷⁸ *Ibidem*, f. 15.

¹⁷⁹ *Ibidem*, f. 15^v.

¹⁸⁰ *Ibidem*, f. 15^v-19^v.

urma să o primească în audiență. Discuțiile dintre cei doi au durat mai bine de două ceasuri. Iosif al II-lea voia să știe ce i-a determinat pe cei doi fii ai lui Ipsilanti să fugă din țară. Erau răsfățați și îmbuibăți, a spus Ianache și probabil doreau mai mult decât aveau. Replica împăratului a fost precisă și aproape actuală: la Viena, în jurul palatului slujesc principii din Germania plătiți cu 20 de florini pe lună, dar care în realitate trăiesc din rentele lor princiare. Cei doi nu erau în această situație.

Zice împăratul că expulzarea lor nu este foarte simplă, căci „se atinge azilul împărăției“, adică dreptul de azil al celor refugiați. Replica lui Ianache Văcărescu, de mare subtilitate, a atras admirația și aprobarea împăratului: azilul este de acceptat pentru oameni ce sunt persecutați și amenințați de primejdii, nu pentru cei ce fug de la bine și n-au nici o justificare pentru actele lor.

Împăratul și-a dus mâna la piept și i-a promis pe cuvântul său că îi va expedia în Turcia la părinții lor¹⁸¹.

A cerut împăratului și a obținut două pașapoarte, unul pentru drumul Sibiului, celălalt pentru al Timișoarei. A preferat Sibiul, deși drumul Timișoarei ar fi fost mai comod, ca să nu dea naștere la comentarii cu privire la adevăratele treburi avute la Viena¹⁸².

După patru luni împăratul a expediat beizadelele de la Viena la Țarigrad, prin Belgrad. Între timp Ianache a ajuns la București, a fost numit mare spătar de Nicolae Caragea (1782-1783) și după decesul celei de a doua soții s-a însurat cu a cincea fată a voevodului, în 1783¹⁸³.

Se fac pregătiri de război de către devlet împotriva

rușilor. Între timp tronul Țării Românești a fost ocupat de Mihail Șuțu (1783-1786), în vremea căruia Ianache Văcărescu este numit mare vistier orânduit de stăpânire să adune, discret, provizii la Silistra, să facă pod peste Dunăre și să pregătească 1.000 de turci de oaste¹⁸⁴. Ianache trece în revistă mulțimea de chestiuni diplomatice dintre ruși și Poartă, nemulțumirile statelor protestante pentru amestecul austrieilor în canafasul diplomatic ruso-otoman, ca și pentru întinderea expansiunii rusești¹⁸⁵.

Ianache nu are nici o înțelegere, nici o aderență la problemele românești din Ardeal. Acuma se petrece răscoala lui Horea, atât de dureroasă și atât de eroică, pe care el nu o amintește nici într-un fel. Acestea sunt pentru noi cele mai mari scăderi ale lui Văcărescu ca român, căci el trăiește la sfârșit de veac XVIII, când exista o mișcare patriotică a Școlii ardeleni și un suflu de revoltă împotriva celor ce batjocoreau poporul român. Cei trei martiri trași pe roată nu l-au impresionat și el nu i-a amintit. Adevărat că este vorba de o *Istorie othomanicească*, dar cum a pomenit în această ultimă parte a cărții de sumedenii de lucruri externe pușin importante, putea aminti, în treacăt, și de jertfa celor trei de la Alba Iulia.

Prin mazilirea lui Mihail Șuțu tronul Țării Românești rămânea vacant. Iusuf pașa, marele vizir, l-a impus pe tron pe dragomanul flotei, Nicolae Mavrogheni, cu care Ianache Văcărescu va duce un lung război, ale căruia episoade vor fi redată în filele 24-46 intercalate între acțiunile armate ruso-otomane și apoi ruso-turco-austriece din anii 1787-1792.

¹⁸¹ *Ibidem*, f. 19.

¹⁸² *Ibidem*, f. 20.

¹⁸³ *Ibidem*, f. 20v.

¹⁸⁴ *Ibidem*, f. 21v.

¹⁸⁵ *Ibidem*, f. 23v.

Cum am arătat și la începutul acestor creionări¹⁸⁶, Ianache Văcărescu l-a prezentat în culori întunecate pe acest ciudat personaj. De stirpă proastă, incult, necunoscând obiceiurile și specificul țării, nu știa nu numai limba țării, dar nici măcar grecește și turcește bine, într-un cuvânt era „om prost și la fire și la gândire și la simțire”¹⁸⁷. Zice Ianache „Mavrogheni sosind în țară (pentru păcatele și peirea țării) este pricină tuturor a rămânea încremeniți după ce l-a văzut ictromă¹⁸⁸ sau poznă a firii a semăna”¹⁸⁹.

În ianuarie 1787 Mavrogheni l-a făcut vistier pe Ianache Văcărescu și i-a încredințat sarcini din partea Porții care trădau pregătiri de război. În vară, împărăteasa Ecaterina a II-a a Rusiei a coborât în Crimeia „să vază țara cea noao ce dobândise”. A fost invitat și împăratul Iosif al II-lea și ambasadorul Franței la Constantinopol, precizează Ianache, ceea ce a supărat pe turci. Nu pomenește nimica de satele de mucava ale lui Potemkin, dar îl întâlnim pe „feldmareșal” numit comandant al uneia din cele două armate rusești, căci ostilitățile au fost începute de turci, pentru degajarea Crimeei. Cea de a doua armată pusă sub comanda feldmareșalului Petru Rumianțov urma să intre în Moldova și să cuprindă Dunărea.

Urmează câteva pagini dense privitoare la raporturile din zi în zi mai tensionate dintre Nicolae Mavrogheni și Ianache Văcărescu. Acesta din urmă, nevoind să participe la ideile periculoase ale voevodului și la afacerile oneroase în legătură cu organizarea unor unități militare (voia să devină serascher), a demisionat din funcția de vistier. Povestește cu

¹⁸⁶ Vezi nota 4.

¹⁸⁷ Cf. *Ediția de față*, f. 24^v.

¹⁸⁸ Adică monstru.

¹⁸⁹ Cf. *Ediția de față*, f. 25.

amănunte, măsurile pe care le lua Mavrogheni pentru spolierea țării și mărturisește că a încercat, zadarnic, să-l oprească de la actele reprobabile pe care le făcea¹⁹⁰. Interesante ne apar discuțiile redade de Ianache, pe care le-a avut cu Mavrogheni, cu privire la oarecare treburi diplomatice și militare¹⁹¹ și imposibilitatea de a ajunge cu el la un consens. Finalmente, simțindu-se amenințat în viața sa, i-a cerut lui Mavrogheni să-l lase să se ducă la Tarigrad cu toată familia, cu atât mai mult cu cât soția era originară din Fanar¹⁹².

Mavrogheni a refuzat cererea Văcărescului, obiecând că îi este teamă ca nu cumva să ceară și ceilalți boieri acelaș lucru, dar că îl lasă să meargă peste Dunăre și să se stabilească oriunde dorește. Spune Ianache, că Mavrogheni era bucuros să scape de el și de alți boieri potrivnici vederilor sale. Și-a luat familia și s-a stabilit la Nicopole, unde mai erau și alți boieri. Ianache Văcărescu pretinde că domnul voia să arate Porții că boierii respectivi erau în legături cu rușii și cu austrieii și în acelaș timp se pregătea să le ia bani mulți, în ipoteza în care ar fi vrut să se înapoieze¹⁹³.

Ianache Văcărescu analizează cu multă pricepere confruntările armate dintre ruși și turci, ca și zădărnicierea acțiunilor austrieilor de către feldmareșalul Rumianțev, deși erau aliați, defăimat de nemți în campania precedentă și plin de ură împotriva acestora¹⁹⁴. Rezultatele s-au văzut, prin victoriile turcilor de la Mehadia, Caransebeș și Beograd. La campanie a participat și împăratul Iosif al II-lea, care s-a

¹⁹⁰ *Ibidem*, f. 26^v-28.

¹⁹¹ *Ibidem*, f. 28-29.

¹⁹² *Ibidem*, f. 29^r-v.

¹⁹³ *Ibidem*, f. 29^v-30.

¹⁹⁴ *Ibidem*, f. 30^v-31.

îmbolnăvit și după un an de zile a murit, în 1790¹⁹⁵.

Între timp, protectorul exilaților de la Nicopole, Selim pașa, fiind trimis pe frontul rusesc, aceștia au cerut printr-un memoriu îngăduința să se ducă la Adrianopol, unde condițiile de viață erau mai bune. Drept răspuns marele vizir, ținând seama de pările lui Nicolae Mavrogheni, i-a surghiunit pe șase dintre ei la Rodos, în noiembrie 1788. Câteva luni mai târziu, în martie 1789, sultanul Abdul Hamid I, pe care istoricul nostru îl pomenește de două ori în cel mai lung capitol al cărții, la urcarea pe tron și cu prilejul morții, se stinge după 16 ani de domnie. Și ca și cum ignorarea lui n-ar fi fost suficientă, Ianache Văcărescu îl lasă și fără palidele versuri cu care i-a încoronat, în final, pe toți predecesorii săi¹⁹⁶. Este un capitol cu multe detalii privitoare la acțiunile armate ale celor trei puteri: Rusia, Austria și Turcia, dar cu încă și mai numeroase știri cu privire la activitatea lui Ianache Văcărescu și la sfârșitul urgisitului Mavrogheni.

Cu instalarea noului sultan și cu înlocuirea marelui vizir Iusuf pașa, vrăjmaș celor exilați la Rodos, cu Hasan pașa, soarta boierilor români s-a îmbunătățit. Sultanul a dispus anularea sentinței de exilare la Rodos și eliberarea lor. Era în februarie 1790 când le veni „itlacul“, adică actul de anulare a exilului și libertatea de a veni la Târnova, în Bulgaria¹⁹⁷.

Acțiunile armate păreau a fi „defensive“, din partea rușilor, în timp ce principele de Coburg aștepta ca Rumianțev să dezlănțuie ofensiva anti otomană. Preocupat de răzburările sale anti austriace, Rumianțev a intrat în colimatorul împărătesei, care i-a luat comanda, dând-o lui Potemkin

¹⁹⁵ *Ibidem*, f. 33.

¹⁹⁶ *Ibidem*, f. 34^v.

¹⁹⁷ *Ibidem*, f. 37^{r-v}.

și l-a dizgrațiat, obligându-l să șadă pe Jijia, în Moldova¹⁹⁸.

Ianache subliniază calitățile militare și înțelepciunea generalului Suvarov, care, împreună cu armatele prințului Coburg, a învins oștile turcești și le-a alungat peste Dunăre¹⁹⁹.

În această vreme Nicolae Mavrogheni acționa cu detașamentele sale în hotarile Transilvaniei, jefuind în retragere mănăstirile Țării Românești, luând odoarele și vasele sfinte din biserici și raportând la Constantinopol că așezămintele monahale au fost recuperate de la nemți²⁰⁰. Mereu agitat, Mavrogheni umbla prin sate și căftănea țărani mai avuți, ca să le ia bani. A încercat și o înțelegere cu Potemkin și cu prințul de Coburg ca să-i determine să iasă din Țara Românească, angajându-se și el să golească țara de turci. Idei patriotice, fără îndoială, dar irealizabile. Finalmente s-a retras la Giurgiu și de acolo a trecut Dunărea, în nădejdea că va fi folosit de pașa din Vidin în acțiunile sale²⁰¹.

Capitolul ne prezintă un amestec de situații politice și militare și multe împliniri din partea turcilor, după eliberarea de la Rodos. Acuma se află Ienăchiță Văcărescu pe culmea prestigiului său în raporturile cu turcii. Abia venit de la Rodos, într-un sat, lângă Târnovo, că a și primit firman împărătesc să meargă cu familia la odihnă la Adrianopol²⁰². Era în luna iulie a anului 1790 și se pregăteau preliminariile păcii de la Șiștov, când Ianache este chemat de marele vizir Hasan pașa, printr-un „mehtup“, adică printr-o adresă oficială („care mehtup să află cu multă cinste supt păstrare în

¹⁹⁸ *Ibidem*, f. 35^v.

¹⁹⁹ *Ibidem*, f. 36.

²⁰⁰ *Ibidem*, f. 36.

²⁰¹ *Ibidem*, f. 37^{r-v}.

²⁰² *Ibidem*, f. 39.

arhivile casii mele“) ca să meargă în tabără la Rusciuc. Fără întârziere s-a călătorit acolo, întovărășit de fiul său Alecu și s-a prezentat lui Hasan pașa. Scopul chemării era în legătură cu situația din Țara Românească și cu dorința guvernului otoman ca să se întoarcă boierii la București și să sprijine acțiunile de scoatere a austrieilor și rușilor din țară²⁰³.

Explicațiile lui Ianache cu privire la refuzul boierilor de a se întoarce în țară, atâta vreme cât Mavrogheni, deși prezent la Vidin, avea încă statutul de voevod, au determinat pe marele vizir să dispună, după consultarea cu mai mulți demnitari, propunerea la sultan ca domnul Țării Românești să fie înlăturat din scaun²⁰⁴. Adresa către sultan ca și aceea către boieri au fost redactate de către Ianache Văcărescu. În manuscris au fost lăsate trei pagini goale (f.40^v-41^v), în care urma să fie redat textul adresei către sultan, pagini care n-au fost completate niciodată.

Ianache Văcărescu a fost numit singur supraveghetor al Țării Românești, cu drepturi depline în administrarea țării și în rezolvarea diferendurilor juridice dintre locuitori²⁰⁵. În acelaș timp Ianache era interpret pe lângă marele vizir, căci austrieii, prezenți în București, au impus mari mișcări de trupe pe lângă Giurgiu, spre malul drept al Dunării. Ianache Văcărescu a luat măsuri ca locuitorii județelor Ilfov, Vlașca, Teleorman, să meargă la Giurgiu, fără frică, și să facă negoț. Zice Ianache, că în fiecare zi mergeau în tabără câte o mie de cară încărcate cu provizii, cu fân, cu lemne și făceau bună negustorie, fără să fie amenințați de nimeni²⁰⁶.

În toată această perioadă, premergătoare păcii de la Șiștov din august 1791, Ianache a fost judecătorul pricinilor ce se iveau în Țara Românească, iar plocoanele ce i se aduceau (ce dureros sună acest nedemn obicei!) el le ducea mai marilor turci cu sublinierea că lor, anume, le erau aduse și aceștia îi răsplăteau pe bieții români²⁰⁷.

La 2 august 1791 marele vizir a convocat la sfat pe cei apropiați, printre care se afla și Ianache și le-a comunicat porunca sultanului ca să pătrundă în țară, spre București și să-i alunge pe austriei. Acțiunea militară, zice Ianache, era posibilă pentru că intrase în luptă Prusia, aliată cu Turcia și amenința Boemia. El, Ianache, i-a explicat vizirului că habsburgii nu sunt capabili să poarte un războiu cu succes pe amândouă fronturile, cu atât mai mult cu cât situația la Viena era turbure, după moartea lui Iosif al II-lea²⁰⁸.

La 6 august, zice Ianache, în timp ce trecea de la Rusciuc la Giurgiu, s-a întâlnit cu solii de pace de la Viena. S-a dus la vizir și l-a avertizat despre venirea soliei. Deși erau puncte de vedere divergente dacă să fie încheiată pacea cu austrieii, sau nu, până la urmă s-a convenit că încheierea păcii cu Viena va permite o victorie decisivă asupra rușilor²⁰⁹.

S-a realizat, până una alta, un armistițiu cu austrieii, dar aceștia n-au acceptat ca turcii să treacă prin Țara Românească spre Focșani, împotriva rușilor.

Între timp, zice Ianache, domnul Mavrogheni a plecat de la Vidin spre tabăra turcească. Avea cu sine vreo 7-8 mii de ostași și 20 de tunuri. Dar în urma adresei marelui vizir la Constantinopol, și a aprobării sublimei Porți, capul lui a căzut în satul Bela. Vizirul l-a chemat pe Ianache și i-a

²⁰³ *Ibidem*, f. 39^v.

²⁰⁴ *Ibidem*, f. 40^{r-v}.

²⁰⁵ *Ibidem*, f. 42.

²⁰⁶ *Ibidem*, f. 42^v.

²⁰⁷ *Ibidem*, f. 43.

²⁰⁸ *Ibidem*, f. 43^v.

²⁰⁹ *Ibidem*, f. 45^{r-v}.

arătat că vrăjmașul lui de cap nu mai este. Ianache avea poruncă să comunice tuturor boierilor Țării Românești că faptele reprobabile ale voevodului au dispărut odată cu suflarea lui²¹⁰.

Acțiunile armate împotriva rușilor au impus deplasarea marelui vizir spre Silistra. Cum Ianache, o spune singur, nu avea nici o treabă cu tabăra, a cerut îngăduința să se retragă la Adrianopol pentru iernat (era în toamna anului 1790). A obținut nu numai aprobarea, ci și asistență împărătească. Și-a adus acolo și soția și a iernat "cu multă cinste, căci eram iubit foarte" de toți reprezentanții orașului. A stat acolo până la februarie 1791²¹¹. Între timp rușii au ocupat orașe din sudul Basarabiei, înfrângând pe turci. Acuzat de incapacitate, marelui vizir "i s-a luat capul".

În timpul tratativelor de pace de la Șistov, unde dragoman era Alexandru Moruzi, Ianache Văcărescu a fost convocat la Șumna și i s-a cerut să ia măsuri pentru facerea unor poduri peste râurile mari din Țara Românească, în vederea acțiunilor armate împotriva muscalilor. Treaba nu era simplă, căci austriei, deși acceptaseră preliminariile de pace de la Șistov, nu erau dispuși să le faciliteze turcilor acțiuni armate împotriva rușilor, căci fuseseră aliați.

Capitolul, neterminat, se încheie cu relatarea călătoriei lui în Țara Românească, cu rezolvarea celor cinci poduri peste Olt, Jiu, Argeș, Ialomița și Buzău, cu adunarea proviziilor pentru armată și cu căsătoria fiului său la Arvanitohori, localitate lângă Târnovo, unde era așezată familia sa în timpul peregrinărilor la sud de Dunăre.

Aceasta este *Istoria Othomanească* a lui Ianache Văcărescu. Acuma, după ce am parcurs textul pe îndelete,

²¹⁰ *Ibidem*, f. 46^{r-v}.

²¹¹ *Ibidem*, f. 47.

sunt mult mai blând judecător. Ianache a fost o mare personalitate a lumii vechi românești. A fost printre puținii români, alături de spătarul Nicolae Milescu și de Dimitrie Cantemir, care a jucat un rol diplomatic de primă strălucire în contextul european. Ianache Văcărescu i-a slujit pe turci, dar concepțiile sale politice și manierele sale de a acționa erau occidentale. Iar în adâncurile conștiinței sale a rămas creștin și nu a regretat succesele militare ale creștinilor, fie aceștia austrieci sau ruși, catolici sau ortodocși.

A fost, nu orgolios, ci mândru de activitățile și relațiile sale și a fost întotdeauna corect, de parcă n-a fost slujbaş în coruptul imperiu otoman.

*
* *

Manuscrisele *Istoriei*, de mici dimensiuni, au avut destinul lor, ca toate cărțile. Rămase, după moartea autorului, probabil, la fiul său Alecu, mai apropiat de Ianache, au trecut, după sfârșitul ciudat al acestuia, încă tânăr la 30 de ani, în 1799, în proprietatea fiului său Iancu. De la acesta, mort la 1863, manuscrisele au ajuns în biblioteca genealogistului Ștefan D. Grecianu (1825-1908).

Acesta ar fi fost drumul manuscriselor *Istoriei*, cel puțin după judecata simplă, dar logică, a oricărui cercetător. Lucrurile se complică însă cu afirmațiile lui Al Papiu-Ilarian din studiul consacrat lui Ianache Văcărescu și care precede textul *Istoriei*. Din primele rânduri, marele patriot precizează că manuscrisele i-au fost puse la îndemână de către Ștefan Grecianu, în biblioteca acestuia aflându-se de multă vreme și

nu dăruite de Iancu Văcărescu²¹².

Mai mult, câteva pagini mai înainte, încercând să urmărească drumul parcurs de *Istorie*, pretinde, după Ștefan Grecianu, că manuscrisele ar fi fost aduse de la Nicopole de către vorniceasa Elena Grecianu (probabil bunica genealogistului), în posesia căreia au rămas tot timpul²¹³.

Este posibil ca această situație să fi fost cea reală. În anul 1905, luna mai, manuscrisele au fost dăruite Academiei Române de către Ștefan D. Grecianu, care cu câțiva ani mai devreme devenise membru al înaltului for. Darurile de această natură erau obișnuite la Academie și genealogistul n-a făcut decât să se alinieze mai vechilor tradiții. În bi-blioteca sa primul volum purta numărul 1609; cel de al doilea nu este numerotat, dar ex-librisul, de forma unei ștampile de băcănie, este aplicat pe mai multe pagini ale ambelor vo-lume.

Amândouă volumele sunt legate în carton și piele. Pe cotorul fiecărui volum este imprimat numele autorului, titlul și anul 1794²¹⁴. Cel dintâi, având cota 2905, are 91 file (cea cu numărul 57 a fost omisă la numerotarea mecanică) și pa-ginația originală cu cifre arabe de la 1 la 180^v, corespun-zătoare filelor 2-92^v. Tomul 2906 n-are decât 50 de file, corespunzătoare paginației arabe de la 181 la 277. Amândouă au dimensiunile obișnuite manuscriselor din

²¹² Cf. *Tezaur*, II, p. 239.

²¹³ Iată textul lui Al. Papiu-Ilarian: "D. Ștefan Grecianu, posesorul acestui prețios manuscris, crede că, cu ocasiunea înturnării în țară a vornicesei Elena Greceanca de la Nicopoli, unde era esilat Văcărescul împreună cu alți boiari, se aduse aici și manuscrisul, care a fost urmat mai târziu de către autor, rămânând în casa Grecianilor." *Tezaur*, II, p. 243.

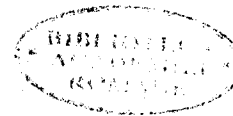
²¹⁴ Vezi descrierea lor completă la Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. II, p. 400, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

secolul XVIII: 22,5 x 16,5 cm. Text ușor de parcurs, scris cu cerneală neagră de două mâini. Cea dintâi a realizat întregul volum întâi și filele 1-41^v din cel de-al doilea. Celălalt copist a scris filele 42-50. Volumele sunt prevăzute cu colontitluri cu numele fiecărui sultan. Nici un frontispiciu, nici o majusculă colorată, nici o vignietă nu împodobește volumele.

Transcrierea textelor n-a ridicat probleme. Singure turcismele, deosebit de numeroase, mai ales denumirile de funcții și demnități ne-au ridicat mari neajunsuri în găsirea termenilor potriviți din limba română și redactarea glosarului. Bunul meu prieten și marele specialist în istoria și cultura islamică Mihai Guboglu este de mult umbră și nu m-a mai putut ajuta. Mi-a fost de folos, în parte, glosarul alcătuit de Cornel Cârstoiu la ediția sa și de ajutor colegul Mehmet Mustafa, căruia îi mulțumesc și pe această cale.

Mulțumesc Editurii care s-a încumetat să publice *Istoria Othomanească* și Ministerului Culturii, Domnului secretar de stat Florin Rotaru, care a acoperit cheltuielile de tipărire.

G.Ș.

**ISTORIE A PREAPUTERNICILOR
ÎNPĂRAȚI OTHOMANI**

f. 1

Adunată și alcătuită pe scurt de dumnealui Ianache Văcărescu, dicheofylax a Bisericii cei Mari a răsăritului și spatar al Valahiei, începându-se în vremea preaputernicului împărat, sultan Abdul Hamid I, la vâleatu hâgiret 1202 și mântuitoriu 1788, în Nicopoli a Bulgariei și săvârșat în zilele preaputernicului împărat sultan Selim III, la vâleatul 1794 și 1208, în luna lui șevali. Tomu 1 / 10

Proimion

f. 2

Mulți dân cei ce au vrutu să scrie istorii după vremi, sau mai vârtos, dân cei ce au râvnit a înnoi cele scrise de alții mai dânnainte, fiind îndăstulați de darurile științei și-au înpodobitu condeii cu înfrumusețate alcătuirii strălucite și de furme ritoricești și de meșteșuguri grammaticești și prin mijlocul acestora au putut a birui și fireasca înlenevire cea spre citanie a celor mai mulți a ațâța și pohta cea de multe științe a celor mai lăudați și cu aceasta pe toți îi au îndemnatu a le citi de îndeșate ori și a le afla curgerile cu deadinsul și a dobândi folosirile cele ce să nascu dân istorii. 15 20 25

Iar eu, aflându-mă dăzbrăcat de vășmânturile darurilor științei și condeii meu fiind numai abiiia putut a să ținea în degetele nedăstoiniciei / mele, nici să cuvenea să-l povățuescu spre a înpleti alcătuirii dăpărtate de dulceața aceia, fără care 30

f. 2^v

istoriile scriindu-se dăosebi că nu pricinuescu vreo folosire supără încă și auzul și mai vartos acelor ce firește nu sânt statornici a suferi cu răbdare prelungirea citaniei.

5 Însă acum, la văleatul 1788, aflându-mă strămutat cu lăcuința spre vreme în cetatea Nicopolii dâ Crăia bulgarilor dă lumeștile furtuni ale întâmplărilor și dă multe feluri dă războaie ce desăvârșat au turburat toată liniștea patriei mele, 10 unde și dăspre o parte aflându-mă lipsit dă toate trecerile de vreme cele veselitoare dă suflet și afundat în valurile întristărilor și pântru patimile ce suferă iubiții miei sympatrioți, neputând afla eu, acum, vreun mijloc spre a le tămădui, dă spre altă f. 3 15 parte fiind și dă multe ori / întrebat dă unii dă aici ce împărat au suppus Bulgaria și Nicopoli la sangeacul othomanicescu, fără vrednicie m-amu îndemnat a scrie o adunare istornică a prea puternicilor împărați othomani, pă scurt alcătuită, arătând 20 dă când și cu ce mijloc au luat această stăpânire începerea ei și creșterea și starea și urmările celorlalte, până astăzi, ca prin scurtarea povestirii să poată afla, fără multă osteneală vericine istoria othomaniceștii împărății. Iar mai vartos, ca să 25 mângâiu cu această osteneală și petrecerea vremii cei turburate, întru care mă aflu, iată, dau începere, nădăjduind ca fără zăbavă să-i aratu și săvârșatul la obște.

Mulți sânt scriitorii tevarihurilor sau 30 anelelor turcești, mai vartos că la puternica aceasta împărăție iaste și mansupu dăosebitu sau drăgătorie, carele iaste / orânduță numai pântru a scrie f. 3^v

tevarihurile împăraților sau vizandida turcească, care să numește vacanuis, adecă scriitor dă cele întâmplătoare. Și la acestu ofițiu să punu dă a pururea oameni înpodobiți cu procopseală. Și acestu vacanuis totdeauna iaste dator a să întâlni cu 5 învâțații ulemali și cu toți luminații rigeali și mai vartos cu chethuda-i sadr-î azem și cu reizul chitabu, spre a cerceta toate vestirile, pricinile și scrisorile ce mergu și vin la împărăție, ca să ia știință dă toate curgerile lor și să le aștearnă în alcă- 10 tuiurile istoriilor împărătești ce să scriu dă dânsul și toți numiții rigiali sânt datori să i le arate toate, fără preget și tăinuire.

Dântr-acești istornici trei mi s-au întâmplat a vedea și a citi: pă Naima, pă Rașid și pă Subhî, 15 carii au scris cu atâtea frumoase / teginișuri și istileahuri sau metafore și idiotizme și potriviri la cuvinte și la ziceri în periode ce le numescu turcii cafiel, după obiceiul limbii lor, istoriile multor împărați după vreme; precumu și alți înaintea 20 acestora și în urmă, până acum, cum și astăzi iaste scriitor slăvitul Eiveri efendi.

Nu cu mai puțin gustu au alcătuit istoriile turcești și mulți alți istornici greci¹, latini, franțezi și itali, dântru ale cărorora istorii cu multă băgare dă 25 seamă, făcând o adunare, arăt pă scurt toate câte ar putea da o idee pă dâplin la cititori dă curgerea, starea și otcârmuirea împăraților othomani.

¹ ad. marg.: Nichifor, Zonara, Laonic, Leungravie, Ladvoat, Cantemir, Volter, Busing și alții.

Moameth dătătorul sau aşazătorul și întemeitorul legii și credinții moamethicești, după arătarea unor istornici s-a născut la 560. Iar după dăslușirea² / altora s-au născut la văleatu 571, maie

f. 4^v

5 5, la Meca, în Arabia, dăn neamul lui Ismail, precum cred moamethanii. Ismailteni, agarineni și saraceni s-au numit toți acei ce s-au tras dăn neamul lui Ismail, zicându-să ismailteni, după Ismail³, agarineni după Agar, mumă-sa, și saraceni după
10 Sara, stăpâna mumă-sii; aceasta însă fără cuvânt, neavând nimic a face numele Sarii cu Ismail.

Toți aceștia după Ismail, până la Moameth era idolatri sau și dă alte legi, ce era atunci în lumină. Abdalah, tată-său, și mumă-sa Emine era și ei idolatri. El, în vârstă mică, ș-a pierdut părinții, și unchiu-său Abutaleb a avut grija creșterii lui. Acesta l-a pus în slujba Hatigii, sau Hatige, văduvei dă un bogat neguțător, ce să neguțătoarea la Syria. Mai susu numita stăpână-sa s-a prinsu dă
15 dragoste asupra lui / și s-a măritat cu dânsul.

f. 5 20

Moameth avu dăntre-însa trei fii, carii muriră mici. Avu și patru fete, carele să măritară cu îndăstulare.

Întru acestea mergând elu adesea pă la
25 Palestina și aiurea și întâlnindu-se cu iudei și cu creștini și luând știință dă toate scripturile și dă

² ad. marg.: Meletie, Advocat.

³ ad. marg.

înmulțitele lor tâlmăciri și dăn toate făcând o adunare a scoposului său celui politicescu a alcătuit Curanul, sau Alcuranul, a căruia coprindere o voiu arăta pre scurtu mai înnainte.

A adeverit la oameni<i> casii sale că are
întâlnire cu arhanghelul Gavriil, în vremile ce arăta
că este cuprinsu dă videnii și fu fără zăbavă dă toți
aceștia cunoscut dă proroc.

5

Stăpânitorii dă la Meca, luând înștiințare
dă aceste discorsuri și având temere dă apucăturile
numitului proroc, l-au izgonitu dă acolo / ; și așa
dosindu s-a tras la Medine cu toți ai săi.

f. 5^v

Dă la această fugă a lui Moameth, care s-a
întâmplat la 16 ale lui iulie, în zi vineri, la văleatul
622 dă la Hristos numără moamethanii anii Eghirii,
15 adecă Hâgeret-tarihî, carii după cursul numărului
lor, adecă după al lunii, sânt acum ani 1202 și s-a
întâmplat la al 13 anu a împărăției lui Iraclie.

Viind la Medine să făcură mulți următori
propoveduirilor și stăpânirii sale și dăscoperin-
du-ș<i> cugetul către unchiu-său Hamza, îi dete
steagul stăpânirii sale (care și până astăzi să află la
puternica împărăție othomanică, numindu-să
sangeag-șerif, adecă sfântul steag, ce dănpreună și
cu alte steaguri ale halifilor și cu hârcaoa, sau
25 vășmântul prorocului, sânt rămase dă la halifi în
haznelile prea puternicii împărății) și îl trimise să
facă dobândiri. / Deci după alte multe urmări la leat
630 s-a făcut stăpânitor și mecâz.

f. 6

Și așa dăspre o parte cu slobozenia legii,
30 care hărăzește credincioșilor ei toate bunătățile
cerești fără dăpărtarea plăcerilor lumești, încă și

aceste bunătăți cerești arătate cu înlesnită înțelegere și la cei fără simțire, și dăspre altă parte cu steag și cu arme, adecă cu stăpânire, s-a întins și legea, până a fi șase părți musulmani dâ n treizeci

5 părți dă oameni ce s-au socotit că sânt în lume și împărăția în trei părți ale pământului, precum să vede, în Asia, Africa și Europa.

După ce, deci, fi a murit soția și a moștenit și multă avuție a ei și a făcut și alte mari dobândiri, s-au întărit în putere și a adunat și mulți următori și suppuși și a stăpânit multe locuri și politii / și ale romaiceștilor schipturi și lăsând sucesor al său întâiu pă Abubechir, a murit la leatul 633, în Medine a Arabiei.

Stih

15 Moameth stătu în lume om foarte minunat,
Căci s-arată dâ n slugă proroc și împărat
Și dătătoriu d'o lege ce după ce o'ntocmi
În trei părți ale lumii dă mulți să priimi.

20 Sucesorii săi s-au numit halifi, adecă
epitropi, precum este și să numește și până astăzi
puternicul nostru împărat, erhalifesî, sau halifei rui
zemin și va să zică epitropu pă fața pământului.

25 Stăpânirea halifilor a fostu la Damascu, vre
o câtăva vreme, apoi la Bagdat și a ținut ca la
690 dă ani, când după ce Alah tătarul, omorând pă
Musta agi halifu a suppus și Bagdatul. Atunci s-a
săvârșât acestu mijloc al stăpânirii halifilor și după
aceasta a început al acei othomanicești, păste
30 puțină vreme./

f. 7 Deci după Abubechir a rămas diadoh
Umaru, care a suppus Damascu, prin mijlocul lui

Abuavir, și Eghypetul prin Umereu și Persia prin Abdila.

Coprinderea Curanului în perilipsis iaste aceasta: A crede un Dumnezeu, făcătoriu a tutur<or>, într-o față, necoprins, fără început și 5 săvârșit, răsplătitor celor bune și rele. A aduce la acestu Dumnezeu cinci namazuri sau închinăciuni pă zi. A-ș spăla mâinile și picioarele cu apă înaintea închinăciunii, care spălare o numescu abdestu și cred a fi curățitoriu dă păcate. A nu bea vin. A nu 10 mânca vite necurate, sau cu unghia necrăpată, sau ce nu rumegă și să nu fie înneacă și mortăciune. Toibe, adecă părăsire dă păcatu cel spălat în abdestu.

A crede pă Mântuitorul nostru Hristos, nu 15 Dumnezeu, nici fiu a lui Dumnezeu, ci prooroc⁴, născut dâ n dumnezeiască suflare și dâ n Fecioara Mariam / și înălțat la ceruri până a nu să răstigni și fostu dă a veni ca să judece la divanul cel după urmă faptele tuturor. Însă întâiu să adevereze pă 20 Moameth, pântru a căruia venire zicu că ar fi proorocit și încă are să vie întâiu la Damascu, într-un șerif a unii minarele.

A crede Biblia, Psaltirea, Evanghelia și Curanul, căci dâ ntr-aceste trei dă mai sus să face 25 adunarea alcătuirii Curanului cu deosibite talmăciri. Căci dâ n Biblie cred zidirea și facerea lumii, îngerilor, omului, căderea diavolului, pă Avraam, căci a dat tăerea înprejur și a născut pă Ismail dâ n Agar. Și încă cred că jărtva cea din 30

⁴ ad. marg.: Dă la Arie

poruncă nu era să să facă lui Isaacu, ci lui Ismail, dăn care să trage Moameth. Și aceasta este pricina curban-bairamului și fieșteșce musulman este dator să junghe berbece la această zi, urmând lui Avraam. Și însuș puternecul împărat / se îndatorează să ia cu o mână berbecele și cu alta cuțitul și apoi să le dea la altul ca să facă jungherea, mai vărtos că în Curan să arată că ei urmează credinții lui Avraam, care a fost înaintea și a Legii Vechi și a Legii Noao.⁵

10 Tăerea înprejur nu urmează a o face la optu zile, precum a fost porunca, ci dă la al 13 <lea> anu, dă cât era Ismail când s-au dat porunca. Dăn Psaltirie iarăș iau cântările măririi dum-
15 nezești. Dăn Evanghelie, între altele, și proorocia ce zicu că pântru Moameth s-a zisu, iar când va veni Mângâitorul⁶ și judecata viitoare și raiul și iadul.

Iar Curanul a crede că l-a trimis Dumnezeu
20 dăn ceriu cu arhanghelul Gavriil, pântru căci cei ce credea Biblia, Psaltiria și Evanghelia le învicleniseră și le amestecaseră și nu le lăsasără cum s-au dat dăn-ceput. Și după aceia, ca să să dăscopere adăvărul cum au fostu acestea maiînainte, s-a
25 trimis Curanul cu coprinderea acestor cărți îndreptate. Pentru aceasta postescu și ramazanul, căci la bairamul / acesta s-a dat Curanul.
f. 8^v Raiul îl cred dătător dă bunătățile ce aducu
30 înțelegere la simțirile trupești, ca să nu mai zică

⁵ ad. marg.: textul subliniat.

⁶ În textul tipărit: Mântuitorul.

acei ce-l vor crede că nu pot să-l înțeleagă, precum zice dascalul Miniat⁷. Iar iadul îl cred cu săvârșare. Adecă un musulman, ce a crezut Curanul și pă Moameth trimis dă Dumnezeu nu iaste cu puțință a să munci în veci, măcar veri ce păcate ar avea
5 necurățite prin abdestu și nepărăsite, ci cred că acele păcate arzându-să la iad în vreme și musulmanul rămâind curățit merge la raiu, în pace.

Pântru această pricină mi s-au întâmplat și
dispută cu înălțatul vezir Varnali zade Selimu
10 pașa, ce să află într-această vreme orânduit, Nigheboli și Cule muhafazi, Efleacu și Duca sevahâli baș bogu.

Viind vorbă într-o seară pântru iad, m-a
întrebat cum credem noi iadul? Îi i-am răspunsu că
15 Hazreti Isf, cât pântru alte legi cu un cuvânt ne arată / a nu putea vedea raiul zicând că cel ce nu va trece prin apă și prin Duh nu va intra în raiu. Iar iadul dăsăvârșat noao creștinilor ne-l hotărăște,
când vom călca poruncile Sale și nu ne vom pocăi;
20 și acesta dă veci muncitoriu și fără săvârșat.

Mi-a zis apoi: „Căci credeți Evanghelia, numai, ce folos vă rămâne”? Am răspuns: „Noi când nu vom urma a face cele ce ne poruncește
Evanghelia, cum și musulmanii când nu vor urma
25 cele ce le zice Curanul, să cunoaște că nu le credem; căci dă le-am crede cu deadinsul n-amu călca poruncile”.

M-a mai întrebat: „Dar ce dreptate iaste pântru un păcat, ce are puțină dobândire și dul-
30

⁷ În textul tipărit: Michiat.

ceață, să să pedepsească neștine dă veci în munca iadului"? Amu răspuns că tot acea dreptate ce pântru puțin bine ce va face, sau numai pântru căci n-a făcut rău are să-l înveselească dă veci în raiu.

f. 9^v 5

Apoi l-amu întrebatu: „Totu / un feliu trebuie să să pedepsească un musulman când mă va necinști pă mine și pă înălțimea ta, un vezir, tot cu un feliu dă necinste”? „Ba”, mi-a răspunsu. „Dar când va necinști pă împăratul, asemenea, ce i să cuvine aceluia”? Mi-a zis: „Trebuie să-ș piarză capul”. „Dar când va îndrăzni a nu cinsti pă Dumnezeu, nu trebuie să-ș piarză sufletul? Fiindcă necinstea nu să socotește cât iaste dă mare în graiurile și faptele ce să zicu și să facu, ci în ypochimenul la care să zicu și să facu, și ce face altu când calcă porunca lui Dumnezeu, neștine. Și dă vreme ce, cum Dumnezeu n-are sfârșātu, nici pedeapsa acelu îndrăzneț nu să cuvine a avea sfârșăt, fie creștinu, fie musulmanu; căci cât iaste Dumnezeu dă mare, atât iaste dă mare și fieșteșce călcare a poruncilor sale și cum nu are săvârșăt Dumnezeu, acestu fel nici pedeapsa acelu / păcătoș nu să cade după dreptate a avea săvârșăt”. A zâmbit a râde și a întrat în altă vorbă.

f. 10

25 Să venim iarăș la prochimen. Ethica în Curan, întru care să coprinde faptele cele bine plăcute iaste a ținea cu slobozenie patru soții după lege, cu nicheah în viața lui, cine va avea mijlocu și câte roabe dăosebi va putea a robi sau a cumpăra să
30 le aibă fără păcatu, ca și soțiile cu nicheah și copii <i> să n-aibă dăspărțire la moștenire. Această voe având, apoi să nu curvească. Așâjderea și

fămeia în toată viața ei un bărbat să nu-i lipsască, fiind datoare a văduvi luni trei numai.

Cine va omori vrăjmașul și să va omori dă vrăjmaș iaste mucenicu și cilionomu raiului.

A posti la ramazan zile 30, zioa numai, 5 însă și dă apă și dă myrosuri, nefiind musulmanul bolnav și călătoriu. Iar seara și noaptea a mânca și carne și verice / și a dobândi toate pohtele trupești, cele fără păcatu și altele multe câte lătescu legea și înmulțescu credincioșii ei, fără osteneală multă dă 10 propoveduiri.

f. 10^v

Cred, în cea după urmă, egelul sau mucaderul, adică proorizmu, sau mai înainte hotărârea, arâdicând aytexusion și dă sineș stăpânirea omului și apoi nu știu ce cuvânt îi îndat 15 toreză a să înfățișa la judecata dă apoi.

Cinstescu pă toți proorcii, până la Moameth și la călindarale lor sânt așăzați la zilele ce sânt orânduite și la noi, însă fără a le prăznui; căci nu prăznuescu cu a nu lucra nici bairamul. 20 Cinstescu și mulți sfinți ai noștri, iar mijlocitori către Dumnezeu nu-i cred a fi.

Icoane nu suferă nici a vedea, nici săpate, nici zugrăvite. Și altele care pre scurt nu le pociu arăta. 25

Eu la această istorie ce scriu în limba rumânească amu găsit / cu cale a dă idee și dă Moameth și dă legea moamethană cititorilor, pântru ca să aibă oareșcare știre dă ethica credinții a stăpânirii căriia povestescu istoria. 30

f. 11

Deci dă la leat 1300 dă la Hristos și 700 dă la Moameth a luat u începerea ei, stăpânirea oth-

omanicească, după ce mai nainte cu vro 20 dă ani scoțându-să și izgonindu-să dăn Persia șah Suleiman, stăpânitorul Osuziilor turci, fiul său Ortugluli a mersu către Aladin, sultanul Iconiei, pă lângă care lingușându-să cu multe mijloace i-a dat întâiu Carageadagă hărăzire, în coprinsul Anghyrii.

Deci el, fiind om drept, s-a arătat cu slujbe credincioase către Aladin și l-a pornit cu dragoste asupra sa, atâta, încât făcându-l epitrop în tot cuprinsul stăpânirii sale și capu tuturor oștilor sale, fără zăbavă au murit, după ce au făcut și multe dobândiri dă locuri și dă țări, / precum au luat și Chiutaia dă la greci și le-au adaos toate la stăpânirea lui Aladin.

15 Dreptatea lui Ortugluli <î>i aduse stăpânire Căci Aladin să'ndatori să-i facă mulțămire D'aceia și-l făcu vechil pă ale sale toate Și cu deadinsu ne arată dreptatea ce mult poate.

Îndată Aladin, după moartea lui Ortugluli, au chemat pă fiul său Otman și i-au dat toată puterea în mâini și l-au făcut epitrop în locul tătâne-său, Ortugluli, care cu înțelepciune și vrednicie făcând bune otcârmuiri și multe dobândiri era iubit și acesta foarte mult dă Aladin.

25 Între acestea, însă, o ruptură noao dă tătari gazanieni, năvălind în locurile stăpânirii lui Aladin, la 699, vâleatul hâgiret și 1299 dă la Hristos, prințipii și cei mai mari dăn țările lui Aladin socotiră ca o norocire a lor scăderea domnului lor Aladin și să arădicară a doao oară cu epanastasis / asupra lui, toți.

Aladin și temându-să că nu-i va mai putea

suppune supt stăpânirea sa, lăsând toate, au fugit pă taină către Mihail Paleologul, împăratul grecilor, însă într-un zadar. Că în vreme ce socotea să afle dă acolo scăpare și ajutor, găsi o închisoare dă-a pururea, întru care și muri la vâleatul 703 hâgiret și 1303 dă la Hristos.

Împărăția lui sultan Osman I, ce s-a numit și Aliosman și Osmangic⁹

Deci la mai sus zisul vâleat, adecă la 700 hâgiret și 1300 dă la Hristos, un an după fuga lui Aladin, Otman, ce pântru vrednicia sa și pântru ypolipsis și putere și bogăție, țânea rangul cel dintâiu între prințipii ce era suppuși la Aladin, să făcu dă a să cunoaște stăpânitor a toate împărăției lui Aladin dă către toți cei mai sus arătați suppuși ai lui Aladin, pă unii dobândindu-i cu fâgădueli / pă alții silindu-i cu înfricoșări au tras suppunerea dă la fieșteșcare după trebuința ce avea veri care dăn ei dă protecția sa.⁹

Deci mai sus numitul sultan Osman, ce s-au numit și Osmangicu și Aliosman, dăn spița a căruia să trag toți preaputernicii împărați osmanlâi, văzându-să pă sineș stăpânitor unii împărății ce poate o aștepta dă multă vreme și numindu-să și cunoscădu-să sultan și împărat, după ce s-au așăzat scaunul la Carahâsar, a orânduie gubernaturi, sau chivernisitori eparhiilor ce stăpânea, pă fii<i> săi,

⁹ ad. marg.: Osman I, 1.

⁹ ad. marg.: Radu vodă Negru dă la 1290, a doilea dăscălicătoare, era domn Țării Rumânești.

Orhan, căruia i-au și dat soție pă Olofira, fiica
prințipului Mihail grecul, dân părțile locului, dân
care Orhan au dobândit doi fii: pă sultan Suleiman
și pă sultan Murat, ce au fostu și moștenitori în
urmă.

5

f. 13
10 Deci lui Orhan, dându-i sangeacul dă la
Carageadagî și lui Glonduzaleb sangeacul dă la
Eșchisehri și lui Aiubaleb sangeacul / dă la
Ainonghi și lui Husanaleb acel dă la Iarhâzar și lui
Dunghiunaleb acel dă la Ainaghiol¹⁰ și lui Aladin
acel de la Bilezichi, au început a face dobândiri,
stăpânind într-acel an și Chiuprihisar și au mutat
scaunul împărății<i> la Enghişehri. Și făcând biru-
ințe mari și supuneri dă multe țări la văleat 726
15 hâgeret și 1326 dă la Hristos au stăpânit și cetatea
Brusii, capitalul Vithinii, prin fii-său, sultan Orhan,
ce-l trimisese serascher cu sumă multă dă oaste. Și
cu toate că Ormus, sau Onorius, cubernatul grec al
aceștii cetăți avea și oaste dân dăstul în cetate și
20 zaherele, dar fu poruncit dă însuși împăratul Mihail
să dea cetatea. Și așa să stăpâni dă către sultan
Osman, care și la văleatul 726 hăgiret și 1326 dă la
Hristos, trecând în ceilaltă lume, au lăsat moșteni-
tor împărății<i> pă fii-său / sultan Orhan, pă care și
f. 13"
25 înaintea morții sale chemându-l, l-au sfătuit întâiu
cu multă înțelepciune în ce chipu să cuvine și să
viețuiască și să împărătească.

¹⁰ ad. marg.: La 1318 Michail sin Negru voda.

Stih

D-a să numi Eroe în lume cineva
Osman trebue să fie, iar nu doar altceva
Făcu întâiu stăpânirea, apoi s-a arătat
Fără războiu și în grabă halif și împărat
Și adăogă devletu cu țări și să făcu
Începere și părinte – împăraților d'acu.

5

Pântru orânduiala otcârmuirii împărătești othomanice

Stăpânirea othomânească iaste legată la 10
legea moamethană ca și faptele omenești, adică
ethica credinții, însă dă la Moameth, ce au fostu și
stăpânitor, sau împărat și prooroc și dătător dă lege.
Deci în șeri șerif, adică în pravila turcească, ce iaste
alcătuită după coprinderea Curanului nu sânt 15
fetfale numai pântru pricinile ethice ale faptelor
omenești, ci mai vârtosu și pântru / toate mijloacele
otcârmuirii împărătești ale politiceștilor pricini. f. 14
Căci nici cerere dă dăjdii, nici războiu, nici pace,
nici nimic nu să poruncește fără fetfa, adică fără de 20
a scrie pravila și fără dă a să arăta cu capu dă
pravilă dă către preaițeleptul muftiu, adecă șeih
islam, cuviința pântru care să dă porunca și să
arată.

Așa s-au urmat și în vremea stăpânirii 25
halifilor și dă la sultan Osman, ce s-au arătat după
halifi și padișah, adică împărat și halifei rui zemin,
adică epitrop pă fața pământului și să urmează
întocmai și până astăzi. Și turcii, adică
moamethanii sânt datori să fie suppuși legii și 30

poruncilor ce să dau după lege; dă aceia și fără
coprinderea legii poruncă nu să dă pântru nici o
pricină.

Stih

5 Coprinsul stăpânirii acești othomânești
E-npărăjit dă lege, ca faptul'omeneschi.
Pravila să întreabă, apoi să dau porunci /
f. 14^r Și așa războiu, sau pace, toate să fac atunci.
10 Când nu sloboade legea, nimic nu e urmat;
Fetfa când nu să scrie, tot lucru-i nelucrat.

Împărăția lui sultan Orhan I

Sultan¹¹ Orhan la leat 1326 creștinescu și
726 othomanicescu, suindu-se în tahtul părintescu
și împărătescu la Enghişehri și râvnind a-ș lăți
15 laturile stăpânirii, supuse Nicomidia și mută
tahtul împărătescu la Brusa. Bătu și monedă în
numele său și puindu-ș oștile în bună orânduială
stăpâni și Nicheia și dete poruncă ca ostașii săi să
ia soții pă văduvele grecilor. Și văzând că în Asia
20 slăbise puterea romaicească, făcu a trece oștile sale
în Europa, orânduind serascher pă fiul său
Suleiman, care și trecu cu flota sa ce avea la doao
porturi ale mării și îndată supuse Calipoli și
Malgara și Ypsala.

f. 15 25 Sultan Orhan porni și pă fiul său Murat în
Europa / puindu-l în capul unii oștiri noao ce
gătise, care și între alte cetăți stăpâni și cetatea
Ciorlu.¹²

¹¹ ad. marg.: Orhan I, 2.

¹² ad. marg.: 1332, Alexandru vodă sin Mihail vodă.

Suleiman, în mijlocul izbândelor sale, iș
pierdu viața căzând după un cal și întristarea morții
lui Suleiman să făcu călăuză tătâne-său¹³, lui
Orhan, spre mormânt, care și după doao luni trecu
în ceialaltă lume, dă ani 70, împărățind ani 35. 5

Era un om iubitor dă învățătură, căci după
ce au făcut și școale¹⁴ multe, pohtea să să și
sfătuiască pântru veri ce pricină a stăpânirii sale cu
oameni procopsiți.

Arată unii că ar fi luat în urmă în căsătorie 10
și pă fiica lui Ioannu Cantacuzino, împăratul
grecilor, Theodora sau Maria, însă dăn istornicii
creștini, iar nu dăn turci.

Stih

În Europa-ntâiaș dată 15
'Npărat Orhan s-arată
Dăn cei othomânești.
Thrachi în Romania /
Și în Machedonia
Trimise aceste vești.¹⁵ 20

f. 15^v
20

Împărăția lui sultan Murat I

La 1360 dă la mântuire și 761 hâgiret,
sultan Murat¹⁶ cel dântăiu, unul dântre cei mai mari 25
înpărați othomani, în vârstă dă ani 41 moșteni și
tahtul și darurile bunătăților tătâne-său. Acesta atât

¹³ ad. marg.: 1343, Vădislav vodă, brat Negru vodă.

¹⁴ ad. marg.: 1352, Nicolae vodă, sin Alexandru Mihail.

¹⁵ În ed. Ilarian: Priimesc.

¹⁶ ad. marg.: Murat I, 3.

era iubitor dă lege, încât îl numiră Hudavenchear, adecă lucrător dă Dumnezeu, sau cu totul dat la Dumnezeu. Îndată supuse și stăpâni Anghyra în Asia și tot într-acest an, adică în anul dântâiu, porni
5 pă Atabeghi Șahân Lala în Europa să lovească Andrianupoli, după care trecu și împăratul. Însă până a nu sosi împăratul Andrianupoli să luă dă vezirul la asaltul sau iurușu cel dântâiu. Dă aceasta vestindu-să împăratul să întoarsă la Brusa și îndată
f. 16 10 numi Rumeli beilerbeghi pă Hagi / Ormuzbeghi și îi porunci ca să treacă în Thrachi, care și supuse Filipopoli și Eschizagara și toate cetățale acestor înprejmui. După aceasta a așăzat breaslă noao dă ostași, pă care Hagi bectaș proorocul îi a numit
15 eniceri, blagoslovindu-i a fi purerea biruitori.

După acestu Hagi bectaș și orânduiala dervișilor bectașai ia numirea ei, patru fiind orânduielele dervișilor: bectașii, mevlevii, cadri și seiiah.

20 Acești eniceri, dar, în grabu, la 766 stăpâniră Batha în Asia și Zagara și Ghiurgina în Europa și Lala șahân făcu zapt Ischenderie și Darma și Cavala. Așâjderea Machedonia și Albania primiră și acestea lege dă la biruitorii
25 musulmani¹⁷; la 788 stăpâni Zihna, Caraferia și Mânăstirea. Împăratul făcu la Andrianupoli geamia ce să numește Muradie. Făcu și la Brusa una în ulița ce să numește Caplue / și stăpâni și atâtea eparhii în Asia. Începuse și războiul asupra
30 bulgarilor și sârbilor, rugat fiind dă Andronic

¹⁷ ad. marg.: 1386. Mircea voda sin Radu voda.

Paleologul, împăratul grecilor, căci avea supărare dă dânsii. Deci în toate părțile aducea izbânde asupra lor, făcând 39 dă bătălii.

Iar la văleatul 1389 mântuitor și 791 hăgeret, Lazar, craiul sârbescu, puindu-se în capul oștilor a noroadelor comfederate dă atunci, ce era unguri, bulgari, sârbi, valahii, trybalii și dalmații au purces asupra sa. Drept aceia însuși sultanul mergând înpotriva lor s-au întâmpinat la Casovia, în Servia, unde și făcându-să un sângereros războiu,
10 pântru căci au zăbovit biruința a să cunoaște la ce parte spânzură. În cea după urmă să înduplecară creștinii și să făcu prigionier craiul Lazar, ceialalți să trecură supt sabie. Mulți au și fugit, și așa rămase izbânda a turcilor, căci a dăsfăcut armada
15 creștinească. După bătălie merse împăratul să facă vizită câmpului bătăliei și să cunoască morții. Și mergând să întoarse și zise vezirului: „Ce mirare că niciunul n-are barbă”. Vezirul răspunse: „Acei cu barbă au minte și nu să îndrăznescu a să înpotrivi
20 armelor celor nebiruite ale othomanilor”. „Aceia ce-m pare mai minunat, mai zise împăratul vezirului, știi ce este, că după visul ce am visat astă noapte, eu astăzi trebuia să fiu lovit dă o mână dă vrăjmaș”.
25

Nu săvârși vorba bine și un soldat trybal ce era ascuns în trupuri dă frică, socotind că a venit vremea să-ș mântuiască patriia, văzând pă împăratul aproape dă unde era el, să sculă plin dă mânia și lovi pă împăratul cu un cuțit pân vintre.
30 Deci acesta fu / în grab făcut în bucăți, dar și

împăratul până în doao ceasuri trecu în ceialaltă lume, dă ani 71, împărăind ani 30, la 1390 văleatu mântuitor și hăgiret 792.

Stih

- 5 Murat peri la pace, iar nu când să bătea;
Ci dar Minerva¹⁸ tace, iar Marte¹⁹ cât putea
Striga la toți să crează că ș-acu e slăvit
Și cum peri toți vază că-i dă vrășmaș lovit.

Împărăția lui sultan Baiazid I²⁰

- 10 Cel mai micu fiu a lui sultan Murat, ce să numia Baiazid, moșteni scaunul împărătescu și îndată tae capul craiului Lazar, ce era prins în războiu, căci au fostu pricina morții tătâne-său.

- f. 18 15 Acest împărat era iute și grabnic la săvârșările hotărârilor sale, încât pântru desele treceri dân Asia în Europa și pântru grabnicile / războaie și marile biruințe ce făcea îi deteră numire dă Ildărâm, adecă fulger. Deci pântru ca să să arate că nu este mai jos decât tată-său la darul vredniciei,
- 20 îndată stăpâni în Europa Caratova și Iseibul și în Asia Aidinul, Sarihanul, Carzul și Monteșul.

- Au făcut un războiu asupra moldovenilor și i-a biruit întâiu, dar în urmă fu biruit dă către moldoveni. Birui pă Caramanoglu și îi stăpâni 25 locurile în Asia. Trecu iarăș în Europa și luă Nicopoli, Șiștovul, Rușciucul, Silistra și toată

¹⁸ ad. marg.: Sau Palasa, dumnezeoică a înțelepciunii și a științelor.

¹⁹ ad. marg.: Dumnezeu războaelor și a vitejăei.

²⁰ ad. marg.: Baiazid I, 4.

marginea Dunării. Apoi trecând la Brusa pântru pricini trebuincioase ale împărății luă vestire că Syghizmond, craiul ungurescu, unit și cu alți prințipi creștini au trecut Dunărea cu mareșalu Novâi și viind aici la Nicopoli au închis-o cu încungiurare prin sumă multă dă oaste. Numaidecât / trecu în Europa și adunând în grabu ca 60000 dă oaste au sosit fără zăbavă la Nicopoe și au bătut pă unguri, luându-le și toată ordia și zaherelile și sumă mare dă bani, cu carii au și făcut geamia dă la Andrianopoli cu darușifa și medrisé. Peri și conte Nevei în războiu. Sighizmond abia a scăpat la 10 Țarigrad și pă Marea Neagră s-au întors să-ș găsească țările.

Baiazid și numaidăcât să află înaintea 15 Țarigradului cu o oaste grea, făcându-l muhasere și hotărând să-l ia cu asalt. Atunci vezirul luă îndrăzneală și merse la împăratul și zise: „Zavistia noroadelor nu te sloboade să ei acum cetatea Țarigradului, în vreme ce țe-ai lășit atâta dă mult 20 împărăția și în Europa și în Asia și în vreme ce la toți creștinii numai aceasta au rămas a fi ca o mângăere a tuturor locurilor ce au pierdut. Și acea zavistie poate face pă toți să să / adune asupra-ți; ci fă cereri dăocamdată prin care să poți avea suppus 25 pă împăratul grec și cu vreme ia și cetatea, daca vom întemeia câte am stăpânit.”

Fu plăcut acest sfat la împăratul și îndată porunci să meargă soli în Țarigrad, carii și mergând închiseră pace cu Paleologul, împăratul grecilor așa: să plătească grecii la turci 10000 filuri 30 altân, adică galbeni dă aur pă an, să facă turcii

geamie la Tarigrad, să aibă mehchemé și cadiu. Și așa să arădică împăratul cu oștile și merse la Odrii.

Intr-acea vreme Tamerlan, craiul schythilor, care dăna om prost ajunse prin vrednicie și minte cu mijloc tyrănescu a stăpâni toată India, Persia și cea mai multă parte în Asia, înflorea în puterea armelor sale. La acesta au năvălit Paleologul, împăratul grecilor, plângând-să dă necinstea și nedreptatea / ce i-a făcut Baiazid și

f. 19

10 Taring beiu.

Asemenea s-au plâns și alți prințipi dăna Asia; și s-au rugat împăratul grecilor să-l scape dă Baiazid și-i făgăduște ca să-i fie suppus lui. I-a răspunsu că protecția sa o va avea, dar nu o schimbă cu daruri, nici îl voește a-l avea suppus, căci nu râvnește la binele altora.

15

Deci Tamerlan arădicându-să asupra lui Baiazid cu un milion dă oaste, l-au întâmpinat și Baiazid cu cinci sute dă mii dă oaste, unii zicu la Anghira, alții zicu aproape dă Brusa și s-au făcut mare războiu, încât au murit 350000 dă oaste. Mustafa șahzadé a lui sultan Baiazid peri în războiu. Căzu prigionier și împăratul Baiazid, pă care Tamerlan îl închise într-o colivie dă fier, unde și ne mai putând suferi tyrănia s-au omorât singur la leat 1401 și 804.

f. 20

Stih /

Slavă și dobândire
La împărați e fire
Și sântu îndatorați
Pururea să le ceară,

30

Până măcar să piară
Și atunci sânt laudați.
Și fulgeru să trece,
Neștine ce să cerce
Nu-i lucru necrezut
Și Baiazid dă piere
Cinstea lui așa cere
Dă față e văzutu.

5

Cele ce s-au urmat între fii<i> lui sultan
Baiazid

10

Suleiman Celebi, fiu lui Baiazid, trecând în Europa cu Ali pașa, vezirul tătâne-său să sui la Andrianopoli în scaunul împărătescu.

Tamerlan, după izbândă întră în Brusa și găsi cu cale să trimiță sol ca să heretisească pă Suleiman dă împărăție și să-i zică că el au uitat că au fost vrăjmaș lui Baiazid și acum voește a să afla ca un părinte copiilor lui și cum că el să mulțamește pă lucrurile stăpânirii sale și dăna stăpânirile lui Baiazid nu va să împărtaşască nimic./

20

Suleiman au răspunsu că el nu poate uita că a avut un părinte care au dat lege în lume și i-au făcut cinstea cea cuviincioasă solilor lui.

f. 20

Tamerlan după toată dreptatea s-au turburat și au adus pă șah zadé Musa Celebi, fratele lui Suleiman și l-au împărăjit în locul tătâne-său în Brusa, zicându-i: "O inimă adevărat împărătească știe să stăpânească locuri și în urmă să le dăruiască." Și așa au purces la țara lui și Musa au rămas împărat în Asia.

30

După purcederea lui Tamerlan, Suleiman mergând în Asia cu oaste grea au izgonit pă Musa dă acolo. Musa fugind în Europa au năzuit la noi, în Valahia, unde fiind bine priimit dă rumâni, și el și oștile sale, i s-au dat ajutor și oaste rumânească și mergând la Andrianopoli au luat-o în stăpânirea sa. Suleiman, adunând oaste în Asia, au venit asupra lui Musa și iaraș l-au izgonit.

f. 21

Musa au năvălit iarăș în țara noastră / cu ai săi și luând dă iznoavă ajutor au mers și au izgonit pă frate-său dăn Odriiu și l-au și omorât, prinzându-l între Odriiu și Țarigrad, și mulți socotescu că la Ciorlu.

Celibi sultan Mehmed, frate-său, ce era frate bun și dă mumă cu Suleiman, ce să afla atunci la Amasia, nesuferind moartea frăține-său, s-au sculat asupra lui Musa. Musa temându-să să nu-l izgonească și dăn Odriiu, au trimis sol la sultan Mehmed, rugându-l să împartă împărăția și să stăpânească Asia și el să stăpânească părțile dăn Europa. Sultan Mehmet au priimit atunci.

Musa, după aceasta au făcut un sefer asupra Moreii și au suppus Peraverdul și Matruna. După aceasta a mers asupra ungurilor și au suppus Semendria și au prăpădit pă oștile ungurilor, încât numai un om au scăpat și au dus vestirea la craiul / Enicerii s-au umplut dă bogație și sultan Musa cu banii ce au luat dă acolo au făcut o geamie ce s-au numit geami Atic.

f. 21^v

După aceasta sultan Mehmed negăsând a fi cu cale să rămăe împărăția împărțită, poate luând pildă dă la greci sau romani, au purces cu grea

oaste asupra frăține-său, Musa, și au trecut prin Țarigrad, unde au fostu priimit dă împăratul grecilor cu multă cinste. Și viind asupra Odriiului, mulți dăn pași și rigeali ai frăține-său, dosind, au mersu spre întâmpinare-i. Deci, lovindu-să oștile fraților, rămase biruit sultan Musa, care, dosind spre Servia, l-a prins un ostaș și, aducându-l viu la frate-său, l-au omorât.

Și au rămas singur împărat în toată stăpânirea othomanicească, și dăn Europa și dăn Asia, sultan Mehmed, la 1413, creștinescu și 816 turcescu.

Istornicii toți pă acești doi, Suleiman și Musa, nu-i numescu / împărați. Și pricina iaste că n-au stăpânit nici unul toată împărăția, ci când unul, când altul, pă câte jumătate; dă aceia și după moartea lui Baiazid scriu istoria lui sultan Mehmed I.

Împărăția lui sultan Mehmed I

Sultan Mehmed cel dântăiu la leat 1413 mântuitoriu și 816 hâgiret, dă ani 39, s-au propoveduit împărat a toate²¹ othomaniceștii împărății în Andrianopoli și atât pântru bunătățile sale, cât și pântru dreptatea ce cu multă scumpătate o păzea și pântru multa râvnă ce avea să să ție de cuvânt, nesilit, și să nu-ș strămute parola și hotărârile a dat multu ipolipsis la opște; deci fu dă

²¹ ad. marg.: Mehmed I, 5. 1414 Vlad vodă Țepeș, sin Vadislav vodă.

f.22" 5 toți cunoscut dă împărat. Suppuse Pontul și Cappadochia mai nainte. După aceasta trecând iarăș în Asia asupra lui Caraman oglu, ce să arădicase împotriva împărății<i> /, au venit el însuși, înfricoșându-se, și s-au închinat la împăratul.

Și întocmind trebile împărății<i> în Asia au trecut în Europa; și făcând gătire dă războiu a purces asupra Valahiei. Și, trecând Dunărea, o parte dă oaste pă la Mehedinți, au stăpănit Turnu Severinului, altă parte, trecând pă la Rușciuc, a luat Giurgiu.

Rumâni<i> au adunat oști și s-au diafendeysit în toate părțile; întâiu după datoria firii și a slobozeniei și mai vârtos având temere dă supărarea legii. Dar în cea după urmă, văzân<d> că împăratul s-au arătat purtător dă biruință și au întemeiat și Giurgiu cu un garnizon, nu dă puțin număr, înțelepțește s-au socotit că dă vor închina țara la stăpânirea othomanicească, fără războiu, vor dobândi privilegiile ce nădăjduia și dă care să <i>nveselesc și astăzi. Iar împotrivindu-să și rămâind suppuși prin biruință, vor fi urmate cele împotrivă, știind / căci capul plecat, după parimie, dă sabie nu va fi tăiat.

f. 23 25 Au hotărât și cu sfat dă obște la leat 1418 și 820, domnul cu boerii au închinat Țara Rumânească fără războiu la împăratul Mehmed cel dântăiu²² și s-au făcut tributarii. Și priimiți fiind cu bucurie la împăratul, le-au făcut multă cinste²³, atât

²² ad. marg.: 1418 și 820 s-a închinat Valahia.

²³ ad. marg.: Mihail vodă, sin Mircea vodă.

domnului, dându-i cabaniță, sau hlamidă împărătească și cucă și sangeacu și doao tuiuri cu paia dă trei, căci are voe a face toate ale pompei, câte fac cei cu trei tuiuri, adică noao calcanuri, noao dauluri, șase satări, ceauși gavazi și altele încă 5 mai multe, de vreme ce i-a dat și peici împărătești, cum da numai hanului și divan ceauși, capigii și mecterhanea împărătească și cal cu divan tacâmî și hai ahârlâi, cum și pă boeri înbrăcându-i cu caftane le-au hărăzit toate privilegiile, adică a rămânea la 10 toate. Prințipatul, cum au fost / și până atunci, cu obiceuirile și orânduile sale cele dăn ceput și cu a nu să putea face măcar o geamie în țară și cu dă va și veni vreun pământean la legea turcească, să-ș piarză patria, robii și toate cele nemișcătoare și 15 acela să iasă dăn țară.

Și țara să-ș dea numai tributul, sau dajdea, care atunci s-a legat a fi pă an taleri cinsprezece mii (precum am auzit) și doisprezece șoimi și la vreme dă oaste, când ar avea devletul cu altă 20 împărăție războiu, să aibă datorie a merge și prințipul cu oștile rumânești spre ajutor.

Prințipul să să facă dântre boeri cu alegere dă către boeri și împărăția să aibă a cunoaște pre cel ales, trimițându-i spre cinste călăciu caftan și toate 25 darurile ce s-au zis mai sus. Le-au hărăzit și locuri doao în Odriiu, unul în potruva Mitropolii<i>, peste uliță, să facă saraiu, dând voe să facă și biserică dă piatră, ce stă și până astăzi, iar unul afară / dăn Odriiu pântru ciftlăc. 30

f. 24 Și așa făcând prințipatul mefruzul-calem, adică dăosibit condeiu, s-au întors în pace spre

ocârmuirea țării toți, rămâind Turnul, Giurgiu și Brăila a fi serhaturi, cum în urmă și Hotinul luat de la Moldavia.

5 Deci mai sus numitul laudat împărat, mai stăpânind în urmă în Asia, Taricli, Eschigheboli și Herge și împărăind cu multă slavă ani optu, luni zece, au murit de apoplexie, la leat 1421 și 821 în Andrianopoli.²⁴

Stih

10 Uni împărăția, Mehmed, cea dăjghinată
Pântru nu ca a Romii să pată rău vrodată
Valahia să-nchină la el de bună voce
Ca nu cu vreme-n urmă să-i vie vr-o nevoe
15 Dreptatea, înțelepciunea și de cuvânt ținerea
Unite-n bunătațe fi fu toată averea.²⁵

Împărăția lui sultan Murat II

f. 24^v Sultan Murat al doilea, fiul lui sultan Mehmed, să sui în scaun / la 1422 și 825, în vârstă de ani 18, vrednic fiu a unui părinte înțelept și mare²⁶.

20 Deci întâiu fu silitoriu să facă războaie asupra unor zorbale ce să sculase împotriva împărăției, cum și asupra unui mincinos, Mustafa, ce să arăta de sineș a fi Mustafa, fiul lui sultan
25 Baiazid, care perise în războiu lui Tamerlan, ale cărora oști dăsfăcându-le cu vitejia cea

²⁴ ad. marg.: 1421, Radu vodă sin Mircea vodă.

²⁵ Versuri corectate și unele transcrise marginal.

²⁶ ad. marg.: Murat II, 6. 1423 Dan vodă sin Mircea vodă.

cuviincioasă le prăpădi, prinzând și tăind și pe acel Mustafa.

A luat întâiu soție pe fiica lui Lazoglu, domnul sârbilor, vestită la frumusețe și în urmă pe a unui Isfindar beiu, stăpânitorul Sifabului dânu Asia, dânu care născu pe sultan Mehmed al doilea. 5

Stăpâni în Asia Monteșul, Aidinu și Sarihan. Luă și ostrovul Ianta de la venețeni. După aceasta Ghierman oglu, viind, să închină la dânsul în Odriiu cu toate locurile stăpânirii sale, căruia îi făcu multă cinste. În urmă / trecu în Grecia și luă Thesalonichi, Athina și Carlina. Bătu prin Casim pașa Rumeli beilerbei și pe Mora, cralăul în Morea, ce să socotește a fi Dimitrie despotu și stăpâni Giogherjânlăcul. Să ațâță războiul cu unghurii, asupra cărora făcură multe izbânde turcii.²⁷ 10 f. 25

Între acestea Valac oglu, domnul sârbilor, care era cunoscut de aleat și prieten al lui sultan Murat, pântru rudenia ce avea, să dăscoperi hain și traditoriu la războiul unghurescu. Deci întoarse împăratul armele asupra lui și supuse Semendria și în cea după urmă să făcu stăpânitor Serviei; și la întoarcere stăpâni și Sofia, capitalul Bulgariei. 20

Deci împăciuindu-să cu toți prin tractaturi făcu și trecerea cea de piatră la Uzunchiopru, minunată, pe 60 de cămări lungul, cu geamie și han. 25

Într-această vreme râvni ca să să odihnească și să prosti de-mpărăție, la 1443 și 847 / și făcu pe fiul său Mehmed în locul său și elu să trase la Magnisia. f. 25^v 30

²⁷ ad. marg.: 1427, Alexandru Mircea vodă. Vădislav Mircea vodă.

Caraman oglu văzând că s-a tras Murat și socotind că a venit vremea să prăpădească împărăția turcilor, făcu unire cu Stanislau, craiul ungurescu, care la pacea trecută un istornicu arată că jurând pă sfânta Evanghelie a fostu iscălit și tractatul cu sânge dânu sfântul potiriu că va păzi pacea și prieteșugul dă a pururea. Deci, dăzlegându-l papa Romii dă jurământ întemee oastea ungurească cu boemezi, cu leși și bulgari și păste toți cu Valac oglu și purcese cu mare putere la Varna.

Ministeriu othomănescu chemară dă iznoavă pă sultan Murat să ia împărăția. Și să înduplecă în cea după urmă și trecu în Europa la Odriiu. Deci sfātuindu-să cu fii-său și cu cei mari ai împărăției și făcu o dimigorie așa: „Noi credem că Hrazreti Isa adăvărat iaste duh al lui / Dumnezeu, născut dânu Fecioara Maria, prooroc foarte multu iubit dă Dumnezeu și încă trăind înălțat fiind la cerul al treilea, unde șade pântru ca să vie să judece și să osândească și pă acești păgâni ce au îndrăznit să strice Evanghelia sa și să-l numească Dumnezeu; și încă pântru că cred și alte oareșcare ponturi²⁸ ce le numescu taine, zicând că prin preoții lor să săvârșăscu și să face vinu sânge a lui Hazreti Isa și altele. Acesta a jurat pă Evanghelie și a iscălit cu acel sânge acestu tractat.” Care și luându-l în mâini zise: „Dă crede adevărat Ladislau că iaste acesta sânge, Dumnezeu are să-l osândească pântru căci crede. Dă nu crede, să cunoaște că n-are nici o credință. Deci Dumnezeu, ziditorul lumii, are să-l

²⁸ ad. marg.: 1432. Alexandru Mircea vodă.

osândească.”²⁹.

Și așa, prea puțină oaste luând și zicând că nu iaste trebuință dă multă, căci osânda are să o facă Dumnezeu, a purces / la Varna, nu ca la un războiu, ci ca la o privesite, unde și biruind dă tot pă Ladislau, căci întâmpinându-se amândoi în furia războiului lovi cu giritu sultan Murat calul lui Ladislau, care și căzu cu dânsul și îndată îl tăe³⁰. Și puindu-i capul într-o suliță l arată oștilor sale, care și începură a fugi și turcii a-i goni și a-i tăia, până să dăsfăcură dă tot. Și puindu-l într-un car înpodobit și puindu-i tractatul acel iscălit pă pieptu, îi a scrisu și efa în care arăta că cine cearcă a înșala pă Dumnezeu, așa să osândește³¹. Deci cu acestu mijloc l-a adus până la Andrianupoli.

Moartea acestuia a pricinuit multă pagubă și stricăciune Țării Ungurești și împărăției grecilor.

După aceasta iarăș s-a prostit dă-mpărăție, al doilea rând și lăsând pă fii-său merse la Magnisia. Dar iarăș fu chemat la împărăție dă eniceri pântru / amestecături ce să urmaseră, unde și mergând îl puseră în taht și trimiseră pă fii-său la Magnisia³².

La anul viitor își întoarse armele asupra Castriotului ce să numia Schender beiu, care să făcuse apostat, turcindu-să întâiu dânu grecu și iarăș făcându-să creștinu să făcuse și zorb. Deci, întrând

²⁹ ad. marg.: 1434. Radu vodă sin Mircea vodă.

³⁰ ad. marg.: 1436. Vlad vodă Tepeș a doa oară.

³¹ ad. marg.: Radu sin Vlad vodă.

³² ad. marg.: 1446. Vădislav vodă, sin Dan vodă.

în Morea, luă Palidabri și Acșeehisar. Și căci au
îndrăznit acesta a să face dân turcu, creștinu, a
făcut împăratul toate besericile geamii, în Țara
5 Arnăuțească. Și într-acele părți aflându-să pântru
nizam luă știre că craiul ungurescu cel nou vine
asupra lui și cu mulți alții la Casovia.

Deci mergând împăratul la Sofia și gătind
oaste merse împotriva lor și prăpădi doaosprezece
mii dă oaste ungurească; au perit și toți ghegeneralii
10 nemți, unguri, boemezi și leși, ce era acolo. Să zice
f. 27^r că și domnul rumânescu / ce era pă acea vreme ar
fi fost acolo, făcându-se rebel atunci și el.

După aceasta, întorcându-să la Odriiu, au
însurat pă fii-său, sultanu Mehmed, tot într-acel an
15 în cursul a căruia muri și împăratul Murat al doilea,
fiind leatul mântuitor 1451 și hâgiret 855, dă ani
49, împărățind ani 30 și jumătate.

Stih

20 Marte ni să fălește
Și zice că-l cinstește
Murat, cât el voește,
Iar nu elu pă Muratu;
Minerva-l dojânește
25 Și-i spune că-l slăvește
Pă ia căci o iubește
D-aceia-i laudatu.

Împărăția lui sultan Mehmed II

Sultan Mehmed al doilea, ce fu numit
Fatih și Buiuc³³, adică Stăpânitor și Mare (căci în
adăvăr fu cel mai slăvit între împărății othomani)
după moartea tătâne-său, / sultan Murat al doilea, 5 f. 28^r
în vârstă dă ani 21 la 1451 dă la Hristos și 855, să
sui în tahtul împărăteștii sale moșteniri, în al doilea
rând, în Andrianopoli³⁴. Și dă loc porni armele
asupra unchiu-său, Caraman oglu, ce ținea pă
mătușă-sa, căci să arădicase împotriva împărății<i>. 10
Care și auzind dă venirea împăratului asupra-i căzu
cu rugăciune și ceru a să supune.

Ci dar și împăratul, ca să nu piarză vremea
altor mai trebuincioase biruințe și dobândiri îi dete
ertăciune și îndată purcese asupra Țarigradului și 15
asedii cetatea.

Împăratul grec ce era, Constandin Paleologul,
cel după urmă împărat, tremurând dă
apropierea unii primejdii așa mari, trimise soli ca
să ceară pace, cu veri ce condiții va pohti. Sultanul 20
răspunse solilor că nu poate vedea pă împăratul lor
să ceară pace cu rugăciune și să nu i-o dea, mai
vârtos / că și legea îi poruncește, dar nu poate să
facă pace fără dă a cunoaște oștile sale că au făcut f. 28^r
vr-o izbândă, ci ceru ca să-i dea un locu în Europa 25
pă Boaz, în Vospor, largu cât o piele dă bou; cu
această condițione, zise, eu voiu arădica asediul.

³³ ad. marg.: Mehmed II, 7.

³⁴ ad. marg.: 1452. Radu vodă cel Frumos, sin Vlad vodă.

Grecii să socotiră fericiți d-a încheia pacea cu a o așa mică cerere și făcură cererea sultanului. Deci arădică asediu cetății și în grabu porunci să aducă o piele dă bou, care și puse dă o făcu fășii
5 foarte supțiri, cu carele înfurmă o circomferență dă coprindere dă cinci sute dă pași dă locu în petrecere, fără a nu îndrăzni grecii să-i zică un cuvânt.

Deci în patruzeci dă zile făcu o cetate cu
10 cinci turnuri pă furma numelui său, Mehmed și tot dă odată făcu și alta în dreptul aceia în Asia și puse un garnizon tare în amândoa, cu toată artileria, în
f. 29 fieșteșcare și toate cele trebuincioase, / dând poruncă oblăduitorilor acestor fortețe să nu lase
15 vite să meargă la Țarigrad. Săvârșând acestea să întoarse la Odriiu, unde și începu a întemeia un saraiu pofhalnicu, care și astăzi să numește Gihan numa.

În cea după urmă, la al treilea an a
20 împărății<i> lui și la leat 1453 și 857³⁵ dăscoperi dizeniu cel mare ce avu ascuns până atunci și purcese cu o groaznică armadă asupra Țarigradului, pă care îl asedii al doilea rând și-l închise și pă mare și pă uscat, pă dă toate părțile.

Deci după asediu dă zile 53, ne mai putând grecii să lupte truda și să să împotrivescă la atâta
25 bătălii cerură să să închine cu condiții; încă nu perise împăratul și trimiseră soli la sultan Mehmed, pă care îi priimi cu multă politeță și le făgădui

³⁵ ad. marg.: 1453 și 857 <anii, cu cifre arabe> s-a luat Țarigradul.

cererile cu închinarea cetății. Și întorcându-să solii la cetate cu răspunsu, trimise sultanul / să-i ajungă
f. 29 și să-i cheme îndărăt; nu știu ce să le mai zică. Ci dar până aproape dă poarta cetății neputându-i
5 ajunge trimișii, strejile dă la poartă socotind că gonescu pă soli, deteră focuri în trimiși. Luară știre turci<i> și începând a striga să facă iuruș, că greci<i> sânt necredincioși și necinstiți, năvăliră și
10 intrară pă la Top Kapi în cetate.

Luă împăratul știre fără veste că turcii au
10 intrat. Năvăli cu ai săi cu armele în mâini, să-ntâmpină, să bātu cu vitejie, când ca un ghenerar, când ca un soldat, până ce îl tăiară. Tăia turcii fără milostivire, după datoria războiului.
15 Grecii, dăznădăjduiți, să împotrivia cât era cu puțință. Pă dă altă parte năvăliră la singură scăparea, care iaste suppunerea și închinăciunea.
20 Scoaseră steaguri albe la porți, semnul cel obicinuit al păcii și strigă: „N-aveți frică dă Dumnezeu; noi ne închinăm voao și voi ne tăeți.”

Auzind / aceasta împăratul Mehmed
porunci să înceteze bătălia; și atunci să înțelese
greșala ce s-au întâmplat. Le făgădui toate câte mai
înnainte prin soli le hotărâse și singur le zise:
25 „Toate câte v-am hotărât vî le hărăzescu iarăș. Atâta numai, cetatea, câtă am stăpănit cu arme; să-mi dați bisericile spre geamii, iar ceialaltă parte
ce o închinați să-ș ție bisericile în pace.” Și așa
toate bisericile dă la Acsarai până la Sfânta Sofie să
făcură geamii, iar celelalte să deteră creștinilor.
30

Și să luă Țarigradul la leat 1453 și 857, în
20 gemazilevel și maiu 29.

Scriu cu prelungire mulți această jalnică istorie și nu rămâne a mai scrie și eu cevaș.

f. 30^v 5 Deci întră împăratul pă la Top Kapi și merse la Sfânta Sofie și cândisi namaz și apoi merse la saraiul împărătescu. În urmă făcu și saraiul / ce să numește Eschisarai. I să închinară și Sylviria și Burgazu, în grabu și toată țara grecilor³⁶. În urmă să arădică asupra ungurilor³⁷ și bătu Beligradu, răni pă craiul în războiu, care păste puțin și muri. După
10 aceasta întoarse armele la Morea și o stăpâni. Bătu în Asia pă Căzâl Ahmed și pă Uzun Hasan, beii, și fără zăbavă luă Synopol și asedii Trapezunda. David împăratul i să închină și fu priimit cu cinste și trimis la Țarigrad.

15 După aceasta stăpâni Bosna, la 1463 și 868 și făcu pă Caraman oglu³⁸ otcârmuitor acolo, și în urmă toată Albania. Către acestea stăpâni Euripu și Mitilinu și făcu războiu cu perșii și-i birui, luându-le locuri.

f. 31 20 Suppuse Arabia și toată Caramania la 1471 și 876, stăpâni Crâmul și nogaii și făcu han întâiu pă Menghili Gherai, prin care / luă Căpceacul. Bătu pă ghenovezi și luă Cafaoa³⁹. Ștefan vodă dân Moldova bătu pă Suleiman pașa, trimis dă
25 împăratul, pă care tăindu-l împăratul căci n-a chivernisit oștile bine, merse împăratul însuși în Moldova; și, fugind moldovenii prin munți, prădă

³⁶ ad. marg.: 1460. Vlad vodă Laiotă. 1461. Radu, sin Vlad vodă.

³⁷ ad. marg.: 1462, iar Vlad vodă.

³⁸ ad. marg.: 1466. Radu vodă, sin Vlad vodă.

³⁹ ad. marg.: 1477. Vlad vodă, sin Vlad vodă Țepeluș.

și robi Moldova dă o pustii<i>. Schimbă și pă Cazicli vodă, domnul rumânescu, căci nu da haraciu. Și seamănă să fie acesta Vlad vodă Țepeș, și puse altu domnu în Valahia⁴⁰.

Trecu în Italia și suppuse Otrantul și să
5 spăimântă Europa foarte. După aceasta întorcându-să în Asia, cu gând ca să meargă în Eghypet și ajungând la Maitepu, aproape dă Nicheia, să bolnăvi și trecu în ceialaltă lume la
10 1481 și 886, dă ani 51. Un istornic zice că era om foarte procopsit și grăia elinește, latinește și persește și foarte viteazu / și politicoș. A suppuse 2
f. 31^v imperii, 12 crăii și au luat 200 cetăți.

Stih

Marte văzând p-acest Mehmed în ecstasis rămase 15
Acesta-i Marte, ne zicea, așa să-nfricoșase
Și cu Saturn⁴¹ războae
D-o face îl dăspoae
Striga ne-nrușinat:
Unde a rămas pământul, 20
A nu-i face cuvântul
Ș-a sta nevătămat.
Și așa zicând tăcu dă tot și ne lăsă a crede
Că cel mai mare-ntre sultani el fu, pă cum să vede

⁴⁰ ad. marg.: 1480. Radu vodă, sin Vlad vodă.

⁴¹ ad. marg.: Dumnezeu, părintele tuturor dumnezeilor. Aceștia sânt stele și să numesc planite și sânt: Saturnu, Giobe, Marte, Mercurie, Venere. Grecii îi numia dumnezei, cum și elementurile, adică ira și la toate virtuțile și vițiile da câte un dumnezeu, băsnindu.

Împărăția lui sultan Baiazid II

Sultan Mehmed, încă trăind⁴², dedese sangeacul Amasiei fii-său Baiazid și sangeacul Iconiei fii-său Iem. Luase și pă nepotu-său Corcut, 5
pă fiul lui Baiazid, lângă dânsul, ca să-l facă sunet. Deci după ce au murit Mehmed, vezirul și rigealii trimiseră davetname la Baiazid, chemându-l să vie să moștenească tahtul tătâne-său. / El și într-acea vreme⁴³ să gătise și purcesese la Meca spre închinăciune. 10

Priimind această vestire și chipzuindu-să ce să facă, găsi cu cale să orânduiască vechil a împărăți pă fii-său Corcut și elu să duse la Meca.

Corcut, ce să afla lângă sultan Mehmed, 15
otcârmui împărăția până să întoarse tată-său. Întorcându-să sultan Baiazid, fii-său Corcut să sculă cu tot devletul și-i eși înainte la Nicheia și, întâmpinându-l cu toată cinstea, veniră la Țarigrad și șazu în taht; și fii-său Corcut purcese a fi 20
otcârmuitor la Masinisia. Iem, fratele lui Baiazid, să sculă asupra frăține-său Baiazid cu războiu, ca să-i ia împărăția, cu cuvânt că-i mai cuvine lui, fiindcă s-au născut aflându-se tată-său Mehmed împăratu. Merse asupra-i Baiazid și-l birui. El fugi 25
la Eghypet. Acolo, fiind bine primit, strânse oaste / dă iznoavă și merse asupra lui Baiazid. Deci fu bătut dă iznoavă și fugi în Italia, la Napoli. Acolo fiind priimit cerea ajutor ca să vie asupra

⁴² ad. marg.: Baiazid II, 8.

⁴³ ad. marg.: 1494. Vlad vodă iarăș.

frăține-său iarăș și europci<i> il politeysea cu măglisiri⁴⁴.

Berber bașa a lui sultan Baiazid, ce era dâni italian, turcit, să făgădui împăratului că el va omori 5
pă Iem. Deci împăratul îi făgădui vezaretul. Îș schimbă hainele în grabu și purcese în Italia și făcându-se bărbier la Iem, găsind vreme il omori, adormit, cu briciu<l> și, fugind, veni la Țarigrad și să dete această vestire în publică și să făcu Berber bașa vezir⁴⁵. 10

După aceasta făcu doao fortețe la isthmul dă la Corinthu. În urmă stăpâni Acchermanul și Chilia și porni războiu în Cerchezia; supuse și partea ce mai rămăsese dâni Bosna și Croația. Iar în urmă fii-său Selim, ce era / otcârmuitoriu la 15 f. 33
Trapezunda, să sculă asupra tătâne-său și, trecând Marea Neagră, veni la Odriiu⁴⁶. Tată-său merse asupra-i și-l bātu. El fugi la Varna și dă acolo la Cafa.

Baiazid voi să dea corona⁴⁷ împărătească 20
fii-său, lui Ahmed. Ministeriul devletului cu enicerii chemară pă Selim⁴⁸, care, trecând, veni la Țarigrad. Deci fu silit Baiazid să-i dea tahtul⁴⁹, căci enicerii striga că Baiazid nu e războinic și stau atâtea țări în lume neluate⁵⁰. 25

⁴⁴ ad. marg.: 1495. Mircea vodă. Vlad vodă, sin Vlad vodă.

⁴⁵ ad. marg.: 1497. Radu vodă, sin Vlad vodă.

⁴⁶ ad. marg.: 1498. Mihnea Alexandru vodă.

⁴⁷ ad. marg.: 1499. Radu vodă, sin Vlad vodă.

⁴⁸ ad. marg.: 1501. Vlad vodă, sin Vlad vodă.

⁴⁹ ad. marg.: 1502. Radu, sin Vlad vodă.

⁵⁰ ad. marg.: 1507. Alexandru vodă.

Baiazid purcese la Demetona să să odihnească. Selim îl scoase cu cinste dîn Țarigrad până la Cecmege⁵¹. Baiazid și mergea încet în călătorie, făcând oturacuri⁵². Aceasta poate fu pricină dă bănuială și zicu că i s-ar fi dat otravă prin mijlocul unui dohtar ovreiu⁵³, unde și muri la Clur în Thrachi, dă ani 62, împărățind / 32, la 1512 și 918.

f. 33^v

Stih

Înpreună cu Minerva și mâna ta pornește
Un sfătuit dă dânsa așa ne sfătuește
Dar Baiazid aceasta pă semne n-o aflate
Deci dete-mpărăția, căci Marte nu-l răbdase.

Împărăția lui sultan Selimu I

Sultan Selim, ce s-au numit Iavuz⁵⁴, adecă
15 însălbătăcit și ca o fiară, la 1512 și 918, suindu-se
în tahtul împărătescu⁵⁵, precum s-au arătat și auzind
dă moartea tătâne-său, care zic că o pricinuisse, făcu
să să aducă trupul la Țarigrad cu multă cinste și
după aceasta purcese cu oaste asupra frățâne-său
20 Ahmed, pă care, prinzându-l, îl omorî. Merse și
asupra frăține-său Corcut la Magnisia și pă acesta,
prinzându-l, îl omorî și dă loc întră în Persia cu
războiu. Căci acești doi era atunci pă carele zavis-
tiia craiul Persiei și al / Eghypetului. Însă găsi cu

f. 34

⁵¹ ad. marg.: 1509. Mihnea vodă, Vlad.

⁵² ad. marg.: 1510, Mircea vodă, Mihnea.

⁵³ ad. marg.: 1511. Vlăduț, sin Vlad vodă.

⁵⁴ ad. marg.: Selimu I, 9.

⁵⁵ ad. marg.: 1512. Neagoe vodă.

cale să bată întâiu pă craiul Persiei și apoi să între în Eghypet.

Deci întră în Persia și aproape dă Tybriz, la Șaldiran, întâmpinează pă perși ce venea asupra lui. Și așa cu mijloc ce a găsit elu cu cale, care mijloc și defterdaru Piri pașa l-au sfătuit a-l face: începând războiul au năvălit înaintea Sinan pașa cu oștile Asiei și după dânsul și împăratul. Și au prăpădit pă perși, perind și Mehmed han și Techel han, iar Ismail han au scăpat cu fuga.

Și îndată i s-au închinat Tybrisul. Și făcu pă Piri pașa vezir și porni și robii perși la Țarigrad. Și împăratul merse și ernă la Amasia. În primăvara anului 1515 și 921 eși dîn Amasia și întrând în Persia stăpâni Giumah și Baiburud. Luă și Diarbechirul, ce era supt protecția perșilor și după cererea / dierbechirenilor le făcu beiler beiu pă fiul lui Buiucli oglu, Mehmed beiu, prin care au stăpănit 13 cetăți dă la Perși. Au suppus și toată crăia curdilor, întregă, au bătut Cerchezia⁵⁶ și îndată ș-au întors armele asupra Eghypetului. Șair beiu, chivernisitorul Damascului și Gazeli beiu, chivernisitoriu Halepului, ce era suppuși la Eghypet, să închinară lui sultan Selim.

Sultan Gavri al Eghipetului, luând veste dă acesteia, purcese asupra-i și să întâmpină cu sultan Selim la Burivaic și să făcu o sângeroasă batalie, întru care peri sultan Gavri. Și stăpâni Halepul și Damascul, prăpădi și pă Tuman beiu, peri însă și Sinan pașa, dă care foarte s-au întristat împăratul,

⁵⁶ ad. marg.: 1522. Radu vodă, zet Neagoe vodă.

încât au zis că ce-i iaste bun Eghypetul fără Iosif.

f. 35
5
10
Luă dân stăpânirea cerchejilor Gaza și 9
cetăți și politii în Asia, cum și Eghypetul /. Luă și
Alexandria și stinse stăpânirea mamaluchilor. Și
bātu și pă arapi și le suppose țările arăpești și Meca
și trecură toate acestea în stăpânirea othomanilor,
mai vartos că în Cair încă aflându-să însuși șeriful
dă la Meca, viind îi aduse cheile Mecăi ce stăpânea
el până atunci împreună cu alte țări dân Arabia. Și
aceasta fu cea mai mare slavă ce putu dobândi
Selim împărat.

15
La întoarcerea sa, sosind la Halep, veniră
soli dă la perși spre închinăciune cu atâtea daruri și
îi deteră titlu dă șehân șahî alem ve sahâb cârani
15
beni Adem, adică împăratul împărăților și singur
stăpânitor fiilor lui Adam.

f. 35^v 20
25
Dă acolo veni la Țarigrad cu atâtea izbânde
și dobândiri. Iar la anul viitor, leat 1521 și 927,
voind a merge la Odriiu pântru pricini
trebuincioase, trimisese pă toți vezirii / înainte și
el să afla numai cu Ferhat pașa caimacamul lângă
dânsul. În urmă, deci, sosind la un sat ce să zice
Suvașdi, să bolnăvi și în puține zile trecu în
ceialaltă lume dă ani 54, împărățind ani 9, luni 8. Și
să făcu eclipsis și aceștii stele strălucitoare a
imperiului othomănescu.

Stih

30
Împărăția și dă-i fu scurtă dân viețuire
Dar foarte lungă s-arată dân multa dobândire
Arabia și Persia și cele dân Asia

Ș-Eghypetul dân Africa-i tremură vitejăia
Iar firea întristându-se dă frați și dă părinte
'I dăsfaimă faptele la toți cu jalnice cuvinte.

Împărăția lui sultan Suleiman I

5
10
15
f. 36
Ferhat pașa, ce era împreună cu sultan
Selim, ascunse moartea împăratului și îndată
înștiință vezirului, numai, care să afla la Odriiu,
așteptând venirea împăratului. Vezirul otcârmui
lucrurile ca cum ar fi / trăit Selim și cu mare grabă
înștiință curgerea pricinii lui sultan Suleiman, care
și atunci să afla la Trapezunda și-l ruga să vie fără
zăbavă.

15
Deci, dându-se în publică sosirea lui
Suleiman³⁷, să dăscoperi și moartea lui sultan
Selim. Atunci toți vezirii și rigealii eșiră spre
întâmpinarea lui Suliman, care și întrând în
Țarigrad îl puseră în tahtul împărătescu la 1521 și
927, în luna lui șeval.

20
Tot într-acea zi, după prânzu, eșără cu
împăratul spre întâmpinarea trupului lui Selim, pă
care cu multă cinste îl duseră și-l îngropară în
geamia lui sultan Mehmed Fatih.

25
f. 36^v
Într-această vreme Gazeli, beilerbeul
Damascului, făcându-se înpotrivitor împărății <i> fu
bătut prin Ferhat pașa și scosu dă acolo și omorât.
După aceasta pornind împăratul armele în Europa
merse însuși și luă Beligradul dă la unguri, / care îi
dășchise și drumul Budinului. În urmă mai luă

³⁷ ad. marg.: Suleiman, canon I, 10.

acolo Burgajul, Barijul, Tirujul, Bughiurdlenul și altele.

5 Iar la leatul 1522 și 929 luă ostrovul Rodos dă la cavallerii dă Malte, după asediu dă cinci luni⁵⁸. Bătu dă iznoavă pă rebeli<i> dă la Eghypet și-i suppușe, întemeind⁵⁹ stăpânirea Eghypetului, în toată cuviincioasa suppunere⁶⁰.

10 La 1524 și 931 merse însuși la Misir și bătu și monedă în numele său și lăsând oblăduitor acolo pă Suleiman pașa să întoarse la Țarigrad.

La 1525 și 932 merse dă iznoavă asupra ungurilor și-i bătu la Mohaciu. Peri și craiul Ladoș, sau Lodovic al doilea, fiul lui Ladislau.

15 La 1526 și 933 luă Baiul, Seghedinul și să întoarse la Țarigrad izbânditor.

La 1529 și 936 luă Budinul dă la nemți, căci Ferdinandu dâna Austria, ce ținea pă sora lui Ladislau, cercă să moștenească crăi<i>a. /

f. 37

20 Dar puterea lui Suleiman, încunună⁶¹ cu moștenirea pă Ioannu Zopolu, prințipu Ardealului, făcând și Vienna⁶² asediu în urmă, multă vreme, pântru aceasta. Deci rămase craiu ungurilor Ioannu⁶³, însă cu legătură la pace ca încât va trăi, iar după moartea lui Ioannu⁶⁴ să rămăe la strălucită

⁵⁸ ad. marg.: 1524. Vlad vodă, sin Radu vodă.

⁵⁹ ad. marg.: 1526. Radu vodă, sin Radu.

⁶⁰ ad. marg.: 1529. Vlad, sin Vlad vodă. Moysi vodă.

⁶¹ ad. marg.: 1530. Vlad, sin Vlad vodă.

⁶² ad. marg.: 1532. Radu, sin Radu vodă.

⁶³ ad. marg.: 1533. Vlad, sin Vlad vodă

⁶⁴ ad. marg.: 1535. Vintilă vodă.

5 casa Austriei⁶⁵, ca și Boemia. La 1540, murind Ioann, ceru sultan Suleiman⁶⁶ să facă moștenitor pă pruncul său, căruia ca un protector îi fu și epitropu. Și după puțin murind pruncul⁶⁷ i să făcu ca un epitrop și părinte și moștenitoriu unde stăpâni cu⁶⁸ acestu cuvânt și cu armele: Transylvania și Budinul cu toată Ungaria dă Jos până în hotarale Ghermaniei, rămâind Ungaria dă Susu la Austria, în toate aceste războaie.

10 La leat 1529 și 936 Bogdan vodă domnul Moldovii⁶⁹, după sfatul tătâne-său, închină Moldova la sultan Suleiman și / trimise întâiu sol pă Tutuc⁷⁰ logofătul, care fu priimit dă împăratul. Ceru privelegii ca și rumâni⁷¹ și închină Moldova. După aceasta veni și domnul Bogdan vodă și întâlni pă împăratul la Filippopoli, când să întorcea la Țarigrad.

5

10

f. 37

15

Fu priimit cu cuviincioasa cinste și i să făcură toate țirimoniile, ca și domnului Valahiei și să întoarse la Moldova în pace.

20

La 1529 și 936 merse împăratul la Beciu⁷² și închise cu asediu, precum s-au arătat mai sus.⁷³

⁶⁵ ad. marg.: 1536. Radu, sin Radu vodă.

⁶⁶ ad. marg.: 1536. Pătru Mircea vodă.

⁶⁷ ad. marg.: 1538. Neagoie Laiotă.

⁶⁸ ad. marg.: 1539. Radu vodă. Radu vodă Vlad.

⁶⁹ ad. marg.: A închinat Moldavia.

⁷⁰ ad. marg.: 1540, Vlad vodă. Radu.

⁷¹ ad. marg.: 1541. Radu vodă. Radu.

⁷² ad. marg.: 1545. Mircea vodă. Radu.

⁷³ ad. marg.: 1552. Nicolae vodă, nici o lună.

La 1535 și 940 porni războiul în Persia și luă Bagdatul, bătănd pã Techelus Mehmed han și înasedii<i> Vanul și-l luã⁷⁴.

Pãntu acestu împãrat zice un filosof⁷⁵
5 (cãci avea rãzboiul și cu perșii și cu ungurii):
„Acum îl vedeai pã țãrmurile Efratului și acum îl vedeai pã țãrmurile Dunãrii”.

f. 38 La 1536 și 943 supuse și stãpãni
10 Ghiorgia. La 1538 și / 945 stãpãni crãia⁷⁶
Yemenului, cu toate provinciile ei, între Marea Roșie și între Persia⁷⁷.

La 1552 și 959 stãpãni Timișvar⁷⁸. La 1554 și 962 dete pacea perșilor, rãmãind Vanul⁷⁹, Merașul și Musulul hotarã turcești.

15 La 1566 luã Hio, sau Sacãzul dã la ghenovezi și dete lege și canon⁸⁰ și regule dã iznoavã împãrãției, carele sã urmeazã și pãnã acum și dã aceia s-au numit și canon.⁸¹

20 Dar în cea dupã urmã muri și elu, dã ani 74, împãrãțind⁸² ani 41⁸³, fãcãnd asediu Țighetul în Țara Ungureascã, cu trei zile pãnã a nu lua turcii

⁷⁴ ad. marg.: 1552. Pãtrașco vodã.

⁷⁵ ad. marg.: Volter, Istoria dã obște.

⁷⁶ ad. marg.: 1553. iar Radu vodã.

⁷⁷ ad. marg.: 1554. Pãtrașco vodã iar.

⁷⁸ ad. marg.: 1556. Pãtru vodã Mircea.

⁷⁹ ad. marg.: 1557. Pãtrașco vodã iar.

⁸⁰ ad. marg.: Acesta iaste teșrifatu.

⁸¹ ad. marg.: 1558. Mircea vodã Radu.

⁸² ad. marg.: 1559. Pãtru vodã, Pãtrașco.

⁸³ ad. marg.: iar Pãtru vodã Mircea.

aceastã cetate⁸⁴, la 1566 și 974, septemvrie, a cãruia moarte⁸⁵ o tãinui vezirul, pãnã luã cetatea și pãnã veni fiul⁸⁶ împãratului și moștenitorul, șahzadé Selim, ce era atunci la Amasia. /

Stih

5 f. 38°

Și Suleiman împodobi numele-mpãrãției
Și armelor tãrie dãndu încã și vitejãei
Africa și Persia

Europa și Asia

Cu slavã-l priimescu

Și-n ele cãt-odatã

Ca-n toate tot d-odatã

Pururea-l gãzduescu

Efratul, Tygrul⁸⁷, Dunãrea⁸⁸

cu Nilu⁸⁹-ș fac certare

Dãn ele care mai adesu sã-i facã adãpare.

10

15

⁸⁴ ad. marg.: 1560, iar Pãtrașco vodã Radu.

⁸⁵ ad. marg.: iar Pãtru vodã Mircea.

⁸⁶ ad. marg.: 1568. Alexandru Mircea vodã.

⁸⁷ ad. marg.: Doao ape mari la Vavilonu și la Syria. Le pomenește și Biblia, în Asia.

⁸⁸ ad. marg.: Apã mare în Europa. Curge și pã aici, în Valahia.

⁸⁹ ad. marg.: Apã mare în Africa, la Misiru.

Împărăția lui sultan Selimu II⁹⁰

Mehmed pașa, vezirul, tăinu moartea lui sultan Suleiman, până au sosit sultan Selim, ce atunci să afla la Amasia. Deci după ce au luat
5 cetatea, puind într-însa un gardizon tare și orânduind celelalte oști spre ernatic, purcese spre Beligrad, fiind ascunsă moartea împăratului.

f. 39

Sultan Selim la 1566 și 974 ajungând / în
10 Țarigrad șazu în tahtul împărătescu și zăbovi numai trei zile în Țarigrad și purcese la Beligrad, unde și auzind enicerii dă venirea sa, să porniră la arme, socotind că poate au venit asupra tătâne-său, precum făcuse și moșu-său Selim. Deci îndată fu propoveduit împărat, publicindu-se și moartea
15 tătâne-său și așa purcese la Țarigrad.

La anul viitor închee pacea cu imperatorul Maximilian⁹¹ al doilea. La 1567 și 975 făcând epanastasis arapii, trimise oaste asupra lor⁹² și-i
20 supuse. Cercă în zadar după aceasta să unească Volga cu Tanai.

La 1571⁹³ și 979 dând nizamul cel cuviincios în Asia și Europa și Africa⁹⁴ porni asupra venețenilor războiu și luă⁹⁵ ostrovul Chipru

⁹⁰ ad. marg.: Selim II, 11.

⁹¹ ad. marg.: 1569. Pătru vodă Mircea iarăș.

⁹² ad. marg.: 1570. Iar Alexandru vodă Mircea.

⁹³ ad. marg.: 1572. Mihnea vodă Alexandru.

⁹⁴ ad. marg.: Iar Alexandru Mircea vodă.

⁹⁵ ad. marg.: 1573. Iar Mihnea vodă Alexandru.

și îl stăpâni, dânn dobândirile a căruia făcu geamia⁹⁶ cea dă la Odriiu.

La 1574 și 982 suppose / iarăș Tunuzu, Angheru, Goleta, care fiind suppose dă sultan Suleiman mai dânn nainte⁹⁷, le supăraseră șpaniolii
5 atunci, pă carii, biruindu-i, stăpâni dă iznoavă toată Livia Selim.⁹⁸

f. 39'

5

La 1575 și 983, bolnăvindu-să dă apoplexie dânn pricina unii băi, muri, dă ani 52, împărățind ani 8 și 5 luni. Era om foarte dreptu și
10 priimitoriu, însă datu la dăzmierdări și plăceri,⁹⁹ pântru care l-au și numit Mestu, turcii, adică băutor; poate dânn vro zavistie.

Stih

În palaturi dă-ndrăznise
Odihna, și venise
Nu iaste așa ciudatu
Căci Chipru și Livia
Arată vrednicia
Ș-acestui împărat.

15

20

⁹⁶ ad. marg.: Iar Alexandru Mircea vodă.

⁹⁷ ad. marg.: 1577. Iar Mircea vodă Radu.

⁹⁸ ad. marg.: Iar Alexandru vodă Mircea.

⁹⁹ ad. marg.: Cantemiru. Beringheru.

Împărăția lui sultan Murat III

f. 40

După moartea lui sultan Selim¹⁰⁰, fiul său sultan Muratu al treilea / șazu în tahtul împărătescu la leat 1575 și 983, care și în anii dântăiu¹⁰¹ nu porni nici un războiu. Iar la 1578 și 986 porni războiu în Persia și bătu pă persi¹⁰², luând Revanu, Ghiunge și Carebec, făcând pace la 1590 și 998, după rugăciunea persilor.

5
10 După aceasta să făcu un zorbalâc¹⁰³ în Țarigrad dă eniceri, pă carii îi suppușe împăratul¹⁰⁴. Cu toate acestea la 1594 și 1002 porni războiu în Țara Ungurească¹⁰⁵, trimițând pă Sinan pașa, care și luă Yanicu¹⁰⁶ în asediu dă 18 zile.

15 La 1595¹⁰⁷ și 1003 trecu sultan Murat în ceialaltă lume¹⁰⁸ dă ani 50, împărățind ani 20 și lăsând 20 dă fii¹⁰⁹.

Stih

Măcar că Venere¹¹⁰ avu cinste într-acea vreme,
Dar birui și perși și nemți Murat, făr-d-a să teme./

¹⁰⁰ *ad. marg.*: Murat III, 12.

¹⁰¹ *ad. marg.*: 1578. Iar Mihnea vodă Alexandru.

¹⁰² *ad. marg.*: 1580. Radu vodă, sin Vlad vodă. Iar Mihnea vodă Alexandru.

¹⁰³ *ad. marg.*: 1584. Pătru vodă, Pătrașco.

¹⁰⁴ *ad. marg.*: 1585. Radu vodă Șarban. Pătru vodă iarăș.

¹⁰⁵ *ad. marg.*: 1586. Iar Mihnea vodă Alexandru.

¹⁰⁶ *ad. marg.*: 1588. Ștefan vodă. Ion vodă o lună.

¹⁰⁷ *ad. marg.*: 1588. Mihnea vodă Alexandru.

¹⁰⁸ *ad. marg.*: 1591. Ștefan vodă iar. Iar Mihnea vodă.

¹⁰⁹ *ad. marg.*: 1592. Iar Ștefan vodă. Mihaiu vodă, sin Pătrașco vodă.

¹¹⁰ *ad. marg. și anulat*: Dumnezeoica curviei și a dulceților trupești. Să zice și Afrodita, muma Amorului.

Împărăția lui sultan Mehmed III¹¹¹

La 1595 și 1003 sultan Mehmed moșteni tahtul¹¹² împărătescu și întâiu-ș omori pă câte 19 frații cei mai mici¹¹³. Apoi moștenind dă la tată-său și războiul în Ungaria, la acestu văleat înasedii<i> 5
Egre și o luă bătând pă nemți¹¹⁴ și să întoarse izbânditor în Țarigrad. Și mulțămindu-se pă această dobândire făcu în urmă pace cu nemții și cu Rodolfu II, imperatorul¹¹⁵ numai pântru ca să să acufunde cu răpaos în brațele dulcețelor. 10

Și urmă această petrecere dă viață¹¹⁶, spre care firește era pornit, până la leat 1603¹¹⁷ și 1012, când trecu¹¹⁸ după frații săi, împărățind¹¹⁹ ani 9, luni 10, numit fiind Egre¹²⁰.

Stih

Toți pântru Egre-l laudă, dar firea îl dăsfaimă
Căci cu omoru d'atăția frați și ei i-aduse spaimă / 15

¹¹¹ *ad. marg.*: Mehmet III, 13.

¹¹² *ad. marg.*: 1592. Gavrilă vodă Movilă.

¹¹³ *ad. marg.*: 1593. Ștefan vodă iar. Alexandru Bogdan vodă.

¹¹⁴ *ad. marg.*: 1594. Mihai vodă Pătrașco, iar.

¹¹⁵ *ad. marg.*: 1597. Nicolae vodă, fiu-său, vechil.

¹¹⁶ *ad. marg.*: 1600. Simion vodă Movilă.

¹¹⁷ *ad. marg.*: 1602. Radu vodă Vlad.

¹¹⁸ *ad. marg.*: Iar Simion vodă.

¹¹⁹ *ad. marg.*: 1603. Iar Alexandru vodă.

¹²⁰ *ad. marg.*: Radu vodă Șarban Basaraba.

- Sultan Ahmed¹²¹ împărățind la 1603 și 1012, dă ani 15, stăpâni tahtul împărătescu¹²² încă până a nu-ș stăpâni cunoștința. Porni războiu¹²³ asupra perșilor vezirul Halil pașa, ce să trimise¹²⁴ asupră-le. Să arată cu oareșcare vitejie, făcându-le și stricăciuni. Iar împăratul, într-această vreme, fiind om slobod la mână și iubind zidirile¹²⁵ a făcut geamia cea mare dă la Yppodromion în 10 Țarigrad¹²⁶, dar la 1617 și 1026, trăind ani 29 muri, împărățind ani 14.

Stih

- Toți dumnezeii elinești, cu ale lor neveste
Vrură geamia a vedea, dacă luară veste¹²⁷
15 Văzând, tăcură, nezacându nici vorbă, nici poveste.

¹²¹ ad. marg.: Ahmed I, 14.

¹²² ad. marg.: 1606. Radu vodă Vlad.

¹²³ ad. marg.: 1607. Radu vodă Șarban.

¹²⁴ ad. marg.: 1611. Radu vodă Mihnea.

¹²⁵ ad. marg.: 1617. Basaraba vodă.

¹²⁶ ad. marg.: Alexandru vodă Iliș.

¹²⁷ ad. marg.: 1618. Gavriil vodă Moghila, Alexandru vodă Iliș, Gavriil vodă.

Sultan Mustafa I, fratele lui Ahmed, la 1618 și 1027 împărăți după frate-său. Și fiind dat la plăceri / să-nlenevise căutarea trebilor împărăției¹²⁹. Deci după trei luni fu scos dăn <în>părăție. 5

Stih

În cea după urmă Venere cu Vachu¹³⁰ împreună
Și pă-npărați îi fac lipsiți până și dă cunună.

Împărăția lui sultan Osman II

Sultan Osman II¹³¹, fiul lui Ahmed, 10 împărăți tot într-acel an la 1620 și 1029. S-au arătat un fenomenu pă cer: o sabie luminoasă dî spre răsărit¹³² la apus în treizeci dă zile, în toate serile, după scăpătatul soarelui.

Porni războiu asupra leșilor, dă la cari luă 15 Hotinul înapoi. Și cerură leșii pacea, care le o dete cu condițione după cererea împăratului și să întoarse cu izbândă la Țarigrad.

Prietinii lui sultan Mustafa deteră pricină enicerilor să facă zorbalăc. Deci să arădicară și nu 20 numai îl scoaseră dăn tahtu, ci îl și omorără la leat

¹²⁸ ad. marg.: Mustafa I, 15.

¹²⁹ ad. marg.: 1619. Radu vodă Mihnea.

¹³⁰ ad. marg.: Curvia și beția.

¹³¹ ad. marg.: Osman II, 16.

¹³² ad. marg.: 1624. Alexandru vodă Radu.

1622 și 1031, în vârstă de ani 12, împărățind ani 4./

f. 42

Stih

Pierdu cu stăpânirea Osman și viețuirea
Făr' dă a nu gândi
5 Poate căci n-avu cine
Să-l sfătuiască bine
Ci dar să osândi.

10 Sultan Mustafa iarăș să sui în tahtu în al
doilea rând, scoțându-se dă la închisoare. Și
nelăsându-se dă faptele cele dântăiu, dă care toți
socotea că să va fi părăsit, și mai vârtos cercând a
și pedepsi pă acei ce-l scosseră întâiu, după 16
luni îl scoaseră și puindu-se la închisoare, după
obiceiu, acolo ș-au dat sfârșitul.

15

Stih

Și patimile-nvățături<i>, când nu pot să să facă
Veri cine pate tot așa; ci fiteșcare tacă.

Împărăția lui sultan Murat IV

20 Sultan Murat IV, ce s-au numit și Gazi¹³³,
care va să zică Biruitor, la 1622 și 1032 s-au suit în
tahtul împărătescu fiind în vârstă dă 14 ani. Deci
întăiu au dat nizam zurbalelor, ca să pricinuiască

¹³³ ad. marg.: Murat IV, 17

suppunere /, prin care¹³⁴ să poată face biruințe¹³⁵.
După aceasta porni războiu asupra lui Abaza¹³⁶
pașa, pă care îl bătu și-l prinse¹³⁷ prin mijlocul lui
Hoșreș pașa prin care¹³⁸ făcu și Bagdatul
muhaseré¹³⁹ al doilea rând căci arădicase războiu
5 asupra perșilor. Și au bătut pă Lustem han,
serascherul Persiei, mântuind Vanul dăn asediu.

Au arădicat războiu asupra leșilor, trimi-
fând serascher pă Murtaza pașa, la care viind soli
leșăști cerură pacea, pă carii îi trimise către împăra-
10 tul și priimi pacea.

Luă Revanul dă la perși. Merse și însuși
împăratul asupra Bagdatului¹⁴⁰, pă care și îl luă la
1637 și 1047. Și lăsând pă Mustaf pașa vezirul pân-
tru ca să dea nizam eparhiei Aratului, merse dă ernă
15 la Diarbechir.

În primăvară veni la Țarigrad cu socoteală
ca să pornească războiu, în Europa. Și în mijlocul
acestor chibzuiiri, / bolnăvindu-să, trecu în ceialaltă
lume la 1639 și 1049, împărățind ani 17.

Mulți arată că era băutor¹⁴¹, mai vârtos

¹³⁴ ad. marg.: 1627. Alexandru Radu o lună.

¹³⁵ ad. marg.: Alexandru vodă Iliăș

¹³⁶ ad. marg.: Radu vodă, sin Radu.

¹³⁷ ad. marg.: 1628. Iar Alexandru vodă Iliăș.

¹³⁸ ad. marg.: 1630. Leon vodă Ștefan.

¹³⁹ ad. marg.: 1632. Mateiu vodă Brâncoveanu.

¹⁴⁰ ad. marg.: Aici a tăiat cu mâna sa pă veziru și a facut a
omorî 30.000 dă prigionieri și un muzicantu l-a făcut d-a
plănsu.

¹⁴¹ ad. marg.: Băutor s-a facut dăn pricina unui Becri Mustafa,
pă care l-a luat și în saraiu, avându-l între musaiپی până a
murit.

f. 42'

5

10

15

f. 43

20

5 Cantemir și Bering la gheografia lui Bușing scriu
pă larg și cine va voi va vedea acolo și toate cele ce
arată acești scriitori că să urma dânr-această
pricină. Poprise cu iasac tutunul și afionul. Au
făcut omor și la multă sumă dă oameni.

Stih

La cel ce prisosește virtute¹⁴² nu să teamă
Că și vițiu¹⁴³ dă are nu-i prea băgat în seamă.

Împărăția lui sultan Ibrahim I

10 Sultan Ibrahim, frate-său, la 1639 și 1049,
în vârstă dă ani¹⁴⁴ 23 trecu în tahtul împărătescu.
Deci îndată căzu ca să curățească Marea Neagră dă
cursari, însă fu trebuință ca să ia întâiu cetatea
Azacului, care și făcându-o muhaseré o luă cu
f. 43^v 15 asalt. După aceasta / ministeriul devletului
othomanicescu văzând că singur ostrovul Critului
rămăsese numai pă Marea Albă între celelalte,
neluat și care înfricoșa puterea împărătească, găsi
20 pricină cuviincioasă că niște maltezi, întâlnind pă
cadiu de la Meca și Brusa, molasf, într-o corabie în
părțile Critului, le-au bătut corabia și i-au omorât și
ei au dosit la limanul Candiei.

¹⁴² ad. marg.: Bunătatea, areti zic grecii.

¹⁴³ ad. marg.: Răoteatea unui lucru, cachia, zic grecii.

¹⁴⁴ ad. marg.: Ibrahim I, 18.

Deci porni devletul războiu asupra
venețenilor și porni pă Musah pașa și pă Iosuf
capetan pașa cu armadă și cu oaste la Crit, la 1645
și 1055. Și sosind acolo înasediiră Hanea și în 50 dă
zile o stăpâniră. În urmă merse și Husein pașa și
urmă a face izbândiri. 5

Deci într-această vreme, la vâleatul 1649 și
1059, nemaiputând ministeriul suferi faptele
împăratului, căci mulți scriu o dăosibită dăsfănare
și fapte netrebnice, sfātuindu-să / ulemalii cu 10 f. 44
vezirii și cu rigealii și cu enicerii, îl arădicară dăn
tahtu unde și fu omorât.

Scriu unii istornici că fiind trebuință dă a
să omorî sultan Ibraim, acolo unde era prinsu ca să
nu mai iasă viu, urma să să scrie hatișerif pântru 15
aceasta. Și împăratul ce să pusese în taht, pântru
care arătăm mai nainte, neștiind încă carte după
vârsta sa, însuși șeihâslamul i-a luat mâna dreaptă
și puindu-i condeiul în degete i-a povățuit scrierea
hatișerifului dă moartea tătâne-său. 20

Deci mergând trimișii să omoare pă sultan
Ibrahim îi a întrebat cu ce poruncă îndrăznescu a
pune mâna asupra unui împărat, au arătat hatișeriful
și uitându-se la dânsul a zisu: „Ce frumos scrie fiiul
mieu și ce dăgrab a învățat, căci el până astăzi nu 25
știia carte.” Și cu acestu mijloc s-a săvârșit
traghica moarte a lui sultan / Ibrahim; însă nu știu
dă va fi adăvărată aceasta. f. 44^v

<Stih>

Azacul și Hanea pă lâng-acestea toate 30
'I arată-mpărăția că ce voește, poate.

Împărăția lui sultan Mehmed IV

Sultan Mehmed IV, pruncu aflându-să¹⁴⁵ în vârstă de ani 7, la vâleatul 1649 și 1059 fu pus în taht și cunoscut de împărat. Și având noroc de a avea vezir pe Chiuprulf – zadé Mehemed pașa, care de fel era albanas, fiu de preot grecu și înbrățișase moamethismu și să întemeese în ostrovul Chiprului¹⁴⁶, unde învățase meșteșugul armelor și fusese însemnat de viteaz la războiu Persiei.

5

10

f. 45

15

Și ținușe otcârmuirea prin pașalâcu a Barutului, apoi fusese mutat la Halep, de unde fu ales de veziriu și epitrop de împărăție, pe care o a obladuit cu multă minte și înțelepciune, până în vremea când săvârșindu-i-se firește viața, i s-au săvârșit / și vezaretul și fiul său Ahmed pașa Chiprulf-zadé moșteni și averea și vezaretul tătăne-său.

Deci mai sus zisul vezir Mehmed pașa, fiind înțeleptu și vrednic și dăstoinic a umplea iarăș comoara de împărătească care să răsuflesse în zilele trecutului de împărat, făcu a înceta și rebelione a enicerilor, ce să ațâțase dan îndemnările Zaima valedé sultani<i>, moași<i> de împăratului Mehmed, pe care o au făcut a trece în ceialaltă lume, peste puțin, cu toți următorii săi.

25

Pă pașa de la Halep, ce să hainise, îl prinse, făcându-i răsplătirea cu moarte. Slăvită pruncie a de împăratului, pântru căci luă înapoi de la venețeni și

¹⁴⁵ ad. marg.: Mehmed IV, 19.

¹⁴⁶ ad. marg.: 1654. Constandin Cârnu, sin Radu vodă Șarban Basarab.

ostroavele Tenodul și Limnul.

Chiuprulf pașa purcese cu oaste asupra nemților și bātu Ianova și o luă. Ali pașa luă Varadinul cu iuruș. Fazil Ahmed pașa, Chiuprulu oglu, fiul vezirului, luă Vivarul. Peri și Racoți / și moartea lui dășchise stăpânirea Ardealului la biruitori, iarăș, care și făcură domnu pe Mihail Apafi.

5 f. 45

Deci de împăratul Leopold ceru pace de la vezir prin soli carii și viind, cu multă smerenie, lăsară în stăpânirea turcilor tot ce suppusese; și le-au dat vezirul pace în 20 de ani¹⁴⁷. La ostrovul Critului să luase Hanea, cu toate cetățile dan vecinătate.

10

Deci întâmplându-să moarte de lui Mehmed pașa, să trimise fii-său Ahmed pașa, ce să făcuse vezir. Și plecă de la Țarigrad¹⁴⁸ la 1655 și 1066 și merse danpreună cu de împăratul la Odriiu¹⁴⁹ și de acolo purcese la Hanea în Crit.

15

Deci începu¹⁵⁰ a face războaie și a stăpâni ostrovul; până în cea după urmă aflându-să¹⁵¹ de atâta vreme făcută muhaseré cetatea Candia o luă la 1669 și 1080, prin¹⁵² mijlocul vestitului Panaiotache, care cu o foarte supțire stratighimă

20

¹⁴⁷ ad. marg.: la leat: 1664, avgust, vezir fiindu Ahmed pașa Chiprulf zadé.

¹⁴⁸ ad. marg.: 1658. Mihnea vodă Radu.

¹⁴⁹ ad. marg.: 1660. Gheorghe vodă Ghica.

¹⁵⁰ ad. marg.: 1661. Grigorie vodă Ghica și au dositu.

¹⁵¹ ad. marg.: 1665. Radu vodă Leon.

¹⁵² ad. marg.: 1669. Antonie vodă.

f. 46 făcu, sau amăgi / pă oblăduitorul cetății Muruzini, să o închine la othomani. Acesta fu cel dântăiu grec ce s-au învrednicit a fi tergiman divanului împărătescu, care fu înpodobit și cu duh mult și cu înțelepciune mare și procopseală. Și elu să află și la trecutul tractat al nemților și la acesta al venețenilor tergiman cu multă laudă și a scriitorilor tevarihurilor turcești și a celorlalți.

10 Încă armia la Crit aflându-să, Doroșeski, hatmanul cazacilor, ce să afla între Nistru și Nipru, ce era suppuși atunci la leși, veni și să închină la prea înnalta Poartă. Sultan Mehmed îi priimi cu libov și-i dete un tuiu și sangeac și-l trimise înapoi, stăpânitor, făgăduindu-le cazacilor

15 ocrotirea împărătească. Aceasta iaste pricina tuiului a<|> treilea, care să zice că s-au dat domnului Moldovei în urmă, când au rămas / f. 46' Ocraina supt stăpânirea prea înnaltei Porți, fiindcă i-a legat supt stăpânirea Moldaviei. Iar apoi, după

20 ce s-au dat Ocraina îndărăt la leși s-au luat iarăși tuiu înapoi și au rămas doao, pă cum au fostu și mai nainte.

Măcar că unii dân istornici nu voescu că s-ar fi dat la Moldova al treilea tuiu, făr-dă numai zic cum că s-ar fi făcut cerere dă acestu tuiu, dar nu s-ar fi dat, nepriimind vezirul ca să să dea la creștini trei tuiuri, însă Ucraina au fostu supt stăpânirea Moldaviei în câtă vreme au fost supt stăpânirea Porției.

30 Craiul leșilor s-au mâniat asupra lui Doroșențki dă ce să să închine la Poartă și au trimis oaste asupra lui. Sultan Mehmed, aflând dă

aceasta, au scris o carte craiului leșăscu cu înputăciune, poruncindu-i să să părăsească dă aceasta și înfricoșându-l că, dă nu să va părăsi, va rădica / războiu. Leși<i> n-au prins această poruncă în seamă. Deci la 1672 și 1083¹⁵³ arădicând războiu asupra leșilor, însuși împăratul au purces dă la Odriiu cu oaste și au mers la Hotin. Și dă acolo au pornit pă Ahmed pașa vezirul și pă Mustaa pașa cu Selin Gherae hanul, carii, trecând Nistrul, au luat Zivaniet și au făcut muhaseré Camenița, care s-au închinat cu condițiune. f. 47 5

Luarea Cameniții înfricoșă pă leși. Împăratul trimise pă caplan Mehmed pașa cu hanul tătărăscu și făcu muhaseré și Lembergu, pântru care, spăimântându-să leșii, cerură prin hanul pace. 15 Și dete Camenița cu alte 48 dă târguri și sate și făgădui să plătească câte 20.000 dă lei pă an și să nu mai supere pă cazaci.

Și priimi împăratul pace, care să închee la 1083 hăgeretu. 20

Aceasta fu dobândirea cea după urmă ce au făcut preainaltul devlet, / începând dă la văleatul 703. Și să întoarse împăratul la Odriiu. Și îndată luă știre cum că s-au întors leșii dân pace și au pornit războiu iarăș asupra Porții. Deci ș-au întors și împăratul armele asupra leșilor și au mers dă iznoavă în Polonia. f. 47' 25

Ioan Sobievski să afla atunci mareșal al coroniei. Doroșențki cu cazaci<i> să hăinise dă

¹⁵³ ad. marg.: 1672. Grigorie vodă Ghica.

către împărăție. Domnul Moldovei¹⁵⁴ și domnul Țării Rumânești¹⁵⁵ să amestecaseră cu leșii, nepăzindu-ș credința la devlet.¹⁵⁶

5 Muri craiul Poloniei, Mihail, și să făcu Ioann Sobievski craiu și măcar că Doroșențki a dosit iarăș dă la leși și au venit să să închine la împăratul, dar nu fu priimit, ci fu izgonit. Cu toate acestea fură leșii bătuși și să închise pace, înnoindu-se acea trecută.

f. 48 10 Dân pricina cazacilor și a lui Doroșențki arădicaseră războiu / muscali<i> asupra prea înnaltei Porți. Deci fu trimis Ozu valesi, șaitan Ibrahim pașa asupra muscalilor întâiu la 1678 și 15 pașa, ce să făcuse dă curând vezir, după moartea lui Ahmed pașa¹⁵⁷. Împăratul rămase la Tatar pazargic și vezirul purcese cu oștile și trecu apa Bogului și merse ca să asediască Cehrinul. Și măcar că rușii să înpotriviră cu statornicie, având comandir pă 20 Romadocovski, luară însă turcii Cehrinul cu lagumuri. Deci să împăciură aceste doao împărății fără zăbavă.

25 Emeric Tekeri la văleatul 1682, dânpreună cu alți nemeși unguri dân Ungaria dă Sus, nefiind multămiți dă oblăduirea chesaricească, întoarse fața supunerii dă către nemți și năvăli la protecția prea înnaltei Porți, făgăduindu-să ca să plătească tribut 40.000 dă taleri pă an / și să ție și 30.000 dă

¹⁵⁴ ad. marg.: Petrececiu.

¹⁵⁵ ad. marg.: Grigorie Ghica.

¹⁵⁶ ad. marg.: 1674. Duca vodă.

¹⁵⁷ ad. marg.: 1679. Șerban vodă Cantacuzino.

oaste gata, în slujba othomaniceștii împărății.

Deci turburată liniștea păcii a strălucitei Porți și ațâțară focul vrăjbiei, fără cuvânt dă dreptate iarăș asupra luminatelor Austriei, carea nici dedese pricină dă vreo vrajbă, nici să împlinise sorocul păcii trecute. 5

Până la această vreme a mers tot în dobândiri și în creștere prea puternica stare aceștii mărite puteri, căci până aici n-a pornit războiu la care n-au biruit, nici a intrat în eparhie cu hotărâre 10 dă supunere și n-o a stăpânit în cea după urmă. Dar iubirea dă cinste fără cuvânt și răvna dă rele dobândiri fără dreptate a unor ministri aducu și pagubă și necinste la stăpâni și necugetarea 15 stăpânilor dă a nu metahirisi acestu fel dă oameni în slujbele lor și neîngrijirea spre a nu da voe și putere unora ca acestora / îi aduc a să căi în viață, de multe ori fără folosire. f. 49

Kara Mustafa vezirul fusc acest ce pântru a socoti fără cuviință că are a să cinsti prelungindu-și 20 vezaretul până când să va face și sultan Ghermaniei și padișah Apusului fu pricină dă a necinsti cu moarte, scurtând și împărăția și porni războiu la acestu văleat asupra împăratului Leopoldu.

Purcese cu multă trufie spre Austria, 25 dânpreună cu hanul tătarilor, cu prințipi<i> Transilvaniei Mihail Apafi, valah Șarban Cantacozinul și moldav Duca Albanașul și cu toți vezirii, beilerbeii și mirimiranii. Și măcar că împăratul Leopold făcu multă silință și cu multe mijloace ca să stingă această ațâțare dă foc, văzându-să mai vartos că nu au dat nici o pricină și 30

f. 49'

trimise solu ecstraordinar la Țarigrad pã conte Caprara, dându-i poruncã ca sã facã veri ce mijloc va ști și sã potoleascã rãzboiul. / Șeih islamul și cu mulți dãn ulemali sã înpotrivea a da fetfa pãntu rãzboiu, zicãnd cã este înpotriva dreptãții.

5

Veziru însã nu lãsã mijloc cu care sã nu sãvârșascã rãvna dã iubire dã slavã ce avea, silindu-sã atãt ca sã înduplece pã șeih islamul sã dea fetfã, cãt și sã aplece pã valedé sultana pãntu ca sã îndemneze pã împãratul la aceasta. Nu lipsi a nu sã chibzui ca sã gãseascã aflãri noao potrivite la șerișerif cu care sã poatã dobãndi fetfaoa rãzboiului. Arãtã întâiu cã și dã nu lasã legea a sã porni rãzboiu asupra nemților, pãntu cãci n-au dat pricinã dã stricãciune pãcii, dar nu ne îngãdueste, zicea, iarãș legea ca sã nu înbrãțișãm pã Tekel și toatã nobleța unguereascã ce aleargã la noi cerãnd sã sã facã sudeți și sã plãteascã tribut.

10

15

f. 50 20

În cea dupã urmã aflã alt mijloc, adicã sã priimeascã a întãri pacea nemților, dãnd / protejione ungurilor și fãcãnd dã la nemți mai mari cereri, care sã nu le poatã priimi inperatorul și sã sã arate cã nemții dau pricinã dã stricãciunea pãcii și sã poatã șeran sã ia fetfaoa rãzboiului.

25

Între altele dar cereri ce era, dã a sã strica cetãți în Ungaria dã Sus și a sã da locuri în stãpãnirea lui Tekel era și aceasta, sã plãteascã inperatorul 1.000 dã pungi dã bani pã an la dovlet, tribud pãntu Ungaria dã Sus.

30

Ambașadorul Caprara nu putea sã dea mãna la aceste teclifuri fãrã voia inperatorului. Cu toate acestea nici acel rãspunsu nu sã așteaptã, ci sã

trimise poruncã cãtre Budun beilerbei, bãtrãnul Ibrahim pașa, ca sã meargã cu 6.000 dã oaste, spre ajutorul lui Tekeli și trimise și hatișerif prin care numi pã Tekeli craiu Țãrii Ungurești și porunci lui Budun valesi sã-l propoveduiascã. Trimise poruncã și lui Mihail Apafi, domnul Ardealului, ca sã uneascã / și oștile lui cu Tekeli. Și așa toți aceștia luarã șase cetãți unguerești dã la nemți în grab. Sã scoaserã și tuiurile împãratului și la 1682 lãsã împãratul Țarigradul și trecu la Odriiu cu toatã puterea împãrãteascã.

5

f. 50'

10

Multe semne înpotrivã sã arãtarã, dar sã urmã cãlãtoria cu rãvna și cu cãldura cu care sã începuse. Purcese și împãratul dã la Odriiu și merse pãna la Isargic, unde și rãmãind, dete sangeacul șerif și toatã plenipotenția vezirului prin hatișerif și purcese la Beligrad unde și sã adunarã oștile cele chemate dãn toate pãrțile.

15

Vezirul ce avea rãvnã ca sã stãpãneascã Beciul, socotind cã cu luarea Beciului va putea stãpãni lesne toatã Ghermania și așa întrã în sevdã sã sã numeascã sultan Ghermaniei și padișah Apusului, cu dãosibitã stãpãnire dã cea othomaneascã și hotãrã ca sã meargã drept la Beciu și sã facã Beciul muhaseré. / Voi însã aceasta ca sã o facã prin sfat dã obște, dar vru ca sã sã arate mai presus dã sfat și toți sã-l sfãtuiascã a face aceia ce pohtea el și avea ascunsu în inimã.

25 f. 51

Fãcu sfat dã rãzboiu la Beligrad, unde dupã arãtarea lui rașid efendi, Uzun Ibrahim pașa, Budun valesi n-au gãsit a fi dã înțelepciune ca sã lase cetãțile unguerești neluate și cele dãn Austria, ce

30

sânt până la Beciu, fără garnizon turcescu, nici să facă Vienna muhaseré, căci este ștajărul stăpâniri<i> europeilor și să va da pricină ca nu numai puterile împotrivoare ci și chiar aleații devletului să să arădice asupra othomaniceștii împărății pântru aceasta.

Însă dăosebi că nu i să dete ascultare, fu și certat și înfruntat dă către vezirul.

După ce ajunse la Esec, arătă istornici<i> europei, că și chiar Tekel așa l-au sfătuit, nedând însă ascultare nici lui. Merse cu multă trufie la Vienna și o făcu / muhaseré. Și nu să sili încai să facă iurușurile grabnice și invitejâte și să ia cetatea, ci prelungi asediu mai mult dă doao luni, tot făgăduind împăratului că va lua Vienna.

Împăratul Leopold ce fugise dăn Vienna la Linț nu lipsi a face silință să cheme pã leși și să adune și oștile Ghermaniei, care fără zăbavă strângându-să supt oblăduirea ducăi dă Lorena să uniră cu însuși craiul leșăscu Ioannu Sobievski. Și năvălind asupra ordiei împărătești o bătură și o dăsfăcură dă tot, luând și toată averea, stăpânind și tot câmpul războiului. Și scăpară Vienna dăn muhaseré și să porniră și leșii și nemți<i> asupra turcilor ce dosea dănpreună cu vezirul, având o înfricoșare panică.

Găsiră pricină la această vreme cu îndemănare și venețenii, căci li să închisese solii în Țarigrad pentru o gâlceavă ce să întâmplase și să arădicară / și ei asupra prea înnaltului devlet cu războiu.

Kara Mustafa, vezirul, fugind dă la Beciu

înnapoi, spre Budin cu oștile obosite și înfricoșate, dăn buna sa chiverniseală, cercă a să împotrivi pã alocurea la oștile chesaricești ce era garnizonuri pân cetățile ce le lăsase în urmă, dar în toate părțile fură bătuți și înnecați prin ape, după proorocia lui Uzun Ibrahim pașa.

După ce ajunse la Budin tăie capul lui Ibrahim pașa, pântru căci îl sfătuisse bine, dar tãe și împăratul capul vezirului, după ce au ajunsu la Beligrad, daca au aflat curgerea pricinii pântru căci n-au ascultat sfatul cel bun.

Și mi să pare că această epigrammă i s-ar cuveni la mormânt:

Kara-ți fuse și numele, kara-ți fuse și treaba,
Căci prăpădiși atâtea țări într-un zadar și geaba.
Eratostrate¹⁵⁸ te-nvăță să-ți lași o pomenire
Ș-o vei avea cât și a lui, fără dă nemurire. /

Toate însă acestea fără folos, căci nemții, leșii și venețenii făcea izbândă în toate părțile. Să sculară și rușii asupra Porții, unindu-să cu aceste puteri. În urmă și la 1686 duca dă Lorena, în luna lui septemv<rie> luă Budunul cu iuruș, neputând vezirul Suleiman pașa să facă nici un ajutor.

La văleatul 1687 mai făcură nemții mare biruință și izbândă la Mohaciu; dobândiră și Sclavonia. Duca dă Lorena întră în Transylvania, rușii plecară în războiu asupra Țării Tătărăști, leșii asediară Camenița, venețenii luară Corinthu și Athina și făcea toți, în toate părțile izbânde și

¹⁵⁸ ad. marg.: Cel ce au arsu capiștea Dianii la Efes, una dăn 7 minuni.

aduseră pă musulmani la atăta dăznădăjduire, încât
să întoarseră asupra împăratului, prin povățuirea lui
Siaus pașa, pă care măcar că-l făcu împăratul și
vezir dă nevoe, tăind pă Suleiman pașa. Dar și
5
f. 53
10
aceasta în zadar. Căci la noem<vrie> 8, 1688 și
1089 îl arădicară dăn taht prin Nacâb / efendi și
prin șeriful dă la Sfânta Sofie și fu silit ca să dea
schiptrul împărăției frăține-său și el să treacă la
închisoare dăn taht, unde și după amărătă petrecere
dă patru ani, trecu și în ceialaltă lume, dă ani 52,
împărățind ani 41 și stând la închisoare ani patru.

Stih

Mare-npărat sultan Mehmed

și micu tot într-o vreme,

15
Căci unde toți îl tremura, ajunse d'a să teme.
Înnorocit, nennorocit, ș-acestea totu odată;
C-așa patu cei ce trebile singuri nu și le cată.
Stă și la slugi, adevăratu, o cinste stăpânească
Însă-ntre slugi sânt osebiri.

20
Stăpânii dar grijască,

Că-s Chiprulâi și Panaioți și Kara Mustafale
Ș-acei dântâiu aduc folos, cei după urmă, jale.

Împărăția lui sultan Suleiman II

Să trimise bostangi bașa ca să cheme pă
sultan Suleiman¹⁵⁹ dă la Cafas în taht. El, cu toate
că temându-se dă frate-său / să discoleysea să iasă
și să priimească schiptrul, dar în cea după urmă
5
f. 53
trecu în taht și să cunoscu dă împărat și veniră toți
spre închinăciune. Făcu comfermațione vezaretu-
lui¹⁶⁰ asupra lui Siaus pașa, pă care zurbale îl
omorâră în grab, făcându-l bucăți, cu pricină că nu
le-au dat bacșășul cel obicinuit. Făcură și alte multe
10
răotăți în Țarigrad. Dar în cea după urmă enicerii,
suppuindu-să la sangeac, înfrânară pă zorbale și să
făcu vezir Techiurdalî Mustaa pașa.

Împăratul merse la Odriiu și trimise oști și
asupra împărățiilor împotrivoare și asupra
zorbalelor, căci să sculase și în Rumeli și în
Anadol.

Imperialii și aducea izbândă în toate
părțile. Dreptu aceia înțeleptul împărat făcu
chibzuire ca să mișce lanțul împăciuirii și să facă
20
cercare ca să vază în ce să află. Deci găsi cu cale ca
să trimiță soli la Beciu cu giulușname către /
împăratul Leopold și cu arătare că au priimit
schiptrul împărăției othomanicești.

Deci să orânduiră Zulficar efendi, ce
atunci era eniceri-kiatâbî și cu prea învățatul
Scherlet-zadé Alexandru Mavrocordatu, ce atunci
să afla și mare tergiman al divanului împărătescu,

¹⁵⁹ ad. marg.: Suleiman II, 20.

¹⁶⁰ ad. marg.: 1689. Constandin vodă Brâncoveanul.

care să făcuse după famozul Panaiotache. Și măcar
că în vremea ce s-au tăiat Kara Mustaa, pașa, fiind
pârât cum că ar fi dat sfat vezirului ca să facă
Beciu muhaseré, fuse fără vină scos dănr-această
drăgătorie, care și să dete iarăș la musulmani,
făcându-să un Sefer aga tergeaman și să află și în
primejdie dă viață înțeleptul Mavrocordat. Dar
fiind că la această drăgătorie este trebuință dă
procopselă multă și dă știință dă limbi dănr dăstule
și dă minte supfire, fu adus iarăș și dă iznoavă
așazat tergiman.

5
10
f. 54'
15
20
Duca Bavariei luase Beligradul în vremea
ce au ajuns acești doi soli la Beciu / și prințipul dă
Baden întrase în Bosna. Cu toate acestea solii
ajungând la Beciu și povățuindu-să la audiența
imperatorului deteră giulusnamelele împărătești,
însă nu găsiră cu cale ca să dea pricină ei întâiu dă
vorbă împăciuirii, lăsând ca să facă această
dășchidere întâiu creștinii, cu socoteală ca să afle
mai multă înlesnire la negoțiul ei.

25
30
Văzând însă că la acest articol nemții
făcură o adâncă tăcere, în cea după urmă merseră
înnainte și făcură provlimă inperatorului dă a
trătălui pacea în doao chipuri: sau pă picior cu o
trecvă scurtă, sau cu o pace statornică. Și făgăduiră
să lase toată Ungaria la nemți și Transylvania să
rămăe a plăti tribud și la o împărăție și la alta.
Camenița să să dea la leși și Beligradul cu
Timișvarul să rămăe la turci.

f. 55
30
Și cu toate că vestitul Alexandru, arată
unii, că ar fi făcut și un cuvânt în limba latinească
asupra / păcii, cu atâta pitho și dulceață, încât unii

zic că ar fi scos și lacrăme dănr ochii biruitorului,
atuncea Leopold și ar fi dat poruncă ca să să
înceapă tractatul.

Deci cu toate acestea văzând solii turcești
că li să dă un răspunsu cu multă mărețe, adecă
într-acest chip: că măcar că starea dă acum și
norocirea armelor mele îmi dau nădejde dă a
dobândi nu numai Țara Ungurească, ci și toată
Împărăția Turcilor, amorul însă ce am pântru pace
mă face ca să dau mîinile la ia. Deci voiu să am
crăia Țării Ungurești, cu toate provinciile dănr
prejur, adică cu Sclavonia, Croația, Bosna, Serbia,
Bulgaria și Transylvania. Iar Moldova și Valahia să
rămăe slobode dă spre mine.

15
10
15
Legea catolică să fie priimită în toată Țara
Turcească și Sfântul Mormânt să să dea
franțișcanilor.

La leși să să dea Crâmul, Bugeacul,
Moldova și Țara Rumânească.

La venețeni să să dea Morea, / Eyripul și o
parte dănr Dalmația.

20 f. 55"
10
Nu făcură altu răspunsu, fără decât dăspre
o parte găsiră cu cale să facă tăcere și să înștiințeze
la Poartă, iar dăspre alta Alexandru Mavrocordatul,
întâlnindu-să cu solul Franției ce era la Beciu
i-arată cererea nemților și-i zise (precum m-am
încredințat dă la mulți istornici): „Eu sânt
plenopotențiaru ca să dau nemților ce vor cere și să
fac pace”. Și îi arată și hatîșiriful dă această
plenopotență. „Voi însă ce sântei supărați dă dănr
dă apururea și după starea întru care să află unii
nu vă pot face nici un rău. Când va lua aceste orăni

dă la împărăția noastră și să va face atâta dă puternici, mai puteți voi să mai stați la Paris?"

Văzând și auzind acestea solul Franței, îndată porni ștafete la craiu și fuse dâ n dăstul ca să arădice armele franțezilor asupra nemților. Deci craiul franțozescu / arădică războiu asupra nemților și-i făcu ca puterile ce făcea triumful asupra Dunării să să întoarcă asupra Rinului. Și făcu înștiințare sultanului prin mijlocul ambasadorului Șatoniof cum că are 400.000 dă oaste gata ca să între în lucrare, și cum că la anul viitor să va strădui cu războiul în inima Ghermaniei.

Această făgăduială învie inimile turcilor și începură a nu mai gândi la pace. Și porunci solilor la Beciu ca să să ție tari. Mavrocordatul cugeta ca Beligradul să-l facă a rămânea la turci, preliminaru a păcii și apoi să între în tractatu.

Împăratul Leopold și rāvnea ca să facă o trecvă cum ar fi putut, căci nu-i da mână a fi împiedicat cu doao așa puternice înpotriviri, căci îi era cu neputință să facă izbândă la amândoao.

Solii turcești răspunseră că n-au plenepotență ca să închee pacea cum vor vrea, ci ziseră ca să rămâe pântru altă vreme.

Kiuprulu / Mustaa pașa să făcu vezir dâ n caimacam și adună sfat mare în Țarigrad și să hotărî la sfat ca să să urmeze războaiele și scrise solilor la Beciu ca să să întoarcă la Țarigrad. Și făcu gătiri dă oaste și trimise porunci în toate părțile, în care arăta că nu voește să vie nici un ostaș silit. Și așa începură dă toate părțile a nāvli ostași vrednici dă izbândă; căci avea mare

ypolipsis vezirul, care îndreptă și veniturile împărăției și întră în campania războiului. Și purcegând spre Beligrad luă Șiahârchioiu; bātu pă conte Ștarenberg și luă Nișu. În cea după urmă luă și Beligradul și trecu Dunărea și luă Lipa și trimise oști în Timișvar.

Domnul Ardealului Apafi murise, deci dedese domnia vezirul lui Tekeli și orândui serascher cu 10.000 [mii] dă oaste. Și orândui și pă hanul tătărăscu și pă domnul Țării Rumânești, ce / atunci era Costandin Brâncoveanu și le porunci ca să între în Ardeal și să încredințeze domnia lui Tekeli.

Deci intrară cu toți în Ardeal, pă munții Țării Rumânești și bătură pă Haizler ghegeneral și dicherară pă Tekel domnu. Și să întoarse vezirul cu aceste izbânde la Odriiu și dă acolo merse la Țarigrad cu împăratul și intrară biruitori și începu vezirul a face gătire dă anul viitor.

Deci să bolnăvi împăratul dă ydropică și la acest an 1691 și 1102 trecu în ceialaltă lume, dă ani 52, împărățind ani 3, luni 9.

Și Suleiman silință făcu după putință

D-a fi biruitoru

Dar nu fu cu putință să facă vr-o silință

D-a fi nemuritoru.

Împărăția lui sultan Ahmed II

f. 58^v La acestu văleat 1691 și 1102 vezirul
5 scoase în tahtu pă / sultan¹⁶¹ Ahmed II, după
nobetul saltanatului, frate mai mic a lui Suleiman și
trecu la Odriiu. Și măcar că curtea împăratului
acestuia avea multă îndrăzneală la împăratul, încât
câzlar aga au putut să facă cu pâri până să trimiță
împăratul ca să aducă pă acestu meșhur vezir și
să-i ia pecetea, însă vezirul cu toată înțelepciunea
10 cea cuviincioasă putu face ca nici să meargă, nici să
dea pecetea, nici să să arate împotrivor, cu toate
că-l iubea și ulemalile și rigealii și enicerii toți, ca
p-un părinte, numindu-l mântuitorul musulmanilor;
căci toate acestea curgea la neamul Kipurulâilor, ca
15 fierul la magnit și îți părea că toate aceste virtuți
sânt firești la acest neam. Și cu un mijloc supțire
făcu dă a să trimitte surgun câzlar aga la Eghypet și
a să spânzura Iazagi efendi cu călimările la brâu,
căci ei îl pârsăseră.

f. 59 20 Și purcese vezirul la oaste. / Imperatorul și
puse mijlocitori dă pace pă Gulielmu III, craiul
englezilor. Vezirul, cu toate că priimi pă sol cu
mare cinste, dar îi zise că el este priimitor dă a să
face o pace cinstită; și cu acest mijloc îl lăsă cu
25 socoteală să-l surdisească, până va lua Budinul.
Trecu Sava și să apropie dă Petrevaradin și bātu
5.000 dă oaste nemțească ce era cu prințipul Baden.
Dar nenorocirea oștilor othomânești aduse lucrul
încât acest eroe, vizirul Kiuprulu-zadé în furia

¹⁶¹ ad. marg.: Ahmed II, 21.

bătăliei fu lovit dă un glonțu în tânplă și căzu mort.
Oficialii curții sale strigând unul pă altul la
această întristată întâmplare, pântru ca să să auză
vorba, făcură dă încetă meh terhaneaoa. Și această
încetare a meterhanelii dete pricină enicerilor a
5 pricepe că să făcu cevaș dă mahnire. Această
șastisire făcu încetare iurușurilor și hugiumului și
aduse lucrul dă a să birui dă nemți, dă unde era
biruitori, / și să făcu Ali pașa, caimacamul, vezir.

Paghen, solul englezilor și Colier solul
10 olandejâlor veniră iarăș mediatori pântru pace la
turci, dân partea nemților. Solul franțezilor, monsiu
dă Șatonov, să împotrivi, având ajutor și pă
Mavrocordatul și arătară turcilor că nu pot nemții a
suferi doao războae așa mari dăcât un an, sau mult
15 doi, ci să nu facă turcii pacea.

Deci să făcură gătiri noao dă războiu și să
urmară fără dă nici un rod, până la văleat 1695 și
1106, când sultan Ahmed II, bântuit fiind de
vrăjmași dân toate părțile trecu în ceialaltă lume, dă
20 ani 51, împărățind ani 4.

Un lucru necuviincios când să va da odată
Urmeaz-în urmă multe mii,

'nțeleptii toți ne-arată

'N cea după urmă dă-ntristări,

când nu avem scăpare

Scăpăm dă viața cu-ntristări,

cu bucurie mare.

Împărăția lui sultan Mustafa II

f. 60 După moartea lui sultan Ahmed, Tarabooluz Ali pașa vezirul, / cugetă ca să treacă în taht¹⁶² pă șah zadé Ibrahim, fiiul lui sultan Ahmed 5 II, ce era în vârstă dă trei ani, cu socoteală ca să împărățească el. Sultan Mustafa, fiiul lui sultan Mehmed IV, luând înștiințare dă la Nejir aga, căzlar aga, dă moartea unchiu-său, nu mai dete vreme vezirului ca să să sfătuiască pântru aceasta, ci trecu 10 în tahtu după nobetul saltanatului la 1695 și 1106. Vezirul și enicer aga, luând veste că ofichialii saraiului să făcură stăpânitori aceștii alegeri, alergară cu bucurie mincinoasă și sărutară poala împăratului celui nou. Și așa urmară și toți 15 ceilalți, după obicei. Deci împăratul dete vezaretul iar lui Ali pașa, însă hotărî ca să meargă însuși împăratul în războiu. Dar aduse pă Elmas Mehmed pașa dă la Bosna și-l făcu caimacam și după trei zile tăe pă Ali pașa și numi vezir pă Elmas Mehemed pașa. Și purcese împăratul spre / Beligrad f. 60^v 20 și după ce s-au trecut acea campanie să întoarse pă la Logoș și Caransebeș ale Timișvarului, pă care le și luă. Și trecu prin Țara Rumânească pă la Mehedinți și pân Romanai și trecând Dunărea pă 25 la Izlaz, la Nicopoli, merse la Odriiu. Însuși domnul Țării Rumânești i-au fost conacciu, după cuviință.

Muscalii înasediiră Azacul și să urmară iarăș războaele și la anul viitor cu izbânda turcilor

¹⁶² ad. marg.: Mustafa II, 22

către nemți, căci goniră dăn Timișvar pă imperiali. Luară însă muscalii Azacul, însuși împăratul Petru fiind dă față. Muri și Sobievski, craiul leșăscu și căzură leșii la alegere dă craiu și părăsiră războiul dăocamdată. 5

Solii Engliterii și Olandiei iarăș cercară a face pace la împăratul. Împăratul, cu toate că știa că să împăciuiseră franțozii cu nemții, însă nu priimi pacea, ci purcese la Beligrad cu 135.000 dă oaste. Trimise și împăratul / Leopold pă prințipul Evghenie dă Savoe asupra Varadinului. Să dete batalia la Țenta, cu biruința nemților. 10 f. 61

Împăratul merse iarăș la Beligrad și făcu pă Husein pașa vezir și merse la Țarigrad.

Frideric August, electorul Saxoniei, să făcu craiu Poloniei. Și într-această vreme sultan Mustafa începu a cunoaște cât era dă trebuincioasă încheerea păcii. 15

Împăratul Leopold, cu toate că era biruitor asupra turcilor, dar aștepta să moștenească crăia Spaniei, după moartea lui Carlu II și nu pohtea să-ș prăpădească oștile. 20

Solii englezilor și a olandezilor, văzând că s-au înfruntat într-atâtea rânduri nu vrea ca să mai facă provlimă. Alexandru Mavrocordatu, tergermanul divanului, om dă un duh suptire și petrecător, cunoscă că cu înlesnire ar putea pune în orânduială aceste doao puteri. El era dăsăvârșit dat la enteresurile othomânești. Deci răpi această ocazione prin care să arătă cu slujbă / vrednică dă însemnare la împărăție, cu care covârși atâtea alte slujbe ce făcuse și-ș dobândise oypolipsis nemuri- 30 f. 61^v

toare. Deci mergând la vezirul, pă care nădăjdui să-l facă cu înlesnire ca să dea mâna la acest acomodament, între alte vorbe îi zise cum că „Cu puțină cunoștință ce am la pricinile Europei, socotescu că după starea întru care să află acum imperatorul Leopold cu multă bucurie ar pohti să facă pace cu turcii”.

5 Îi zise vezirul: „Este cu puțință, un biruitor ca dânsul să facă această gândire?”

10 Îi răspunse Mavrocordatul: „Stăpâne, aceasta ce eu îți zic iaste dă la mine. Eu nu m-am întâlnit cu soli interesați ca să grăescu cevaș asupra acestui punct; numai dă vei pohti ca să-mi dai voe să mă întâlnescu o săptămână cu solii, eu îți făgăduescu că nu numai să-ți arăt cugetările imperatorului, ci să fac ca să facă ei cerere dă a întra în negoțiul păcii”.

f. 62 Deci / îi dete toată voia vezirul lui Mavrocordat ca să să întâlnească cu solii creștini.

20 Deci mergând către soli le zise că în vreme ce au fostu la Vienna el au priimit atâtea semne dă bunătate dă la imperatul Leopold, încât el s-ar număra cel mai marte nemulțămitor când nu ș-ar împlini datoria să să arate cu vreo slujbă către împărăția sa, aflându-să în cea după urmă și creștin;

25 și cum că nu putea să afle mai cu favoare ocazione decât acum, căci el știe, făr-dă nici un fel dă îndoială că imperatorul ar rămânea mai mult mulțămit când ar face pacea cu turcii acum, decât

30 când s-ar întâmpla a face curând vreo ruptură cu Franța sau cu altă crăie, căci turcii atunci ar răspunde cu mărețe și nebagare dă seamă; și cum

că ar putea el fi silitoriu acum să să facă o pace, cu condiții care să poată fi priimate la imperatorul. Și-i puse la jurământ ca să păzească taină această provlimă și altele.

Solii / îi mulțămără și îi ziseră că imperatorul nu să dăpărtează dă a iscăli condiții cinstite și cum că el este volnic să facă propuneri dă aceasta către prea înaltul dovlet și imperatorul îi va rămânea mulțămit.

Mavrocordatul să întoarse către vezir și i le arătă toate acestea, dă care foarte să mulțami vezirul și zise: „Să fii încredințat că vei da cu această silință o slujbă la împăratul vrednică dă însemnare, căci vei pricinui liniștea împărăției othomânești”.

Și începu a face tractatul dă pace cu solii nemțești, englizești și olandezi.

Feriol, solul franțozescu, aflând dă aceasta să sili mult ca să stânjânească săvârșarea aceștii păci, dar nu i să dete ascultare și încă i să răspunse ca să nu să mai amestece.

Cu toate acestea împăratul lăsă Tarigradul și merse iarăș la Odriiu. Și trimise pă vezirul cu toată armia / la Beligrad. Deci oștile turcești sta în Beligrad și oștile nemțești la Petrevaradin și să păzea una pă alta; rușii, leșii și venețenii asemenea urmară la hotarale lor.

Deci să orândui Carlovița locul congresului. Și dân partea dovletului să orânduiră soli Rami Mehmed reiz efendi și Alexandru Mavrocordatul, care și să numi beiu și mahrem esrar; dân partea nemților conte Petinghen și conte

5 f. 62”

10

15

20

25

30

f. 63

Șlic, dă la muscali Bogdanovici și Vozniceni; dă la leși Stanislav, voivodul Posnaniei; dă la venețeni Ruzini și mediatori era englezul Paghet și olandezul Colier.

5 Să făcu întâiu dispută care să șază mai sus la rând și aceasta înțeleptul Mavrocordat o îndreptă cu o efevrimă dă a să face o casă dă congres rătundă, cu atâta uși câți și soli și cu o masă rătundă și cu scaune înprejur. Și cu acest mijloc să îndreptă și madeaou / dă protimisis.

f. 63^v 10 Deci rămase imperatorul mulțămît cu a să ținea pace 25 dă ani.

15 Budinul cu Țara Ungurească dă Jos și prințipatul Ardealului până în Mureș și până în Tisa rămaseră ale nemților; Timișvarul și Beligrad cu Bosna rămase al turcilor. Rusia au făcut o trecvă dă doi ani în care au stăpânit Azacul.

20 Leșii a<u> luat Camenița cu Podolia și Ocraina. La venețeni s-au dat Morea și Lefcacia. Și așa s-au încheiat pacea la văleat 1698 și 1109.

25 Deci s-au întors fieșteșcare la locul său și împăratul după comfermațiile păcii, lăsând trebile asupra lui Husein pașa vezirul, merse la Caristeran, la saraiul ce-l făcuse sultan Mehmed, tată-său, acolo unde mergea la vânătoare. După aceasta trecu la Odriiu și scoase împăratul pă Husein pașa vezirul, pântru căci l-au găsit viclean, căci învățase f. 64
30 pă / nepotă-său, Câblelău, să nu arate împăratului mișcările cele adăvărate ale muscalilor, care le înștiințase hanul și făcu vezir pă Daltaban ce să afla atunci Bagdat valesî, care sosind la Țarigrad ceru tractaturile păcii să le vază.

Deci văzând locurile și cetățile ce să dedese, a început a striga dă ce să să facă pace cu acest mijloc și au început a grăi multe asupra lui Rami efendi și asupra lui Mavrocordat și mai vârtos asupra muftiului, dă ce au dat fetfaoa. 5
Muftiu și fiind puternic la împăratul făcu dă luă pecetea lui Daltaban și-i luă și capul și făcu vezir pă Rami Mehmed pașa dăn reiz efendi și trecu împăratul la Odriiu.

Deci moartea lui Daltaban pricinui 10
turburare în Țarigrad și făcând zorbălăc enicerii pântru lefi, că nu li să plătea, omorără pă caimacam Kiuprulf Abdulah pașa și făcură pe Firari Hasan pașa. Făcură și vezir / pă Ahmed pașa; făcură și muftiu pă Nacâb chiasî efendi și plecară zorbalele la Odriiu să scoată pă împăratul. Omorără acolo pă muftiu, pă Feizulah efendi. Rami pașa fugi, cum și Mavrocordatul.

În cea după urmă unindu-să oștile împăratului cu zorbalele, scoaseră și pă împăratul și-l puseră la închisoare, unde după 6 luni muri dă melanhonie, împărățind ani 8 și 3 luni. 20

Stih

Războaele prietenești pururea sântu mai rele
Dăcât acele vrășmășăști, ce fug toți dă ele
Cu pagube dă multe țări cu ai săi vrășmași să-npacă 25
Suppușii și prietenii ce altu au să-i mai facă.
Cu mijlocul cel arătat pierdu ș-o-npărăție
Și viața-n urmă, Mustafa, pântru melanholie.

Împărăția lui sultan Ahmed III¹⁶³

La acest văleat 1702 și 1114, cerând zorbalele ca să să facă împărat sultan Ahmed, frate-său, însuși Mustafa merse / și-l înbrățișă în

f. 65

5

Odriiu și-i zise să meargă în tahtu și să dea nizam zorbalelor în urmă, ca să nu-i facă și lui asemenea.

Deci împărățind în Odriiu, făcu comfirmăție întâiu drăgătoriilor tuturor celor orânduți dă zorbale și cu aceasta rămaseră amăgiți.

10

După 20 dă zile merse la Țarigrad. Deci în urmă, cu multă înțelepciune, măcar că ș-a slăbit puterea împărăției cu morțile ce a făcut la atâtea viteji, carii fusesără pricina scoaterii frăține-său, dar ș-a sigurefsit tahtul spre vreme, cu a nu să teme că

15

poate-i veni vr-o dată și lui o asemenea întâmplare dă care și în cea după urmă n-a putut scăpa, precum să va vedea.

Deci dăspre o parte grijând a înmulți și a îndăstula comorile împărăției, fu cel dântăiu care a îndrăznit a schimba și moneda. Dăspre alta, otcărmuind toate celelalte întocmiri ale puterii cu bună chibzuire / a fost dăstoinic dă a întoarce la

20

f. 65^v

coronă și locuri dăn cele pierdute mai dănnainte.

25

Într-această vreme, având războiu cei mai mari prințipi ce a văzut atunci Europa, adecă Petru I, împăratul Rosiei și Carlu al XII<-lea>, craiul șfeșilor, după șase ani a împărăției lui sultan Ahmed, rămâind Carlu dă tot dăsfăcut și biruit dă către Petru la Pultava căzăcească și neavând altu mijlocu

¹⁶³ ad. marg.: Ahmed III, 23.

dă scăpare, rănit, a năvălit în brațile othomanicești. Fu dar priimit dă către preaputernicul împărat cu mult libov și orându it a șădea în Besarabia la Bender, cu toată cinstea crăiască, unde au șăzut cinci ani. Nu au lipsit însă dă a face ațâțări focului războinic între osmanlăi și ruși prin mulți mijlocitori și mai vârtos prin hanul tătărăscu.

5

Deci la leat 1711 înarmă împărăția othomanilor asupra Rosiei. Fu trimis Baltagi Mehmed pașa vezirul / , serdari ecrem, cu oștile turcești asupra moscalilor. Și să întâmpinară cu însuși Petru împăratul la apa Prutului, unde aflându-se încungiurat dă turci acolo și cu multă lipsă dă zahere, căci să înșălase dă făgădueli mincinoase, cu toate că oștile rosești luaseră Brăila, fu silit împăratul Petru a cere pacea, care și i să dete, cu întorcerea Azacului înapoi și a tuturor locurilor ce luaseră dă la turci la 1698.

10 f. 66

15

După aceasta fu și Carlu îndemnat a merge la țările sale, care¹⁶⁴ și nesuppuindu-să fu silit a să trimite cu necinste.

20

Nu prelungescu povestirea aceștii istorii, căci s-a scris pă largu dă mulți vrednici dă laudă istornici.

La leat 1715 porni războiu asupra venețenilor și Chiumurgi Ali pașa vezirul merse cu armadele pă uscat și pă mare și suppușe iarăș Morea la împărăția othomănicească.

25

Carol al VI<-lea>, împăratul romanilor, fiind garante¹⁶⁵ la pacea ce s-au făcut la / Carlovița,

30 f. 66^v

¹⁶⁴ ad. marg.: 1714. Ștefan vodă Cantacuzinu.

¹⁶⁵ ad. marg.: 1716. Nicolae vodă Mavrocordat.

când¹⁶⁶ a<u> dat turcii Morea la venețeni fu silit a
rădica războiu asupra turcilor. Deci mergând oștile
turcești la Beligrad și întâmpinându-să cu duca
Savoiei, prințipul Evghenie, rămase stricate și
5 dăsfăcute dă tot. Să stăpâni pâste puțin și
Beligradul dă către nemți și Timișvarul și Craiova
Valahiei. Deci să siliră turcii a cere pacea, care să
închise la Pasarovița, luând turcii Morea dă la
venețeni și dând nemților Beligradul cu Servia,
10 banaturile Timișvarului și Craiovei, cu toate
districturile sau județele lor.

Nu mult după aceasta s-a făcut sadri azem
Ibrahim pașa și chehaia, gineri-său Mehmed. Și
într-această vreme i-a dat și paiaoa ce o are
15 chehaialăcul acum, adică Rumeli paiași. Acești doi,
fiind foarte iubiți împăratului, a prelungit mulți ani
într-aceste doao drăgătorii, având toată puterea
otcăruiii împărătești și măcar că n-au / pricinuit
f. 67 vreo stricăciune prelungirea drăgătorii lor, însă s-a
20 arătat ca o statornicie la mințile nestatornice și
iubitoare dă vederi noao.¹⁶⁷

Deci cei mai mulți aprinzându-să dă
zavistie la leat 1730 și 1143, făcură mare zorbalăc
în Țarigrad, având căpetenie pă Patrona¹⁶⁸ și Muslu.
25 Deci năvălind la Atmeidan, uniți cu enicerii cu
mare hugium încungiurără saraiul Burnu, adecă
Vizantion, palatul împărătescu, unde, rămaseră
închiși cu ai palatului și vezirul și chehaioa și cei

¹⁶⁶ ad. marg.: 1717. Ion vodă, frate-său.

¹⁶⁷ ad. marg.: 1719. Iar Nicolae vodă.

¹⁶⁸ ad. marg.: 1730. Costandin vodă Mavrocordat, 15 zăle întâi.

mai mulți rigeali și ulemali.

Iar căpeteniile zorbalelor tăbărără la
Atmeidan și dă acolo, dă la acea tabără făcea cereri
și porunci, trimetea dă călca case și prăvălii, da
5 focuri pă alocurea și înfricoșa să arză toată cetatea
cea mare, Costandinupoli cu sariul și toate cele dă
înprejurul ei și să treacă suptu sabie dă obște pă
toți.

Împăratul / sigureysit spre vreme în saraiu,
supt paza bostangiilor și baltagiilor să temea dă
10 toate cele întâmplătoare. Trimise să-i întrebe ce le
este cererea? (Această istorie cu giornal și pre larg
să scrie dă Subhî efendi și dă mulți europoi și cine
va răvni să o știe cu amăruntul o va afla dănt-ace-
lea; iar eu dau numai o idee cititorilor dă aceasta pă
15 scurt).

Au răspuns că cer pă chehaia beiu. Mulți
dân cei dân lăuntru sfătuia să să dea și mulți, mai
vârtos sora împăratului zicea că dă le va face voia
20 numai la o cerere, are să le o facă la toate, până și
la a să lepăda dă împărăție.

Sultan Ahmed, văzând hugiumul și faptele
lor, porunci să tae capul chehaelii și să-l arunce
pâste ziduri, zorbalelor, socotind că cu aceasta îi va
30 potoli. Ei însă văzând că li să făcu voia aceasta,
cerură capul vezirului cu mai multe înfricoșiri. Să /
dete și acela fără zăbavă. În cea după urmă cerură
eșirea împăratului din taht și giuluș dă alt împărat
nou și strigară să să facă sultan Mahmud.

Sultan Ahmed, văzând că nu i-au mai
rămas nădejde, să scoborî dân taht și însuș zise lui
30 sultan Mahmud să facă giuluș și rămase în cafasuri,

unde după puțină vreme muri, împărăind ani 28.

Stih

Ahmed cu-nțelepciunea ce foarte mult iubi
Și cu luări dă locuri devletu-npodobi
Grijî mai mult dă toate a fi înlineștit.
Dar și elu la aceasta rămase amăgitu.

5

A istoriei othomănești a preaputernicilor și marilor împărați, ce s-a alcătuit dă dum<nealui> spatarul Ianache Văcărescu Tomu II

f. 68'

Albă

5 f. 69

Împărăția lui sultan Mahmud I

Sultan Mahmud cel dântâiu¹⁶⁹ și Mehmed al cincilea, precum îi zic europei<i>, fiul lui Mustafa al doilea la 1730 și 1143 trecând în taht¹⁷⁰ să propovedui împărat. Să înștiințară zorbalele și-l cunoscură dă împărat și fiindu-ș tabăra tot la Atmeidan zicea că împăratul iaste ciracul lor. Înșuși Patrona, lovindu-l pă spate cu mâna îi zicea: „Tu ești ciracul meu.”

10

Deci vezirii, ulemali<i>, pași<i>, rigealii, domnii și acei ce să orânduia în treabă era acei ce porunca Patrona și Muslu cu zorbalele.

15

Era dă la 1722, încă dăn vremea lui sultan Ahmed pornită ecstratie, sau sefer în Persia pântru turburările lui Mirveis. Înțeleptul împărat, sultan Mahmud, neputând suferi acestu mijloc dă neciste care curgea la otcârmuirea împărăției pricinui trebuință dă a merge oști în Persia și hotărî să scoată / ordie împărătească la Scutari și să să facă gătirea acolo, ca să să pornească la Persia.

20

f. 70

25

¹⁶⁹ ad. marg.: Mahmud I, 24.

¹⁷⁰ ad. marg.: 1730. Mihaiu Racoviță.

Deci după ce a trecut ordia la Scutari întru una dă zile să făcu hotărâre dă a să face sfat dă războiului în saraiul împărătescu la Vyzantion. Fuseră dar chemați vezirul, ulemalii, rigeali<i> și pașii

5 câți să afla atunci la Țarigrad, între carii era și căpitan pașa, Geanâm hoguea, vestitul acela Nayarh care a dat și sfârșitul aceștii comedii sau tragedii. Fură chemați la acestu sfat și cei mai presus dă sfat

10 într-aceea vreme, Patrona și Muslu, carii fiind cu ai săi să închiseră porțile palatului. Rămaseră după obicei și orânduială toți ostașii și calabalâcul afară și în palat rămaseră numai cei chemați la sfat și breslele cele orânduite ale palatului și obicinuite. Să începu sfătuirea dân care să ațâță prigonire

15 Patronii cu Geanâm hoguea și dântr-această prigonire aprinzându-se / gâlceavă, sări căpitan pașa și năvăli asupra Patronii și alții asupra lui Muslu, ce era gătiți cu hotărâre pântru aceasta și îi tăiară.¹⁷¹ Să dete poruncă ca să li să arunce capetele

20 pâste ziduri, să le vază oamenii lor și zorbalele și enicerii ceialalți. Și în grab eși și enicer aga cu toți zabitanii săi și îndată urmându-i enicerii cu toată suppunerea să luară după zorbalele ce începuseră a fugi, văzând capetele căpeteniilor lor. Prinseră,

25 înneacă, tăiară pă câți aflară. Eși și capetan pașa cu galiongii¹⁷² săi, făcând asemenea și nu mai puțin și bostangi bașa cu ai săi.

Și așa patruzeci dă zile fiind această vânătoare nu scăpă viu nici un vinovat. Mulți însă și fără

¹⁷¹ ad. marg.: 1731. Costandin vodă al doilea rând.

¹⁷² ad. marg.: 1733. Grigorie Ghica.

vină trecură în ceialaltă lume, pântru ca să nu să întâmple a să învinovăți și aceia în urmă, altă dată.

Dar să înpuți și marea în Țarigrad dă leșuri încātu multă vreme zic că nici pește, nici ostraca nu să putea / mânca.

5 f. 71

Deci să potoliră toate răzvlătirile dă totu și să făcu la obște o înveselită petrecere, care să pomenește și acum. Căci numitul împărat era înțelept și plin dă bunătate.

La leat 1735 Anna împărăteasa Rosiei¹⁷³, având supărări dă tătarii nogai și crâmlâi și dă cei dă la Azac, ce călca locurile sale și băntuia sudiiții și suppușii, ceru la înnaltul devlet othomanicescu ca să-i înfrâneze. După vreme, văzând că înnaltul devletu puțin grijaște dă aceasta, porni războiul asupra tătarilor. Și întrând oștile rosești supt povățuirea mareșalului Mineh în țările tătărăști, purtătoare dă biruință, prăpădiră Crâmul și stăpâniră și Ozia <și> intrară și în Moldavia. Devletul trimise ordia împărătească la Isaccea cu toată puterea și să întâmpinară în multe locuri oștile, totu cu izbânda oștilor rosești.

10

15

20

Totu într-această vreme avea înnaltul devlet serascheri trimiși / și în Persia pântru turburările lui Tahmazu, care a cercat să facă și aleanță cu amândoa curțile împăriale înpotriva Porții. Și la leat 1737 arădică războiul și împăratul Carlu al VI<-lea> asupra othomaniceștii împărății fără veste, trimițând feldmareșal pă duca dă Lorena, gineri-său, care fu în urmă, prin schimbu,

f. 71^v

25

30

¹⁷³ ad. marg.: 1735. Costandin vodă Mavrocordat, a treia.

mare ducă dă Toscana și împărat romanilor, Franțiscu I, ce avea soție pă fiica lui Carlu, pă lăudata împărăteasa Maria Terezia, carele și după ce a trecut în hotarale turcești suppus cetatea Nișului.

5 Deci prea înaltul devlet, lăsând serascheri asupra biruitorilor muscali, trecu în grabu cu sangeagi șerif și cu toată ordia la Diiu, dă unde apoi întoarse Nișul la stăpânirea sa. Dete batalia dă la Isargic cu mare izbândă și făcu Beligradul asediu, care și să închină cu tractat.

f. 72 10 Să împăciuiră rușii cu întoarcerea tuturor țarilor ce luase și cu stricăciunea / dă totu a Azacului și a tuturor cererilor și supărărilor tătărăști, luându-și și cheltuiala ce făcuseră la războiu.

15 În urmă la 1739 să împăciuiră și nemții la Pasarovici, întorcând la înaltul devlet Beligradul cu Servia și banatul Craiovei cu județile sale, pă care prea puternica împărăție îl uni iarăș cu Țara noastră Rumânească, cum a fostu dă-nceput, măcar că cercaseră unii să-l facă dăosibit prințipat.

20 Acestu împărat a suppus foarte mult zorbalele, căci dă la 1730 dedese voe și prăvăliașilor turci și creștinilor și ovreilor și armenilor ca să aibă îndrăzneală să lovească¹⁷⁴ și să omoare pă eniceri la vremile ce-i vor vedea pornind zorbalăc. Dedese însă și enicerilor voe să să poată neguțatori. Era plin dă bunătate și dă înțelepciune, iubia raelele și le dedese la toate slobozenie în zilele sale cele fericite

¹⁷⁴ ad. marg.: 1741. Mihail vodă Racovița.

Beșâr aga, căzlar agasî / luase¹⁷⁵ multă îndrăzneală și putere, încât puțin era să pricinuiască mari turburări¹⁷⁶, dă nu i-ar fi arădicat viața împăratul.

f. 72'

Deci¹⁷⁷ a împărățit cu pace până la 1754, când întru una dă vineri¹⁷⁸, măcar că să afla foarte bolnav, dar neeșând doao vineri la selamlăc mai înainte pântru neputință, la a treia fu silit să iasă la geamie, ca să nu dea bănueli. Deci, întorcându-să dă la seleamlăc, ne mai putând sta pă cal, aproape dă Babihumaiun s-a povârnit să cază. Și priimindu-l în brațe baș aga, l-a luat și l-a dus pă mâini, dânpreună cu ceialalți ai săi aproape, într-o odae, unde și acoloa îș a dat săvârșatul, trecând la saraiu<l> cel dă trandafiri dânp ceialaltă lume, împărățind ani 24.

5

10

15

În zilele acestui fericit împărat la <loc gol> am văzut și eu lumina lumii aceștii pline dă amaru și la fericirile ei și dă nestatornicie și la cele ce să pot socoti mai statornice /

20

Stih

f. 73

Mahmut apoi la toate rămase lăudatu
Căci toți îl socotiră dă vrednic împăratu.
Aduse și izbânde, făcu și dobândiri
Și-ș veseli suppușii cu multe fericiri.
Ș-așa trăind cu slavă, devletu-ș dăsfătă,
Împărățind cu pace, până să strămută.

25

¹⁷⁵ ad. marg.: 1744. Costandin vodă a 4-a.

¹⁷⁶ ad. marg.: 1748. Grigorie Ghica vodă.

¹⁷⁷ ad. marg.: 1752. Mateiu vodă, fiu-său.

¹⁷⁸ ad. marg.: 1753. Costandin vodă Gihan.

Împărăția lui sultan Osman III

5 Mustaf pașa, ce s-a numit Tâlchi, aflându-se vezir¹⁷⁹ trecu cu grabă în saraiu și scoase după nobetul saltanatului pă sultan Osman III, fratele lui Mahmud și îl sui în tahtul împărătescu la leat 1754 și 1167. Acestu împărat era foarte drept, atâta încât avea prolipsis cum că toți, veri câți să
f. 73^v află în treaba devletului, sânt jacași și năpăstuitori săracilor și nemernicilor. Și pântru aceasta / mai în
10 toate săptămânile schimba rigealii și pă veziri în fieștece doao luni, sau trei, îi scotea, pă alții surghiunindu-i, pă alții și tăindu-i.

Și în adăvăr jafurile și rușfeturile, după cât era puțință să înpuținaseră, căci toți tremura
15 dă frică. Mulți însă și nevinovați au perit. Mai sus numitul¹⁸⁰ vezir, fiind scos dân vezaret, după ce au împărățit și iarăș adusu dă iznoavă la pecete, singur el s-a prostit, sfătuind pă împăratul ca să facă pă Halep valesi. În cea după urmă aducând dă la
20 Halep pă vestitul acela Mehmed pașa Ragâp l-a făcut vezir, care și cu înțelepciunea sa cea mare otcârmuind a putea ținea vezaretul mai mult decât alții, în zilele acestui împărat, fiindcă a putut sta până la moartea împăratului, însă cu multe
25 meșteșuguri și cu mare primejdii, căci dă mai trăia doao, trei ceasuri împăratul, își pierdea și viața dân pricina căzlar agâi și a lui / iazagi efendi. Acesta îi o a prorocit și un munegim la Halep, încă

f. 74

¹⁷⁹ ad. marg.: Osman III, 25.

¹⁸⁰ ad. marg.: 1756. Costandin vodă Mavrocordat a 5-a.

zicându-i că peste puțin ai să ajungi vezir și după aceasta păste puțin ai să te primejduești și dă vei scăpa dă acea primejdie, vei să fii vezir încât vei trăi (aceasta dă la însuși hachim bașa al acestui vezir, Athanasache, ce s-au numit Ypsilant am
5 auzit-o, cu încredințare).

Deci la leat 1757 și 1171 bolnăvindu-se împăratul Osman foarte rău ș-a dat săvârșitul.

Puțina viețuire nu dete păsuire

Acestui împărat

S-arate vro mărire, ca cu dăosebire

Să fie arătatu¹⁸¹.

10

Împărăția lui sultan Mustafa III

Mehmed Ragâp pașa vezirul, trecând în saraiu, merse la sultan Mustafa III¹⁸² și îi dete buna
15 vestire dă nobetu împărăției ce i-a sosit și îi făcu davet dă giuluș.

Sultan Mustafa /, care fu cel mai cu multă
f. 74^v înțelepciune înpodobit decât toți împărați<i> osmanlâi a acestui strălucit neam și cel mai mare politic între musulmani, așijderea și cel mai
20 bântuit dă nenorocire, nu să birui dă obicinuita bucurie a iubirii dă slavă în dășărt, ci vru întâi să afle starea împărăției și mijlocul dă a bine împărăți și
25 apoi să să sue în taht.

Deci după multele cercetări ce făcu vezirului, cunoscând că și înțelepciunea lui este dăstoinică dă a străluci și pă a sa în lume, îi înnoi

¹⁸¹ ad. marg.: laudatu.

¹⁸² ad. marg.: Mustafa III, 26.

vezaretul prin cuvânt și jurământ, până a nu eși în tahtu. Apoi, eșind, trecu în tahtu, după orânduiala obiceiurilor înaltului devlet și înnoi și înfurmă vezaretul lui Ragâp.

5 După ce dar fu cunoscut împărat dă toată obștea, îndată cugetă să fie și cunoscut la această obște cum că este înpodobit și cu darurile împărătești. Unde întâiu înbrățișă dreptatea, darul cel ce mai cu deadinsul aseamănă pă împărați / cu
f. 75
10 Dumnezeu, căzu la cercetări prelungite și cu amăruntul pântru veri ce pricină, atâta încât fără zăbavă arădică toată frica norodului și dă năpăstui și dă mozavirii și dă pâri mincinoase. Și după ce dete pilde multe asupra dreptății, cu
15 mare statornicie vru să semene în mințile tuturor și economia.

Schimbă porturile cele dăsfânate și ale raelilor, cu iasac dă a purta toți haine negre și în Țarigrad și aiurea, afară numai dân Valahomoldavia, cum și ale turcilor, atât cu poruncă ca să poarte haine proaste, cât și cu pildă, căci le purta însuși împăratul, unde îndată să văzu o îndăstulare și, mai bine să zic, o bogăție la obște.

20 Urmă tătâne-său la schimbatul monedii și mai vârtos la înmulțirea haznelilor și îndăstulă devletul cu atâta comori noao ce a adăogat și cu multă avere. Oamenii înțelepți și procopsiți luară mare ypolipsis și la toate, fără multă vorbă străluci
f. 75^v
30 bună otcârmuire, încât / la toți dă obște să încredință o fără dă griji și fericită petrecere¹⁸³.

¹⁸³ ad. marg.: 1758. Scarlat vodă Ghica.

La leat 1758 tătarii dă la Crâmu făcând ribelione, sau zorbalăc asupra hanului tătărăscu, sau mai bine să zicu, asupra Porții, prin îndemnările lui Cârâm-Gherei, ce atunci era serascher sultan și cugeta a să face han cu acestu mijlocu. Eșiseră dân hotarale tătărăști, precum și dântr-acele ale supunerii și robiră mult norod dân Moldavia, ajungând și până la județul Râmnecului al Valahiei.

Înaltul devlet, cu toate că dete porunci vezirilor dă la Rumeli, dă la Ozu și dă la Vidin și domnilor Țării Rumânești și Moldovenești și mufahâzilor du pă la cetățile Bugeacului și Crâmului să lovească și să supue pă tătari, dar cu toate acestea și cu mai mult politicescu mijloc arădică pă Cârâm-Gherei la cinstea hăniei și-l făcu han Cârâmului.

Să potoliră răzvrătirile în grab și să / întoarseră toți robii cu filotimia hanului, ce vru să să arate mai vârtos cu acestea că el este credincios devletului, cum încă și cu a pedepsi pă mulți dân zorbale poate căci i-a dat ascultare și au fostu pricina îndăstulării sale.

Într-această vreme Ștefan Văcărescul, părintele meu, să afla spatar mare al țării. Și până a nu să înliniști mai sus zisele turburări, luase poruncă dă la prințipul Valahiei ce era atunci, Scarlat Ghica, ca să meargă cu oștile ce să afla gata, la Focșani, pântru paza țării, când sosi și înștiințare că s-au întors tătarii în țara lor.¹⁸⁴

¹⁸⁴ ad. marg.: 1761. Costantin vodă Mavrocordat a VI-a.

Într-aceste vremi iroele veacului său și al casii Brandeburghilor, Friderecul I, craiul Prusiei, având războiu în a doao oară cu strălucită casa Austriei, întru care împărătea cu multă slavă și vrednicie Maria Terezia, care cu vreo câțiva ani mai înainte prin vestită purtarea dă biruință a armelor sale împotriva / voinții nu numai a multor corone dâ n Ghermania ci și a multora dâ n Europa, încununase cu stema Imperiului Romanilor pă iubitul său soțu Franțiscu I, mare duca al Toscanii, dâ n prințipii Lorenii, ce atunci să afla ghegeneralisim oștilor austriane. Să arădicase spre ajutoru<|> aceștii fericite case și Elisavet I, împărăteasa Rosielor și Luighi al XIV<-lea>, craiul franțezilor și duca Saxoniei, Avgust, ce era craiu Poloniei, făcând toate aceste puteri războiu asupra craiului Prusiei, care și cu toate că a pierdutu până și Berlinul, dar ținea războiu cu multă ciudire a obștii.

Acest craiu, aflându-se într-această stare, năvăli la ajutorul prea înnaltei Porți. Cugetă însă întâiu a lucra dă a putea trimite și ținea solu dă a pururea la Țarigrad, asemenea ca și alți crai și împărați, care și prin mijlocirea tergimanului Grigorie Ghica, la vezirul Ragâpu pașa fu priimit. Și să sili foarte mult numitu<|> sol ca să / -narneze pă prea înnalta Poartă asupra casii d'Austria, cu mari făgădueli.

Nu fu însă cu puțință a să priimi această cerere. Deci craiul Prusiei alergă la ajutorul hanului tătărăscu, ce într-acea vreme era tot Cârâm

Gherei¹⁸⁵, omu războinic și plin dă îndrăzneală, care și nu zăbovi dă a să arădica și a și purcede asupra nemților să între în Ardeal¹⁸⁶, fără dă a nu da știre la prea înnalta Poartă, măcar după datoria ce avea ca un suppus.

Prea înnalta Poartă să turbură asupra-i și după ce îl întoarse înapoi, fără prelungire dă vreme, îl scoase și dâ n hânie. Aceia însă ce nu poate aduce și pricinui anii și strădania, pricinuește câte odată ceasul și norocul. Muri firește Elisaved, împărăteasa Rosiilor. Petru al treilea, ce era moștenitor împărății<|>, nepotul zisei împărătese dă sor și fiu dâ n ducii dă Olștain, avea printr-ascunsu corispondență prietinească cu craiul prusianu. Deci, priimind moștenirea / Rosiei, întoarse în grab asupra nemților armele sale, ce era arădicate asupra prusianilor, pântru ajutorul nemților. Fu dar silită Austria a priimi pace, cu pierderea ducatului Sileziei.

Fără prelungire însă¹⁸⁷ dă multă vreme, făcându-să mare epanastasis la Rosia, scoaseră muscalii pă Petru împărat pântru faptele sale și încoronară pă Ecaterina a doao, soția sa, cu stema Rosiei, cea dântâiu iroină ce a văzut veacul nostru și una dâ n cele alese și dântâiu persone ce au văzut lumea până în zilele sale. Această, născută fiind în Ghermania dâ n casa dă Analt-Zerbst, ca cum ar fi fostu¹⁸⁸ destinată și hotărâtă pântru coroana Rosăei.

¹⁸⁵ ad. marg.: 1763. Costandin vodă Gihan.

¹⁸⁶ ad. marg.: 1764. Ștefan vodă, frate-său.

¹⁸⁷ ad. marg.: 1765. Scarlat vodă Ghica.

¹⁸⁸ ad. marg.: 1766. Alexandru vodă, fiul-său.

Nu ar fi putut Rosia vreodată să arate în lume darurile sale cele firești ce s-au văzut, fără otcârmuirea acestui duh. Trebuia însă Rosia a fi suppusă la acestu duh pântru ca să-l putem vedea toată lumea cât iaste dă mare și dăosibit.

f. 78 5 Această / împărăteasă, după ce a priimit schiptrurile rosești, în vremea ce a început a da lustruri împărății<i> s-a întâmplat moarte craiului leșăscu Avgust, duca Saxoniei. Deci fiind chemată 10 dă leși pântru obicinuitul ajutor, ce dă apururea ceru la diete în vremea ce fac alegere dă craiu, n-a trecut cu vederea a nu arăta și la înălțata Poartă această chemare obicinuită și a cere ca și înalta Poartă, ca o vecină a leșilor, să trimită sol pântru 15 aceasta în Polonia și să fie dânpreună sârguitoare la această alegere.

Poarta și arătând că să îndăstulează, cu toată mulțămira, ca alegerea dă craiu să fie dâneamul leșilor, iar nu dă aiurea și cum că n-are 20 dăosibit interes dă a să face dântre leși veri cine va fi, a răspunsu Rosiei că nu are d-a trimite sol, ci să urmeze a da ajutorul cel cuviincios.

f. 78' 25 Deci trimețând împărăteasa Ecaterina sol pă prințipul Nicolae Repnin și vr-o câteva / polcuri ca să să afle pântru ajutor, s-a făcut alegere dă a fi craiu Stanislau Poniatoschi, care și astăzi crăește cu îndăstulare.

30 Mulți dânci ce râvnea a crăi s-a<u> turburat pântru aceasta și au urmat a face răzvlătiri și traitorii craiului și confederațiile. Rușii și sta în Polonia spre ajutorul craiului ce să alesese.

Într-această vreme și leșii preagoslavnici,

fiind bântuiți la slobozenia legii dă către leși catolici, cum și luteranii și lipsiți dă toate dreptățile a dreptului noroadelor și dă toate priveleghiile neamului lor pântru lege, alergară la protecția și ocrotirea împărătesii Ecaterinei, care și priimindu-i 5 cu brațe împărătești să arată protecțiță dreptăților și priveleghiilor lor și a legii către leși.

Leșii ce cu multă zavistie nu suferea alegerea craiului Poniatovschi, cu mai multă nemulțămire nesuferind și această ocrotire, 10 alergară la prea înalta Poartă. Cerură ajutoriul înaltului / devlet dă a să izgoni rușii dânc țara lor și cu acestu mijloc dă a să putea împotrivi la protecția Rosiei ce să întocmise și asupra legii pragoslavnice și asupra craiului și deteră fâgăduieli dă a face 15 hărăziri dă locuri și țări la prea puternica împărăție pântru acestu ajutor.

20 Cu înlesnire deci ațâțară și aprinseră focul războiului și înarmară pă prea înalta Poartă asupra rușilor. Fu scos dânc vezaret înțeleptul vezir Muhsun oglu, ce nu vrea să dea suflare aceștii ațâțări fără cuvânt. Să făcu Hamza pașa vezir, care arâdică solul Rosiei la Edicule.

La 1768 septv<rie> să făcu han Crâmului războinicul Cârâm Gherei¹⁹⁹. Pâste puțin 25 în urmă să făcu vezir Emin Mehmed pașa iailăcciu care a eșit cu sangeag șerif dânc Țarigrad.

Să făcu domnu Țării Rumânești Grigorie Ghica în locul cumnată-său Alexandru Ghica și domnu Țării Moldovenești Constandin Mavro- 30

¹⁹⁹ ad. marg.: 1768. Grigorie Ghica.

f. 79^r cordat, în locul / lui Grigorie Calimah.
Să făcu tergiman și Nicolache Șuțul și
purcese ordia la leat 1769 mart la Isaccea, care
ordie dăsăvârșit socotindu-se, dânpreună și cu
5 oastea seracherilor ei, era alcătuită dă un milionu
dă ostași¹⁹⁰.

Rușii ce nu pohtea acest fără pricină
războiu și n-avea nici o gătire dân vreme, măcar că
priimiră cu brațe dă fier pă Cârâm Gherei încă dă la
10 ghenarie, căruia în cea după urmă iuțimea gerului îi
pricinui și moarte, dar să silea să stingă acest
jăratec războinic cu multe mijloace. Mehmed pașa,
ce fu coprins dă făgădueli rosești fără vreme și fără
cuvânt, căci a pricinuit răul împărăției cu acest
15 scopos, prelungea dă a să face și năvălirea
serascherilor în Polonia, ce era trebuincioasă și
înpletirea războiului, a ordiei, ce nu să cuvenea a fi
zăbavnică și vrând să înșale pă împăratul, rămase
înșalat dă ruși.

f. 80^r 20 Rușii ce-i făcea făgăduieli pricinuitoare /
dă pace, făcea și gătiri vrednice dă izbândă. Vezirul
umbla dă la Han-Tepesî la Bender, când rușii
mergea dă la Laticiov spre Cameniță. Vezirul tăia
zahreaoa și tainurile ostașilor ca să fugă și să poată
25 cere pace către împăratul cu pricinui. Rușii
amăgea pă vezirul cu a nu da războiu și a cere pace,
până-l va face a izgoni ostașii.

Toate aceste nenorociri ale împăratului
Mustafa să urmară până la septv<rie>, când
30 rușii făcură muhaseré Hotinul și pă Bosnalî

¹⁹⁰ ad. marg.: 1770. Manuil vodă.

Mehmed pașa serascherul. Trimise devletul pă
Moldovangi Ali pașa, serascherul dă la Bender să
mântuiască Hotinul. Rușii să traseră dă la Hotin în
grab, pântru ca să pue mai cu lesnire în mâini și pă
Moldovangiu. Să încredință împăratul dă
5 vicleșugurile vezirului. Îș luă pecetea dă la vezirul
Han Tepesî și îi luă și capul în Odriiu. Luă și
capu<l> dragomanului Nicolae Șuțul, cu pricină că
ar fi fost amestecat / într-aceste sfaturi în Țarigrad.
Dar toate fără folos, fiind fără vreme, căci ostași nu
10 mai rămăsese.

Dete pecetea Moldovangiuului, cu cuvânt că
a mântuit Hotinul și fără cuviință; căci nu era om
dă a cunoaște că nu este cu puțință a face el la
octom<vrie> cu 30.000 dă oaste, aceia ce trebuia să
15 facă Mehmed pașa cu un milion la maie.

Deci trecu Moldovangiu oștile la Cameniță
în Polonia și în grab fuseră stricate dă muscali și
oștile și ypolipsis a devletului, căci s-au biruit
vezirul. Și fără zăbavă stăpâniră Hotinul rușii și tot
20 câmpul armiei turcești, rămâind părăsit dă turci.

Trecu Dunărea și ordia și vezirul la
Isaccea. Și dă unde și să nădăjduia și să cuvenea să
ia turcii stăpânirea în Polonia, să înpatroniră rușii și
dă Moldavia și dă Valahia și pă domnul Moldaviei
25 îl făcură prigionier la Galați, dă unde și
bolnăvindu-se / ducându-l la Iași au murit pă drum.

Pă domnu<l> Valahiei, Grigorie, iarăș
călcând Bucureștii oștile voluntarii, prin comanda
unui pol polcovnic, Nazarie Carazin, și prin
30 ajutoriul și conglăsuirea Pârului Cantacozinul, ce
era atunci spatâr al țării, îl prinseră și-l trimiseră

5

f. 80^r
10

15

20

25

f. 81

30

prigionier la Petroburg. Călca-voiu păstoriul, după Scriptură, era atunci urmările.

5 Toți creștinii ce n-a<u> chibzuit cele după urmă și care nu era adăpați dă știința politiceștilor ocârmuiri, socotea că Rosia are să arădice dăn lume, sau cel puțin dăn Europa, toată stăpânirea turcească. Unii pântru rāvna legii, alții pântru pohta slavei și alții pântru iubirea hrăpirii să făcură ostași ruși și cei mai mulți și fără comandir, alții iarăș dă frica turcilor, fiindu-le credincioși fugea dă dănșii să nu piară.

f. 81^v Prințipul Ghica putea să scape și să fugă la turci, dar fiindu-i frică să nu-ș piarză / capul, cu pricină că n-au ocrotit țara cu 1.500 dă ostași turci
15 ce era atunci în București și la zgomotul cel dântâiu au fugit, fiind izgoniți dă 30 dă cazaci și dă trii, patru sute țărani volintiri, fără arme, s-a paradosit dă năvoe.

20 Boerii ce ne aflam la București am cugetat a trimite soțiile la Ceraș în Săcueni, să le dăpărtăm dă primejdiile văzute unde și mulți boeri s-a<u> dus dă nevoe. Eu am fostu popritu dă către cei <ce-i> stăpânea dăspre ruși, cum și dă spatarul Pârvul, care și hrănea dragoste asupra-m<i> și
25 ypolipsis dăn-ceput. Și atunci, având nădejde că voiu vrea să-i facu slujba ce socotea că pociu, mă silise a rămânea.

30 Eu și văzând primejdia obștii și aceia în care să afla țara și mai vartos învinovățirea către lege, căci arădicase epanastasis asupra stăpânitorilor și neputând a face pă spatarul să cunoască primejdia și a patriei / și a dumnealui, după

datorie-m<i> cugetam să mă trag.

Dumnealui, ce gândea că poate să să facă domn țării dă către muscali au adunat o împreunare dă boerii acei mai mari și mai bătrâni și cu mitropolitul Grigorie, la carii s-au făcut provlimă
5 ca să meargă doi boeri mari la feldmareșalu ce atunci să afla la Laticiov, pântru ca să ceară oaste dă paza țării. Și acești doi boeri unul să fie Mihail vistierul, frate-său, și altul eu, prietenul; ce și eu mă aflam vistier mare, făcut dă la septemvrie 69, după
10 Mihail Cantacozinul. Deci ne orânduim soli pântru aceasta. În urmă să mai orându dănpreună și Nicolae Brâncoveanul logofătul, dă care vistierul Mihail își ascundea chibzuirile.

15 Pă cale mergând își dăscoperi Mihail chibzuirile către mine la o gazdă, într-o seară, când dormia Nicolae și mă ispiti întrebându-mă așa: „Feldmareșalul când ne va porunci să facem și alegere dă un domnu în țara noastră, dântre noi, pă cine găsescu eu cu cale?”
20 f. 82^v socotind / poate că voiu răspunde: ”Pă dumnealui spatarul, fratele dumitale”. Eu și i-am răspunsu că nu găsescu altul mai cu cale decât pă mine. Îmi zise: „Și acestu răspunsu îl potu face toți boerii”. „Și ce îndoială ai dumn<eata>?”, îi ziseiu. Îmi zise: „Daca ar fi știut
25 frate-mieu așa, mai bine ar fi fugitu la turci”. Îi răspunseiu că mai lesne s-ar fi făcut deocamdată domnu acolea, căci în Europa împărății domnu asolut nu fac. Îi arătai pildă Transylvania, Timișvarul și Podolia, Smolenscul și altele și
30 d-abia începu a mă crede și văzându-l întristat

poftitoriu zicându-i: „Acestea stau în mâna lui Dumnezeu”.

f. 83
5
10
15
20
25
30

A doao zi purcesem la Buzău, unde dânnorocul meu găsim viind în țară pă polcovnicul Nazarie, pricinuitoarul răzvrătirii și prietenul spatarului, dânpreună cu episcopul Buzăului, Cozma, și Pantazi Câmpineanul, clucerul. Avea oaste vreo patruzeci dă cazaci și vro 200 dă ciobani, săteni, și asemenea cu carii / mergea izdatu la București. Îl întâlnim cât pă un mântuitoriu al țării. Elu, și întrebându-ne unde mergem, îi arătăm pricina. Omul și ce scrisese că au călcat Țara Rumânească și adevărise aceasta cu trimiterea dă prigionier a domnului Ghicăi, mai scrisese că au și stăpânit țara și vrea să adevăreze și aceasta cu trimiterea dă boeri la Petrupoli.

Ne zise: ”Ce căutați a merge la feldmareșalu, căci oaste vine multă; mai bine să mergeți la împărăție să cereți privelegii”, ca cum nu ar fi mai rămas altă treabă pă aici dă stăpânirea țării și numai privelegiile lipsea.

Prinseră bucuroși solii să să întoarcă cu dânsul la București, să facă această gătire.

f. 83” 30

Eu atunci cugetaiu a găsi un mijloc și să fug și să nu mă gonească cinevaș. Deci lăsaui până să sfătuiră toți mai sus numiții, cu Nazarie, dă cele ce era să ceară și mă dedeiu somnului. Săvârșindu-să sfatul să deteră dumnealor somnului și eu privegherii. Și mergând la Nazarie îi ziseiu: „Bine / ai socotit dumneata să trimiți deputați la Petroburg, numai fiindcă la aceasta trebuie să fie conglašuirea tuturor boerilor cel puțin, căci trebuie

să iscălească toți cererile; bine ar fi ca să fie chemați toți, după unde sânt”.

El, ce aceasta pohtea, mă întrebă: „Și unde sânt?” Îi ziseiu că unii să află la Ceraș, în Săcueni, alții la Rucăr, în Mușcel. Îmi zise: „Tu, frate, să mergi să-i aduci la București.” Eu îi răspunseiu că mai mult aș pohti să merg și eu la Petroburgu, căci cu aceasta îl făcuiu a nu bănuî că doar am gândit gândul ce păste puțin l-am pus în lucrare. Îm<i> mai poftori vorba cu a-m<i> zice: „Să mergi să aduci boerii la București, încredințându-i că iaste oaste multă, și eu te voiu trimite la Petroburgu în urmă.”

f. 84
15
20

Îm<i> luaiu zioa bună și purceseu prin plaiurile Buzăului cu cărți către boeri, poruncitoare, să vie la București. Și mergând prin plaiurile Săcuenilor sosiiu la Ceraș, dă unde luându-m<i> soția și pă mumă-mea și / și un copil ce aveam, trecuiu în Ardeal la Brașov, prin lazaretul Buzăului, dânpreună și cu câți boeri să afla acolo; și dă loc înștiințaiu socru-mieu, lui Iacovache, ce să afla la ordie la Babadagî.

Boerii cei dânn țară, sfātuindu-să la București, plecară la Petroburg, cu mitropolitul Grigorie, Mihail Cantacozinul și Nicolae Brâncoveanul și Pantazi Câmpineanul.

Turcii du pă la serhaturi făcură gătire să lovească țara și aianul Rușciucului, vestitul Celebi aga, om înțelept și cu ypolipsis, era cap oștilor. Veni în țară la mănăstire la Comana, unde aflându-se Nazarie îl făcură muhaseré în mănăstire.

Pârvul spatarul era în București, unde

venise și un maior cu 300 iagheri și cu 2 tunuri. Îl luă Pârful și purcese cu dânsul la Comana, să izbăvească și mănăstirea și pă Nazarie; și fu prăpădit și el și toți ostașii ruși, dă tot.

5
f. 84^v Un ghenerar, Alexandru Zametnin, ce să afla la Focșani, fiind chemat / dă Pârful au sosit la București cu 1.200 dă oaste, cu care turcii în urmă s-au lovit la mănăstirea Văcăreștii și au fostu biruiți în doao rânduri.

10 La Craiova să afla un boer al lui Grigorie voevod, caimacamul Manole postelnicul, care aducând și oaste dă la Diiu și cu catanele ot prez Olt au lovit volintirii ce să numia ruși în doao rânduri. Deci fu chemat dă Vidin-valesi, Capicâran pașa, și-l făcu ban la Craiova și-l trimise cu oaste în Craiova. Și după aceasta fu orânduit a veni iarăș cu Celebi aga spre București, cu făgăduiala ca de vor goni pă ruși, să rămăe domnu. Fu însă bătut și izgonit dă muscali. Prea înnaltul devlet îl făcu domn, aflându-să vezir Halil pașa, căci nu era atunci cinevaș ca să ceară într-această vreme domnia. Nu-i dete însă semnele domnești, cu pricină că după ce va veni la București îi le va da și merse pă la Diiu în Craiova. Făcu / și boerii și sta acolo adăstând primăvara.

20
f. 85 25 Prea puternicul împărat, luând pecetea dă la Moldovangiu, după ce au fugit la Babadagi, trimițându-l muhafâz la Cianac-calesi și făcând vezir pă fiul Aivaz pași<i>, Halil pașa, care au și făcut domn pă mai sus zisul Manole vodă, porunci să facă gătire mare la <l>saccea. Deci rușii trăgându-să dânc București spre Focșani, ca să să

unească cu feldmareșalul în Moldova, veni Manole vodă în București, unde veni și un serascher, Bosnalî Mehmed pașa.

Prea înnaltul devlet trecând Dunărea la Cartan cu vreo 150.000 dă oaste și merse spre Han 5
Tepesi, unde să întâlnească cu oștile rusești ce era ca 27.000, având comandir pă an șef ghenerealul Petru Romanțov, care și după această izbândă l-au numit împărăteasa și feldmareșal.

Întâmpinându-să oștile, au năvălit 10
dalcălăcii turci cu multă vitejăe asupra muscalilor. Rușii, cu toate că s-au spăimântat foarte / mult dă năvala othomânească, dar ținea războiul cu statornicie, dă spre o parte silindu-să cu răbdarea și cu vitejăia, dă spre altă parte făcând rugi la 15
Dumnezeu.

Cu această dăznădăjduire dă biruință, mai pă scurt străduindu-să, le sosi ajutorul norocului, dânc-o primejdie ce s-au întâmplat, aprinzându-li-să gephaneaoa ce avea pân cară, care și învâlvoind 20
ecstraordinarii vâlveri dă foc și vâpăi înfricoșate și socotindu-le dalcălăcii că sânt lagumuri și secreturi, s-au întors înapoi și au năvălit la fugă. Rușii i-au gonit făcând năvală până la un loc și i-au părăsit, ca să nu dea pricină dă a să întoarce, dând 25
locul urgiei. Și așa stăpâniră tot câmpul armiei turcești rămâind biruitori și la această batalie a anului al doilea.

Trecură turcii la Isaccea și ernară la Babadagi. Rușii să împatroniră iarăș dă Țara 30
Rumânească și dă Crâm. Căci o armie ce era în părțile locului /, cu dăosibit comandir, izgoniseră și

dă acolo pă turci și tătarii puseseră armele jos și trimiseseră și diputați la Petroburgu, pă Șahin Gherei, ca să ceară protecția inperatoriți<i>.

5 Înțeleptul împărat Mustafa, văzându-să bătut și biruit mai rău dă nenorocire decât dă
vrăjmașii săi, dete pricină Austriei, îndatorindu-o și
cu a-i da unile locuri, carele le vom arăta aiurea,
cum și cheltuiala războiului, care îi o și trimise pă
10 la Timișvar cu un aga. Și aduse lucrul ca să
priimească și să orânduiască Austria o sumă dă
oaste grea suptu oblăduirea mareșalului Hadic, care
sta gata în Ungaria și în Transylvania pântru ca să
între în Moldavia și în Valahia asupra muscalilor.
Aduse și pă pacificur vezir Muhsun zadé,
15 Mehemed pașa dă la Morea și-l făcuse Tuna
serascheri și sârdar păste atâtea uci tuiulăi, dându-i
toată puterea pă dăplin asupra războiului și scoțând
dân vezaret pă Halil pașa. / Făcu sahaiibi devlet pă
silictar Mehmed pașa, dându-i poruncă ca să
20 stea la Babadagî și să urmeze la toate cererilor
și povățuirilor serascherului Muhsun oglu.

Muhsun oglu deci viind dă la Morea trecu
pă la Diiu în Țara Rumânească cu o ordie dă 80.000
dă oaste. Aduse și pă domnul Manuil vodă dă la
25 Diiu iarăș în Țara Rumânească.

Rușii ce era puțini în banatul Craiovei,
lăsară județele dă peste Olt și să traseră în
București. Vr-o câteva ortale, ce era<u> la Rușciuc,
trecură la Giurgiu și stăpâniră cetatea.

30 Vezirul Muhsun oglu și cu domnul Manuil
vodă, după ce ajunseră în Craiova, ne scrise și noao
boierilor ce ne aflam la Brașov, ca să mergem

acolo, să ne aflăm în slujba devletului. Deci eu și
cu unchiu-mieu Radul spatarul Văcărescul și cu
vreo doaozeci, treizeci dă boeri am purces pân
Ardeal și eșind pân lazaretul Vâlcani am mers la
Craiova.

Serascherul / și dă la Craiova au mers pân
Romanați la Cule și dă acolea pă malul Dunării la
Giurgiu, unde au așăzat ordia. Și nu vrea să vie
asupra Bucureștilor în zadar, ci cugeta ca au să
găsească mijloc pântru ca să și biruiască când va da
10 războiul, sau când va cunoaște că nu va birui, să-ș
păzească ypolipsis, încai.

Acestea urmându-să aici și Rosia
înștiințându-să dă mișcările ce hotărâse nemții a
face, puse în lucrare idea ce avea de a lua câte o
15 bucată dă locu dân Polonia, atât Rosia, cât și
Prusia. La această înprilejare Austria și făcuse
pretensione ca să să împărtaşască și ia dă Galiția și
Lodomeria în Polonia.

Rosia cu toate că nu avea aleanță atunci cu
nemții, priimi cererea austriană pântru ca să
poprească războiu nemților dă asupră-ș, ce să
pusese în regulă după cererea turcilor. Deci să
trătălui mai lesne aceasta într-aceste trei gabineturi
și câte trele aceste puteri să înpatroniră în Polonia
20 dă câte un loc. /

Hadic, ce era să iasă în Moldavia să să bată
cu muscalii, să găsi mai cu cale ca să iasă în
Polonia spre a să înpatroni dă Galiția și Lodomeria,
căci acestea era văzute dobândiri.

Polonia ce fu pricină nenorocirii împăratu-
lui, căci pântru dânsa au rădicat războiul, fu mai

f. 86

5

f. 87

10

15

20

25

f. 88

30

mare pricină dă nenorocire, căci stânjâni războiul
nemților dă asupra muscalilor. Acestea lucrându-să
în lăuntru, oastea othomanicească ce era cu
Muhsun oglu, nevrând ca să șază mai mult cu ordia
5 la Giurgiu, căci să sicăldisise, plecară făr-dă voia
serascherului, să vie la București și găsiră la
Popești oștile muschicești, bine întrincheate cu
șanțuri și cu toate cele trebuincioase, unde după ce
s-au bătut multe zile cu muscalii, rămaseră stricate
10 și izgonite la Giurgiu.

f. 88
15 Înparăția, văzând întârzierea nemților și
neștiind ce să urmează, pântru ca să aducă tărie tre-
bii, trimise pecetea vezaretului lui Muhsun oglu.
Muhsun oglu / ce nu lăsase oastea să vie la
București întâiu, precum am arătat, auzind că s-au
stricat la Popești, după cum le proorocise, nici
le-au mai așteptat întoarcerea la Giurgiu, ci au
trecut la Rușciuc. Și pierzând batalia la Popești
(căci așa să arăta că este a lui), găsi pecetea la
20 Rușciuc și merse ca să erneze, la Șumna.

Ne întoarsem și noi dă la Craiova cu
domnul, care să temea să meargă la Diiu, având
pricină cu pașa și, mergând la Hațec, domnul
rămase, așteptând răspunsu la înștiințarea ce făcuse
25 la devlet, pă unde să iasă, iar noi ne întoarsem la
Brașov.

30 Ci dară nemții ce luaseră parte în Polonia
nu găsiră cu cale a nu să arăta cu vreo treabă și
cătrecurci. Deci făcură provlimă dânprenă cu
curtea Prusiei către muscali, pentru ca să facă pace
cu turcii. Și aceasta nu doar cu preliminarii, sau cu
vreo garanție și numai pântru a împlini un bun

ofițiu.

Priimi Rosia, hotărând ca să să facă
tractatul / la Focșani. Așa Austria, ce era învitată dă
turci să facă războiu cu muscalii, să văzu că face
cerere dă pace la turci.

Devletul și socotind că nemții și prusianii
vor fi mediatori în formă priimiră și să orânduiră
soli: Sabica reiz Osman efendi, ce era halea
nisangiu și cu Iasângi zade Osman efendi
mutevelâul. Murahăși și dragoman acestii
10 muchealemele să orândui socră-mieu Iacovache
Rizul. Orânduiră și muscalii pă Grigorie Orlov și
pă Abreșcov.

Și așa veniră la Focșani, unde merseră și
dăspre partea nemților Tugut și dăspre partea
15 prusianilor Țeglin, ce să afla soli la Țarigrad.

Osman efendi, ce era om periergos și vrea
să aibă dânc toate părțile înștiințări, îmi scrise prin
mijlocul socră-mieu Iacovache, ca să mă scol dă la
Brașov și să merg la Focșani. Iacovache și-i arată
20 că face trebuință ca să încarce cu această treabă pă
solul nemțescu.

Deci / Osman efendi pohti pă solul Tugut
să mă aducă la Focșani. Solul Tugut, sau că au uitat
ca să scrie la feldmareșalul Romanțov să-mi scoată
25 un pașoport dă trecerea mea prin țară, după cum să
cuvenea, fiindcă era supt stăpânirea rosească, sau
că au socotit că cu pașoportul nemțescu voi putea
merge fără popreală, n-au făcut alt decât trimițân-
du-m<i> porunca lui Osman efendi au scris
30 comandirului dânc Ardeal să-m<i> dea pașoport
nemțescu. Deci mi să dete un pașoport cu acest

mijloc: „Acest boer al împărăției othomănești ce merge la Focșani supt protecția chezaricească, fiind chemat dă soli la congres, să treacă cu pace.” Și îm<i> făcură și multe țirimonii la purcedere.

5 Eu, cu toate că văzuiu că acest pașoportu nu poate să fie dăn dăstul, dar socotiu că poate va fi scris și la feldmareșalul Rosiei solul nemțescu. Și așa purceseu. Și mergând până la Focșani, aproape dă congres, mă popriră / muscalii la streajă, nelăsându-mă să întru în congres, căci nu aveam pașoportul feldmareșalului; ci dar rămăseiu poprit cū cōrturile în câmp optusprezece zile.

f. 89° 10 Câtă turburare și mahnire pricinui aceasta lui Osman efendi asupra solului nemțescu și câtă melanhonie luă solul nemțescu și câtă silință făcu ca să-m<i> scoată slobozenie să nu să rușineze mai mult, fieșteșcine poate s-o cunoască. Înșă văzând eu că trec atâtea zile și voia nu mi să mai dă și socotind că poate curge dăn doao lucruri, sau căci 20 au apsifisit solul nemțescu ca să-i scrie carte pântru aceasta, sau căci poate va fi fost rugat dă boerii ce era aici în slujba Rosiei pântru ca să nu-m<i> dea voe să mergu la turci, hotărâiu ca să-m<i> scoț eu voia, care nu putea să o tăgăduiască.

25 Deci scriseiu o carte la feldmareșal în limba talinească într-acestaș chip: „Eceleța, domnule și patronul meu, de vreme ce norocul și întâmplarea / au binevoit ca să facă prigionier pă mine, un om fără dă arme, și în vreme de armistrițiu, adecă dă încetarea războiului la purtătoarele dă biruință astă dată armele rusești,

mai vârtos având și pașoport cu pr<o>tecție chesaricească, pântru vină căci îm<i> păzescu după datorie credința la stăpânii ce Dumnezeu mi-au orânduit, sânt dăsavârșit întâmplării mulțămit și norocului căci mi-au făcut această dăosibită cinste. 5 Unde nu fac altă rugăciune exelenții tale, fără dă numai în vreme ce arderea soarelui îm<i> pricinuește multă tirănie, aflându-mă într-un câmp, mă rog exelenții tale ca să fiu trimis cu un ceasu mai nainte și eu la locul unde să află și ceilalți 10 prigionieri turci, ce s-au făcut prigionier<i> în vreme dă războiu și cu armele în mână și voi fi foarte mulțămit aceștii faceri dă bine. Rămâind...”

Pecetluiu cartea și o dedeiu maiorului / supt paza a căruia mă aflam, rugându-mă ca să o trimiță cu poște ce mergea în toate zilele la Iași. El și gândind că doar am făcut intisap la slujba rosească îm<i> fericea norocul. Eu și ce știam ce am scris mă puneam în orânduială dă călătorie lungă și unde așteptam răspunsu dă această 20 poruncă, a treia zi văzuiu pă un Melicov, ce era atunci diloglan la soli, că veni cu poruncă ca să mă ia dă acolea și să mă ducă la solii turcești, să mă facă teslim. Și îndată purceseu și mă duseiu la Osman efendi, care și mă priimi cu libov, 25 orânduindu-m<i> și corturi și cele trebuincioase.

Deci rămăseiu acolea și văzuiu că nu are dă a lua săvârșire pacea, fiindcă dăn solii mediatorii nu era garantii nici unul și dedeseră răspunsu că ei sânt mijlocitori pântru a-ș<i> împlini un bun ofițiu, unde 30 nici la muchialeme nu i-au lăsat rușii să între, ci după ce să făcea muchialemeaoa dă turci / și dă

muscali, numai apoi mergea și ei dă la unul la altul,
ca să facă talmăcire.

5 Rușii și dă loc au propus independența
Crâmului. Osman efendi și voind a să strica
muchialemeaoa, căci nu-i da mâna să să înduplece
la acestu fel dă condiții. Aflându-să singur, dăn
10 rigiali murahas dete răspunsu că mai bine ar fi
priimitor ca să dea dă tot Crâmul la ruși, decât să să
facă independente cu lege turcească și la geamii să
să pomenească hanul, iar nu împăratul, aflându-să
halif.

15 Rușii ce acestu scopos avea, ca în cea după
urmă să ia dă totu Crâmul, pă cum l-au și luat,
atunci însă, fiindcă nu le da mâna pântru alte
20 interesuri, rămase pacea neisprăvită și să strică
congresul. Venise și poruncă lui Orlof să să
întoarcă, căci nu era mulțămît feldmareșalul ca să
săvârșască numai biruințele, el, și să nu săvârșască
și pacea.

f. 91° 20

Deci purcese Orlof înaintea / noastră și
făr-dă veste viind la Osman efendi să-și ia zioa
bună, neaflându-să Iacovache dă față, i-am făcut eu
dragomanlâcul, până au venit Iacovache.

25 Abrescov au trimis tot într-acea seară pă
solul nemțescu și prusian la Osman efendi,
pohtindu-l ca să înnoiască mutarecheaoa alte 40 dă
zile și el cu Romanțov sânt plenepotențiarrii dă a
face pace. Osman efendi priimi a să face mutareché
noao, însă ceru d-a să face cu vadea dă șase luni.

30 Muscalii făgăduiră că vor scrie și vor face silință.
Osman efendi, socotind că iaste
înșălăciune, nu vru să mai aștepte, ci la începutul

lui septemvrie purcesem dă la Focșani și mersem la
Șumna pă la Giurgiu.

Feldmareșalul scrise vezirului o carte întru
care arăta că Osman efendi iaste împotriva păcii și
n-au vrut să facă altă mutareché. Ci dar vezirul
trimise pă un Vazif efendi hoguea aianul și scrise o
5 carte / lui Osman efendi, dojnându-l pântru
aceasta și ne ajunse la Copăceni. f. 92

Osman efendi și trimise pă Vazif efendi la
Focșani ca să lege mutareché dă 40 dă zile cu
10 Abreșcov și să aștepte acolo până va veni
răspunsul și dă cea dă șase luni și după ce va veni
răspunsu dă cea dă șase luni, apoi să să întoarcă
Vazif efendi la ordie. Iar Osman efendi cu toți cu
15 noi urmăm călătoria la Șumna, de vreme ce Osman
efendi cugeta să să tragă dănt-această slujbă; ce
nu-i da mâna ca să o săvârșască.

Viind deci veste că s-au priimit și cea dă
șase luni mutareché să orândui murahas
20 Abdulrezac reiz efendi și tergiman Scarlat Caragea,
ce era tergiman al divanului și să orândui loc dă
congres Bucureștii, Curtea domnească cea Veche și
purcese Abdulrezac efendi spre București.

Eu, după ce am sosit la Șumna, șazănd,
m-am înfățișatu la prea înnaltul vezir / Musun oglu
și am dat și mahzarul boerilor dă la Brașov și am
fostu priimit cu libov, orânduindu-m-*i* și tainaturi
și cele trebuincioase. Și am șazăt 30 dă zile. După
aceasta am fostu trimis iarăș în lăuntru pântru
oareșcare slujbe ale dovtelului și orânduindu-mi-să
30 un divan ceauș cu ferman împărătescu către toți
vezirii după marginea Dunării pântru călătoria

mea, dându-mi-să și o emrinamé către boeri a vezirului și mehtupuri ale înălțimei sale dăosebite către ghegeneral<i> Ardealului.

5 Am purces dă la Șumna și pă la Rusciuc și Nicopoe și Diiu trecând, am mers în Mehedia la lazaret. Și dă acolo m-am dus la Brașov iarăș.

10 La București s-au trătăluit muchealemeaoa până la martie a văleatului 1773, când, neputându-să încheia pacea, s-au stricat ms. 2906 f. 2 muchealemeaoa și s-au început iarăș războaele. Feldmareșalul au trecut oștile rosești pâste // Dunăre și au făcut multe biruințe pă la Carasu, pă la Babadagî și s-au întors iarăș innapoi în Țara Rumânească și însuș au mers la Iași ca să erneze.

15 Într-acest an, la 1773, maie, împăratul romanilor Iosif II, vrând ca să meargă în Galiția și Lodomeria, în țările ce dobândise atunci, trecând pân hotarăle Ardealului au venit și la Brașov, unde au șazut și trei zile și ne-au făcut noao, boerilor 20 rumâni ce eram musafiri acolea, multă cinste, căci cum au sosit la conacul unde era gătit, dă loc au trimis pă dohtorul împărăției sale la noi unde eram adunați toți la gazdă la mine și ne-au zis că măcar 25 că împăratul cearcă întristare pântru noi, căci sântem înstreinați dă patrie, dar are părere bună căci ne aflăm acioindu-ne în țara împărăției sale și pohtește ca a doa zi la zece ceasuri nemțești să ne dea audiență.

f. 2" Deci după ce am făcutu / mulțămita către 30 dohtor, a doa zi am mersu toți înaintea împăratului. Eu am făcut dragomanlâc boerilor în limba talienească și am fostu priimiți cu atâta libov

și cinste, încât după ce ne-au întreat și dă sântem mulțămiți dă ghenăralul cetății și dă chivernisitorii locului și i-am arătat adăvărul, s-au întors și au mulțămit ghenăralului însuși pântru noi. Aiholțu să numia ghenăralul acesta, care au și lăcrămat dă 5 bucurie atunci. Cu toate acestea au dat poruncă ca veri ce pricină vor avea rumânii noștri între dânșii, să nu fie volnec a-i judeca cineva, fără dăcât noi între noi să-i judecăm; încă și ardelénii, atât parte ostășască, cât și policicească dă va avea pricină cu 10 vreun rumân iarăș la noi să vie să-ș caute judecata.

După aceasta ne-au chemat ca să mergem într-acea seară la casa ghenăralului cetății dânpreună cu familiile noastre, / unde au poruncit ca să să 15 facă asamblee. Deci sera ne-am adunat toți acolo, după poruncă, cu jupânele noastre și viind și împăratul la optu ceasuri nemțești, întrând în casă m-au întâmpinat lângă ușă pă mine și mi-au zisu: „Sinior Vacarescule (căci îm<i> aflase numele dă 20 la audiență), te pohtescu și te puiu în osteneală ca să-m<i> faci astă seară tergimanlâc.”

Îndată eu, închinându-mă, i-am răspunsu că aceasta iaste cea mai fericită noapte ce am întâmpinat în lume dă când m-am născut. Și așa 25 luându-l dă supțioara dân stânga m-am aflat într-această slujbă și cinste până la un ceas după 12, nelăsând nici un boeru și nici o jupâneasă ca să nu facă vreo întrebare, sau vorbă, sau mângâere, până când vrând să meargă la gazdă ne-au chemat ca să mergem a doa zi afară dân cetate la loagher, unde 30 are însuș să facă ezercițiu ostașilor ce era acolo.

Deci mergând, după ce au făcut ezercițiu, /

f. 3'

ne-au făcut iarăș multe vorbe dă mângăere. Și așa ne-au slobozit a merge la gazdele noastre și împăratul au purces în Țara Leșască.

5

Războiul tot să urma până la dichemvrie a acestui văleat 1773, când bolnăvindu-să înțeleptul împărat, sultan Mustafa, dă asthmă, au trecut în ceialaltă lume, împărățind ani 16, lăsând războiul dășchis.

10

Era om cu mare duh și cu multă înțelepciune și nu era grabnec a face moarte, zicând că viețuire nu poate dărui. Surdisef multu la închisori pã vinovați, numai pãntu ca să cerceteze și să afle adăvărul bine, căci era foarte dreptu și politicos, însă bântuit dă nenorociri, precum am arătat.

15

Până a nu muri, dă doao, trei ori au chemat pã frate-său, șah-zadé Abdul Hamid, și l-au sfătuit multe mijloace dă a împărăți, măcar că unii zic că ar fi cugetat și s-ar fi silit ca să împărățească pã fii-său, / șah-zadé Selim, ce atunci erea mititel, puind mijlocitor pã Melec Mehmed pașa, ce atunci era caimacamul, atât către ulemali, cât și către rigeali și cum că n-ar fi vrut mai sus numiți să strice nobetul saltanatului; însă nu știm dă putem să dăm crezământ la aceasta.

f. 4

20

25

Stih

O picătură dă norocu, nu un borcan dă minte
Un omu zicea, voescu să aibă

și nu știu cu ce minte;

30

Pã semne elu prorocea ce va să fie-n vreme.
Dar înțeleptul Mustafa zicea și-n astă vreme
Dă minte o stropitură voiu, dăcât dă nenorocire
O adâncime a dobândi, fiu cu nenorocire.

Împărăția lui sultan Abdul Hamid I

La acestu văleat 1773 mântuitor și 1187 hâgiret, Melechi Mehmed pașa caimacamul¹⁹¹ scoase după nobetul saltanatului pã sultan Abdul Hamid cel dântăiu și să sui / în tahtu. Și îndată porni pã capăgilar chehaiasi cu hatișerif la Șumna și înnoi vezaretul lui Muhsun zadé Mehmed pașa și îi dete toată puterea în mână și asupra războiului și asupra păcii. Deci vezirul ca un serdari ecrem orândui serascheri pã toată marginea Dunării, pã cei mai vrednici ce au socotit că pot fi și au început a face gătire dă războiu.

5 f. 4'

10

15

20

f. 5

25

Împăratul dete privelegiul cel dãn ceput ogeacului baltagiilor, ce-l stricase sultan Mustafa și făcu iarăș iazăgi efendi cu beretă și ortacușac. Avea pã un Ahmed efendi încă dă când era șahzadé, pã care îl făcu iazăgi efendi; și mai sus numitul avea toată puterea la împăratul. Schimbă și pã caimacamul. Și vezirul Muhsun oglu să găti dă războiu și trimise oști în toate părțile. Trecu și Romanțov Dunărea și să întâmpinară oștile în multe părți și, mai pã scurtu, mai la toate părțile era muscalii purtători dă biruință. / În cea după urmă lovindu-să și armiiile cele mari, rămaseră turcii biruiți. Și așa pã dă toate părțile Dunării făcând muscalii hugium, pãntu ca să dea săvârșat odată unui războiu supărător ca acesta, un ghegeneral, Caminischi, ajungând la Șumna și încungiurând dă toate părțile ordia othomânească, ajunseseră strejile

¹⁹¹ ad. marg.: Abdul Hamid I, 27.

mușchicești până la un sat ce să numește Dobrali,
ce iaste păste munții Emului, atâta încât ordia
înpărătească sfātuindu-să în multe rânduri și
5 văzându-să stenohorisită, încât când vrea să
trimiță tătari la Țarigrad cerea pașoport dă la
muscali, ci dar hotărâră să ceară pacea. Romanțov
să afla atunci în părțile Cainargicului. Deci cerură
turcii mutareché și să hotări loc dă congres
Cainargicul. Și așa să orânduiră murahași Resmi
10 Ahmed efendi, ce era chehaia beiu și Munibu reiz
efendi. Orândui și Romanțov pă ghenăralul
prințipul Reprin dăn partea sa și la 1774, iulie 4,
s-au încheiat / pacea la Cainargic, rămâind Crâmul
indipendente și în stăpânirea rușilor rămaseră trei
15 cetăți: Enicale, Chersul și Călburunul dăn dreptul
Oziei, cu voe dă a avea rușii corăbii pă Marea
Neagră, înnoind și oreșcare priveleghii ale
Moldaviei și Țării Rumânești, cerându-ș*<i>* și
cheltuiala războiului. Întoarseră celelalte locuri la
20 prea înnalta Poartă.

Și așa să împăciuiră muscalii cu turcii,
nepriimind alți mijlocitori pântru aceasta. Și așa
purcese ordia înpărătească la Odriiu. Să întoarse și
Romanțov la Iași și de acolo să duse în lăuntru.

25 Devlet Gherei, ce să afla han, în vreme ce
au văzut că tătarii trimit deputați la Rosia, el
trecuse la Anadol spre Sinop. Și văzând că s-au
încheiat pacea într-acestu chipu, având și mulți dăn
mârzali și sultani, tarafu al lui, fu chemat dă dănșii
30 la Crâm ca să fie han. Deci trecu și luă hănia.

f. 6 Rușii, ce avea scopos ca să să facă Șahin
Gherei, nimic nu ziseră / dăocamdată, ci rămase

Devlet Gherei han. Vezirul Muhsun oglu, plecând,
după ce au ajunsu la Odriiu s-au bolnăvit foarte rău,
încât au și murit și aga pașa ce era hagi Eecu au
dusu sangeacul în Țarigrad și s-au făcut vezir Izet
5 Mehemed pașa.

La septemvrie 15 a acestui văleat să făcu
domnu Țării Rumânești Alexandru Ypsilant¹⁹², ce
stătuse dragoman. Cu vreo doao, trei luni mai
nainte Grigorie vodă Ghica ce fusese prigioniier la
muscali eșise dăn robie și nu știu cu ce socoteală
10 făcu rugăciune la devlet ca să-i dea domnia
Moldovei. Această rugăciune făcându-o cerere și
Romanțov, i să dete domnia Moldovei.

Tergiman divanului înpărătescu în locul lui
Alexandru vodă Ypsilant să făcu Constandin
Muruz, care în urmă au stătut și domnu Moldovei.

Și sosindu-ne și noao poruncă înpărătească
la Brașov, ca să ne pogorâm în țară, mergând/ și eu
în țară am trecut pă la Silistră, unde găsind pă Seit
Hasan pașa Stanchioiulăul serascher, un vezir plin
20 dă bunătate și iubitor dă faceri dă bine mă luă în
multă dragoste și-m*<i>* dete cinci mehtupuri: către
vezirul, către chehaia beiu, către reiz efendi, către
iazăgi efendi și către domnul Țării Rumânești. Și
printr-acestea arătându-m*<i>* slujbe mă adreseea la
25 devlet. Îm*<i>* dete și pă Ichingi ciohodar
mihmandar, ca să mă ducă până în Țarigrad. Și așa
purceseiu dă la Silistra cu menzil și merseiu la
Țarigrad în al treilea rând, unde fuseiu priimit și dă
vezirul și dă toți ceilalți cu evmenie și dându-mi-să
30

¹⁹² ad. marg.: 1774. Alexandru Ypsilant vodă, după pace.

și ferman arătător dă slujbele credinții mele ce<le>i către devlet și cu musaadé mă întorseiu cu domnul în Țara Rumânească, unde fuseiu orânduit iarăș în drăgătoria vistierii<i>, în al treilea rând.

f. 7 5

Să înliniști / toată otcârmuirea devletului. Un gezaerli Hasan pașa, ce să afla în vremea războiului serascher la Rușciuc, fuse adus la Țarigrad și să orândui capetan pașa. În adăvăr era și om vrednicu, dar era și epihirimaticos.

10 Într-acestaș chip curgea lucrurile până la 1777, când Șahin Gherei făcând la Crâm o sistemă dăosibită a sa, cu mijloc dă epanastasis să făcu han la Crâm, având și protecția rușilor.

15 Devlet Gherei, neputând să stea la Crâm, au trecut la Sinop, cerând protecția prea înnaltului devlet. Prea înnaltul devlet și hotărî să-i dea ajutor și orândui pă Abdulah pașa serascher cu 100.000 dă oaste la Ismail. Orândui și pă căpitan pașa cu armadă pă Marea Neagră, ca să dea ajutor hanului
20 Devlet Gherei.

Să porunci acestor doao țări să facă și pod la Ismail. Și într-această îndămânare de vreme devletul trimise pă Cara Hâsarî zadé capigi bașa la Iași / și luă capul lui Grigorie vodă. Făcu domnu
25 Moldovei pă Costandin Muruz și tergiman divanului pă Nicolae Caragea. Căpitan pașa era poruncit ca să corisponderisească și cu Devlet Gherei și să cerceteze și la Crâm ca dă va avea taraf mare la Crâm și lângă dânsul numitul han, sau
30 dă-l vor pohti tătarii dă a-l avea han, așa să-l treacă la Crâm și să înștiințeze serascherului dă la Ismail, ca să năvălească și el în Crâm.

f. 7^r

Trimisese poruncă pântru aceasta și lui Abdulah pașa, ca cu acestu mijlocu să strice independența Crâmului.

Rușii ce întăriseră cetățile lor, Chersul, Enicale și Călburunul cu oaste cât făcea trebuință, ca unele ce era ale lor, trimiseseră și vreo doao, trei polcuri spre ajutorul lui Șahin Gherei, ce avea protecția lor.

5

Acestea fură dân dăstul ca să facă pă toții mârzalii și sultanii să priimească pă Șahin Gherei / dă han și să nu mai voiască pă Devlet Gherei; mai
10 vârtos că Șahin Gherei au putut lesne să arădice și vro câțiva dân cei ce nu-l pohtea și să-i surgunească în Țările Rusești au rădicat și viața la vro câțiva. Și
15 așa au rămas han. Căpitan pașa, ce să plimba cu armadă dă la Synop la Oziiu, văzând că dă la Crâm vreo nădejde nu e și rămânea ca toată lucrarea dă a să face Devlet Gherei han să fie a prea înnaltului devlet, să trase la Țarigrad la văleatul 1778,
20 octomvrie.

f. 8

La văleatul 1779 prea înnaltul devlet, negăsind cu cale ca să mai strice pacea ce avea cu muscalii, mai vârtos fiind și solul Franției mijlocitor (căci făcuse Franța cu Rosia un tractat dă
25 comerțiu și cu aleantă pântru mijlocul cu care să arătase Rosia către Franța, la războiul ce au avut cu englezii pântru coloniile englezești dă la America, ce dân îndemnarea Franției făcuse epanastasis asupra englezilor și prin războiul și ajutorul /
30 Franției au rămas independente dă către englezi) să orândui a să face o muchealemé la Cara agaciu în Țarigrad, la care fuse murahas Abdul Rezac reiz

15

20

25

30 f. 8^r

efendi și solul muscalilor dâu Țarigrad și să înnoi
pacea ce făcuse la 74 cu muscalii.

Imperatorul romanilor, Iosif II, trăind încă
5 după războiul ce au avut cu prusienii pântru
Bavaria, la 79, ca să facă o alianță cu Rosia,
pântru interesurile curții sale. Marele duca Pavel,
diadohul Rosiei, luase întru al doilea căsătorie pă
10 Maria Feodorovna, dâu casa de Virtemberg a
Ghermaniei; hotărâse și Iosif ca să ia pă ceilaltă
sor<ă> soție. Nepotă-său dă frate, Franțiscu II, ce
avea gând să-l facă moștenitoriu și coronii
austriace și coronii imperiului și cu aceasta să înțe-
meeze și mai mult alianța Rosiei au mers însuși
f. 9 15 inconitu, supt nume dă conte dă / Finchenștain,
până la Smolențc. Și s-au împreunat cu împărăteasa
Ecaterina ce venise în părțile locului și făcuse o
alianță între aceste doao împărății, care alianță
20 multe curți nu o văzură cu ochiu bun. Aceste doao
alianțe ce au făcut curtea Rosiei, cu Franța și cu
Austria i-a pricinuit mult folos.

La văleatul 1780 s-au întâmplat moarte
înțeleptei împărătese Marii Terezii, care în toată
25 vremea împărăției și crăiei sale nu au avut războiu
cu prea puternica împărăție othomânească nici
odată.

Imperatorul Iosif rămase moștenitor și
casii dă Austria, om plin dă duh și dă multe științe.
Într-această vreme să afla domnu Țării Rumânești
30 tot înțeleptul Alexandru Ipsilant, care au domnit 7
ani în Țara Rumânească. Cu trei ani înaintea
mazăliei mă făcuse pă mine spatar al țării. La

văleatul 1781 avgust făcuse după mine spatar pă
Gheorghie Mavrocordatul și logodise și pă fii-său
cel mai mare / beizade Constandin.

Nu știu însă dâu ce pricină s-au întâmplat
ca luminații fii a acestui bun otcârmitor amândoi
5 la dichemvrie a acestui văleat să fugă nu numai dâu
curtea părintească, ci și dâu Țara Rumânească și să
treacă în Ardeal. Eu, știind libovul părintescu al
domnului ce avea asupra fiilor și mijlocul cu care îi
10 creștea și silința ce făcea pântru ca să-i strălucească
în lume cu procopseală dă multe științe, mai vârtos
văzând și multa credință cu care să purta domnul
Ypsilant către prea puternica împărăție, căci am
cunoscut în faptă, atât în vremile vistierii, cât și în
15 vremea spătării, ce m-am aflat slujând într-această
domnie a înălțimei sale. Nu am putut să dau la alt
fuga acestor doao îndăstulate odrasle, decât că
dăosebi dă dascalii elinești și dăosebi dă hogi
turcești avea și dascalii europiei și dă limba
20 franțozească și dă limba talienească oameni /
vrednici dă laudă și înpodobiți cu multe științe. Și
f. 10 poate dâu istoriile gheograficești luând sevdă ca să
vază și țările Europei în simțire și mijlocul cu care
să otcârmitesc și nefiind cu puțință ca să meargă
25 sau cu voe împărătească, sau cu voia părintească, au
cugetat siliți fiind dă răvna vederii și dă căldura
vârștii să meargă cu acest mijloc.

S-au făcut nevăzuți într-o noapte dâu
palaturile domnești și cea mai mare mirare au fostu
cum au putut trece în a doao noapte călări și cu
30 doao slugi, oameni dă fel brașoveni, potecile
plaiului Prah<u>vii, carele cu greu le putea trece

și zioa cei ce să călătorea în toată vremea pă dânsule.

5 Rămaseră părinții acufundați într-o nepovestită și jale și temere; și jale, căci pierduse doi fii ce putea fi pierduți amândoi și trupește și sufletește dă apururea și temere căci să afla domnu și domnu al împărăției othomânești. / Și cu toate că
f. 10° prea înaltul vezir, ce era Izet pașa în al doilea rând, care în rândul dântăiu acesta era ce dedese
10 domnia mai sus arătutului domnu, și măcar că mai sus zisul vezir n-au lăsat mijloc dă mângăere și dă cinste ce nu au făcut domnului Ysilant, dar vrăjmașii să înarmaseră căci găsiseră îndemănare dă vreme dă a pârî.

15 Prietenii să trăsaseră căci pierduseră îndemănarea dă vreme dă a mai ajutora. Serhaturile du pă marginea Dunării însălbătăcite pântru nizamul Țării Rumânești, ce-l păzea mai sus zisul domnu cu multă strășnicie striga întru o înprilejare
20 dă vreme ca aceasta: „Acești ce fugu nu sânt încai slugi, ci sânt însuși fii ai domnului. Locul dă la care fug iaste prea înaltul devlet othomănescu; fericirea care părăsescu iaste îndăstularea domniei Țării Rumânești; locul la care năvălescu iaste
25 devletul chesaricescu, unde cât bișug și câtă / abondanță și câtă materie de a gândi și a cugeta veri cine ce va vrea.”

f. 11

Înțeleptul domnu după scrisorile, după sfătuirile, după blestemele, în cea după urmă cu
30 care prin mulți trimiși făcu fi<i>lor săi pântru a să întoarce și fuseră în zadar. Dar întâiu alergă la prea înalta Poartă și făcu castriet și prostire domniei,

rugându-să să-l mazălească și arătând că nu mai iaste dăstoinic dă a oblădui, măcar că să mai prostise mai înainte și nu priimise Poarta; dăspre altă parte mișcase toate lucrările prin mijlocirea solilor dă la Țarigrad. În cea după urmă horări să trimiță și soli la Beciu; pântru aceasta și acel hotărât dă a merge sol fuseiu eu.

Eu și cu toate că cu un an și trei luni mai nainte pierdusem soția cea dântăiu, fiica lui Iacovache, rămăindu-m<i> trei copii fără dă obla-
10 duire dă mumă, pierdusem și pă mumă-mea într-această vreme, și-m<i> rămaseră fii<i> și mai fără-dă / oblauduire, gairetul, însă, ce am către credința prea înaltului devlet, dă pre o parte, căci
15 socoteam întoarcerea acestor doao luminate odrasle a fi o slujbă întocmai către împărăție, dă spre altă parte datoria ce aveam către domnul Ysilant, pântru dragostea întru care mă avea mă făcură ca să las și casa și copii<i> fără-dă oblauditor
20 și pă însuși soția mea dă al doilea, Eleni Caragea, fiica tergimanului Iordache Caragea, necununată; căci într-acea zi¹⁹³ ce am purces eu la Beciu sosise dă la Țarigrad prin mijlocirea domnului în curtea domnească.

Deci la dichemvrie 27 a văleatului 81
25 purceseu dăn București cu mitropolitul Grigorie, cu episcopul Râmnecului Filaret, cu banul Dumitrache Ghica, cari era trimiși dănpună cu mine până în lazaretul Timișului, pântru a îndemna
30 pă mai sus arătații luminații coconi să să întoarcă

¹⁹³ ad. marg.: 1782. Nicolae vodă Caragea

f. 12

înapoi; și când nu vor vrea / eu să mă duc până la Sibiiu să facu toate lucrările, doar dă voiu putea dă acolo să facu ca să-i trimiță nemții siliți și când nu va fi cu puțință, atunci să mă duc la Vienna să-m<i> puiu solia în lucrare.

5

După ce ajunsem la lazaret și mersem în Brașov, episcopul, banul și eu făcum multă silință spre a-i face să să întoarcă și nu întâmpinăm lesnirea. Prin ghenăralul Aiholțu al Brașovului, ce-m<i> era bine cunoscut încă dăn răzmirița trecută, făcui multă strădanie să-i iau și înțeleseiu însum<i> că eșăse treaba dăn mâna lui.

10

La ghenarie 5 a văleatului 82 purceseu la Sibiiu. Comandirul Ardealului, ce era ghenăralul Prais, îm<i> era iarăș cunoscut, cum și gubernatul Ardealului, Bruchentan. Făcui toate cele ce să putură și cu aceștia și nu fuse cu puțință ca să mi să dea. Deci la ghenarie 16 purceseu la Beciu încă cu un boer grec, paharnecul Hurmuzache; ce-l / trimisese domnul acolo ca să meargă împreună cu mine; și cu toate că era o iarnă foarte grea, însă în optu zile am ajunsu la Beciu. Cărțile dă solie să trimiseseră la canțilaria curții cu secretarul Raicovici.

25

A doao zi merseiu la prințipul Caoniț, ce era mare canghelariu al curții. După ce mă întâmpină cu multe țirimonii și cu multă cinste îm<i> zise să fiu incredințat că s-au trimis porunci la toți ghenăralii Ardealului ca să îndemneze pã acești doi prințipi să să întoarcă înapoi.

30

După ce făcui multămita cea cuvincioasă și mă bucuraiu căci înțeleseiu că au priceput nemții

că nu iaste vreun misteriu dăosebit la mijlocu, întrebându-mă prințipul Caoniț când pohtescu să aibu audiență la împăratul, eu vrând să-m<i> caut treaba cu temei, răspunseiu că mă rog să fie îngăduială până va veni răspunsul dă la Ardeal, pântru ca să vedem și dă s-au întorsu / prințipii în Valahia, la audiență să nu mai facu rugăciune împăratului, ci numai mulțămită; iar dă nu s-au întorsu, atunci să-i facu și rugăciune.

5

f. 13

Priimi Caoniț cererea mea și zicându-m<i> că eu știu să-m<i> caut treaba, mă luă dă mână și eșim în sala dă assemblee, unde era toți ambasadorii curților adunați și cele mai strălucite dame dăn Vienna. Făcui cunoștință cu toți și mă întâmpinară cu libov și cu cinste, atâta încât ambasadorul Șpaniei mă și pohti ca să merg la balul ce vrea să dea a doao seară, el, după obiceiul ce au la carnavaluri.

10

15

Până a nu sosi eu la Beciu cu vreo doaozeci dă zile mai nainte purcesese dă la Beciu în Italia marele duca al Rosiei, Pavel, ce venise acoloa pântru logodna cumnată-sii ce am arătat mai sus și pântru o înnoire aleanții ce făcuse aceste doao curți dă care mă pliroforisiiu pã larg. Într-această seară, dar, / prințipul Caoniț, ce vrea să-m<i> arate o blană dă samur și o tabachere cu berleanturi ce-i dăruise gran duca al Rosiei găsi pricină cu a-m<i> lăuda blanele dă samur cu care eram eu înbrăcat (căci obicinuescu europei<i> să arate la aceste o simplicita și la oameni<i> acei ce-i văd întâiu. Și pã mine la această assemblee mă dășcinsese damele și dă brău, pântru ca să-m<i>

20

25 f. 13"

30

vază șalul); după lauda ce-m<i> făcu prințipul blanelor mele mă întrebă dacă ce prețu sânt samurii. Îi răspunseiu. În<i> zise: „Să-ți arăt o blană de samur ce mi-au dăruit moștenitorul Rosiei și mă rog să mi-o prețuești.”

5 Aduse blana și o puse p-un bileard. Eu înțeleseiu pântru ce mi-o arată și cum că nu era scoposul prețuirea. Îi răspunseiu cum că blanele de samur nici când iaste soare, nici când iaste noapte nu să pot prețui bine.

10 f. 14 Această blană însă, socotindu-să locul de la care s-au dat / și locul la care s-au dat, nu are prețu. Și eu, de o aș fi văzut și zioa, nu sânt dăstoinicu ca să o prețuescu.

15 Cu acestu fel de întrebări și răspunsuri am trecut acea noapte, până la un ceas după 12 și așa m-am întors la gazda mea.

20 A doao zi, duminică, am priimit cu ștafetă înștiințare de la București că s-au mazălit domnul Țării Rumânești, Alexandru Ipsilant, după cererea ce făcuse și cum că s-au făcut domnu Nicolae Caragea, tergimanul divanului împărătescu și Mihalache Șuțul ce era capicheaia al țării s-au făcut tergiman. Și mi să scria de către mitropolitul 25 țării și de către boerii de la București cum că, de vreme ce sânt și eu orânduitu caimacam și mi să coprinde numele în fermanul împărătescu de căimăcămie, să lasu toate trebile acolo și să viu la București cu ștafetă.

30 f. 14^v Întâiu am mersu la conte Cobensel, ce era vice canghelariu și dânprenă / cu dânsul am mersu la prințipul C<a>oniț și i-am dat această vestire.

Prințipul Caoniț și m-au întreat, cu mirare, pântru ce s-au mazălit domnul Alexandru vodă: au doar s-au turburat Poarta pântru dosirea fiilor săi?

5 Eu și i-am arătat că Poarta nu urmează să să turbure, fiindcă și de au dosit, au dosit la locu prietinescu, de la care când fi va cere nu are nici un fel de îndoială că nu-i și va lua. Și am arătat cum că Poarta până acum în furmă nu știe de aceasta, numai prințipul Alexandru, aflându-să afară de sineș pântru multa întristare și-a cerut mazălia și Poarta i o au dat, cu multă musaade. 10

15 Deci fiindcă eu sântu orânduitu un logotenente al domniei la regență, face trebuință să purcez. Mi-au zis că nu pociu să purceg până nu voi lua audiență de la împăratul și îndată au făcut talhăsu în scris la chesarul pricina. 15

f. 15 Și eu de acolea m-am dus pe la / toți ambasadorii de i-am heretisit cu bileteri și întorcându-mă la gazdă să prânzescu au venit toți ambasadorii la mine de m-au heretisit cu bileteri. 20

25 Monsiu Bretaliu, ambasadorul Franței, ce era un om cu un dăosibit duh, în bilet mi-au făcut și chemare ca să merg în al treilea seară și la balul său, socotind că voi șadea la Beciu și-m<i> făcea mai multe țirimonii decât toți, pântru ca să arate cu aceasta dăosibită șesis către prea înaltul devletu. Și eu mă purtam către dânsul ca cu un turcu și cerca mare plăcere. 30

30 N-au ținut însă acestea mult, că peste trei ceasuri au eșitu talhăsul buiurdisit de la împăratul către șambelanul cel mare, ca să mă înștiințeze să merg a doao zi la curte să-m<i> dea audiență la 10

ceasuri.

Într-această seară am mersu la balul solului Spaniei, unde era toți cei mari ai Beciului, până și arhiduca Maximilian, fratele chesarului, ce iaste acum elector al Coloniei. /

A doa zi la zece ceasuri am mersu la curte și întrând în curtea dântăiu cu carăta, căci în curtea dă a doao numai familia împărătească intră, m-am dat josu la scară și m-am suit într-un foișor cu stâlpii dă marmuri ce-i ținu lei în spinare. Într-acea curte dânt-ai curții nu să vedea nici pasăre, tăcăt numai acei ce sânt orânduși dă a priimi audiență, dă vreme ce gvarde dă ostași iaste afară dânt curte.

Am trecut într-o sală, unde am găsit unu din gvardia corpului, cea nemțească care și m-au întreat dă sânt eu boerul dă la Valahia și au căzut înaintea mea, rămându-m<i> slugile aci. Am mai mersu doao sale până la ușa divanului împărătescu ce are tahtul și acoloa găsind trei gvardii dânt somatofylaci: un neamț, un ungar și un leah, cu căiafeturile lor fieșteșcare s-au întors gvardia cea dântăiu la locul ei ce ținea pușcă. Și dânt-acești trei ce păzea aici / cu săbiile scoase au căzut neamțul înaintea mea și am trecut prin divanu ce să numește sala dă audiență. Acesta are un tahtu cu baldachin tot dă aur lucrat. Perdeaoa ce să spânzură dă la baltachin și cloșurile sânt tot dă sârmă și cu mărgăritar frumosu. Această sală dă o parte are ferestre și dă o parte are ferestre dă oglinzi.

Dânt-această sală am trecut în alta iar cu taht mai micu dă frânghie. Dânt-aceia am intrat într-o cameră mare, unde păzea la ușa gabinetului

chesarului un dejur șambelan cu chee, care acesta era și ghenăral, ne-au priimit cu cinste și ne-au pohtit cu țirimonie să așteptăm puțintel, până va da veste împăratului. Și mergând să intoarse în grab, căci împăratul era în altu gabinetu și mai înainte. Ne spuse: acum ese. N-apucă să sfârșască vorba și să sună un clopoțel și îndată să repezi șambelanul și trase dă la perdea un cloș dă fir și să / rădică perdeaoa și-m<i> făcu semnu să întru în casă. Întrând la ușă văzuiu pă chesarul în mijlocul casii fără-dă capelă, în picere și dă locu călcând doi pași am ingenucheat turcește și puindu-m<i> capul în pământ, vrând să-l arădicu, m-am pomenit cu mâna chesarului la cap, zicându-m<i> că nu face trebuință dă această țirimonie și să mă arădicu; și vrând să-i sărut mâna, au tras-o. Și m-au cunoscut dă când mă văzuse la 73 la Brașov și îndată mi-au zis: Sinior Vacarescule, dumn<eata> în Vienna? Cum au fostu cu puțință a veni, aflându-te și conselier al prințipatului?

Am răspunsu cu multă smerenie că: „Un prințip plin dă jale și un prințipat plin dă întristăciune mi-au dat lacrămile lor în pumni, rugându-mi-să ca să le aduc și să le vărsu la picioarele sfintei tale măriri și să pociu printr-această vărsare a lacrămelor lor să dășart dânt comorile cele nedășartate ale milostivirii / tale o clemență spre a înveseli acești ochi cu vederea întoarcerii acestor doi fii ai prințipului Ypsilant în Valahia.”

M-au întreat: „Pântru ce pricină au dosit?” Am răspunsu că: „Dă să dă pântru vreun

rău, răul nu iaste alt decât multa îndăstulare și
răsfățaciune.” M-au întreat dă au duhu și ce
cugetează?” I-am arătat că: „Duhul i-au îndemnatu
să facă această pornire, iar cugetul nu urmează a fi
5 alt decât a să învrednici la mai multă îndăstulare
dăcât aceia ce au avut în Valahia.” Mi-a răspunsu
că aici aceasta nu să dobândește așa lesne, ci și cu
slujbă multă și cu vreme prelungită, și-m<i> zise:
„Pot avea vreun venit al lor dăosibit dă undeva?”
10 Îi arătaiu că cine dosește dă la noi iaste
lege a pierde și câte nemișcătoare are. Îmi zise: „Și
cum au socotit că pot trăi aici? Aici slujăscu
prințipi dăn Ghermania cu 20 florinți leafă pă lună,
dar trăescu cu rendite dă la casele lor.” Am răspun-
f. 17” 15 su / că: „Dă ar fi putut ști aceasta poate n-ar fi făcut
această îndrăzneală, ci răvna ca să vază lucruri
ce nu putea vedea cu voe și tinerețele i-a<u> făcut
a face această pornire, care dăosebi dă văzută
întristarea ce au adusu părinților, au pricinuit și o
20 gândită necinste patriei noastre.” Îm<i> răspunse
că au trimis porunci pă la ghenăralii Ardealului
să-i îndemneze a să întoarce în țară. Răspunseiu că
iaste și rușinea și necinstea ce socotescu că pot
avea, dă să vor întoarce; care numai cu îndemnare
25 nu-i va lăsa să să întoarcă, dă nu vor fi și siliți. Îmi
zise: „Când îi voiu sili, atingu asylul împărăției.”
Răspunseiu că: „Asylul tuturor împărățiilor iaste
cinstea împărățiilor și dă toată lumea iaste răvnit
asylul tuturor împărățiilor păntu rifugiul și
30 scăparea tuturor. Însă asylul iaste asyl când să va
socoti ca un asyl și când i să vor păzi canoanele și
regurile lui. /

Asylul să cuvine a-l dobândi acei ce
dosescu dă la un mare rău și peire și primejdie. Unii
ca aceia, când îl vor afla dă la veri ce împărăție,
atunci să cunoaște cinstea și canoanele asylului; iar
când dosește neștine dă la bine, păntu a nu petrece
5 bine, dăn neștiință numai și fără nici o vină, și mai
vârtos păntu a pricinui și altora rău, acela când nu
să va întoarce silit, atunci să atingu canoanele
asylului, căci iaste lucrul împotriva lor. Și asylul,
păntu a-ș<i> păzi însușirea lui, însuș să silește dăn
10 canoanele lui să silească întoarcerea aceluia.”

Mi-a zis: „Bravo, dum<neata> îm<i>
grăești cu duh și cu dreptate, dar cum pociu să facu,
tot trupul ostășăscu să o știe aceasta?” Am zis că a
fi tot trupul ostășăscu indișiplinat și pedepsit iaste
15 dăstul a ști, fără dă a întrea că sfânta ta mărire nu
face lucrul împotriva nici a asylului, nici a cinstei
împărătești. Și am mai zis: „Prea milostive /
împărate, eu știu că neîndăstularea elogvenției mele
20 nu poate trage milostivirea împărăteștii tale măriri
asupra aceștii pricinii, a căria nenorocirea și vina dă
a nu să săvârși după cererea soliei mele nu iaste alta
dăcât vârsta mea. Căci aflându-mă cel mai tânăr în
adunarea consiliului Valahiei, neputința vârstii și
25 bătrânețelor nu au slobozit să vie vreunul dăn cei
mai bătrâni și în vârstă și în știință, ca să poată
pricinui cu înlesnire această facere dă bine la o
obște; și pă lângă osteneala ce cu multă cinste și
slavă a mea am făcut până a veni, îm<i> pierzu și
30 puțina reputație și ypolipsis dă la tot prințipatul
Valahiei, unde pă lângă întristarea ce am dă pricina
aceștii întâmplări, mi să mai grămădește și alta cu

a nu mă fi putut arăta dăstoinic a o săvârși și a nu fi fostu vrednicu să dobândescu dreptatea nici dă la însuși dreptatea ce ești, înpărăția ta." /

f. 19

5 Dăodată puindu-ș*<i>* mâna în pieptu mi-am zis: „Îți făgăduescu pă înpărăteasca mea parolă că nici în țările mele, nici în slujba mea nu-i voiu ținea și îi voiu întoarce în Turchia, fără dă alt, numai trebuie să-i aducu întâiu aici, ca să le sigurefsescu buna petrecere, ci nu grijă. Și te

10 mulțamești cu aceasta ?”. Mă întrebă. I-am răspunsu, îngenuchind, că foarte mă mulțamescu, căci aceasta iaste și mai înpărătească faptă, căci iaste plină dă iubire dă omenire.

15 M-au heretisit dă căimăcămie și m-au întreat pântru mazălie. Mi-au făcut multe întrebări, dă Țarigrad, dă Valahia, dă obiceiuri și altele, țindu-ne doao ceasuri și mai bine. Și răspunzându-i la toate, după cuviință, i-am spus că mă rog să aibu voe să purcezu, căci mă grăbescu și

20 m-am rugat să aibu îndoite pașoporturi, și dă drumul Sibiului, și dă drumul Timișvarului. „Le vei avea”, mi-au zisu. Și mai stând / puținel ne-au zis: „Vă urezu bună călătorie”, și noi făcând mulțămăta cu îngenucherea, s-au tras la gabinet. Și așa am eșitu dăn lăuntru, căci nu poate eși nimeni dă la audiența dăn gabinet, până nu să trage însuși întâiu.

După ce am eșit dăn lăuntru, am mersu la gazdă, și la masă încă aflându-mă, au venit un canțelist dă la canțelaria curții și mi-au adus doao pașoporturi, precum cerusem la înpăratul și

30 dăosibită poruncă către ghenăralu Zetfisu, comandirul Timișvarului, cu poruncă ca de voiu

merge dă la Timișvar să-m*<i>* dea zece husari cu cai dă poște, înpărătești, să mă aducă până la hotar. Și așa, sculându-mă dă la masă, am mai șazut până au înnoptat și seara, la șase ceasuri nemțești, am eșit dăn Vienna și am venit la poștea dă la Fișement și acolea am dormit.

5

Patru zile am șazut în Beciu, numai, și purcegând am sosit la Timișvar și de acoloa, știind turburarea / ce au serhaturile, fără cuvânt și chibzuindu-mă că să vor fi înștiințat și dă mergerea mea la Beciu și dă aș fi mersu pă la Mehedia cu husarii ce-m*<i>* orânduieră pântru paza drumului și pântru cinste, putea să să facă zvon pă la cafenele că m-am dus să aducu catane, iar nu pă fii*<i>* domnului. Și ca să nu mai dau pricină dă turburare țării, am lăsat acel drum ce-m*<i>* era mai îndămână și mai aproape să întru în țară și am venit pă la Sibiu.

f. 20

10

15

Aici sosind am găsit pă domnul Ypsilant purcesu la Giurgiu, și eu rămâind aici ca un caimacam, am înștiințat dă toate măriei sale, cu spatarul Mavrocordat, ce pântru aceasta îl lăsase aici. Deci după patru luni au purces și beizadelile dă la Beciu, ca curierii, și au mersu la Țarigrad pă la Beligrad.

25

După Paște au venit și domnul Nicolae Caragea, care m-au arânduie iarăș în drăgătoria spătării, în al doilea rând și după șapte luni, dăn voia lui Dumnezeu întâmplându-se / moarte și cei dă a doao soție ai mele mi-au dat întru a treia căsătorie¹⁹⁴ pă a cincilea fiică a măriei sale, la

f. 20^v

30

¹⁹⁴ ad. marg.: 1783, Mihaiu vodă Șuțul

văleatu<l> 1783.

Împărăția Rosiei, dându-ș<i> nizam politiceștilor otcârmuiri celor cuviincioase, după
5 curgerea vremii au adus cu atâta înțelepciune
lucrul, încât însuși Șahin Gherei, hanul tătărăscu,
prostindu-să dă hânie, au închinat Crâmul și toată
stăpânirea la împărăția Rosiei, cu zapis și cu
tractat și el s-au trasu în țările rosești, orânduindu-i
10 împărâteasa locu dă a șădea și făcându-i leafă pă an
câte 120.000 dă ruble. Au făcut pă prințipul
Potemchin gubernat Crâmului și Țării tătărăști,
dându-i aceștii crăii și numirea cea veche: Tavrica
Hersonisos. Au intrat și oștile rosești într-această
crăie și au luat-o în stăpânire.

15 Solul moschicescu dânn Țarigrad au arătat
la prea puternică împărăție curgerea pricinii. Au
făcut și solul chesaricescu provlimă cum că face
f. 21 trebuința a să îndrepta hotarale / nemțești, că sânt
strâmbe, cerând Rușava și o bucată dă locu dânn
20 Bosna dă la apa Una și diafendefsi și cererile
rusești.

Rușii au adus o oaste grea în Crâm și
nemții au coborât alta în Țara Ungurească dă Jos,
spre părțile Varadinului și spre apa Tisii. Mareșalul
25 Laudon să orânduise ca să vie la Varadinul cel
mare. Insuș imperatorul Iosif au venit pă la toate
aceste hotară, până și ale Ardea<lu>lui, ale țării
noastre, ca să vază aceste gătiri.

30 Vezir într-acea vreme era Halil Hamid
pașa, om foarte procopsit; ce slujăse și multă vreme
la calemul divanului împărătescu și dă la care divan
cheatâbi, încă aflându-să și cheatâb al țării noastre

lângă capichehaele am învățat și eu sarfu la văleat
64 în Țarigrad.

Acesta dăspre o parte, dă locu au poruncit
ca să să facă gătiri dă războiu, însă în taină. Trei
cereri au făcut atunci la socră-mieu, Neculae vodă,
5 să facă gătire dă pod la Brăilă, să gătească / o sumă
mare dă zaherea dă făină la Silistra și să facă și o
mie dă ostași turci lângă măria sa și câte trele să să
facă în taină. Și cu acestea câte trele m-am încărcat
eu și le-am gătit, fără dă a nu ști nici vistieria
10 măcar.

Dă când mă aflam vistier în al patrălea
rând, la 77, făcusem pod la Ismail și aveam catastih
dă cheresteaoa ce trebue și dă locu am și gătit che-
resteaoa tumbazilor și am făcut-o teslim la Brăila
15 cu riza pazar și cu numiri cum că taiu cherestea
pântru trebuința unii case ce are să facă vodă la
Țarigrad. Zahereaoa am cumpărat-o dânn Țara
Turcească și am măcinat-o la Silistra. O mie dă
turci i-am făcut prin marifetul beșlegilor după la
20 județe, fiindcă mă aflam spatar, carii fiind presărați
în toată țara și leafa li să da dă la cămară prin mar-
ifetul meu, nu era văzuți.

Dăspre altă parte mai sus numitul vezir au
făcut și multe meșfereturi și în cea după urmă
25 văzând că a face / războiu prea înaltul devlet
neafându-să gata dă războiu cu doao împărății așa
mari, carele întâiu să gătiseră dă războiu, apoi
făcuseră aceste propuneri la Poartă, și mai vârtos că
văzuse ce să întâmplase în răzmirița trecută, s-au
30 găsit cu cale ca să nu să facă războiu, ci să facă
cererile amă<n>duror puterilor.

5 Și după aceasta fiindcă vedea pă ruși și pă nemți și pă franțezi legați în aleanță au hotărât ca să alerge la puterile luterani și reformate, adecă la englezi, la olandezi, la prusieni, la darimarchezi și la sfeți și să facă cu acestea o aleanță, întâiu, și dăspre alta să facă dăn vreme gătire dă războiu; și așa în urmă să pornească războiu devletul și să izbândească după scoposul ce avea.

10 Acestu sfatu au plăcut la obște, căci într-acea zi au ținut meșferetul mai mult decât șase ceasuri, fiind dă față toți ulemalii, toți pașii, toți ogeagheanii și ogeaclâi. /

f. 22^v Ci dar la văleatul 84, ghenarie, s-au făcut alte tractaturi pântru Crâm și alte cereri, cu rușii, 15 pântru locul dă la Bosna și Rușava cu nemții, și s-au împăciuit lucrurile, iscălindu-să trataturile.

20 Încă dă la 83, avgustu, venise domnu aici Mihail vodă Șuțul. Și după acestu tractat ce s-au săvârșit la 84, ghenarie, dedese prea puternica împărăție și Țării Rumânești un dăosibit hatișerif cu mai multe privelegii decât acel ce au dat la 75, care au sosit aici la februarie.

25 Înțeleptul vezir, după ce le-au făcut acestea; dă locu au început a lucra dizeniu cel mare, ce am arătat mai susu, căci englezii era mânăniți într-ascunsu cu Rosia, pântru ajutorul ce făcuse Franției, dăn pricina a căruia cu neutralite arme pierduse noao colonii la America. Prusienii era mânăniți pântru aleanța ce făcuse Rosia cu chesarul.

f. 23 30 Șfeții, iarăș, nu pot / vedea cu ochi buni atâtea eparhii, cum Livonia, Ingria, Filandria și altele, trecute în stăpânirea rușilor.

Olandezii, iarăș, avea pricini cu chesarul. Ci dar baron Enslie, solul englezului ce era în Țarigrad, nu găsi greotate dă a face lucrare prin solii acestor puteri ce era în Țarigrad, ca să aducă scoposul la săvârșire. Dăspre alte <sic> parte 5 înțeleptul vezir începu a face și celelalte gătiri.

10 Dă la iunie 2 a văleatului 84 mă făcuse domnul Mihail vodă iarăș vistier întru al cincilea rând, când la septemvrie veni fermanu ca să tăem cherestea dă pod păste Dunăre, dă iznoavă, care să o ducem la Silistra și să trimitem zaherea dă trei feluri la patru serhaturi: la Nicopoli, la Rușciuc, la Silistra și la Brăilă, care le-am și gătit fără zăbavă.

15 Ne orânduisem să facem și dăn Țara Rumânească și o corabie dă armadă, precum mai făcusem și la 76. / Să orândui și serascher la Ismail Șahin Ali pașa. f. 23^v

20 Toate acestea să lucrară dă mai sus zisul vezir, care și dăsfăimându-să dă unii, alți<i> și mai vârtos dă căpitan pașa ce avea multă putere pântru tractatul ce făcuse, i să luă pecetea și păste puține zile și capul.

25 Șahin Ali pașa dă la Ismail să făcu vezir și merse la iunie în Țarigrad. Nu să făcu însă pântru ca să rămăe, ci pântru ca să să facă înaintemergător la vezaret lui Isuf pașa. Isuf pașa fusese haznadar căpitan pașâi; apoi îl făcuse capigi bașă și capichehaia, apoi îl făcuse Mora valesi, dă unde, și la văleatul 86, februarie, să făcu vezir și Șahin Ali pașa să trimise iarăș la Ismail. 30

Căpitan pașa după aceasta au vrut să mai facă un ciraclăcu, mai vârtos găsind înprilejare

f. 24

dă vreme, căci era trebuință ca să meargă la Misir cu armadă pântru / ca să supue zorbalele ce să rădicaseră acolo.

5 Deci făcu cerere ca pă dragomanul armadei¹⁹⁵ să-l facă domnu Țării Rumânești. Acesta dă felul lui era ostr<o>vean de la ostrovul Paros și să numia Nicolae Mavrogheni și să aflase slujând la alți dragomani ai armadei mai dânnainte vreme.

10 Doao lucruri să pricinuia cu aceasta dă stricăciunea țări<i>: unul căci dânn dragoman al căpitan pașăi niciodată n-au stătut a să face domnu, nici în Valahia, nici în Moldavia, ci d-abia am văzut a să face boer, și încă boer în drăgătorie mică, ca agathomagicu, mai vârtos că eu am văzut și vechil
15 dă tergiman al diyanului împărătescu, care au făcut și recheap la împăratul, să ia în urmă boerie în Țara Rumânească, ca Scarlat Caragea; a doao, că acesta nu era un om crescut la Fener, ca să știe orânduelile Fenerului încai, sau ale prea înnaltei Porți.

f. 24°

20 Unde rămânea să știe dă / aceste țări și dă obiceiurile noastre, când nici a grăi grecește sau turcește bine nu știa. Rumânește nu era în viața lui cu puțință ca să învețe. Om prostu și la fire și la gândire și la simțire.

25 Îl făcu însă domnu, cu mirarea a tuturor, la martie 26 a văleatului 86 și veni pântru păcatele și peirea țării la sfârșitul lui maie, aici.

30 Căpitan pașa căcatatrexise pă vezirul Hali pașa cu pricină că au iscălit tractatul, dar în adăvăr el avea altă pizmă și patimă asupra lui, de vreme ce căpitan pașa nu pohtea nici într-un chip a să face

¹⁹⁵ ad. marg.: 1786. Nicolae vodă Mavrogheni

războiu cu puterile ce s-au arătat mai susu. Drept aceea purcese cu armada la Misir. Isuf pașa lucră dizeniul cel început dă Hali pașa prin baron Enslie.

Mavrogheni, sosind în țară, dete pricină tuturor a rămânea încremenți după ce l-au văzut
5 ectromă sau poznă a firii a semăna. Ce să povestescu faptele / și lucrările acestuia, fiindu-mi și rușine să le iau în condeiu, de aceea și le las la cei
10 ce scriu anelele domnilor, ca să facă această oste-neală, după datoria la care s-au suppus.

f. 25

10 La văleatul 87, ghenarie, mă făcuse vistier dânn dvornec, Mavrogheni, și în grabă văzuiu doao, trei fermanuri împărătești: unul ca să trimitem sumă multă dă zaherea la ambarăle Sacsiei, altul ca să
15 trimitem salahori și chereștea la Ozu, altul ca să trimitem cară, salahori și chereștea la Ismail, cu carele mă încărcasem eu după datoria drăgătoriei a le săvârși.

Nu după multe zile văzuiu încă un ferman ce ni să trimesese dă la Ismail, prin care făcea
20 împărăția serascher pă Ali pașa păste 100.000 dă oaste și scria ca în vreme ce împărăția îl socotește ca un dulbun, îi porunca să privească mișcările vecinilor și dăspre o parte să le înștiințeze împărăției, dăspre / altă parte să facă și el mișcări
25 neîntrebate. Deci îndată zugrăviu războiul în inima mea.

f. 25°

Într-această vreme Șahin Gherei, ce să odihnea în Rosia, să stenohorisise acolo și ceruse
30 voe dă la prea puternica împărăție, nu știu cu ce îndrăzneală și nădejde, ca să fie priimit în țările turcești; și i să dete, care și după ce au eșit în

Bugeag au început a zice că iaste țara lui și a face și alte mișcări necuviincioase. Deci trimitând împărăția, îl sili a trece la Silistra mai în grabu și să acolo îl trimise la ostrovul Rodos, unde păste puțin îl și omorî.

5 Împărăteasa Rosiei, nu știu pântru care trebuință, venise la Crâm, poate ca să vază țara cea noao ce dobândise. La această plimbare merse și imperatorul Iosif; și, cel mai ciudat lucrul, că
10 mersese și solul Franței, cel ce era în Țarigrad, la Crâm.

f. 26 Toate aceste pricini ciudate turburără / inimile turcilor.

15 Prințipul Potemchin făcea cereri să a comerții și să tractaturi noao. Deci turcii începură a face cerere ca să părăsească muscalii Crâmul și să să dea tătarilor și altele. La acestea neputând solul moschicescu să răspunză, fu arădicat la Edicule, la
20 avgust 5 a acestui văleat. Și după fetfaoa legii să propovedui războiu asupra muscalilor și să porunci pașii să la Ozu ca să lovească Călburunul și să între în Crâm. Și într-acea toamnă să unsprezece ori au năvălit.

25 Sovarov ghenărarul însă, ce era la Călburun, măcar să avea puțină oaste, dar s-a diafendefsit cu multă vitejăe, ocrotind cetatea și suferind multe răni pã trupul lui.

30 Prea înaltul devlet au orânduit serascheri pã la toate serhaturile; au făcut și han la Cubanu, care să ia Crâmul.

Împărăteasa Rosiei au orânduit doao armii: o armie supt comanda feldmareșalului Petru

Romanțov, / care avea să a întra în Moldavia și a cuprinde Dunărea. Altă armadă suptu oblăduirea feldmareșalului, prințipului Potemchin, care era să a face războaie în părțile Oziei și în părțile Cubanului. Au orânduit și o armadă pã Marea Neagră.

Eu, văzând că s-au început un războiu ca acesta și oblăduitor țării noastre iaste Mavrogheni, m-am prostit să drăgătoria ce aveam, pântru ca să nu fiu amestecat în faptele mai sus numitului, fiind să tot netrebnice. Au întrat într-o idee, ca să să facă serascher; și aceasta să a o catorthosi au găsit mijlocu ca să strângă oaste turcească cu leafă.

Doao interesuri socotea să aibă dântn-aceasta: unul, cinstea, ca să să zică că cu plăta să la dânsul ține oaste pântru slujba devletului și altul, ca suptu această numire să prade și să jăfuiască țara, de vreme ce toată oastea care ținea cu plăta nu era / decât cinci, șase mii să oameni și atât la devlet cât și aici arăta că are 20.000 să oaste. Și pã această analoghie făcea luările și jafurile.

Două lucruri rele au pricinuit devletului: unul să, propoveduind în toată Țara Turcească să el plătește câte zece lei la un călărețu pã lună și câte șapte la un pedestraș, turcii ce datoria legii și fetfaoa îi supunea ca cu cheltuiala lor să meargă la oaste, auzind să leafa lui Mavrogheni, nu mergea la ordia împărătească și la serhaturi, ci alerga aici.

Aici era numai numele să oaste multă, iar plata era pã oaste puțină. Aceasta, ca să nu dea falie, o otcârmuia cu acestu mijloc: priimia pã câți turci venea și le orânduia tainuri, căci nu le da cu

f. 27

5

vreo plată, ci cu jafuri, și urma aceasta până era aproape să să sfârșască luna și atunci pă care vrea să izgonească îi tăia tainul ca să fugă și să nu aștepte vremea / lefii, iar altul că cu numirea lefilor, cum că dă la 20.000 dă oaste dâ n punga lui și cu tainurile ce le hrăpia dă la țară cu jaf și nu cu plată, prăpădea memlechetul împăratului.

10

În multe rânduri i-am arătat aceste stricăciuni ce le pricinuia și la devlet și la țară, dar ce să zicu, și cui să zicu?

15

El văzând că vezirul are râvnă să arădice războiu după toată dreptatea și ne mai socotind cele ce să cuvenea și cele dă care era tribuință și să afla lipsite, făcea toate mișcările ca să grăbească pornirea războiului. Zaherelile și cherestelile ce să dedese într-acestu an dâ n țară, care poruncise împărăția să le plătească dâ n haraciul țării, el le-au făcut teberu și au zis că le dăruește împărăției, ca cum împărăția, când ar fi vrut să le ia dâ n țară fără plată, nu ar fi putut și ca cum nu ar fi fost țara a împăratului. Dar el arăta că le plătește, când și dobâ ndea dâ ntr-acestea.

f. 28

25

Însum<i> / I-am văzut să scrie un tacrir la devlet, prin care arăta că nemții nu numai n-au aleanță cu rușii, ci zicea că le sânt și vrăjmași. Însuși el mi-a arătat tacrirul acesta când îl scria. L-am întreat: „Și ce vrăjmășae au?” Mi-a răspunsu că nu voescu nemții să dea titlu dă imperatriță împărătesii Rosiei. Auziți poznă dă răspunsu, cititorilor!

30

Atunci ne mai zicându-i alt, i-am spus că: „Aleanța nemților cu muscalii o știe devletul dă la

80 și dă la tractatul dă 84. Însuși chesarul, prin solul său la Țarigrad, au arătat-o prea înnaltei Porții aceasta. Estimp au mersu chesarul iarăș la Crâm și poți să mai zici că n-au aleanță? La acestu tacrir n-are să-ți facă altu răspunsu prea înnaltul devlet decât să-ți ia capul cu pricinuire că-ți bați jocu.”

5

„Nu știi tu - mi-a zis - acesta iaste adăvărul”. Și adăvărat, eu n-am știut. Că dă unde socoteam că voiu vedea răspunsul ce am zisu /, am văzut că-i vine răspunsu cu aferim și cu slugă credincioasă.

10

f. 28

La ghenarie a vâleatului 88 au arădicat nemții războiu asupra Porții pântru muscali și ghenăralii dă la hotară au înștiințat pă pașii du pă la hotară pântru aceasta, apoi solul au arătat la Țarigrad. Și lui Mavroghe ni i-a venit carte dă la ghenăralul Sibiiului dă propoveduirea războiului. Dar până a nu-i veni această carte îi veni o caimc dă la Melechi pașa, ce era Vidin valesi, prin care îl înștiința dă războiul nemților.

15

20

La februarie 2 era când m-au chemat pă mine și mi-au arătat-o; și mergând l-am găsit mușcându-ș barba și îm<i> zise: „Văzută-ai, nemții a<u> arădicat războiu. Bine îm<i> ziceai tu. Și acum ce să facu?”

25

I-am zis: „Nu te teme, că împărăția dă te-ar fi crezut, dă atunci te omora, cum țe-am zisu eu, ci aceasta o știa și crezământ nu țe-au dat; numai / dă la înnălțimea ta împărăția nu cere slujbă cu aceasta dă cele gândite, ci numai slujbă dă cele văzute. Părăsești-te însă dă acestea și cere la devlet să trimiță un serascher să păzească țara dă vrăjmași

30

f. 29

și noi să-l hrănim cu zaherele după datorie, că așa să cuvine. Și înălțimea ta fii încărcat cu slujbele devletului și cu trebile țării, iar trebile războiului să fie asupra acelu serascher.”

5 Nu putea să-m<i> dea ascultare, căci cu acestu mijloc i să arădica toată treaba jafurilor dân mână. Așa văzând și neputând să-l mai sufer și mai vărtos temându-mă că să nu-m<i> arunce și vr-o năpaste, precum a aruncat la mulți nevinovați ca

10 să-i jăfuiască și la mulți pă care-i avea pizmă, căci îi surgunea cu cartea lui la cetatea Giurgiului, i-am arătat că eu nu pociu într-aceste vremi ca să șazu aici în țară, temându-mă dă cele înpotrivă și am cerut ca să-m<i> dea voe să mergu la Țarigrad cu

f. 29° 15 casa mea, mai / vărtos că soția mea era și țări-grădeancă.

El și pohtea să lipsescu dă aici, dar nu voia să merg la Țarigrad, unde îm<i> făcu provlimă ca să mă duc păste Dunăre la un serhat, dăocamdată

20 (așa îm<i> zicea), pântru ca să nu ceară și alții să meargă la Țarigrad, văzându-mă pă mine și-mi făgădui că dă acolo, or<i> când voiu vrea să-m<i> trimițu casa la Țarigrad o va trimite cu cheltuiala lui și eu să viu lângă dânsul.

25 Eu și ce mă mulțămiam să lipsescu odată dă a-l mai vedea și să mergu unde mă voiu duce, am ales Nicopoia numai căci știam mintea și înțelepciunea lui Selim aga, Varnalî-zadé.

Să mai afla trimiși acolo zălog trei boeri:

30 Iannache dvornecul Moruz, Scarlat logofătul Ghica și Tudorache paharnecul Iuliano. Cu mergerea mea au mai trimis Mavrogheni și alți boeri: pă banul

Nicolae Brâncoveanul, pă Dumitrașcu dvornecul Racoviță, pă Manolache dvornecul / Crețulescul, pă Costache Ghica logofătul, pă Dumitrache Fălcoianul clucerul și pă stolnecul Alexandru Farfara.

5 Doao lucruri cugetase Mavrogheni pântru trimiterea acestor boeri: unul (ca să arate la Poartă când va fi în prilejare dă vreme că acești boeri au avut corispondență cu nemții și cu muscalii mai înainte și pântru ca să nu-i aducă în țară într-aceste

10 vremi, de aceia i-au trimis zălog acolo) și altul ca dă va vrea să întoarcă în țară vreunul dântr-aceștia să-l întoarcă cu multă luare dă bani, precum au și făcut în urmă dvornecului Grecean, căruia îi trimisese soția la Nicopoe și pântru ca să o aducă

15 îndărăt, după rugăciunea sa, i-au luat rușfet t<a>l<eri> 10.000.

Eu am cerut în multe rânduri ca să-m<i> dea voe să-m<i> trimiț soția la Țarigrad, precum îmi făgăduise, însă n-a fostu cu putință, socotind că

20 voiu merge și eu împreună; căci pă mine singur m-au chemat dă multe ori la București, fără dă / a-m<i> cere bani, fiindcă avea ypolipsis la mine.

f. 30° Eu însă dă spre o parte văzând dragostea întru care mă avea Selim pașa, care fiind om dă fel dân

25 Nicopoli și aflându-să capigi bașă și aian și procopsit și înțeleptu îi dedese înpărăția trei tuiuri, aflându-ne noi în Nicopoe și-l făcuse muhafâz Nicopoi și Culii.

Dăspre altă parte neputând suferi să mai

30 văzu pă Mavrogheni n-am vrut să viu, ci am șazut acolea dă la martie până la octomvrie.

La martie, deci, a acestui văleat, după ce arădicaseră și nemții războiu asupra devletului

au eșit Isuf pașa cu sangeacul dâ n Țarigrad la Odriiu. Muscalii, cu toate că avea aleanță cu nemții, căci nemții arădicaseră și războiu pântru dâșii, feldmareșalul Romanțov însă hrănea o mare urâciune asupra nemților, încă dâ n ceilaltă răzmiriță pântru căci să zicea că-l dâsfăimaseră nemții atunci. Deci acum mai / mult grija ca să

f. 31

10 joace pă nemți și să-i aducă în stare dâ a pierde războaele și a rămânea biruiți, dâcât să facă însuși izbândă și să fie purtător dâ biruință asupra turcilor. Căci dâ năvălea dâ n vreme dâ la martie cu ordia și cu comanda sa nu numai toată Dunărea ar fi luat-o

15 în stăpânire-ș, slobozind foarte puține tunuri, ci și păste Dunăre ar fi trecut cu înlesnire, dâ vreme ce turcii nu avea gătire dâ oaste dâ n vreme, nici dâ haznele. Căci pă Isuf pașa stânjânindu-l înpăratul a nu dâșchide războiul, arătându-i că nu are haznele, 20 i-a răspunsu că să mulțamește să-i dea acei bani ce zicea însuși vezirul că să află gata. Care am auzit că ar fi fostu numai 17.000 dâ nungi și s-au făgădui vezirul că ce va mai trebui va iconomisi el dâ a-i găsi dâ aiurea.

25 Aceasta însuși Hechin bașa al înpăratului mi-au spus-o, aflându-mă la Rodos. Și acestu Hechin bașa, după moartea / lui sultan Hamid, făcându-să Misir molasî au trecut pă la Rodos și acolo șazând trei zile mi-au spusu aceasta că au auzit-o dâ n gura înpăratului cu trei zile până a nu muri. Și în<i> zicea că să tânguia înpăratul înpotriva vezirului cu aceste vorbe: „Mi-au

f. 31'

30

făgădui, zicea, că cu 17.000 dâ nungi ce să afla atunci în hazneaoa dâ cheltueli numai, are să facă acestu războiu. Și dâ atunci până acum i-am trimis trei haznele întregi și după ce nu numai n-au făcut biruință, au pierdut și locuri și acum iar în<i> cere bani”.

5

Și-m<i> spunea Hechin bașa că, o săptămână dâ ar fi mai trăit înpăratul Hamid, ar fi arădicat viața vezirului. S-au văzut însă păste puțin după ce s-au rădicat războiul că și moneda s-au micșorat cu multă pagubă a opștii.

10

Ordia înpărătească, dar, sosind la Odriiu și văzând că muscalii nici să pomenescu, nici / să arată, nici la Hotin, nici la Bender, au lăsatu treaba muscalilor asupra serascherului dâ la Ozu, dâ <la> Bender, dâ la Hotin și dâ la Ismail și ordia cu tot devletul au purces spre Beligrad. Și mergând până la Niș și văzând că nu era înlesnire să meargă la Beligrad, dâ vreme ce sârbii, îndemnați dâ nemți, eșâseră dâ n hotarâle supunerii către turci și era dâ la Niș până la Beligrad toți arădicați în picere cu înpotrivire, cu multă înțelepciune Isuf pașa vezirul au lăsat serascher la Niș pă Feizi Suleiman pașa, Rumeli valesî, și au mers cu ordia la Diiu cu chibzuire ca să aducă războiul în țările vrăjmașilor, unde și dâ va fi purtător dâ biruință lesne va supune pă sârbi.

f. 32

15

20

25

La Diiu sosind dar, aflând și înlesnirea dâ a avea zaherele cu Dunărea au năvălit pă la Mehedia cu multă ciudirea opștii pântru că sânt locurile strimte / și primejdioase. Bātu pă nemți la Mehedia și merse vezirul cu oastea până la Caransebeș.

30

f. 32'

Nemții și pântru ajutorul rușilor orânduieră pă prințipul Saxcuburgu cu 30.000 dă oaste ca să aștefle lângă muscali. Dedese și comanda ordiei cei mari asupra mareșalului Lasu; și la această comandă să afla și imperatorul Iosif.

5 Spre părțile Sclavoniei să orânduise prințipul Lihtenștain. Însă rămâind nemții bătuți și la Caransebeș la o batalie la care fiind și împăratul, trăgându-să spre Timișvar, s-au bolnăvit
10 foarte rău.

Această izbândă a turcilor au pricinuit și multă îndrăzneală oștilor othomânești și multă înfricoșare oștilor chesaricești, care rămâind biruite și la Beligrad intrară turcii pă dă toate părțile în banatul Timișvarului și pricinuiră multă robie și prăpădenie. Deci vezirul să întoarse ca să erneze /
15 la Rușciuc.

f. 33

Chesarul bolnăvindu-să și rămâind cu o lentă pâste un an dă zile și muri. Atunci însă, după
20 ce au sosit la Beciu, au orânduit alți comandiri pântru anul viitor: în părțile Sclavoniei pă mareșalul Laudon și în părțile Ungariei pă mareșalul Hadic.

Acestea urmându-să într-această vară a vâleatului 88 în părțile hotarilor nemțești, prințipul Cuburg, socotind că va avea ajutorul rușilor trimise
25 un ghenăral și călcă Iașii și luă pă domnul Ipsilant prigionier și toată boerimea moldovenească. Hanul ce să afla în [în] Bugeac și cu oștile turcești merse
30 asupra Iașilor. Deci să traseră nemții dâni Iași iarăș înapoi.

Prea înaltul devlet făcu domnu Moldovei pă Manuil vodă, încă dă la Sofia, mergând spre Beligrad, care trecând pă la Nicopoe și pă la București au mersu la Iași.

După aceasta nemții făcură Hotinul muhaseré multă vreme. / Atunci sosi și oaste dă la
5 Romanșov și deteră turcii Hotinul; și așa, lăsându-l muscalii în stăpânirea nemților, merseră la Iași și izgoniră pă domnul și pă hanul dă acolo, carii să traseră în Bugeag și la Galați.
10

Atâta izbândă au făcut feldmareșalul Romanșov într-acestu an, iar prințipul Potemchin ce avea comanda Crâmului, luând înștiințare dă
15 aceste hotărîți să facă Ozia muhaseré, pă care în zioa dă sfete Nicolae o și luă cu iurus.

Noi ce ne aflam la Nicopoe, fără dă protecția lui Selim pașa, căci îl trimisese împărăția la Bender într-un serhat, lipsiți dă toate cele
20 trebuincioase și ca cum eram închiși, căci nu eram slobozi să mergem aiurea; și nu numai nu ne aflam atunci în vreo vină, ci unii dâni noi aveam și merit la devlet după credința cu care ne-am purtat în ceialaltă răzmiriță. Mai vârtos eu, că aveam dă
25 atunci fermanuri / și multe buiurultiuri arătătoare dă aceasta, întru care să coprindea arătarea credinții și altor boeri.

f. 34

Am trimis un arzohal cu unul dâni boeri la
30 prea înaltul devlet, întru care făceam rugăciune ca să avem voe să mergem în memalichi mahrusé, la un locu cum iaste Odriul, unde să putem a ne înlesni petrecerea vieții.

Acestu arzohal, după ce l-au luat vezirul, ne-au trimis răspunsu să stăm acoalea până să va face hotărâre. După ce au sosit la Ruşciuc, viind la Bucureşti şi pârându-ne Mavrogheni cu multe pâri

5 mincinoase, dând şi la haznea o sumă dă bani, au putut face ca să să trimiţă ferman cu un ceauş împărătescu şi să ia şi pă şase dăn noi să-i ducă la Rodos surgun.

Şi așa, lăsându-ne familiile la Nicopoe, la sfârşitul lui noemvrie am purces după poruncă şi am mersu la Rodos. Într-acestu fel au curs lucrurile

10 într-această iarnă, până la martie a văleatului / 89, când bolnăvindu-să împăratul în foarte puține zile au trecut în ceialaltă lume, împărăţind ani 16 şi

f. 34^v lăsând războiul dăşchisu.¹⁹⁶

15

Împărăţia lui sultan Selimu III, care împărăţeşte şi astăzi cu multă înțelepciune

La Rodos eram acufundaţi în multă întristare (şi nu pântru noi, căci noi şi pă unde am trecut, şi acolo, am fostu priimiţi¹⁹⁷ cu multă peripiisis şi cinste dă toţi cei mari, ci pântru /

20 familiile noastre, ce nu numai era dăpărtate dă noi ci le lăsasem, şi într-un serhat ca Nicopoli, fără dă nici o protecţie omenească), când am luat buna vestire că prea puternicul sultan Selim, fiul

f. 35

25

¹⁹⁶ Urmează un spaţiu gol, pe care copistul l-a rezervat poetului pentru obişnuitele versuri închinat fiecărui sultan, dar care a rămas neocupat.

¹⁹⁷ ad. marg.: Selim III, 28.

înțeleptului Mustafa, chemat fiind dă caimacam după nobetul saltanatului, au trecut în tahtu la martie a leatului 1789 şi 1203 care, şi pă vezirul Isuf paşa pâste puţin scoţându-l dăn vezaret l-a orânduit serascher la Diiu, făcând vezir pă Hasan

5 paşa serascherul.

Pă Gezaerli Hasan paşa, ce 15 ani stătuse căpitan paşă, iarăş îl scoase şi-l făcu serascher la Ismail şi să urmă războiul într-acestu anu.

Să arădicaseră şi şfeţii cu războiu asupra ruşilor şi le pricinuia multă stânjănire dă izbândă

10 asupra turcilor. Să împotrivia şi leşii cu multe supărări asupra muscalilor. Cu toate acestea până acum semăna războiul rosescu a fi difensiv. Prinţipul Cuburgu / aştepta ca, unit cu ruşii, să

15 f. 35^v lovească ordia.

Mareşalul Romanţov, dăsfăimându-se dă otcârmuirea ce făcuse până acum, dăn care s-au pricinuit şi nemţilor stricăciune şi ruşilor neizbândă, îi arădică comanda dăn mână

20 împărăteasa şi cu mijlocu dizgraţiat să orânduia a şădea la Jăjâia, în Moldavia, fără treabă şi să dete şi comanda sa tot asupra prinţipului Potemchin, care şi veni la Iaş<i>.

Mareşalului Hadic întâmplându-i-să

25 moarte, să dete comanda sa mareşalului Laudon, care şi fără zăbavă făcând izbânde asupra turcilor, luă şi Beligradul şi Fethislam şi Adacali; aducea izbânde nemţii şi în Bosna, luând cetăţi. Să lovără şi ordiile cele mari dăn sus dă Măxineni, în

30 Râmneac: Hasan paşa vezirul, cu an şef ghenăraru rosescu Sovarov, om viteaz şi înțelept, ce avea

f. 36 7.000 dă muscali și cu prințipul Cuburg, ce avea /
30.000 dă nemți și să strică ordia othomânească,
dosind vezirul pâste Dunăre, la care dosire s-au
5 înneecat și învățatul Mehemed Hairi efendi în apa
Buzăului.

10 Mavrogheni în vremea ce aducea turcii
izbânde în Bosna și în Ungaria aducea și el cu turcii
ce avea aici izbândă pă la hotarale Transylvaniei
și apoi să întorcea și jăfuia mănăstirile țării și lua și
odoară și sfintele vase du pân biserici și rasele
călugărilor și sfărâmă zidurile curților, cum au
făcut la Cozia și la Argeș și scria la devlet că au
luat dă la nemți Cozia calesî.

15 Iar într-acestu an ce s-au împotrivit norocul
biruinței la prea înnaltul devlet, neavând ce să mai
facă și Mavrogheni aici, căci nu avea ce să mai
prade și să mai jăfuiască, nici mai rămăsese
boerinaș și mazălaș dă a-i da drăgătorie și fără dă
voe și apoi îi jăfuia și trimetea caftanele pă la
f. 36' 20 județe / și înbrăca fără dă voe pă cine auzea că are
bani.

25 Făcuse și caimacam la Craiova turcu și
chehaia turcu și capigilar chehaia turcu și neavând
ce alt a mai face aici, cu pricină că merge ca să-ș
facă cercetare ordiilor, umbra prin sate și înbrăca pă
țarani cu caftane și apoi îi punea la închisoare ca
să-i dea bani; fapte ce nu le-au mai văzut Țara
Rumânească, necinste care n-au mai văzut-o
domnia Țării Rumânești.

30 Spăimântat după acestea toate au lăsat trei
ichituiulăi cu puțină oaste în București și el s-au
tras la Giurgiu, dă unde au cugetat un dizeniu ca

să facă o trecvă cu prințipul Potemchin, întru care
să lege ca să nu vie muscali și nemți în țară și să
tragă și el turcii din țară, până să va face pace.

Nu știu dă ar fi putut-o săvârși. Trimisul ce
au fost încărcat cu această solie, ajungând la
5 Focșani și găsind acolo pă prințipul Cuburg ce, / cu
toate că fusese biruitor la această campanie, dar nu
să îndrăznea să vie la București, poate căci nu era
încredințat că va găsi zaherele. Deci trimisul lui
Mavrogheni găsi mai cu cale să-l încredințeze dă
10 toată [ne]îngrijărea și dă zaherele și să-l aducă la
București și să lase dizeniul lui Mavrogheni
nelucrat. Și așa să pogorî și prințipul Hohenloh la
Craiova și stăpâniră Țara Rumânească nemții.

15 Prea înnaltul devlet scoțând pă acestu
vezir, făcu pă gezaerlăul Hasan pașa vezir, care și
merse la Șumna.

Preamilostivul împărat, luând înștiințare dă
starea noastră și că ne aflăm la Rodos și familiile
noastre la Târnova, dete poruncă prea înnălțatului
20 Mustaf pața, caimacamul, ca să scrie la ordie, la
vezirul, să ne facă itlacul negreșit și în fermanul
itlacului să să coprinză că după porunca ce s-au
trimis prin caimacamul la ordie. Și așa ni să făcu /
itlacul și noao și boerilor Filippești ce era surguniți
25 f. 37' la Meteora cu doi ani mai nainte, pântru alte
pricini.

La februarie a văleatului 1790 ne sosi itla-
cul la Rodos cu un ici aga al vezirului, dă unde și
purcesem, ca să venim la Târnova. Ajungând la
30 Hio luăm înștiințare cum că ar fi murit gezaerlî
Hasan pașa, vezirul și s-ar fi făcut vezir celebi

aga-zadé şerif Hasan paşa, ce să afla la Rahova muhafâz. După ce sosim la Calipoli ne încredinţăm dă aceasta.

5 Mavrogheni ce venise pă la Arvanitohori dă la Şumna într-acea iarnă şi mersese la Şiştov ceru ca să fie orânduit lângă Isuf paşa serascher la Diiu şi merse acolo.

10 Hasan paşa gezaerlâul cercase ca să afle un mijlocu dă a putea încheia o pace şi cu muscalii şi cu nemţii. Deci, întâmpinând cereri mari, nu săvârşi nimic, până i să întâmplă şi moarte dă langoare.

f. 38 Celebi zadé / Hasan paşa, după ce sosi dăspre o parte întări gătirile războiului, dăspre altă 15 parte prea înnaltul devlet îndemna şi pă craiul prusian ca să să rădice asupra nemţilor, după datoria aleanţii ce făcuse cu Poarta.

20 Chesarul Iosif murise; frate-său Leopold, ce era ducă al Toscaniei, să făcuse craiu Ungariei şi moştenitor Casii dă. Austria nu să făcuse însă imperator. Era şi ungurii nemulţămiişi dă privilegiile ce le stricase imperatorul Iosif. Să făcuse şi mare epanastasis la Filandra austriacească.

25 Într-acestu chip curgea lucrurile când prinţipul Cuburg purcegând din Bucureşti cu 30.000 dă oaste ca să ia cetatea Giurgiului, fu oastea bătută acolo dă 700 dă turci şi să trase iarăş la Bucureşti.

30 Craiul prusian, văzând starea întru care să afla Austria atunci, socoti cu înţelepciune că nu va putea Austria să facă războiu şi cu Prusia, ci va fi dăn dăstul ca numai să arate / Austrie<i> că iaste

f. 38

aleat şi mediator pântru turci şi Austria îndată va cere pace cu prea înnalta Poartă.

5 Aşadar făcu craiul prusian această înştiinţare craiului ungurescu Leopold, care şi văzându-ş<i> starea întru care să afla atunci şi trebuinţa ce avea dă craiul prusian pântru corona imperiului ce o cerea craiul ungurescu, ceru ca să facă pace cu prea înnaltul dovlet şi să fie craiul Prusiei şi craiul Engliterii şi Olanda mijlocitori. Şi să orândui loc Raişembah, unde să să facă adunarea 10 trimişilor acestor puteri, pântru ca să închiză preliminarul păcii.

15 Noi venisem dă la Rodos la Arvanitohori al Târnovului şi ne găsisem familiile în proastă stare, mai vârtos eu ce dăn patru copii ce lăsasem cu soţia mea, domniţa, când am mersu la Rodos, am găsit numai unul.

20 După ce am sosit la Arvanitohori, n-au trecut vreme multă şi au venit un ferman / înpărătescu ca să mergem la Odriiu cu familiile noastre, să ne odihnim acolo. Deci mergând şi 20 f. 39 ajungând acolo la începutul lui iulie a văleatului 1790, n-am şăzut o săptămână dăplin şi mi-au venit o emrinamé a prea înnaltului vezir Hasan paşa, întru care după ce dăsfăima pă Mavrogheni pântru 25 surgunia noastră îm<i> porunca mie cu multe laude şi cu, că fiind trebuincios, numai dăcât să mă scol să merg la ordie la Ruşciuc, care mehtup să află cu multă cinste supt păstrare în arhivele casii mele. 30

Deci îndată lăsându-m<i> soţia şi un copil mai mic ce aveam la Odriiu, luând pă fii-mieu cel

mare am plecat cu menzil și am mersu la Rușciuc. În ceasul ce am sosit am dăscălicat în ordie la bostangilar odabașa, care și îndată dând veste la luminatul chehaia beiu, chehaia cheatăbi effendi,

5

f. 39^v

După ce m-au priimit / cu milostivire și cu cinste m-au pus dă am șazut și între alte vorbe și întrebări ce mi-au făcut pântru pricinile războiului și ale Țării Rumânești mi-au poruncit să scriu boerilor dă la București și să le arăt că va să vie ordia împărătească la București pântru ca să dea războiu nemților și că de va fi izbânda a turcilor, precum și să nădăjduia și ar fi fostu, să nu dosească

10

15

20

vre unul, ci să stea toți pă locu și să aștepte venirea vezirului cu bucurie, căci prea înaltul devlet are multă milostivire asupra țării, și ca de acestea. Și mă încredință și cu mare jurământu pă chitabul Azam, pântru ca să-i încredințez și eu cu jurământ.

Eu și răspunseiu că în vreme ce știu toți dân București că domnul Mavrogheni să află la Diiu și iaste halea domnu și fiind izbânda turcească are să vie la București; nu iaste cu putință să-m<i> dea ascultare mie. „Și toți trebuie să dosească?”, mă întrebă; „Până acolo îl urăscu rumânii?” / Îi răspunseiu arătându-i și toate faptele lui și-i ziseiu: „Pă mine vei să mă ei cu înălțimea ta, mergând la București?” Îm<i> zise: “Negreșit am să te iau, dă vreme ce am să te trimițu înaintea mea la București”. Îi răspunseiu: „Lângă înălțimea ta dă mă voiu afla și voiu auzi că vine Mavrogheni iarăș în țară, negreșit voiu dosi unde îm<i> va da mâna,

f. 40 25

30

numai ca să nu-l văzu”.

Îndată trimise și chemă pă luminatul chehaia beiu Feizulah aga, pă prea slăvitul tefterdar Raic Ali effendi și pă prea slăvitul reisul chitabu Biri Abdulah efendi. Sosind acești trei ministri îi puse vezirul dă șazură; îm<i> porunci și mie să șazu și-m<i> zise ca să spuiu și înaintea acestor rigeali acele ce am spus înălțimei sale. Și le mai spuseiu încă o dată.

5

Și dă locu răspunseră rigealii că aceasta trebuie să scrie la împăratul și-m<i> zise vezirul: „Mergi dă scrie cărțile ce țe-am zis și încredințază că nu va mai fi Mavrogheni domnu”.

10

Îi răspunseiu că voiu / scrie, numai mă rog ca să vază și înălțimea sa acele ce scriu și cerui ca să să facă doao porunci: să vie și ceilalți boeri dă la Arvanitohori și dă la Odriiu, ca să să afle în slujba împărăției, vrând cu aceasta ca să sistisescu și pă boeri<i> ceialalți și porunci să să facă doao fermanuri și să meargă devlet-tatar ca să-i aducă.

15

20

Într-acea seară mă dete musafir la frate-său Celebi aga, care ducându-mă la Rușciuc în casele sale îm<i> făcu ziafet în seara aceia, aducând și sazuri. A doa zi, mergând la ordie, arătaiu scrisoarea ce am scris la boeri la București, care făcându-să tergimé o trimise la împărăție să să vază. Acestu fel era scrisoarea¹⁹⁸ : /

25

Iar mie îm<i> orândui treaba Țării Rumânești, ca să să caute dă mine toată și atât robi<i> dân Țara Rumânească, veri nemți, veri

30

f. 42

¹⁹⁸ Urmează două pagini goale (f. 41^v), în care ar fi trebuit să fie redată scrisoarea.

rumâni, câți vor veni la închisoarea muhzur-agâi,
să aibu datorie să-i cercetez eu și să le facu
tacirurile să le ducu la vezirul și muhzur aga
să-m<i> dea ascultare pântru dânșii, orice-i voiu
5 zice. În<i> orândui și un harbagiu împărătescu ca
să fie nelipsit dă lângă mine și în<i> porunci
ca și eu să fiu nelipsit dă la corturile vezirului,
unedântr-acea zi am fost nelipsit dân slujba
împărătească, făcând și dragomanlâc în divan în
10 toată curgerea dă vreme ce am fost la ordie
într-această campanie.

La avg<us>t în una au trecut ordia
împărătească la Giurgiu, cu care împreună trecând și
eu m-am aflat nelipsit, până s-au întors înapoi.

15 Scrisorile mele ce am scris în județele Țării
Rumânești au fost dân dăstule la înduplecarea și
credința ce au firește rumânii către prea puternica
Poartă, ca să pornească / pă lăcuiorii a tuturor
județelor după marginea Dunării să care zaherea și
20 să vânză la serhaturile turcești și să o vânză la turci,
aflându-să nemți<i> în Buc<u>rești.

În hasul Giurgiului o mie și șapte sute dă
familii veniseră cu carăle lor dân Ilhov, dân Vlașca
și dân Teleorman și hălăduia supt ocrotirea mea în
25 has, ca să să afle în slujba împărătească și pă unde
lăcuia în has le făcusem sate și orânduisem câte un
harbăgiu împărătescu prin toate satele, ca să nu-i
supere cinevaș. Și pă toată zioa aducea în ordie câte
o mie dă cară și mai multe, dă vindea cum vrea
30 feluri dă lucruri: fân, lemne, zaherele dă tot felul și
făcea alișveriș cu îndăstulare.

Într-acest fel s-au urmat până s-au întors

ordia înapoi. Și prea înnalți<i> stăpâni cu multă
bucurie să veselea dă credința și sadacatul
rumânilor și nu s-au bântuit nici măcar cu un paiu.

În toată această curgere dă vreme
judecățile și pricinile lor să căuta dă mine / și dă 5 f. 43
câte ori venea la cortul meu cu pocloane îi luam
însumi eu pă ei cu acele pocloane și-i duceam pă la
rigeali cu pocloane: pă unii la chehaia beiu, pă alții
la reiz efendi, pă alții la tefterdar, pă alții la ceauș
bașa și arătam că într-adins au adus pocloanele 10
pentru dă<n>șii și le priimia cu libov stăpânii și le
dăruia galbeni dân dăstui.

Într-acest chip am otcârmuit trebile țării cu
multă plăcere a stăpânilor, până când s-au făcut
armistria cu nemții. 15

La avg<us>t 2 s-au făcut mare sfat la
<i>atacul prea înnalțului vezir, la care sfat am fost
chemat și eu. Și șazănd au început vezirul să arate
că le-au sosit hatișerif ca să meargă să lovească pă
nemți cu un ceas mai nainte, dă vreme ce și craiul 20
Prusiei ce era aleat al Porții, scria în hatișerif că au
purces dă la Berlin și au intrat în Boemia.

Însuși vezirul era hotărât să vie cu oastea la
București și au cerut dă la mine ca să dau în scris
pă unde iaste / mai cu cale să meargă oastea la 25 f. 43
București și cu ce mijloc.

Împăratul Iosif murise; eparhiile belghige
ale nemților arădicase cap cu epanastasis cu doi ani
mai nainte. Toate țările ce sânt supuse la casa
Austriei nu era mulțămite dă otcârmuirile ce făcuse 30
împăratul Iosif. Clironom rămăsese Leopold, care
nici cu corona ungurească nu să încununase, unde

rămâne că avea să să încoroneze și imperator romanilor. Și această încoronare urma să să facă prin alegerea electorilor, dâncarii era și craiul Prusiei unul.

5 Deci am arătat vezirului că nemții nu sânt în stare ca să facă războiul și cu craiul Prusiei, ci eu sânt încredințat în chibzuirile mele că la cea dântăiu provlimă ce vor face prusienii către nemți iaste trebuință nemții să ceară pacea cu noi și
10 eu crez că vor să-i pue și mediatori pă prusieni și
f. 44 sânt / fără dă îndoială că peste puțină vreme vom avea și soli dă la Prusia aici. Atunci însă dă să cuvine ca prea înnalta Poartă să dea pacea nemților, sau nu, rămâne la înțelepciune<a> sfatului și la
15 voința prea puternecului împărat.

Multe și altele după trebuință și după datorie-m<i> am grăit, care și nu să cuvine a întra în condeiu dă istorie. Deci s-au săvârșat sfatul, hotărându-să ca la 3 ale lunii să porcează ordia enicerilor la Daia și la 8 să porcedem noi cu vezirul. Și au și porces ordia enicerilor la Daia.

La 6 ale lui avg<us>t, aflându-mă la Rușciuc, m-am sculat dă dimineață să merg la Giurgiu. Și trecând Dunărea și vrând să es dâncaic
25 în malul Dunării la cortul lui hagi Eieni aga capigi bașa, unde a p<u>r<u>rea eșam, am văzut dăodată supt cort europei, muhurdarul lui reiz efendi Osman efendi și caraculacul lui cheheia beiu. Îmi ziseră că sânt prusieni și să merg / să mă întâlnescu
f. 44' 30 cu dâncii. Unde și mergând mă întâlneiu cu conte Lisi.

Acesta dă felul lui era dă la Chefilonia, om foarte bun. Vorbia și talienește și grecește și având mare sevdf ca să vorbească grecește au început să-mi vorbească grecește. Eu și temându-mă ca să nu înțeleagă turcii ce era acolo, căci nu să
5 cuvenea, am urmat a-i grăi talienește și la cea dântăiu întrebare îmi spuse toată pricina venirii sale și cum că iaste sol și mijlocitor dă pace.

El venise pă Dunăre dă la Diiu și pricina venirii nu o știa vezirul, măcar că o proorocisem
10 eu. Îi ziseiu solului ca să nu mai spue nimănu pentru ce au venit, până să va întâlni cu vezirul, și eu încălecaiu și merseiu drept la vezirul și-i spuseiu pricina, grăind și altele.

Peste doao ceasuri fuse solul adus în ordie la dăosibite corturi, până i să talmăciră cărțile și la opt ceasuri fuse adus dă ceauș bașa înaintea /
vezirului, după obicei. Și după ce i să citiră cărțile
f. 45 îl înbrăcară cu blană dă samur și pă secretar cu
20 blană de cacum și pă stafier cu caftan și să trimiseră iarăș la corturile sale în ordie și îndată să porceseră cifte tatari la Țarigrad cu înștiințare la împărăție.

Prea puternica împărăție s-au turburat foarte asupra vezirului, pentru ce să priimească
25 mijlocirea dă pace, arătând că craiul Prusiei, după datoria aleanții să cuvenea să dea războiul nemților, ca și nemții sau să ceară și pacea noastră dă la ruși, cu interesurile Porții, sau să să facă aleați cu noi și să arădice războiul asupra moscalilor. Și în adevăr
30 acesta <era> interesul prea înnaltei Porți.

f. 45° 5

Deci cu toate că mulți în taină arăta vezirului și la rigealii cei mai aleși că nu să cuvine să dea pacea nemților, însă într-un zadar le-au fost osteneala; căci chehaia beiu și tefterdar efendi socotea că dacă vor încheia pacea cu nemții, / pă moscali fi vor prăpădi cu multă înlesnire. Și să afla în idee cum că după ce vor încheia armistritia cu nemții, nemții le pot da voe să treacă oștile turcești pân Țara Rumânească, să treacă în Moldova, să meargă asupra moscalilor.

10

Eu cu adăvărât știu un obraz care înaintea vezirului au zis lui chehaia beiu și tefterdarului: „În ceialaltă răzmiriță n-ați avut războiu numai cu moscalii, și ce izbândă ați făcut?

15

Moscalii vă făcuse muhaseré la Șumna și puțin au fost să vă ia și sangeacul, dacă ar fi vrut. Și ce vă face să credeți acum că puteți să-i biruiți? Nu care cumva oastea care n-o avem, dă vreme ce atunci la ordie nu era mai mult decât 53.000 dă oaste? Cu toate acestea n-au folosit nimic.”

20

Peste doao zile s-au făcut mare sfat și ogeaclăi și hogeagheani. La acestu sfat eu n-am fost. Știu însă că chehaia beiu și tefterdarul și dânpreună și vezirul au căleat picior, până încât / au trimis și făgăduială împăratului că dă vor încheia pacea cu nemții, ei iau asupra lor ca să biruiască pă moscali.

f. 46

25

Și așa în 30 dă zile reiz Abdulah efendi au încheiat armistritia cu conte<le> Lisi în Rușciuc.

30 După ce s-au încheiat armistritia au cerut vezirul ca să treacă cu oștile pân Țara Rumânească la Focașni și n-au priimit nemții, ci trecând la Rușciuc ordia,

s-au răspândit toată oastea.

Într-această vreme domnul Mavrogheni au purces dă la Diiu, ca să vie la ordie, având cu dânsul vreo șapte, optu mii dă oaste și vreo 20 dă tunuri. Și fiindcă rumânii printr-un mahzar arătaseră toate faptele sale la vezirul și vezirul la împăratul, au venit hatîșerif și au trimis vezirul pă un sultan și pă frate-său care era capigi bașă și mirahor paiasî și întâlnindu-l pă cale viind într-un sat ce să numește Bela i-au tăiat capul și l-au adus la ordie. Și chemându-mă vezirul pă mine / m-au trimis la Lejlec-ceedâr cu caftangiul măriei sale să-i văz capul. Și întorcându-mă mi-au poruncit să scriu la București boerilor o carte ca dânporunca înălțimei sale și să le arăt că dreptatea prea puternecului împărat, aflând dă faptele lui Mavrogheni ce au făcut în Țara Rumânească i-au făcut răsplătirea. Și după poruncă îndată i-am înștiințat și s-au bucurat cu toții.

5

10

f. 46°

15

20

N-au trecut zile multe și să găti ordia ca să purceagă la Silistra să meargă asupra moscalilor. Eu și socotindu-mă că în Moldova nu am nici o treabă și neavând acolo nu urmează ca să mă duc nici cu ordia. Am cugetat ca să ernez la Odriiu și să trimeț să aduc și pă soția mea, domnița, dă la Țarigrad, căci o trimisesem la mumă-sa s-o vază. M-am dus și m-am rugat dă vezirul ca să-m<i> dea voe să merg la Odriiu și mi-au dat voe, dându-mi și ferman împărătescu și doao emrinamele systatica cu / multe laude. Carele și acestea să află păzite în scrisorile casii mele cu multă evlavie.

25

30 f. 47

Și așa, purcegând cu ceauș împărătescu, am
mers la Odriiu și dă acolo am trimis și am adus
soția și am ernat cu multă cinste, căci eram iubit
foarte și dă Mola efendi și dă bostangi baș, dă
5 enicer agasi și dă însuși caimacam pașa, Izet
Mehemet pașa, ce venise la Odriiu și cu care cinam
în cele mai multe seri. Și am petrecut cu multă
odihnă și cinste, până la fevr<uarie>. Prea înaltul
vezir, plecând cu ordia dă la Rușciuc, au mers la
10 Silistra și dă acolo făcea gătiri ca să meargă
asupra moscalilor, când moscalii năvălind fără
dă prelungire au luat Ismailul și Chilia și
Ahchermanul, cum și¹⁹⁹

Deci prea puternica împărăție au trimis dă
15 au luat capul vezirului, făcând surgun și pă
chehaia beiu și pă tefterdar și au făcut vezir iarăș pă
prea înaltul Isuf pașa.

f. 47^v

Chehaia beiu să afla / atunci fiul prea
20 înaltului Cheamil Ahmed pașa, Hacı Mehemed
beiu.

La fevr<uarie> era când mi-au venit prea
slăvită poruncă a luminatului chehaia beiu la
Odriiu, ca să mă scol și să merg la Șumna, scriind
și către aianul Odriiului, Mehemed efendi, să-mi
25 dea tot felul dă ajutor la purcedere. Deci,
gătindu-mă, fără zăbavă am mers la Șumna.

Într-această vreme să urma la Șiștov
congresul nemților. Dăn partea noastră era
orânduși murahași prea slăvitul reiz efenti Biri
30 Abdulah și prea învățatul mechemolasân și

¹⁹⁹ loc gol în manuscris.

orducadâși Ismet bei efendi și slăvitul oruznamegi
Izuri Mehmed²⁰⁰ efendi Duri Mehemet, aflându-să
tergiman Alexandru Moruz, ce în urmă s-au făcut și
domn.

Dăn partea nemților era murahas baron 5
Herbert și conte Esterhazil. Era și trei soli: al
Englitterii, al Olandei și conte Lucezini al
Prusienilor și cu toate că să începuse congresul dă
la noiemv<rie> / și preliminarele păcii era hotărâte,
văzându-să însă biruințele moscalilor, nemții, după 10
datorie prelungea pacea, potrivit vremea dă a o
săvârși sau dăodată cu moscalii, sau oareșce mai
nainte.

f. 48

10

Eu după poruncă m-am dus la Șumna și
înfițându-mă după datorie <la> chehaia beiu, 15
întăiu, am fost priimit cu cinste, orânduindu-m<i>
și conac aproape lângă pașa capâși și tainuri. Vechil
dă tergiman să afla beizade Iordache Moruz.

După puține zile mi-au dat audiență prea
20 înaltul vezir Isuf pașa, cu multă cinste. M-au șăzut
lângă înălțimea sa și m-au ținut mai mult decât
trei ceasuri. Prea înaltul develet adusese cu multe
înduplecări și pă un Mahmut pașa dă la Scodra (om
viteaz și ce făcuse mai înainte și rebelione) cu 30.000
dă oaste a lui era chemat pentru ca să meargă 25
asupra moscalilor. Nu să încredea însă ca să treacă
Dunărea / dă la Vidin mai jos, căci să temea.

f. 48^v

Prea înaltul vezir Isuf pașa doao lucruri
mi-au cerut, care sânt acestea: să fac în Țara
Rumânească pă taină cinci poduri, pă Jăiu, pă Olt, 30

²⁰⁰ șters: Izuri Mehmed.

5 pă Argeș, pă Ialomiță și pă Buzău, care poduri să le
pociu întinde peste aceste ape, în vreme ce va fi să
treacă Mahmut pașa dă la Diiu să meargă la
Focșani; să gătesc și pă alocurea trei, patru mii dă
chile dă zaherea, ca să să afle dă va avea trebuință
Mahmut pașa. Al doilea mi-au zis că dă vreme ce
au hotărâre ca să treacă ordia pă la Silistra și avea
gând să întinză pod la Silistra în Țara Rumânească
să dau ajutor la niscareva chereștea ce va fi
10 trebuincioasă.

f. 49
15 Am arătat înălțimeî sale cum că dă voi
merge dă față în Țara Rumânească pentru ca să le
fac acestea i-am zis pentru prieteșugul ce au cu
moscalii nu numai că / nu-m<i> vor da voe ca să
fac acestea, ci încă poate să să facă pricină să
surdisească săvârșirea păcii cu noi, pentru ca să nu
pricinuiască vreun rău moscalilor, căci dă s-au și
înprietenit cu noi, nu s-au învrăjbit cu moscalii. Dă
20 voi merge pă taină în Țara Rumânească, adecă
tiptil, ca cum aș merge pentru altă trebuință a mea,
podurile câte cincî și zahereaoa pentru Mahmut
pașa le pociu găti pă taină; însă Mahmut pașai voe
dă a trece dă la Diiu nici dăcum nu-i vor da nemții,
până să va face pacea lor, dă vreme ce acestea
25 trebuia să fie întocmite în capetele armistriții<i>.

I-am arătat că și pod peste Dunăre la
Silistra nu pot nemții să-i dea voe să facă și încă
i-am zis mai mult că i-aș găsi mijlocu să facă podul,
căci ostroavele țării nu le puseseră nemții în
30 mutareché și nu ziseră în capetele mutarecheliî:

Țara Rumânească toată sau²⁰¹ cu ostroavele ei, până
în matca / Dunării să să afle supt stăpânirea
nemților, până să va face pace, ci ziseră numai,
Țara Rumânească ce am luat în stăpânirea
noastră²⁰² să să afle supt stăpânirea nemților. Dar
ostrovul ce iaste în dreptul Silist<r>ei nu să unește
cu pământul țării, căci îl dăsparte Borcea. f. 49'

Au beendisit vezirul arătările mele și au
rămas să le vază dă vor eși așa, cu toate că începuse
a le cam pricepe. Pă lângă acestea, făcându-mi
întrebare și dă domnu<l> țării și dă domnie²⁰³
mi-au zis să mă gătesc să viu în Țara Rumânească
teptil și cu înțelepciune ce va fi prin putință să-i
slujăscu. 10

Mi-au dat o carte către murahașii dă la
Șiștov ca să-m<i> ia voe dă la baron Herbert ca să
viu în Țara Rumânească să-m<i> caut socotelele
casii și să-mi iau și pă noră-mea dă aici, ce era
logodită cu fii-mieu și-i murise părinții. Deci am
trimis un ceauș împărătescu cu ferman, ca să
arădice pă domnița dă la Odriiu să o aduc la
Arvanitohori, precum am și adus-o cu mare cinste.
Și eu am / mers la Șiștov și prin mijlocul solilor
noștrii luând carte dă la baron Herbert către conte
Mitrofschi, ce era comandir în București, am venit
la București, unde doao poduri, al Oltului și a
Jăilului le-am tăiat cu înlesnire prin mijlocul
20 f. 50
25

²⁰¹ ad. ulterior de mâna lui Ianache Văcărescu: toată sau.

²⁰² ad. ulterior de mâna lui Ianache Văcărescu: ce am luat în
stăpânirea noastră.

²⁰³ ad. ulterior de mâna lui Ianache Văcărescu: Pă lângă aceș-
tea făcându-mi întrebare și dă domnu<l> țării și dă domnie.

răposatului mitropolitului Cozmei și prin mijloc
dă preoți zicând că tae chereștea pentru ca să facă
mori și am și dat bani pă dâșele. Podul Argeșului
și al Ialomișii n-au fost trebuință să le fac, căci să
5 afla și multe poduri și în dombazuri. Podul dă la
Buzău l-am făcut cu mijlocul episcopului Dositheu.

Am arvunit și o sumă dă zaherea prin
mijloc dă oameni credincioși și acestea toate le-am
gătit cu mijloc dă nu m-au înțeles nimeni.

10 Am trimis și pă noră-mea la Arvanitohori,
scriind domnișii să o cunune cu fii-mieu.

Și eu mai șazănd vro câteva zile în
București am trecut la Șiștovu, unde²⁰⁴.

²⁰⁴ Ultima frază, neterminată, cu care se încheie manuscrisul
este autografă a lui Ianache Văcărescu.

VARIANTE

(Lecturi greșite sau erori de tipar în ediția Cornel Cârstoiu)

1

3 scurtu // 4 bisericii // 5 mari / Valahiei.
Începându-se // 6 împăratu // 7 Hăjretu // 9 săvârșitu /
împăratu // 11 șevalu // 15 răvnițu // 20 pututu //
21 celoru¹ // 22 științei // 28 abia / pututu //

2

2 vârtosu // 5 acumu // 6 strămutatu //
9 dāsāvârșitu / turburatu // 11 sufletu // 12 afundatu //
14 acumu // 15 întrebatu // 16 împăratu // 19 scurtu //
20 luatu // 24 vârtosu // 26 aflu. Iată // 27 săvârșitul //
29 sântu // 30 vârtosu // 32 pântru //

3

2 vacanuis // 5 vacanuis // 7 vârtosu / Kephudai //
14 Dintr-acești // 16 scrisu / tejnișuri // 20 cumu //
23 alcătuitu // 26 arātu / scurtu //

4

4 vâleatul // 7 trasu // 19 Siria // 21 dintr-înșu //

5

2 alcătuitu // 5 adveritu / oameni // 7 cuprins //
11 prooroc // 16 de / hăjretu // 26 proorocului //
27 haznelele // 32 depărtarea //

6

2 dânspre // 6 precumu // 7 Evropa // 10 întăritu /
adunatu // 11 stăpănită // 12 schiptruri // 17 prooroc //
19 lipsește din original // 20 Halifi // 26 Alahu //
28 săvârșit // 32 suppusu //

7

1 Eghiptul // după rândul 4 editorul a formulat titlul:
Curanul, care lipsește în mss // 5 tuturor //
25 dâns aceste // 30 dâns //

8

5 puternicul // 12 fostu // 22 cumu // 23 datu // 24 cumu
// 26 pântru // 27 i-a dat //

9

2 Michiat // 10 Varcali // 14 pântru // 15 cumu //
19 dăsăvârșât / hotărăște // 21 săvârșit //
28 poruncile? // 30 pântru //

10

2 pântru // 3 pântru // 13 câtu // 15 ipochimenu //
16 și dă // 17 sfârșitu // 19 sfârșit // 28 nicheahu //
31 copiii // 32 așijderea //

11

1 lipsească // 6 mirosuri // 9 păcat // 14 aitexusion //
23 adaugă după ed. Al. Papiu-Ilarian: de la iconomahi
// 28 pântru //

12

Între r. 3-5: Ortugluli, ce lipsește din manuscris // 6
Carajadagă / Anghirii // 27 valeatul / hâjret // 28 din //

13

5 hâjret // 10 hâjret // 12 ținea // 17 înfricoșeri //
21 din // 27 fiii //

14

2 după greul ad. după ed. Al. Papiu-Ilarian: acest
Mihail a făcut podul dă piatră din Odriiu, ce să zice
Mihal Kiopru // 7 Ghiunduzaleb // 13 împărăției //
15 hâjret // 18 Ornușu // 21 se // 22 hâjret //

15

3 dar nu // 8 Pântru // 10 othomanicească // 16 pântru //
17 pântru // 22 adică // 23 islamu / pântru //

16

2 pântru // 5 othomanești // 8 Ș-așa // 21 Evropa //
26 Evropa //

17

8 pântru // 11 Ioanu // 17 Din / othomanești //
22 hâjret //

18

3 Anghira // 5 Evropa // 6 Andrianopoli // 7
Andrianopoli // 9 întoarse // 12 cetățile // 13 împrejmui
// 22 Evropa // 24 această //

19

5 hăjret // 6 confederate // 7 tribalii // 11 pântru // 26
tribal // 27 ascunsu // 31 grabu //

20

2 împărățind // 3 hăjret // 8 vrăjmaș / lovit // 12 tăia //
15 săvârșirile / pântru // 16 pântru // 17 războaie //
18 pântru // 25 Evropa //

21

1 pentru // 2 împărății // 3 Sighizmond // 5 Novăi //
7 Evropa / 60 dă mii // 11 darușăfa // 21 Evropa //
31 10 mii // 32 de aur //

22

4 schithilor // 5 tirănescu // 14 răspuns // 16 răvnește //
21 350 dă mii // 25 tirania // 26 704 // 30 sănt //

23

2 Ș-atunci // 3 fulgerul // 5 necrezutu // 12 Evropa //
14 intră // 22 n-au făcut //

24

3 Evropa // 13 socotesc // 29 geamiatic // 31 rămâie //

25

1 frățane-său // 21 hăjret // 22 propovăduit /
otomaniceștii // 23 pântru // 24 pântru // 27 mult //

26

4 însuș // 7 Evropa // 12 Rumânii // 13 datoriu țării // 14
vârtosu // 15 văzând // 26 boierii // 27 război //

176

27

9 boieri // 19 cincisprezece // 27 mitropoliei //
30 pântru // 32 dăosebit //

28

7 apoplexie // 8 Adrianopoli // 11 Pântru / vreodată //
13 vreo // 14 nțelepciunea //

29

9 Gherman // 11 multă cinste în urmă // 15
Giogherginlăcul // 19 pântru // 27 răvni //

30

7 dâzlegându-l // 8 Romei // 13 Evropa // 16 Hazreti //
18 înălțat // 19 pântru // 22 pântru // 24 săvârșescu //
28 pântru //

31

8 tăie // 15 Andrianopoli // 17 împărăției //
21 pântru // 25 numea //

32

3 bisericile // 4 aflându-se / pentru // 16 hăjret / de //
23 dojenește //

33

11 împărăției // 19 unei // 23 vârtosu // 25 loc / Evropa //
27 condițiune / voi //

34

3 asediul // 17 pofhainicu // 26 atâtea //

177

35

7 turcii // 8 grecii // 9 Toncapi // 19 striga // 25 vi le //
26 cătă // 29 Sofia // 32 mai //

36

3 Toncapi // 6 Eschisaraiu / Silivria // 8 Beligrad //
12 Sinopul // 17 Evripu // 23 Cafaua / din //

37

3 haraciul // 5 supuse // 6 Evropa // 8 Eghipet //
15 extasis // 17 războaie // 18 despoaie // 24 între //

38

11 chibzuindu-să // 21 frățâne-său // 22 împărăția //
26 isnoavă //

39

1 frățâne-său / evropeii / politeisea // 8 briciul // 9 public
// 12 Achermanul //

40

11 acesta // 12 nu // 17 zicu // 21 frățâne-său Corcut //
24 Eghipetului //

41

2 Eghipet // 3 intră / Tibriz // 5 găsit / el // 11 Tibrisul //
12 robi / perșii // 20 crăiia // 21 Eghipetului //
24 Eghipet // 27 bătălie //

42

1 Eghipetul // 3 Eghipetul // 4 Mamaluchilor // 9 din //
14 șahân / căraci // 15 adem // 19 pântru //

178

43

1 Și Eghipetul / vitejia // 13 publicu // 15 rigialii //
16 Suleiman // 26 Evropa // 28 deschise //

44

1 Barigiul / Tirugiul // 4 de / cavalerii // 5 isnoavă /
rebelii / Eghipet // 6 Eghipetului // 11 isnoavă // 18 crăiia
// 20 Ioanu // 22 pântru // 23 Ioan // 24 Ioan //

45

6 armele] altele / Transilvania // 11 Moldovei //
16 Filipopoli //

46

1 război // 4 Pântru / acest // 5 război // 9 Ghiurgia //
20 Gighetul //

47

7 vitejiei // 14 Tigru //

48

14 publicându-se // 19 supuse // 22 Evropa //
23 Ostrovul //

49

5 spaniolii // 12 pântru //

50

6 perși // 8 perșilor //

179

51

3 întâiu ş-omorî // 7 mulţumindu-se // 9 păntru //
16 păntru //

52

9 Ippodromion // 15 nezicând //

53

5 din / împărăţie // 7 Vahu // 12 dân spre // 15 carii//
19 Prietenii // 21 that //

54

8 that // 11 vârtosu // 13 puindu-l // 14 şi-au dat //
21 de 14 //

55

10 leşeşti // 14 păntru // 17 socoteala // 18 Evropa //
21 băutoriu //

56

3 dintr-această // 14 Azahului //

57

11 rigialii / din // 15 păntru // 16 păntru // 25 degrab //
27 tragica // 28 adăvăratu //

58

9 războiul // 18 destoinic // 22 sultanii / moaşii //
27 păntru //

59

4 chiuprulu oglu // 7 iarăş // 20 războaie //
24 stratighină //

60

9 Dorošenschi // 15 este // 20 iarăş // 29 Porţii //
31 de ce //

61

4 Leşii / prinsu // 14 păntru // 17 20 de mii // 20 hăjretu
// 28 Sobievschi // 29 Doroşenţchi / cazacii //

62

1 Petreceico // 3 nepăzindu-şi // 5 Ioan / Sobievschi /
Doroşenţchi // 10 Doroşenţchi // 11 muscalii // 14 Cara //
20 Romadocovschi // 23 Techeri / dinpreună //

63

4 Casi // 9 război // 13 miniştri // 19 Cara / păntru //
24 Leopold // 26 prinţipii // 27 Valahiei // 28 Moldaviei
// 29 miriimiranii //

64

4 se / păntru // 8 silindu-se // 9 păntru // 14 păntru //
16 Techel // 17 să se facă // 24 Şeran // 27 Techel //
28 inperatorul // 29 tribut / păntru // 31 inperatorului //

65

3 Techeli // 4 Techeli / ţării ungureşti // 7 Techeli //
30 Raşid Efendi //

66

3 stăpânirii / evropeilor // 4 chiar // 6 pântru //
9 istornicii // 10 evropei / chiar / Techel // 14 multu //
20 Ioanu / Sobieschi // 24 nemții // 28 îndemănare //
29 pântru // 32 Cara //

67

8 pântru // 10 dacă / pântru // 14 Cara // 17 ș-a lui //
22 septemvrie // 26 Transilvania // 29 Athica //

68

4 nevoie // 5 noiembrie // 9 amârâtă //
16 și acestea // 21 Cara //

69

4 discovleisea // 7 confermațione // 12 suppuindu-se //
19 înțăleptul // 20 miște // 24 othomânești //
26 enicer chiatâbi //

70

2 Cara // 9 dă îndăstule // 16 giulușnamelele //
20 negoșul // 24 tratăului // 26 Transilvania //
27 rămâie // 29 rămâie //

71

8 țara ungurească // 9 înpărătia turcilor / pântru // 11 țării
ungurești // 13 Transilvania // 15 țara turcească //
16 sfântul mormânt // 20 Eiripul // 22 dăcât //
28 voru // 30 plenipotență //

182

72

11 se va // 18 răvnea // 24 pântru // 25 Chiuprulu /
Mustafa // 27 războaiele // 29 făcu strigări //

73

8 Techeli // 9 zece mii // 10 lipsește ce // 11 Constandin
// 13 Techeli // 16 Techel // 20 idropică //

74

7 Căzlar // 12 rigialii // 14 Chiprulăilor // 15 îți //
17 Căzlar / Eghipet // 21 Guliermu // 26 Petre Varadin //
29 Chiuprulu //

75

1 tâmplă // 3 pântru // 4 mehterhanelei // 11 olandejilor /
pântru // 21 fără Stih // 23 Urmează //

76

5 socoteala // 7 Căzlar // 9 pântru //

77

3 Sobievschi // 12 Genta // 24 înfruntat // 26 tergimanul
// 29 othomanești // 31 covârși // 32 ipolipsis //

78

4 Evropei // 13 de voi // 22 nu s-ar //
29 mulțumit //

79

12 să fi // 19 acestii //

183

80

9 înpregiur // 13 țara ungurească // 14 până la Mureș //
27 păntru // 28 nepotu-său //

81

2 de ce să se // 12 păntru // 13 Chiupruli //
22 melanholie // 24 sănt // 27 alt // 29 păntru //

82

4 însuș // 12 atâția // 13 fuseseră / frățâne-său //
18 înmulți // 25 Evropa //

83

14 Zaherea // 28 othomanicească //

84

6 cătră // 19 dragătoriei // 26 hugiut // 27 Bizantion //

85

1 rigiali // 7 împrejurul // 9 sigurevsit // 13 evropei //
14 răvni / amăruntu //

86

5 înleneștit //

87

3 Văcărescul // 8 evropeii // 12 a lor // 19 păntru //

88

3 Vizantion // 6 Naiarh //

184

89

1 păntru // 24 păntru // 26 inperiale //

90

18 județele //

91

8 păntru //

92

9 păntru // 28 proorocit //

93

5 Ipsilant // 16 nobetul // 23 deșărt //

94

11 păntru // 28 ipolipsis //

95

6 mijloc // 26 zăsele // 29 păntru //

96

25 veziru //

97

17 păntru // 22 păntru // 28 păntru //

98

4 păntru // 10 păntru // 14 păntru // 25 păntru //
26 astăzi trăește // 29 păntru //

185

99

4 păntru // 17 păntru // 24 septemv<rie> //
27 sangeac șerif //

100

3 martie // 5 milion // 13 făgăduieli // 27 până va face //
29 septemv<rie> //

101

4 păntru // 19 ipolipsis // 31 ajutorul /Cantacuzinul //

102

2 scriptură // 5 otcârmuiri // 6 Evropa // 7 păntru / păntru
// 8 păntru // 10 pricina // 16 trei // 18 nevoie //
20 depărtăm // 22 nevoie // 25 ipolipsis //

103

7 păntru // 11 păntru // 17 dormea // 22 răspuns //
23 acest // 24 îndoeală // 25 dacă // 29 Transilvania //

104

9 mergea îndată // 16 de boeri // 17 feldmareșalul //
20 lipsește nu // 25 lăsai // 27 dedei // 29 zisei //

105

17 luându-mi // 29 ipolipsis //

106

5 ghegeneral // 28 muhafâz / Cenic – calesî // 29 pașii //
30 domnu //

186

107

2 sarascher // 11 vitejie // 15 vitejia //

108

1 gios // 3 imperatoriții // 5 decât // 6 dete poruncă /
îndatorând-o // 12 păntru // 16 serascher / atâția //
17 deplin // 32 boerilor //

109

9 cugeta că // 10 păntru // 12 ipolipsis // 13 urmărindu-se
// 17 înprilejire // 21 păntru // 32 păntru //

110

12 păntru // 30 păntru // 32 păntru //

111

8 haleanii // 11 socru-mieu // 16 Geglin // 20 arăta //
26 pașaport // 29 trimițându-mi // 31 să-mi //

112

15 melanholie // 16 să-mi // 20 păntru //
22 păntru / nu-mi // 23 să-mi //

113

1 protecție // 2 păntru / îmi // 16 poșta // 18 îmi //
26 orânduindu-mi // 30 păntru //

114

7 răspuns // 14 păntru // 24 Abreșcov //

115

7 păntru // 29 păntru // 32 păntru //

187

116

7 muchelemeaoa // 24 păntru //

117

4 păntru // 5 lăcrimat // 8 volnic // 10 politicească //
11 să-și // 19 îmi // 21 să-mi //

118

1 iarăși // 10 grabnic // 12 păntru // 21 caimacam //
23 numiții // 29 proorocea //

119

26 păntru // 28 încunjurând //

120

9 Resni // 22 păntru //

121

7 Ipsilant // 10 eșăse // 15 Ipsilant / Costandin // 20
Stancioiulăul // 22 și-mi // 25 arătându-mi // 26 îmi //

122

11 sistemă // 22 dă vreme // 28 că dă //

123

1 păntru // 16 Sinop // 25 păntru // 27 păntru //

124

5 păntru // 7 păntru // 11 nepotu-său //

188

125

10 păntru // 13 Ipsilant // 18 hogii // 19 dascăli / evropei
// 23 Evropei // 32 Prahovii //

126

12 Ipsilant // 17 păntru // 26 dă a gândi //
30 fiilor / păntru //

127

6 păntru // 10 rămâindu-mi // 12 fiii // 13 gazretul //
16 dăspre // 18 Ipsilant / păntru // 19 copiii //
25 dichemvrie 26 // 29 păntru //

128

5 să-mi // 10 ce-mi // 12 însumi // 16 Bruchental //
19 paharnicul // 28 îmi //

129

1 misteriu / dăosăbit // 3 să-mi // 6 păntru //
10 zicându-mi // 11 să-mi // 16 Spaniei // 22 păntru //
26 să-mi // 29 evropeii // 30 oamenii // 32 dăscinsese /
păntru / să-mi //

130

7 păntru //

131

1 păntru // 3 păntru // 10 păntru / și-a // 14 purced //
25 păntru //

189

132

3 Spaniei // 6 doao // 10 marmură // 13 gvardia // 15 dân
gardia // 20 somatofilaci // 26 baldachin / 27 baldachin //

133

12 îngenunchiat // 15 țerimonie // 18 dumneata // 22 de
jale // 26 lacrărilor // 29 Ipsilant // 31 pântru ¹⁻² //

134

12 slujescu // 13 din // 16 și râvna // 21 ghegeneralii //
23 potu // 26 asilul // 27 Asilul / 29 asilul / pântru //
30 asilul / asil // 31 asil // 32 regulile //

135

1 Asilul // 3 ver ce // 4 asilului // 5 pântru // 7 pântru //
9 asilului / asilul // 10 pântru // 12 dumneata / 17 asilului
// 30 ipolipsis //

136

9 sigurivnescu // 11 îngenunchind / mulțumescu //
15 pântru // 24 îngenuncherea // 26 audiență //
30 pașoporturi // 31 dăosebită / ghenăralul //

137

2 poștă // 10 că se vor // 12 pântru // 13 pântru //
19 Ipsilant // 22 pântru //

138

9 locul // 27 Ardealului // 30 slujise //

190

139

3 despre // 5 socru-meu // 6 Brăila // 12 patruea //
13 la 76 // 17 pântru // 28 gătisără // 32 amânduror //

140

10 decât // 14 pântru // 15 pântru // 16 tractaturile //
26 pântru // 29 pântru // 30 Sfezii //

141

5 altă // 9 fermanul // 13 Brăila // 19 alții // 20 pântru //
24 pântru / 25 pântru // 30 iarăși //

142

2 pântru // 6 ostrovean // 10 țării // 26 pântru //

143

6 ictromă //

144

2 trimețând // 6 pântru // 14 Potemchin //

145

3 prințipul // 9 pântru // 16 pântru // 18 jefuiască //
23 propovăduind //

146

2 sfârșească // 13 trebuință // 18 dăruiește // 26 Însuș //

147

13 pântru // 15 pântru // 31 părăsește-te //

191

148

2 fi // 5 să-mi // 8 nu-mi // 14 să-mi // 18 îmi făcu //
20 îmi zicea / păntru // 22 oricând / să-mi //

149

6 păntru // 8 înprilejire // 10 păntru // 12 dântre aceștia //
15 păntru // 18 să-mi dea // 21 voi //
23 a-mi / ipolipsis //

150

5 păntru // 8 păntru // 16 păste // 18 stânjinindu-l //
20 mulțumește // 28 făcându-se // 31 îmi //

151

5 îmi // 7 Și-mi // 30 păntru //

152

1 păntru // 17 Rusciuc // 21 păntru //

153

10 Bugeac // 12 într-acest // 23 cealaltă //

154

3 Rusciuc // 19 păntru // 21 păntru //

155

10 șfezii // 21 mijlocul // 25 Mareșalul //

156

8 Transilvaniei // 19 trimatea // 24 să-și //

192

157

11 neîngrijirea // 25 Filipești // 26 păntru //

158

25 dân // 27 iarăși //

159

1 păntru // 6 păntru // 11 păntru // 25 păntru //
26 îmi // 27 decât //

160

9 păntru // 12 păntru // 19 păntru // 26 zisei //
28 îmi // 32 îmi //

161

5 miniștri // 7 și-mi zise // 19 boerii // 23 îmi făcu //
28 îmi // 30 robii //

162

4 păntru // 5 Îmi // 12 avgust // 16 destule //
21 nemții / București // 29 mult //

163

7 și-i duceam // 11 dânșii // 16 avgust // 17 iatacul //
30 otcârmuirea //

164

14 înțelepciunea // 15 prea puternicului // 18 săvârșit //
19 trei // 20 opt / 22 avgust // 24 din // 26 apururea /
dodată // 27 evropei // 28 chehaia //

193

165

3 să-m // 30 aridice / muscalilor //

166

19 decât // 26 pace //

167

15 prea puternicului // 24 ordia // 27 să-mi //
29 sistatica //

168

4 bostangii // 28 nemașilor // 29 preslăvitul / efendi //

169

1 beiu // 16 orânduindu-mi //

170

11 înălțimii // 13 i-am zis] nemții // 14 nu-mi //
24 acestea // 28 mijloc //

171

6 Silistrei // 11 domnul // 14 slujescu //
17 socotelile // 24 nostri //

172

1 mijloc // 12 șezând //

GLOSAR

A

Abdest = spălare a picioarelor, curățitoare de păcate
aciua, acioa (a se) = a se adăposti
acomodament = acord, înțelegere
aferim, aferin = bravo, bine
afion = opiu
agathomagic = măscărici
aian = primar de oraș, viceguvernator
aitexsusion = cerere
alișveriș = negoț, comerț, afacere
altân = aur
analoghie = comparațiune
apostat = rebel, răzvrătit
apsifisi (a) = a neglija
armadă = flotă
arzmagzar = petiție, memoriu
arzohal = cerere, memoriu
aytexusion = independență, voință

B

Bairam = sărbătoare, veselie, petrecere
baltagiu = apărător la curte
baș = șef, conducător, cap
bântui (a) = a deranja, a persecuta
bectaş = membru al gintei cu acest nume

beendisi (a) = a catadicsi, a se sinchisi, a-i păsa
beglerbei, beilerbei, beilerbeg = guvernator de mare
provincie având steag cu trei tuiuri
beizadea = fiu de domn, de voievod
beretă = chipiu
berleant = briliant
beşleagă = căpitan de beşlii
beşliu = călăreţ din garda vizirului
bostangi başa = comandantul gărzii sultanului
bostangilar odabaşa = căpetenie a bostangiilor
bostangiu = ostaş din garda sultanului
buiurdisi (a) = a transmite oficial o plângere
buiurultiu = plângere

C

Cabaniţă = mantie domnească îmblănită cu samur
cacom, cacum = hermină
cadiu = judecător musulman
cafes = balcon închis
cafile = rime
caftan = haină de ceremonie cu mâneci largi, dăruită de
sultan înalţilor demnitari şi domnilor români
caiafet, câiafet = costum, uniformă
caic = barcă, vas
caimacam = locţiitor de domn
caimé = adresă
cal cu divan tacâmî = cal împodobit din porunca
stăpânirii
calabalâc = bagaj
calcan = scut, pavăză

calem = condei
calesî = cetate, poartă
calif = succesori (al lui Mohamed)
cañelist = slujbaş de cancelarie
capâgilar chehaiasi = slujbaş însărcinat cu schimbarea
domnilor
capetan paşa = comandantul marinei
capichehaia = reprezentant al domnilor români la
Constantinopol
capigiu, capugiu = uşier
caraculac = paznic
carâtă = trăsură
castriet = renunţare
catorthosi (a) = a reuşi
căcatatrecsi (a) = a critica
câlâciu caftan = sabie şi caftan
cândisi (a) = a cânta, a oficia
câzlar aga = şeful eunucilor, păzitorul haremului
ceadâr = cort, şatră
ceauş = curier
ceauşi gavazi = şeful paznicilor
celebi = erudit, nobil
chetuda-i sadr-î azem = intendentul marelui vizir
chiatâbî = scrib, secretar
chitâb = inscripţie, scriere
ciftlâc = fermă, conac
ciohodar = mic slujbaş ce însoţea personalităţile,
însoţitor
cirac = ucenic, elev
ciraclâc = protecţie, favoritism
citanie = lectură
ciudire = necaz, supărare

clironom = moștenitor
cloș = ciucur
conac = loc de popas, reședință
conacciu = gazdă, pregătitor de conace
conglăsuire = accept
cucă = căciulă înaltă de blană neagră, ornată cu aur și
pene de struț, dăruită de sultan domnilor români
curban bairam = jertfă de sărbători
curgere = motivare
cursar, corsar = tâlhar de pe mare

D

Dalcâlâc = voluntar turc pentru acțiuni militare
periculoase
darușâfa = spital, ospiciu
daul = tobă
davet dâ giuluș = invitație, convocare de adunare
davetnamé = invitație, scrisoare, mesaj
dâsfăcute = împrăștiate
dâslușire, deslușire = lămurire
defterdar, tefterdar = ministru de finanțe, controlor
financiar, perceptor
dejur = de serviciu
derviș = călugăr musulman
devlet = guvernul otoman
diadoh = urmaș, succesor
diafendefsi (a) = a apăra interesele cuiva
diafendeisi (a se) = a se împrăști, a se face scăpat
dicheofilax = apărător, protector
dichera (a) = a declara

diloglan = slujbaș
dimigorie = cuvânatre, discurs
discovleisi (a se) = a se feri, a ezita
divan ceauș = curier de la guvern, aprod de divan, ușier
divan efendi = secretar de divan
divan tacâmî = însoțitor de sfat
dizeniu = plan, intenție
dobândire = cucerire
dombaz = pod de vase
dosi (a) = a fugi, a da dosul
dragoman = interpret, tâlmaci
Duca sevahâlf baș bogu = comandantul malurilor
Dunării

duh = spirit, inteligență
dulbun = prevăzător, observator, scrutător

E

Ecstratie = origine
efendi = titlu de politețe, domn
efevrimă = invenție
eftă = înștiințare
egel = predestinare, soroc
emrinamé = instrucțiune, dispoziție
emrinamé sistatica = ordin de liberă trecere cu
recomandare
epanastasis = răscoală, tulburare, nemulțumire
eparhie = provincie, episcopie
epihirimaticos = exilat, proscris
epitrop = efor, curator, tutore, administrator
erhalifesî = a toate stăpânitor, epitrop

eroe = erou
evmenie = bunăvoință

F

Fatih = stăpânitor, cuceritor
falie = greș, eroare
fettâ = consimțământ, autorizație religioasă, sentință,
dispoziție, poruncă
filotimie = generozitate, dărnicie
filuri altân = galbeni de aur
firitisi, heretisi (a) = a felicita, a saluta
foișor = balcon
furme = forme

G

Galion = corabie
gallongiu = corăbier
gazi = biruitor, erou, viteaz
gazret = sârguință, zel, atașament
gemazi level, djumadi level = luna a cincea a anului
musulman
gephanea = muniție
gezaerli = algerian
Gihan - nume = Oglinda lumii
girit = lance
giuluș = adunare, sfat
giulușnamé = invitație, sindrofie
gvardie = gardă

H

Hagi = musulman sfințit prin pelerinaj la Meca
hai ahârlâi = cai de la grajdurile împărătești
haini (a se) = a se înstrăina, a trăda
halea (domnitor) = domn în funcție
halif, vezi: calif
halifei rui zemin = calif suprem pe pământ
harabagiu = căruțaș, vizitiu
has = district
hatihumalum = convenție
hatișerif = decret, poruncă
hazna, hazne = tezaur
haznadar = vistier, casier
Hazreti Isâ = Iisus Hristos
hărăzire = concesie, dăruire
hâgiret, hegiră = fuga lui Mohamed de la Meca la
Medina din anul 622, cu care începe
calendarul islamic
hâjretu tarihî = analele fugii, anii hegirii
hârca = haină, veston
heretisi (a) = a felicita
hogeaghean = tagma clericilor
hugium = atac
hugiut = năvală

I

Iagher = vânător
iasac = poruncă
iatac = dormitor, cameră de culcare

iavuz = sever, aspru, sălbatic
iazâgi efendi = șeful scribilor, al grămăticilor
ichtuiulâi = pașă cu trei tuiuri
ici aga = al treilea agă
iconomahi = iconoclaști, distrugători de icoane
ictromă = monstru
idropică = acumulare de apă în organism
ildirim = fulger
intisap = opțiune, alegere
ipochimen = individ, persoană
ipolipsis = considerație
istileahuri = vorbe frumoase, alese
itlac = anulare
iureș, iuruș = năvală, atac, asalt
iznoavă (de) = din nou

I

împăciui (a se) = a se împăca
îndăstulare, îndestulare = abundență, belșug, bogăție, zestre bună
îndeșâte = nenumărate
înfurma (a) = a constitui, a forma
înpatroni (a se) = a se face stăpân
înputăciuni = reproșuri
întrinceate = dotate, prevăzute
învârtejit = schimbat, diferit

J

Jacaș = jefuitor, hrăpăreț

L

Lagum = galerie minată
lazaret = carantină
lângoare = febră tifoidă
lesnire = înțelegere, accept
libov = dragoste
loagher = tabără militară, lagăr
lude = scutit de dări

M

Madea = chestiune, obiect, problemă
mahrem esrar = confident, tainic
mahzar = memoriu, petiție
mansup = dregătorie
marifet = dibăcie, măestrie
mazâl, mazil = boier fără funcție, supus, adesea, birului
mâglisire = lingușire
mecâz = conducător, șef, șerif
mecterhanea, mehterhanea = fanfară militară turcească
medrise = școală religioasă islamică, seminar
mefruz = deosebit
mehchemé = judecătorie
mehtup = scrisoare oficială, adresă, dispoziție
memlechet = orânduială, putere
menzil = ștafetă, poștă
menzilhanea = serviciu de poștă, adăpost
mest = băutor, beat
meșferet = discuție, întrunire
meșhur = vestit, renumit

metahirisi (a) = a folosi, a obișnui, a întrebuița
meteahnă = cusur, defect
mihmandar = ghid, însoțitor
minarele, minaret = turn de moschee
mirahor paiași = comisul sultanului
miri miran = pașă cu două tuiuri, guvernator de provincie

mola efendi = savant, om învățat
molasi = judecător de oraș însemnat
Mora valesi = guvernator de Moreea
mozavirie = calomnie, insinuare, minciună
mucader = predestinare, destin
muchealemea = dezbateri, conferință, adunare
muftiu = prelat, căpetenie religioasă la musulmani
muhafazi, muhafiz = comandant de cetate
muhaseré = încercuire, asediu
muhurdar = păstrător de sigiliu
muhzur aga = inspector al închisorilor
muncitor = chinuitor, torționar
munegim = astrolog, ghicitor
murahas = plenipotențiar, reprezentant diplomatic
musaadé = permisiune, învoire
mutareché = armistițiu
muteveliu = administrator

N

Namaz = rugăciune, închinăciune
năzui (a) = a căuta scăpare, a căuta refugiu
nesuferi (a) = a nu suporta
neștine = careva, oarecare

nicheah = cununie civilă
nisangiu = cel care aplică tureaua (sigiliul) sultanului
nizam = armată, tabără, ordine, disciplină
nobet = rânduială

O

Oblădui = a governa, a supraveghea, a ocroti
oblăduire = conducere, stăpânire
odabașă = căpetenie
ogeacilăi = comandant de ieniceri, de mare unitate
ogeacul baltagiilor = oastea apărătorilor de la sarai
ogeaghean = comandant militar
oglu = fiu
olac = curier
olentă = aerisire plăcut mirositoare
ordie = tabără militară
ortacușac = uniformă
ortale = trupe de ieniceri, companii
ostraca = scoică, stridie
ostrov = insulă
oturac = popas

P

Paiá = rang, demnitate, titlu
paradosi (a) = a preda cunoștințe, a învăța
parimie = proverb, pildă
pașa capisi = lângă cortul (conacul) pașei
peici = curieri, aprozi

periergos = curios, interesat
perilipsis = rezumat
peripiisis = dragoste, afecțiune
pitho = milă, compasiune
pliroforisi (a) = a lămuri, a documenta
pofhainic, pohfainic = măreț, minunat, lăudat
poftori (a) = a repeta
pol polcovnic = locotenent colonel
polc = regiment
politeisi (a) = a purta cu vorba, a amăgi
politie = oraș, cetate
pont = punct, articol
popri (a) = a opri
poznă = prostie
prăvăliaș = negustor
preget = ezitare, șovăire
prigonire = critică
priveștițe = spectacol
prochimen = cuvânt de început, subiect
procopseală = pricepere
procopsit = învățat, înzestrat
proimion = prefață
prolipsis = bănuială, părere, convingere
proorizmu = predestinare
prosti (a se) = a renunța, a se retrage
protimisis = întâietate, preferință
provlimă = problemă

R

Raia = teritoriu românesc supus turcilor
ramazan = marele post musulman de 30 de zile
răsufła (a se) = a se subția, a se goli
răzmeriță = rășcoală, răzvrătire
râvni (a) = a dori, a depune zel
recheap = cerere
reiz chitab = șeful cancelariei otomane, al grămăticilor
rendite = rente, venituri
rigeali = demnitari turci
rizapazar = acord de piață
romaicesc = grecesc
rușfet = mită, șperț

S

Sadacat = devotament, atașament, fidelitate
sadrî azem = marele vizir
sahâibi devlet = marele vizir
saltanat = coroană, monarhie, stăpânire
samur = zibelină
sangeac = steag, provincie
sangiac șerif = steagul sfânt, verde, al sultanului
sarai = palat
sarifü = gramatică
satâr = topor de luptă
sazuri = instrumente muzicale, orchestre
săpat = sculptat
shiptru = sceptru
scopos = plan, scop

secreturi = ascunzişuri
sefer = expediţie, campanie
selamlâc = închinăciune; ceremonia însoţirii sultanului spre moschee, vinerea.
simplicită = simplitate, naturaleţe
serascher = comandant de mare unitate
serdari ecrem = comandantul armatei, marele vizir, gen erosul serdar
serhat = cetate de margine
sevdâ = plăcere, dorinţă, dragoste, curiozitate
sevval = a zecea lună a calendarului islamic
shesis = consideraţie
sicâldisi (a se) = a se plictisi
silictar = mareşalul palatului la turci
sugurefsi (a) = a asigura
sistisi (a) = a recomanda, a prezenta
somatofilaci = soldaţi din garda personală a împăratului
spânzura (a) = a atârna
stajâr = centru, mijloc
stratighină = stratagemă
sudet, sudit = supus, protejat
sunet, sunit = musulman tradiţionalist
surdisi (a) = a menţine, a continua, a face să dureze
surguni (a) = a exila

Ş

Şahzadé = fiul sultanului
şahstisire = tulburare, plictiseală
şefer = maestru
şeih islam = marele muftiu, căpetenie religioasă

şerif = şef, prinţ
şerişerif = pravilă

T

Tacrir = interogatoriu, proces-verbal
taht = tron împărătesc, scaun
tain, tainat = porţie de hrană
talhâş = raport
tarih = istorie, dată
tâlchi = şiret, viclean
teberu = donaţie, ofrandă
teclif = pretenţie, dorinţă, ofertă
tefterdar = controlor financiar
tejnişuri = metafore
tergiman, terziman = traducător, interpret
tergimé = traducere
teslim = predare
teşrifat = ceremonial, etichetă, protocol
tevarihuri = anale, însemnări istorice
trătâlui (a) = a trata
trecvâ = armistiţiu
tui = steag din coadă albă de cal, semnul puterii la turci
tumbaz = pod de vase

U

Uci tuiulâi = paşă cu trei tuiuri
ulemali = învăţaţi din clerul musulman

V

- Vacanis** = cronicar, scriitor de cele întâmplate
vadea = scadență, termen
valesî = guvernator de provincie
validé (sultana) = mama sultanului
vârtos (mai) = mai ales
vel = mare
vericare = fiecare
verice = orice
vizandida turcească = bizantina (adică cronică)
 turcească
volnic = liber, îndreptățit

Y

Ypolipsis, vezi : ipolipsis

Z

- Zabitan** = polițist
zadé = fiu
zaharea, zaherea = provizii, hrană, alimente
zăbavă = întârziere
zorbă, zorbalăc = răscoală, tulburare

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. *Istorie a prea puternicilor împărași othomani*, adunată și alcătuită pă scurtu dă dumnealui Iannache Văcărescul, dicheofilax a bisericii cei mari a Răsăritului și spatar al Valahiei. Începându-se în vremea prea puternicului împăratu sultan Abdul Hamid I la văleatul Hâjretu 1202 și Mântuitoriu 1788, în Nicopoli a Bulgariei, și s-a săvârșitu în zilele prea puternicului împăratu sultan Selim III, la văleatul 1794 și 1208, în luna lui șevalu, tomu I-II (A fost publicată de Al. Papiu-Ilarian în *Tesaur de monumente istorice pentru România*, Tom. II, 1863, pp. 238-302).
2. *Primii noștri poeți*, ediție îngrijită și note de Teodor Vârgolici, București, Editura Tineretului, 1958.
3. *Poezii Văcărești*. Versuri alese, ediție îngrijită de Elena Piru, cu o introducere de Al. Piru, București, Editura pentru Literatură, 1961, pp. 1-58.
4. Academia R.S.R., *Istoria României*, III, București, Editura Academiei R.S.R., 1964.
5. Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Fundațiilor Regale, 1940.
6. Camariano, Ariadna, *Influența poeziei lirice neogrecești asupra celei românești: Ienăchiță, Alecu, Iancu Văcărescu, Anton Pann și modelele lor grecești*, București, Editura Cartea Românească, 1935.
7. Căndea, Virgil, Giurescu, Dinu C., Malița, Mircea, *Pagini din trecutul diplomației românești*, București, Editura Politică, 1966.

8. Caratașu, Mihai, *Documentele Văcăreștilor*, București, Editura Litera, 1975.
9. Cârstoiu, Cornel, *Ianache Văcărescu. Viața și opera*, București, Editura Minerva, 1974, colecția „Universitas“.
10. *Poezii Văcărești (Ianache, Alecu și Nicolae). Opere*, ediție critică, studiu introductiv, note, glosar, bibliografie și indice de Cornel Cârstoiu, București, Editura Minerva, 1982.
11. Florescu, George și Pleșia, Dan, *Condica Văcăreștilor, copii de documente, regeste și mențiuni*, publicate de ..., în *Studii, Revista de istorie*, nr. 5, tom 19, București, 1966.
12. Fotino, Dionisie, *Istoria generală a Daciei sau a Transilvaniei, Țării Munteneste și Moldovei*, traducere de George Sion, tom. II, București, 1859.
13. Gheorghiu, N.A., *Ienăchiță Văcărescu popularizat în Apus*, în *Viața Românească*, XXXI (1939), nr. 12.
14. Iorga, Nicolae, *De unde a învățat italienește Ienăchiță Văcărescu*, în *Omagiu lui Ramiro Ortiz*, București, 1929, pp. 101-105.
15. Iorga, Nicolae, *Documente și regeste pentru viața lui Ianache Văcărescu*, în *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, III, București, 1901, pp. 76-90.
16. Iorga, Nicolae, *Încă o bucată a lui Ienăchiță Văcărescu* în *Revista istorică*, an XV, nr. 10-12, octombrie-decembrie 1929, p. 346.
17. Iorga, Nicolae, *Istoria literaturii românești*, vol. III, ed. a II-a, București, 1933, pp. 113-149, 280-283.
18. Iorga, Nicolae, *Originea moldoveană a lui Ienăchiță Văcărescu*, în *An. Ac. Rom.*, Mem. Secț. Ist., Seria III, tom X, memoriul V, București, 1929, pp. 345-351.

19. Nanu, M., *Ienăchiță Văcărescu și variantele aromâne*, în *Viața Românească*, XXX (1939), nr. 2.
20. Nestorescu, Andrei, *Dicționarele lui Ienăchiță Văcărescu și limba română literară la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, în *Studii de limbă literară și filologie*, publicate de Institutul de Lingvistică al Academiei R.S.R., București, 1969, pp. 51-63.
21. Odobescu, Alexandru, *Opere*, vol. II, *Scrieri din anii 1861-1870, Antume. Postume. Anexe. Variante. Note. Text scriptic și variante* de Marta Anineanu. *Note de Virgil Căndea*, București, Editura Academiei, 1967.
22. Pervain, I., *Ianache Văcărescu, lexicograf*, în *Tribuna*, săptămânal de cultură, an IV (1960), nr. 10 (162), p. 10.
23. Piru, Alexandru, *Literatura română veche*, București, Editura pentru Literatură, 1961, p. 531-562.
24. Piru, Alexandru, *Literatura română premodernă*, București, Editura pentru Literatură și Artă, 1964, pp. 329-334.
25. Piru, Alexandru, *Poezii Văcărești*, București, Editura Tineretului, 1967.
26. Popovici, Dumitru, *Ienăchiță Văcărescu și cronica mondenă a timpului*, în *Studii literare*, I, Sibiu, 1942, pp. 229-231.
27. Popovici, Dumitru, *La littérature roumaine à l'époque des Lumières*, Sibiu, 1945, pp. 156-175; 367-385.
28. Tcaciuc-Albu, N., *Ienăchiță Văcărescu: Viața, opera, influențele străine*. Extras din *Anuarul Liceului Aron Pumnul din Cernăuți pe anul 1941 - 1942*, Tipografia Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1943.

29. Torouțiu, I.E., *Hermann și Dorothea. Ienăchiță Văcărescu și Goethe*, București, Tipografia Bucovina, 1931, pp. 59-63.

30. Urechia, V.A., *Memoriu asupra perioadei din istoria românilor de la 1774 - 1786, însoțit de documente cu totul inedite*. Extras din *An. Ac. Rom.*, seria II, tom XII, Mem. Secț. Ist., București, 1893, pp. 586-608.

31. Urechia, V.A., *Istoria românilor*, Seria 1786 - 1800, t. III, București, 1892, p. 105.

CUPRINS

INTRODUCERE	V
ISTORIA PREAPUTERNICILOR ÎNPĂRAȚI OTHOMANI	1
Proimion	1
Înpărăția lui sultan Osman I, ce s-a numit și Aliosman și Osmangic	13
Pântru orânduiala otcârmuirii împărătești othomanice ..	15
Înpărăția lui sultan Orhan I	16
Înpărăția lui sultan Murat I	17
Înpărăția lui sultan Baiazid I	20
Cele ce s-au urmat între fii<i> lui sultan Baiazid	23
Înpărăția lui sultan Mehmed I	25
Înpărăția lui sultan Murat II	28
Înpărăția lui sultan Mehmed II	33
Înpărăția lui sultan Baiazid II	38
Înpărăția lui sultan Selimu I	40
Înpărăția lui sultan Suleiman I	43
Înpărăția lui sultan Selimu II	48
Înpărăția lui sultan Murat III	50
Înpărăția lui sultan Mehmed III	51
Înpărăția lui sultan Ahmed I	52
Înpărăția lui sultan Mustafa I	53
Înpărăția lui sultan Osman II	53
Înpărăția lui sultan Murat IV	54
Înpărăția lui sultan Ibrahimu I	56
Înpărăția lui sultan Mehmed IV	58
Înpărăția lui sultan Suleiman II	69
Înpărăția lui sultan Ahmed II	74

Împărăția lui sultan Mustafa II	76
Împărăția lui sultan Ahmed III	82
A istoriei othomănești a preaputemicilor și marilor împărați, ce s-a alcătuit dă dum<nealui> spatarul Ianache Văcărescu	
Tomu II	87
Împărăția lui sultan Mahmud I	87
Împărăția lui sultan Osman III	92
Împărăția lui sultan Mustafa III	93
Împărăția lui sultan Abdul Hamid I	119
Împărăția lui sultan Selimu III, care împărățește și astăzi cu multă înțelepciune	154
VARIANTE	173
GLOSAR	195
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	211

